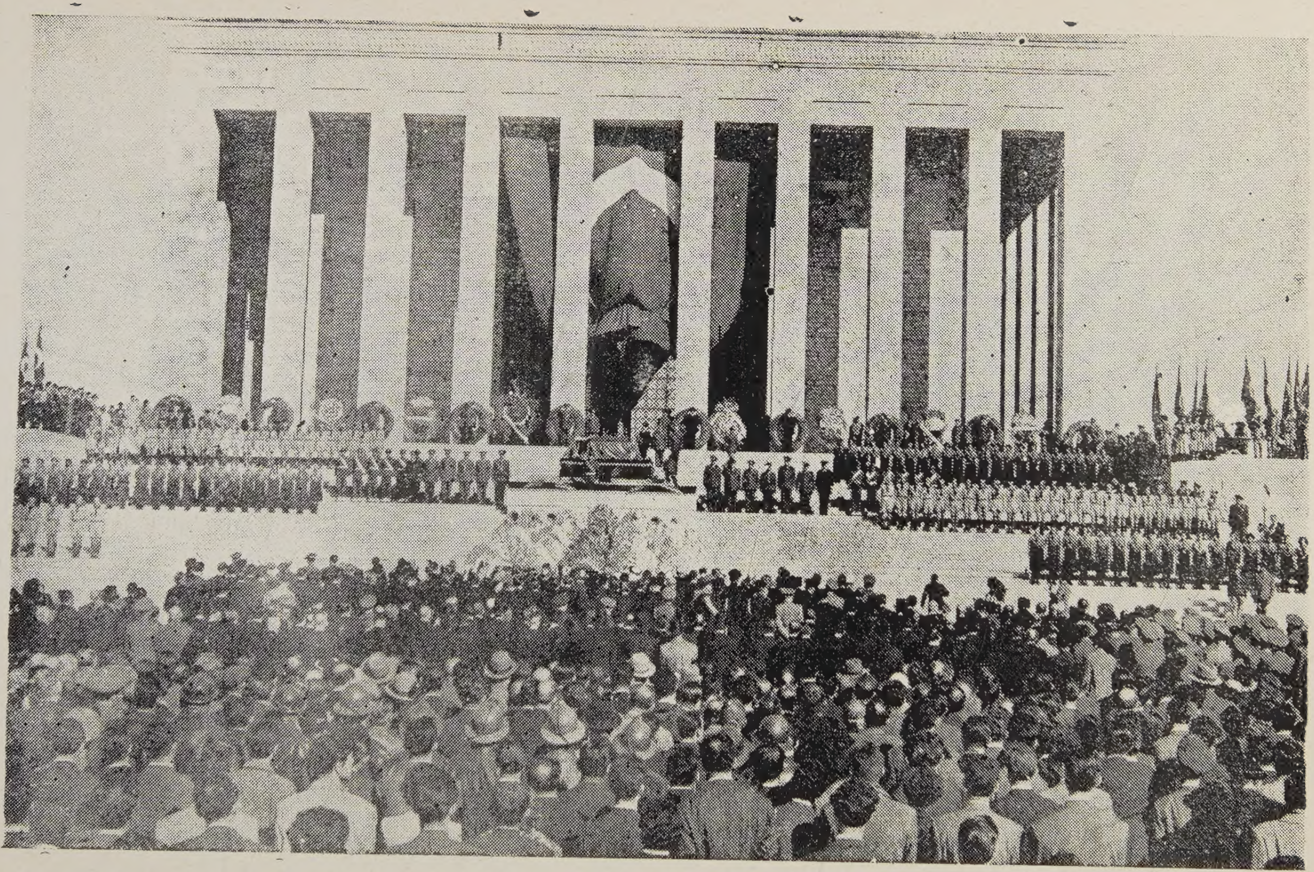
ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

(Συνέχεια ὄπισθεν)

ΕΤΟΣ ΚΗ΄. — 1953 — ΤΕΥΧΟΣ 4.
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Ἀτατούρκ. Ἡ Α. Ε. ὁ Πρόεδρος κ. Τζελὰλ Μπαγιὰρ ἐκφωνεῖ τὸν ἱστορικόν Του λόγον. (10-11-1953)

Ο ΑΤΑΤΟΥΡΚ

ΤΗΝ 10ην ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ συνεπληρώθησαν δέκα πέντε ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγαλυτέρου τέκνου τῆς Πατρίδος Ἀτατοὺρκ, καὶ ἔγινεν ἡ μεταφορὰ τῆς σοροῦ Αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ προσωρινοῦ τάφου Του εἰς τὸ ἀνεγερθὲν θαυμάσιον Μαυσωλεῖον. Ἡ τελετὴ τῆς ἡμέρας ὑπῆρξεν ἀποθεωτική. Ἀπὸ ὅλην τὴν σιωπηλὴν Ἄγκυραν ὡσὰν νὰ ἔβγαινεν ἡ γλυκεῖα φωνή Του. Μιὰ συνοχή, συγκέντρωσις, σιωπή, ἀκρόασις, μεταρσίωσις διακατεῖχε τὰς ψυχὰς ὅλων. Οἱ μεγάλοι γεμᾶτοι θαυμασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην Τὸν ἀνεπόλουν μὲ δάκρυα, τὰ δὲ μικρὰ παιδιὰ ἦσαν στενοχωρημένα, δυστυχισμένα, διότι δὲν Τὸν εἶδαν. Ἐχαιρετίζετο ἡ αἰωνία μνήμη Του, ἐμακαρίζετο ἡ ἀθανασία Του, ἡ δόξα Του, ἡ ὁποία εἶναι ἁπλωμένη πολὺ πέραν τῶν συνόρων τῆς Χώρας, εἶναι κτῆμα τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος πάντοτε θὰ Τὸν ἐνθυμῆται. Ἕνας Ποιητὴς εἶπε : «Τὸ χῶμα τῆς Πατρίδος ποὺ ἐδέχθη τὸ σκῆνός Του ἔγινε ἀκόμη μιὰ φορὰ ἱερόν». Εἰς τὴν Ἄγκυραν, εἰς τὰ Ἀνάκτορά της δεικνύουν μίαν προσφιλῆ αἴθουσάν Του, τὴν τραπεζαρίαν, τὴν ὁποίαν ἐξυμνοῦν μὲ δέος, ὡς μίαν ἕδραν, ὡς μίαν Σχολήν. Ἐδῶ Τὸν ἔβλεπαν, Τὸν ἤκουαν, ἤκουαν τὰ σχέδιά Του, τὰς σκέψεις Του, τὰς ἑρμηνείας Του, τὰς ἀποφάσεις Του, τὰς ἐμπνεύσεις Του. Ἐδῶ ἐμορφώθησαν ἀρκετοὶ πολιτικοί, καὶ κυβερνῆται. Αἱ μεγάλαι ἀποφάσεις ἐδῶ ἐλήφθησαν. Ἐδῶ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἡ πνοή Του. Ἡ πνοὴ Αὐτοῦ ζῇ παντοῦ, καὶ ἔγινε ἡ ἀναπνοὴ τοῦ Λαοῦ Του. Ἔκαμε τὴν Τουρκίαν ἐλευθέραν καὶ πολιτισμένην, καὶ ἔγινεν ἕνα σύμβολον τῆς ὅλης Πατρίδος, ὑπεράνω κομμάτων καὶ καιρῶν.

Τὴν δύναμίν Του καὶ τὸ μεγαλεῖόν Του τὸ ἤντλησεν ἀπὸ τὴν πίστιν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸ Ἔθνος Του, καὶ ἐπέβαλε τὴν ἀξίαν Του αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς. Καὶ ἔβλεπεν ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔβλεπε κανείς, τὰ μάτια Του ἔβλεπαν μὲ θαυμασμὸν καὶ μὲ ἀγάπην. Ἔπεισε τὸ Ἔθνος Του νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς σύνολον, νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν πρόοδον, καὶ νὰ ἀντλήσῃ δύναμιν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἡ νίκη καὶ ἡ ἀνύψωσις θὰ ἀκολουθήσουν, ὅπως καὶ ἠκολούθησαν. Ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀτατοὺρκ ἐπέτυχε, τὸ ἔργον Του ἐκαρποφόρησε. Ἔπρεπε νὰ παύσωμεν νὰ θεωρῶμεν τὸν ἑαυτόν μας ῥάθυμον, ὀκνηρόν, χωρὶς ἱκανότη-

τας, καθηλωμένον εἰς τὸ πεπρωμένον, εἰς τὴν κατωτερότητα, εἰς τὴν ὀπισθοδρομικότητα. Ἡ Τουρκία τοῦ Ἀτατοὺρκ ἀνυψώθη εἰς εὐρωπαϊκὸν ἐπίπεδον, εὑρίσκεται ἤδη μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων καὶ ἰσχυρῶν Κρατῶν, ἡ ὑπόληψίς της ὁλονὲν ἀναβαίνει. Ἡ Τουρκία ἐγέμισε μὲ ἱδρύματα γεωργικά, ἐπιστημονικά, ἐκπαιδευτικά, βιομηχανικά, ἀξιόλογα. Ἡ μορφή, ἡ περιβολή, ἡ γραφή, ἡ τεχνική, ἡ ἐπιστήμη, ὅλα ἤδη εἶναι συγχρονισμένα, προοδευτικά. Ἡ ὅλη ἀφύπνισις, τὰ θεμέλια τῆς μεγάλης αὐτῆς ζωῆς ὀφείλονται εἰς τὸν Ἀτατούρκ, ὁ ὁποῖος εἶπεν εἰς τὸν Λαόν Του : «Ὁ Τοῦρκος εἶναι φιλόπονος. Ὁ Τοῦρκος εἶναι φρόνιμος».

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεταφορᾶς τῆς σοροῦ τοῦ Ἀτατοὺρκ εἰς τὸ ἀνεγερθὲν ὡραῖον Μνημεῖον Αὐτοῦ, ἀκόμη μίαν φορὰν ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου συνεκεντρώθη γύρω ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ὅπως εἶχε γίνῃ κατὰ τὸν θάνατόν Του, διότι ὁ Ἀτατούρκ, μὲ τὰς μεγάλας μεταρρυθμίσεις Του, τὰς ὑψηλὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας ἔθηκε καὶ ἐφήρμοσε, διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἡ γαλήνευσις καὶ ἡ συνεννόησις, δὲν εὐηργέτησε μονάχα τὴν Χώραν Του, ἀλλὰ καὶ διεκρίθη εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Στρατιώτης ἀήττητος, μεταρρυθμιστὴς ἀσύγκριτος, πολιτικὸς μεγάλος, ἔγινεν ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας τοῦ τελευταίου αἰῶνος.

Πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν μὲ κάθε Λαόν, μὲ κάθε Χώραν, εἰ δυνατόν, αὐτὸ ἦτο τὸ πρόγραμμά Του. Ἰδιαιτέρως Τουρκία καὶ Ἑλλάς, ἀπὸ κάθε ἄποψιν, εἶναι πρὸς ἀλλήλας πλησίον. Δὲν τὰς ἑνώνει μονάχα ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ Ἱστορία. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἀληθινὴ φιλία, ἡ ὁποία φέρει τὴν συνεργασίαν εἰς τὴν Τέχνην καὶ τὸν Πολιτισμόν, εἰς τὴν δημιουργικὴν ἑνότητα. Ὁ κόσμος βαθμηδὸν γίνεται μικρότερος, τὰ σύνορα καὶ αἱ ἀποστάσεις σβύνουν. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅλοι οἱ Λαοί, ὄχι μονάχα οἱ γείτονες, πρέπει νὰ γνωρισθοῦν, νὰ ἀγαπηθοῦν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν γύρω ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἰδεῶδες. Ἡ Τέχνη καὶ ὁ Πολιτισμὸς ἑνώνουν θαυμάσια. Ἡ Τέχνη καὶ ὁ Πολιτισμὸς πιστεύουν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν τελειοποίησιν, εἰς τὴν ἀπεριόριστον πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Εἰς τὸ βάθος μας ὑπάρχει ἀνακαινιστικὴ καὶ δημιουργικὴ ζύμη, διὰ ζωὴν ἀνωτέραν.

Τὰ δέκα πέντε χρόνια τοῦ θανάτου τοῦ Ἀτατούρκ, καὶ τὸ ἀνεγερθὲν Μαυσωλεῖόν Του, μᾶς φέρνουν τὸ ἑξῆς μήνυμα : Τὸ ὑψηλὸν εἶναι μία ἀναχώρησις, ἀπεσταλμένο ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ μᾶς φέρῃ κάποιο μήνυμα, καὶ ἀμέσως νὰ φύγῃ, ἐνῷ ἡμεῖς θὰ ἠθέλαμεν νὰ μείνῃ πάντα μαζύ μας. Καὶ ἡ Τέχνη καὶ τὸ ἀγαπημένο πρόσωπον εἶναι ἕνα γλυκὺ βλέμμα ποὺ ρίπτομεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας. Ἕνας Ποιητὴς λέγει : «Ὅ,τι μᾶς ἀφήνει θὰ τὸ τραγουδήσωμεν μὲ ἀγάπην καὶ τέχνην.».

† Ὁ Πριγκηποννήσων **ΔΩΡΟΘΕΟΣ**

Η ΕΝ MALABAR ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

ΣΥΡΙΑΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η ΑΠΟ ΤΟΥ 450 ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (*)

ΩΣ χρονικὴ ἀφετηρία καὶ πρώτη ἀξιόπιστος καὶ αὐθεντικὴ μαρτυρία διὰ τὴν περίοδον ταύτην θεωρεῖται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Χριστιανικὴ Τοπογραφία» ἀξιόλογον σύγγραμμα Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου, δεδομένου ὅτι τὰ προγενέστερα σχετικὰ κείμενα ὑπαινίττονται ἁπλῶς τὴν ὕπαρξιν Χριστιανῶν ἐν Ἰνδίαις (36). Ὁ Κοσμᾶς ἦτο Ἕλλην ἔμπορος ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὅστις περιοδεύσας ἐπὶ μακρὸν διαφόρους χώρας, ἰδίως τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, ἔφθασε μέχρις Ἰνδιῶν, διασώσας δὲ περὶ αὐτῶν πληροφορίας ἄλλων ταξειδιωτῶν προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ «Ἰνδικοπλεύστου». Μετὰ τὰς περιοδείας αὐτοῦ ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σινᾶ ἐγένετο Μοναχός, (547—549), τότε μετονομασθεὶς Κοσμᾶς, ἐκεῖ δὲ ἐπεδόθη εἰς συγγραφάς, ἐξ ὧν διεσώθη τὸ μέγα γεωγραφικὸν αὐτοῦ ἔργον «Χριστιανικὴ Τοπογραφία». Ὑπὸ φιλομαθείας κινούμενος ὁ Κοσμᾶς, κατὰ τὰς περιοδείας αὐτοῦ οὐδεμίαν παρέλειπεν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ σημειώσῃ ὅ,τι ἄξιον λόγου ἔβλεπεν ἢ ἤκουε περὶ τῆς συγχρόνου αὐτοῦ καταστάσεως τοῦ κόσμου. Ἰδιαιτέρως ἐνδιεφέρετο περὶ τῶν ζητημάτων ἐκείνων ἅτινα προεμήνυον τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀσχέτως πρὸς τὰς ὑφισταμένας

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 259.

36) Οὕτω π.χ. ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Riwardashir Mana, οὗτινος ἡ φιλολογικὴ δρᾶσις ἀναπτύσσεται κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ Ε΄. αἰῶνος, ἔγραψεν εἰς τὸ περσικὸν ἰδίωμα (pehlevi) θρησκευτικοὺς λόγους, ἄρθρα καὶ ὕμνους καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν τὰ ἔργα τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Θεοδώρου του Μοψουεστίας, ἅτινα πάντα καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὰς νήσους Bahrayn καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας.

(Χρονικὸν τοῦ Seert, εἰς τὴν P. O. Tom. VII. p. 117).

Ὁ Καθολικὸς Sabriso ὁ Α΄. ἐχάρισεν εἰς τὸν Μαροῦταν, μέλλοντα mafrian τοῦ Takut, ἀρώματα καὶ δῶρα, ἅτινα προσήνεγκον αὐτῷ ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας Χριστιανοὶ ἔμποροι ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς χώρας ἐκείνας. (P. O. Tom. XIII, 497).

ἐν τῇ νέᾳ θρησκείᾳ ἐξ ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν διαιρέσεις. Σκοπὸς τοῦ συγγραφέως ἦτο ἡ ἀναίρεσις τοῦ κοσμολογικοῦ συστήματος τοῦ Πτολεμαίου, ὡς ἀντιφάσκοντος, ὡς τότε ἐπιστεύετο, πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπόδειξις ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι σφαιρικὴ (37).

Ὁ Κοσμᾶς εἰς τὴν Χριστιανικὴν αὐτοῦ Τοπογραφίαν ἀναφέρει τὴν ὕπαρξιν Χριστιανῶν ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Διοσκορίδους (Σοκότρα) «ἔνθα καὶ οἱ παροικοῦντες ἑλληνιστὶ λαλοῦσι, πάροικοι τῶν Πτολεμαίων τῶν μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα ὑπαρχόντων, καὶ κληρικοὶ εἰσὶν ἐκ Περσίδος χειροτονούμενοι καὶ πεμπόμενοι ἐν τοῖς αὐτόθι καὶ Χριστιανῶν πλῆθος...». Τὴν νῆσον ταύτην, ἐπιλέγει ἐν συνεχείᾳ ὁ Κοσμᾶς, «παρέπλευσε» μέν, οὐ κατῆλθε δὲ ἐν αὐτῇ· συνέτυχε δὲ ἀνδρᾶσι τῶν ἐκεῖ ἑλληνιστὶ λαλοῦσιν...», παρ' ὧν καὶ ἤντλησε τὰς ὡς ἄνω σχετικὰς περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ (Σοκότρα) Χριστιανῶν πληροφορίας (38).

Ὁ Κοσμᾶς εἰς δύο μέρη τοῦ περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁ λόγος συγγράμματος αὐτοῦ παρέχει ἐπίσης πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Χριστιανῶν ἔν τε τῇ νήσῳ Ταπροβάνῃ (Κεϋλάνῃ) καὶ ἐν τῇ περιοχῇ, τῇ λεγομένῃ Μαλέ. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον μέρος ἀναφέρει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς : «Ἐν τῇ Ταπροβάνῃ (Κεϋλάνῃ) νήσῳ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ Ἰνδίᾳ, ἔνθα τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος ἐστί, καὶ ἐκκλησία Χριστιανῶν ἐστὶν ἐκεῖ καὶ κληρικοὶ καὶ πιστοί, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ περαιτέρω· ὁμοίως καὶ εἰς τὴν λεγομένην Μαλέ, ἔνθα τὸ πέπερι γίνεται καὶ ἐν τῇ Καλλιάνᾳ δὲ τῇ καλουμένῃ καὶ Ἐπίσκοπος ἐστὶν ἀπὸ Περσίδος χειροτονούμενος» (39). Εἰς δὲ τὸ δεύτερον μέρος λέγει τὰ ἀκόλουθα : «Ἔχει δὲ ἡ νῆσος αὕτη (Κεϋλάνη) καὶ ἐκκλησίαν τῶν ἐπιδημούντων Περσῶν Χριστιανῶν καὶ πρεσβύτερον ἐκ Περσίδος χειροτονούμενον καὶ διάκονον καὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργίαν... Οἱ δὲ ἐγχώριοι καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν ἀλλόφυλοι εἰσί..» (40. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων προκύπτει :

α'.) ὅτι ἐν Κεϋλάνῃ ὑπῆρχε παροικία Περσῶν ἐμπόρων, οἵτινες, ἔχοντες ἐκκλησίαν καὶ κλῆρον ἐκ Περσίδος χειροτονούμενον καὶ πεμπόμενον, ἦσαν, ὡς εἰκός, ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ἐκεῖνο ἔνθα

37) Κρουμβάχερ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, Τόμ. Β', σελ. 12. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας σελ. 458—459.

38) Migne P. G. 88, 169.

39) Αὐτόθι 88, 170.

40) Migne, P. G. 445.

εἰσέρρεον καὶ ἐπλεόναζον τὰ ἐκ Κίνας ἐμπορεύματα,

β΄.) ὅτι ὁ Κοσμᾶς δὲν ἐγνώριζε μὲν ἐὰν ὑπῆρχον Χριστιανοὶ καὶ πέραν τῆς Κεϋλάνης, λέγει ὅμως ὅτι ὑπῆρχον Χριστιανοὶ εἰς τὴν Μαλὲ καὶ ἐν τῇ καλουμένῃ Καλλιάνᾳ «ἔνθα καὶ Ἐπίσκοπος ἐστὶν ἐκ Περσίδος χειροτονούμενος» (41), καὶ

γ΄.) ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῶν περιοχῶν τούτων διετήρουν στενώτατον σύνδεσμον μετὰ τῆς ἐν Περσίᾳ Ἐκκλησίας.

Καὶ δὲν καθορίζεται μὲν ἡ περιοχὴ τῆς Μαλέ, ἀναφέρεται ὅμως αὕτη ὡς κέντρον ἐμπορίου τοῦ πεπέρεος, ὅπερ ἀκριβῶς διεξήγετο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Malabar, ἔνθα ἐπίσης καὶ ἡ Quillon, ἡ ὁποία ταυτίζεται πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου ἀναφερομένην Καλλιάναν (42).

Πλὴν τῆς ὡς ἄνω αὐθεντικῆς μαρτυρίας Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου, ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ ἕτερα κείμενα, ἅτινα μαρτυροῦν μὲν περὶ τῆς ἐπιβιώσεως Χριστιανικῶν Κοινοτήτων ἐν Ἰνδίαις, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, δὲν παρέχουν ὅμως, δυστυχῶς, πληροφορίας περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως καὶ τῆς διοργανώσεως ἐν γένει τῶν παροικιῶν τούτων.

Ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ Νεστοριανοῦ Πατριάρχου Ishoyahb τοῦ Γ΄. (650 — 660) εὑρέθη γράμμα ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Μητροπολίτην Riwdashir τῆς Περσίας Μὰρ Συμεών. Εἰς τὸ γράμμα τοῦτο ὁ Ishoyahb ἀναφέρει ὅτι μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπεξετάθη καὶ ἡ δικαιοδοσία αὐτοῦ ὄχι μόνον μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς Qalah ἢ Qillah, ἥτις, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι, ὡς πιστεύεται, ἡ Kalah τῶν Ἀράβων γεωγράφων ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Malacca (43), ὡς ἀπέχουσα ὅμως 1200 παρασάγγας ἀπὸ τῶν συνόρων τοῦ περσικοῦ κράτους, εὑρίσκεται πάντως εἰς ἀπόστασιν ἱκανὴν ὥστε νὰ περιλάβῃ καὶ τὸ Malabar (44).

Ὁ Osorius καὶ ὁ Jarricus, οἵτινες ἔγραψαν αἰῶνας μετὰ τὸν Κοσμᾶν τὸν Ἰνδικοπλεύστην καὶ πρὸς οὓς παραπέμπει ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς

---

41) Migne P. G. Tom. 88, 169.

42) E. O. Winstedt, The christian Topography of Cosmas Indicopleustes edited with geographical notes p. 354.

43) M. Streck, Encyclopedie de l' Islam, tom. II, p. 710—712.

44) F. E. Keay. A. History of the Syrian church in India, page 20—21.

συγγραφεὺς J. — S. Assemani (45) ἀναφέρουν πολυαρίθμους Κοινότητας Νεστοριανῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γάγγου, ὡς καὶ εἰς τὸ κέντρον καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἰνδιῶν (46).

Ὁ Νεστοριανὸς Πατριάρχης Τιμόθεος ὁ Α'. (780—823) εἰς ἐπιστολὴν αὐτοῦ, διακηρύττει ὅτι δύο σύζυγοι ὅσον καὶ ἂν ζῶσιν ἐπὶ μακρὸν κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, ὡς ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, δὲν δύνανται νὰ συνάψουν νέον γάμον πρὶν ἢ βεβαιωθοῦν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου συζύγου, τοῦθ' ὅπερ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ διὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας (Καθολικοῦ — Μητροπολίτου — Ἐπισκόπου), ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀπουσιάζων εὑρίσκετο εἰς τὰς Ἰνδίας ἢ εἰς τὴν Κίναν· ἐξ οὗ καί, φαίνεται, ὅτι αἱ περσικαὶ παροικίαι θὰ ἔδει νὰ διαπνέωνται ὑπὸ ἀρκούντως φιλελευθέρου ἐν προκειμένῳ πνεύματος (47).

Ὁ γνωστότατος Ἰακωβίτης συγγραφεὺς Γρηγόριος Ἀβουλφαράτς, (1286), ὁ ἄλλως λεγόμενος Βαρεβραῖος, ὡς καταγόμενος ἐξ ἑβραϊκῆς οἰκογενείας, λέγει, ἐπίσης, ὅτι εἰς ἀπάντησιν τῶν στασιασάντων Ἐπισκόπων τῆς περιοχῆς Fars τῆς Περσίας πρὸς τὸν Νεστοριανὸν Πατριάρχην Τιμόθεον τὸν Α'., ἐναντίον τοῦ χωριστικοῦ κινήματος τῶν ὁποίων διεξήγαγεν οὗτος σκληρὸν ἀγῶνα, ἀναφέρονται ἐπὶ λέξει τὰ ἀκόλουθα: «Εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, δὲν ἔχομεν σχέσιν μὲ τὴν ἕδραν τοῦ Mari» (48), τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν ἔκφρασιν «Χριστιανοὶ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ», τῆς ὁποίας γίνεται πλέον συχνὴ χρῆσις εἰς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας.

Ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα (μνημεῖα) ἀποτελοῦν ὡσαύτως διαφωτιστικὰς μαρτυρίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἰνδίαις Χριστιανῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Δύο ὅμοιοι σταυροί, ἐξ ὧν ὁ εἷς εὑρέθη τὸ 1547 ἐν Mylapore ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Coromandel, πλησίον τοῦ Madras, καὶ ὁ ἕτερος φυλάσσεται εἰς μίαν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν τοῦ Kottayam εἰς Travancore, φέρουν τὴν αὐτὴν περσικὴν ἐπιγραφήν, (Pehlevi), ἡ ὁποία καὶ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ A. C. Burnell ὡς ἀκολούθως :

«Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, πρὸς τιμωρίαν, ἔπαθεν ὁ Μόνος, Ὅς ἐστὶν ὁ ἀ-

45) J. S. Assemani, Biblioth. Orient. Tom. III, p. 346.

46) F. E. Keay, A History of the Syrian church in India, σ. 22

47) J. Labourt, De Timotheo I, Nestorianorum patriarcha (728—823) et christianorum orientalium condicione sub Chalifis Abbasidis, p. 63.

48) Chronicon Ecclesiasticum, Tom. III, p. 171.

ληθὴς Χριστός, ὁ Ὕψιστος Θεὸς καὶ ἁγνὸς ὁδηγός». Ἐκ τοῦ τύπου τῆς γραφῆς συνάγεται ὅτι πρόκειται περὶ μνημείων τοῦ 6 ἢ τοῦ 7 αἰῶνος 49). Ὑπάρχει καὶ τρίτος σταυρός, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς Kottayam, εἰς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν φυλάσσεται καὶ ὁ δεύτερος, φέρει δὲ μόνον τὸν δεύτερον στῖχον τῆς εἰρημένης περσικῆς ἐπιγραφῆς καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸ χωρίον τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς Στ΄., 14 εἰς συριακὴν γλῶσσαν καὶ μὲ γραφὴν Estrangelo τοῦ Ι΄. αἰῶνος 50). «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὁ σταυρὸς τῆς Mylapore εἶναι ἡ μόνη μαρτυρία τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἀρχαίας χριστιανικῆς Κοινότητος καὶ ἐπὶ τῆς ἔναντι τοῦ Malabar ἀκτῆς τοῦ Coromandel, ἔχει δὲ τοιαύτην ὁμοιότητα πρὸς τὸν σταυρὸν τοῦ Kottayam ὥστε θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ γένηται ἡ μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις, ἐὰν δύο ἕτεροι σταυροὶ τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας δὲν ἀνευρίσκοντο κατὰ τὰ ἔτη 1921 καὶ 1925 εἰς Katalanam τοῦ Travancore καὶ εἰς Muttuchira (51).

Οὐδέν, ἄλλωστε, ἀποκλείει τὴν ὕπαρξιν ἐν Mylapore ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων παροικίας Περσῶν Χριστιανῶν ἐμπόρων, ἐφ' ὅσον, εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Mylapore ἦτο σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον 52). Ἐὰν δὲ αἱ χριστιανικαὶ Κοινότητες ἐπέζησαν ἐν Malabar, ἐνῷ ἀντιθέτως αἱ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοιαῦται ἐξηφανίσθησαν, τοῦτο ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ G. M. Rae (53), ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Malabar κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν ἀπὸ μέρους τῶν ἡγεμόνων τοῦ τόπου πολιτικὰ προνόμια. Ὑπάρχουν δέ, πράγματι, δύο μαρτυρίαι (Sasanam) ἐν σχέσει πρὸς τὰ δοθέντα εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὑπὸ τῶν βασιλέων Vira Raghava Chakravati καὶ Sthanu Ravi Gupta πολιτικὰ προνόμια, ἅτινα καὶ ὑπῆρξαν ἀνάλογα πρὸς τὰ χορηγηθέντα εἰς τοὺς Ἑβραίους περὶ τὸ 700 ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Bhaskara Ravi Varma τοιαῦτα (54). Αἱ μαρτυρίαι αὗται εἶναι δύο σειραὶ χαλκίνων πλακῶν, ἐφ' ὧν εἶναι γεγραμμένα τὰ ὡς ἄνω προνόμια καὶ αἵτινες ἀποτελοῦν, τρόπον τινά, τοὺς δύο χάρτας τῶν ἰδιαιτέρων πολιτικῶν προνομίων τῶν Χριστια-

49) A. C. Burnell, Some Pehlevi inscuptions in South İndia, εἰς The İndian Antiquary, Tom. III, p. 308—316.

50) G. M. Rae, The Syrian church in İndia, p. 120—124.

51) A. Mingana, Sources Syriaques, p. 506.

52) J. Dahlman, Die Thomas — Legende..., p. 107.

53) G. M. Rae, The Syrian church in İndia, p. 155—165.

54) Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique Tom. XI, 198.

νῶν ἐν Malabar. Πέντε πλάκες ἐκ τῶν δύο τούτων σειρῶν σώζονται ἄχρι σήμερον. Τρεῖς εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἰακωβιτικὸν σεμινάριον τοῦ Tiruvalla καὶ δύο ἐν Kottayam ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Μαρτομιτῶν (55). Ἐκ τῶν δύο ὡς ἄνω μαρτυριῶν φαίνεται ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Cranganore, ἔτυχον ἀπὸ μέρους τῶν κυριάρχων τῆς ἐποχῆς ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ τιμῆς ἐν τῇ ἱεραρχικῇ διαβαθμίσει τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἃς οἱ κυρίαρχοι τῆς ἐποχῆς προσεπάθουν, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ castes (56), νὰ δημιουργήσουν μεταξὺ τῶν ἀπωθηθέντων πρὸς βορρᾶν τῶν Ἰνδιῶν Δραβιτιανῶν λαῶν. Ἡ ἐκχώρησις πολιτικῶν προνομίων τόσον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐγένετο εἰς περιόδους ἐξωτερικῶν κινδύνων καὶ μὲ τὴν εὐρεῖαν προοπτικὴν ὅπως οἱ κάτοικοι συνδεθοῦν περισσότερον πρὸς τὸν τόπον καὶ ἐπιτελέσουν, ἑπομένως, καλλίτερον τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐν τῇ ἀμύνῃ αὐτοῦ ἐναντίον πάσης ξένης προσβολῆς (57).

Αἱ μνημονευθεῖσαι ἀνωτέρω δύο σειραὶ τῶν χαλκίνων πλακῶν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν προνομίων τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶναι ἴσως ἄσχετοι πρὸς τὰ δύο ἱστορικὰ γεγονότα τῶν μεταναστεύσεων εἰς Malabar τοῦ Θωμᾶ τοῦ Κανᾶ, περὶ τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν ἤδη, καὶ τοῦ Πέρσου ἐμπόρου Marwan Sabriso ὅστις ἦλθεν εἰς τὴν Quillon, ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος μεταναστῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο Ἐπίσκοποι Mar Sapro (ἢ Shapur) καὶ Mar Prodh (Aprot), ἐξ ὧν ὁ δεύτερος ταυτίζεται πρὸς τὸν Afras, ὅστις καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν πλακῶν, ἔνθα καὶ ἀποκαλεῖται Afras —i— Chaharbukht —i— Suryaya, ὅπερ σημαίνει Afras, υἱὸς τοῦ Chaharbukht τοῦ Συρίου. Ὡς χρονολογία τῆς μεταναστεύσεως ταύτης θεωρεῖται τὸ ἔτος 825, ἀφ' οὗ καὶ ἄρχεται ἡ μαλαμπαρινὴ χρονολογία. Βασιλεὺς τοῦ Malabar κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, λέγεται,

55) F. E. Keay, A History of the Syrian church in India p. 22.

56) Τὰ castes δὲν εἶναι ἁπλῶς κοινωνικαὶ τάξεις, βάσιν ἔχουσαι τὸν πλοῦτον, τὴν ἰσχὺν ἢ τὴν ἀνατροφήν. Εἶναι μᾶλλον θρησκευτικαὶ μερίδες στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς καταγωγῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὑπερχιλιετοῦς τούτου συστήματος, ὅπερ ἔχει, φαίνεται, βαθείας ρίζας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, ἔχουν διατυπωθῆ ὑπὸ τῶν σοφῶν πλεῖσται ἀπόψεις. Πάντως παρατηρεῖται ὅτι εἰς τὴν Rg. Veda, τὸ ἀρχαιότερον ἱερὸν βιβλίον τῶν Ἰνδῶν, χρονολογούμενον ἀπὸ 1500 περίπου ἐτῶν π. Χ., τὸ σύστημα τοῦτο εὑρίσκει μᾶλλον θρησκευτικὴν ἐξήγησιν. Th. Mathias, Approches Indiennes du Christianisme, εἰς τὴν Eglise Vivante tom. I, p. 183.

57) G. M. Rae, ἔνθ. ἀνωτέρω.

ὅτι ἦτο ὁ Cheraman Perumal (58). Αἱ τοπικαὶ παραδόσεις ἀναφέρουν ὅτι οὗτος κατόπιν μιᾶς περιόδου εὐεργετικῆς βασιλείας ἐγκατέλειψε τὴν χώραν αὐτοῦ μεταβὰς εἰς Ἀραβίαν (59), ἔνθα καὶ ἠσπάσθη τὸν μωαμεθανισμὸν (60). Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Cheraman Perumal ἡ χώρα τοῦ Malabar διηρέθη εἰς μικρὰ κρατίδια, ἅτινα καὶ συνηνώθησαν ἀργότερον εἰς τρία βασίλεια, τὸ τοῦ Zamorin τῆς Calicut καὶ τὰ τῶν Raya τοῦ Cochin καὶ Travancore. Ὁ Sabriso. καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς Quillon, ἔνθα καὶ ἔκτισαν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὸν Sabriso καὶ τὴν ὁμάδα του ὁ Ayyan, βασιλεὺς τῆς Venat, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὸ νότιον μέρος τοῦ σημερινοῦ Travancore, παρεχώρησεν ὡρισμένα προνόμια. Διάδοχος τοῦ Raman, ὑπῆρξεν ὁ Ayyan ὅστις ἐπίσης ἀναφέρεται εἰς τὰς χαλκίνας πλάκας. Ὡς χρονολογία τῆς ὑπὸ τοῦ Ayyan παροχῆς τῶν προνομίων ἀναφέρεται τὸ 5ον ἔτος βασιλείας τοῦ Sthanu Ravi, εἰς ὃν ἀκριβῶς ὑπήγετο ὁ βασιλεὺς Ayyan (61).

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὡς ἄνω ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς παρεχομένων πτωχῶν ὁπωσδήποτε ἱστορικῶν πληροφοριῶν εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἀναφέρωμεν, καὶ τὰς σχετικὰς περὶ τῶν χριστιανικῶν ἐν Ἰνδίαις Κοινοτήτων μαρτυρίας ἐπισκεπτῶν τῆς Δύσεως.

Πρώτη μαρτυρία εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Tours Γρηγορίου ἀναφερομένη, καθ' ἣν Μοναχός τις ὀνόματι Θεόδωρος ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἰνδίας εἶδεν ἐν Mylapore μεγάλην καὶ πλουσίως διακεκοσμημένην Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν διηκόνουν πολλοὶ Μοναχοί (62).

58) Ἐσφαλμένως τινὲς ὁρίζουν τὴν περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ Cheraman Perumal κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Πρόκειται περὶ ἐσφαλμένης συσχετίσεως τοῦ Cheraman Perumal μὲ τὴν εἰς Malabar ἄφιξιν τοῦ Θωμᾶ τοῦ Κανᾶ, τὴν ὁποίαν ἐξ ἱστορικῆς συγχύσεως τοποθετοῦν, τινές, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα.

59) Ἡ μαλαμπαρινὴ ἐποχή, κατά τινας, συνδέεται πρὸς τὴν ἐκ Malabar ἀναχώρησιν τοῦ Cheraman Perumal, κατ' ἄλλους δὲ πάλιν, πρὸς τὴν εἰς Malabar ἄφιξιν τοῦ Marwan Sabriso. Πάντως ἀμφότερα τὰ ὡς ἄνω γεγονότα, φαίνεται, ὅτι ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 825.

60) Ὑπάρχουν καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ὁ Cheraman Perumal ἐγένετο Χριστιανός. Juhanon Mar Thoma, Christianity in India and The Mar Thoma Syrian Church, p. 11.

61) F. E. Keay, A History of the Syrian church in India, p. 21—23.

E. M. Philip, The Indian of St. Thomas, p. 57—61.

62) In gloria Martyrum, Tom. XXXII.

Ἀκολουθοῦν τὰ ἀγγλοσαξωνικὰ Χρονικά, ἐν οἷς γίνεται λόγος, ὡς εἴδομεν προηγουμένως, περὶ τῆς κατὰ τὸ 883 ἀποστολῆς ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἀλφρέδου τοῦ Μεγάλου, ἀντιπροσωπείας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, καὶ φθάνομεν τέλος εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν διαφόρων θαλασσοπόρων καὶ ἱεραποστόλων τῆς Δύσεως.

α΄.) Ὁ Marco Polo, Ἑνετὸς ταξειδιώτης ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Κίνας ἦλθεν εἰς τὰς Ἰνδίας περὶ τὸ 1293. Εἰς τὸ ἡμερολόγιον αὐτοῦ ὁ Marco Polo ἀναφέρει ὅτι ἐπεσκέφθη τὴν Mylapore, ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος καὶ εἶναι προσκύνημα ὄχι μόνον τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτεροθρήσκων καὶ ὅτι τὰ συρρέοντα πλήθη τῶν πιστῶν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν προσκυνήματος λαμβάνουν μετ' εὐλαβείας πολλῆς ὀλίγον ὑπέρυθρον χῶμα, ὅπερ καὶ φυλάττουν ὡς ἱερὸν κειμήλιον, διότι πιστεύουν εἰς τὴν θαυματουργὸν αὐτοῦ δύναμιν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀσθενειῶν (63).

β΄.) Ὁ Monte Corvino, Φραγκισκανὸς Μοναχός, σύγχρονος τοῦ Marco Polo, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰς Κίναν ὡς πρῶτος αὐτῆς Ἱεραπόστολος καὶ Ἐπίσκοπος καὶ σταθμεύσας ἐν Ἰνδίαις παρέμεινεν ἐπὶ δέκα τρεῖς μῆνας. Εἶναι περίεργον ὅμως ὅτι καίτοι παρέμεινεν ἐν Ἰνδίαις ἐπὶ τοσοῦτον χρονικὸν διάστημα, οὐδὲν ἀναφέρει, εἰς τὰς δύο σωζομένας ἐπιστολὰς αὐτοῦ, περὶ τῶν Χριστιανῶν τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον λέγει ὅτι εἶδεν ἐν Mylapore Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ, «de India majorem partem ego vidi ad ecclesiam Sancti Thome Apostoli».

Ὁ Monte Corvino εἰς τὰς σωζομένας δύο αὐτοῦ ἐπιστολὰς ἐμφανίζεται ἔχων τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐστραμμένην μᾶλλον πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας, πολλοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ἐβάπτισεν εἰς Χριστόν (64). Πῶς ὅμως ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοήσῃ τοὺς Νεστοριανοὺς τῶν Ἰνδιῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου εἰς τὴν Ταυρίδα τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ μεθ' ὧν συνεκρούσθη ἐπὶ πέντε ἔτη ἐν Κίνα ; Ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι πολλοὶ ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ Monte Corvino ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ἀναλυτικώτερος εἰς ἄλλας αὐτοῦ ἐπιστολάς, αἵτινες ὅμως, δυστυχῶς, δὲν διεσώθησαν μέχρι σήμερον (65).

63) Il Milione, ed. Foscolo Benedetto, p. 187.

64) G. Golubovich, Bibliotheca bibliografica della terra santa. Tom. III, p. 87, 92.

65) Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique, Tomme 14, 3095.

γ΄.) Ὁ Δομινικανὸς Μοναχὸς Jordanus ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὸ Malabar, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν ἔγραψε πρὸς τοὺς φίλους καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ περὶ τῆς ἐμφανιζομένης εὐκαιρίας ἱεραποστολικῆς δράσεως ἐν Ἰνδίαις. Ἐν ἔτει 1330 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ XXII, ὡς Ἐπίσκοπος, κομίζων παπικὴν ἐγκύκλιον (βούλλαν) πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Quillon, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἡ ἕνωσις αὐτῶν μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Jordanus ὡς Ἐπισκόπου αὐτῶν (66).

δ΄.) Ὁ Oderic de Pordenone, Φραγκισκανὸς Μοναχός, ἐργασθεὶς ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Περσίᾳ, ἦλθεν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Tana, ἔνθα εὗρε καὶ ἐγνώρισε πολλοὺς Νεστοριανούς. Ἀργότερον ἐπεσκέφθη τὸ Malabar ὅπου ἤκουσε νὰ γίνεται λόγος περὶ διενέξεων μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήρχοντο πάντοτε ἡττημένοι οἱ δεύτεροι (67). Εἰς τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Marcellino da Civezza λατινικὸν κείμενον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Oderic de Pordenone, ἀναφέρεται ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον διαφορὰς μὲ τοὺς Ἑβραίους ἀλλὰ μὲ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ὅτι πλησίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ὑπῆρχον δέκα πέντε οἰκογένειαι Νεοστοριανῶν, qui sunt christiani, sed pessimi haeretici (οἵτινες εἶναι Χριστιανοί, ἀλλὰ χείριστοι αἱρετικοί) (68).

ε΄.) Ὁ ἐκ Φλωρεντίας Μοναχὸς Jean Marignolli ἀποσταλεὶς εἰς Κίναν ὑπὸ τοῦ Πάπα Βενεδίκτου τοῦ XII ἐπεσκέφθη τὸ Malabar καὶ παρέμεινεν ἐπὶ 14 μῆνας (Ἀπρ. 1348-Αὐγ. 1349) ἐν Quillon, ἔνθα καὶ εὗρε λατινικὴν Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ ὀξείας δυσεντερείας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην μέσῳ Mylapore, Ceylan (Κεϋλάνης) καὶ περσικοῦ κόλπου. Ὁ Jean Marignolli ἀναφέρει ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ — διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρεται ἡ ἔκρασις αὕτη — ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν ἑτεροθρήσκων καὶ ὅτι παρὰ τῶν Χριστιανῶν τούτων ἔλαβεν, ἐν τῇ ἰδιό-

66) P. O. respicientia 13, 28. Ἡ παπικὴ αὕτη ἐγκύκλιος (βοῦλλα) ἔχει κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέρον, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημον κυριαρχικὴν ἀξίωσιν τοῦ Πάπα ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Malabar.

67) L. de Backer, L' extreme — Orient au Moyen Age, page 95—102.

68) Storia Universale delle missioni francescane. Tom. III, 753—754.

τητί του ὡς ἀποστολικοῦ λεγκάτου, πλεῖστα δῶρα (69).

στ´.) Ὁ Nicolas de Conti ἐπισκεφθεὶς ἐπανειλημμένως τὰς Ἰνδίας κατὰ τὰ ἔτη 1415—1438 εὗρε Νεστοριανοὺς πλησίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀναφέρει δὲ ὅτι περὶ τοὺς χιλίους εὑρίσκοντο εἰς Mylapore καὶ οἱ λοιποὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι ἁπανταχοῦ τῶν Ἰνδιῶν, ὡς οἱ Ἑβραῖοι ἐν Εὐρώπῃ (70). Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Nicolas de Conti εἶναι ἡ τελευταία ἱστορικὴ πληροφορία δυτικοῦ θαλασσοπόρου πρὸ τῆς εἰς Ἰνδίας ἀφίξεως τῶν Πορτογάλων.

Ἱκανὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἰνδίαις Χριστιανῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 15ου αἰῶνος παρέχουν ἐπίσης καὶ δύο συριακὰ χειρόγραφα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 22 καὶ 204 τοῦ Βατικανοῦ. Ἐκ τῶν δύο τούτων χειρογράφων τὸ μὲν πρῶτον, τὸ 22ον, γραφὲν περὶ τὸ 1301 ἐν Sengate — Cranganore, ἀναφέρει ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Καθολικοῦ Mar Yahballaha τοῦ 3ου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου τῶν Ἰνδιῶν Ἰακώβου (71). Τὸ δὲ δεύτερον, τὸ 204, ἀπάνθισμα ἀραβικῶν καὶ συριακῶν κειμένων μὲ νεστοριανοὺς χαρακτῆρας, κομισθὲν ἐξ Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ André Scandar κατὰ τὰ ἔτη 1718—1721, περιλαμβάνει σχετικὴν ἀνώνυμον ἀφήγησιν (72). Κατὰ τὴν ἀφήγησιν ταύτην οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Malabar μείναντες ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον ἄνευ Ἐπισκόπων ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Καθολικὸν Σελευκείας - Κτησιφῶντος, τρεῖς ἀντιπροσώπους ἐξαιτούμενοι ὅπως οὗτος ἀποκαταστήσῃ τὴν Ἱεραρχίαν αὐτῶν. Εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἀπεσταλμένων ἀπέθανε καθ᾽ ὁδόν, οἱ ἕτεροι ὅμως δύο χειροτονηθέντες ἱερεῖς ἐν Djezirech ὑπὸ τοῦ Καθολικοῦ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου διὰ νὰ ἐκλέξουν τοὺς μέλλοντας ποιμένας τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν. Δύο Μοναχοὶ ἐκλεγέντες καὶ χειροτονηθέντες εἰς Ἐπισκόπους ὑπὸ τὰ ὀνόματα Θωμᾶς καὶ Ἰωάννης ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν ἐκ Μαλαμπὰρ δύο ἀπεσταλμένων εἰς Ἰνδίας, ἔνθα καὶ ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου ἐχειροτόνησαν Ἱερεῖς καὶ ἵδρυσαν Ναούς.

---

69) P. Schurhammer, The Malabar church and Rome during the early Portugaise period and before, p. 25.

70) M. Longhena, Viaggi in Persia, India e Ciava di Nicolo de Conti, p. 130.

71) J. S. Assemani, Bibliothecae Apostol. Vatican codicum mss. catalogus, tom. II, p. 187.

E. Tisserant, Specimina codicum orientalium, p. 34.

72) J. S. Assemani, Biblioth. orient, tom. II p. 590—599.

S. Giamil, Genuinae relationes. p. 586—600.

Ἀργότερον ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν Mar Θωμᾶς ἐπέστρεψεν εἰς Μεσοποταμίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ὑποβάλῃ εἰς τὸν Καθολικὸν τὴν σχετικὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πεπραγμένων ἔκθεσιν, κομίσας ἅμα καὶ δῶρα ἀπὸ μέρους τῶν πιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται καὶ εἷς μαῦρος δοῦλος. Ὅταν ὅμως ὁ Mar Θωμᾶς ἔφθασεν εἰς Μεσοποταμίαν, ὁ Καθολικὸς Simon ὁ Ε΄. εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἠλίας ὁ Ε΄. (1502—1503) ἐξέλεξε καὶ αὖθις ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου τρεῖς Μοναχούς, οὓς καὶ χειροτονήσας εἰς Ἀρχιερεῖς ἀπέστειλεν εἰς Malabar. Ἐκ τούτων ὁ εἷς ἀπεστάλη ὡς Μητροπολίτης ὑπὸ τὸ ὄνομα Yahballaha καὶ οἱ δύο ἕτεροι ὁμοῦ μετὰ τοῦ προαποσταλέντος Mar Ἰακώβου ὡς βοηθοὶ αὐτοῦ Ἐπίσκοποι (73).

Τὰ ὡς ἄνω δύο χειρόγραφα τοῦ Βατικανοῦ, ἐξ ὧν πληροφορούμεθα τὴν σύνθεσιν τῆς Ἱεραρχίας τῶν Χριστιανῶν τοῦ Malabar κατὰ τὴν εἰς Ἰνδίας ἄφιξιν τῶν Πορτογάλων, ἀποτελοῦν τὰ μόνα συριακὰ κείμενα διὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον. Καὶ φαίνεται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως περίεργος ἡ ἐν προκειμένῳ ἔλλειψις συριακῶν κειμένων, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῆται ὅτι κατὰ τὸν δέκατον τρίτον μ. Χ. αἰῶνα ἡ Νεστοριανὴ Ἐκκλησία σκληρῶς δοκιμασθεῖσα καὶ καταδικασθεῖσα εἰς τελείαν παρακμὴν καὶ ἀφάνειαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διασώσῃ καὶ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Ἔπειτα ὁ ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Goa Ἀλεξίου Μενέζη κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1599 σύνοδον τῆς Diamper, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς ἑπόμενον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης, διαταχθεὶς ἐμπρησμὸς τῶν λειτουργικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων τῶν Χριστιανῶν τοῦ Malabar συνετέλεσεν ἐπίσης ὥστε νὰ καταστραφῇ μέγας ἀριθμὸς πολυτίμων διὰ τὴν ἱστορίαν χειρογράφων (74).

Καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 450 μέχρι τῆς πορτογαλικῆς κατοχῆς, ἥτις ἤρξατο, ὡς θὰ εἴδωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, περὶ τὸ

---

73) F. Nau, Deux notices relatives au Malabar, Revue de l' Orient chret., Tom. 17, p. 83.

74) J. B. Chabot, L' autodafé des livres Syriaques au Malabar, Florilegium... Melchior de Voguè, p. 613—623

Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου, φέρουσα ἀφ' ἑαυτῆς τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῆς, ἐπικρίνεται καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἀντικειμενικῶς κρινόντων τὰ πράγματα ἱστορικῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

τέλος τοῦ 15ου αἰῶνος, αἱ χριστιανικαὶ Κοινότητες τῶν Ἰνδιῶν, τοὐλάχιστον ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας αὐτῶν, διετέλουν εἰς κανονικὰς πάντοτε σχέσεις πρὸς τὸν Καθολικὸν Σελευκείας — Κτησιφῶντος. Ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία μεταξὺ Μεσοποταμίας καὶ τοῦ Νοτίου μέρους τῶν Ἰνδιῶν ἦτο σχετικῶς εὔκολος. Ἡ μόνη ἴσως δυσκολία ἦτο ἡ ἀντιμετώπισις τῶν θαλασσοταραχῶν αἵτινες, ὁμολογουμένως, ἦσαν συχνότεραι εἰς τὸ τρικυμιῶδες ἐκεῖνο πέλαγος. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐπίσης τῶν ἐπὶ τοῦ περσικοῦ Κόλπου πολιτικῶν ἀντιπάλων παρεκώλυε μὲν ἐνίοτε τὴν ὁμαλὴν συγκοινωνίαν, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ μακρόν, διότι πάντες εἶχον συμφέρον ὅπως διεξάγηται τακτικῶς τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρωμάτων. Θεωρεῖται, λοιπόν, πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰνδιῶν, εὑρεθεῖσα ἐξ ἀρχῆς καὶ διατελέσασα ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καθολικοῦ Σελευκείας — Κτησιφῶντος, δὲν φαίνεται διακόψασα τὴν ἀπ' αὐτοῦ κανονικὴν ἐξάρτησιν (75). Εἶναι ὅμως γνωστὸν ἀφ' ἑτέρου ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μεσοποταμίας κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν προσεχώρησαν εἰς τὸν Νεστοριανισμὸν ἤδη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Καθολικοῦ Βαβαίου (496—503) (76). Ὑπῆρχε, βεβαίως, καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς Χριστιανῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ, οἱ ὁποῖοι, ἀντιθέτως, παρέμεινον πιστοὶ εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν, ὡς τοὐλάχιστον συνάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐτέλουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μαφριάν (77). Ἐὰν ληφθῇ ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Νεστοριανοὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Μονοφυσίτας ἀπετέλουν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ, μεθ' ἧς αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν Ἰνδιῶν ἦσαν πάντοτε λίαν ἀνεπτυγμέναι, εἶναι φυσικώτερον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ χριστιανικαὶ Κοινότητες τῶν Ἰνδιῶν ἀνῆκον καὶ ὑπήγοντο μᾶλλον εἰς τὴν Νεστοριανὴν

---

75) Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πλὴν τῶν δύο προμνημονευθέντων ὑπ' ἀριθ. 22 καὶ 204 συριακῶν Χειρογράφων τοῦ Βατικανοῦ, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχομεν ἐν προκειμένῳ θετικὴν ἀπόδειξιν, ἐφ' ὅσον, ὡς γνωστόν, τὰ μὲν συριακὰ Χειρόγραφα τῆς Μεσοποταμίας κατεστράφησαν κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, τὰ δὲ Χειρόγραφα καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῶν Ἰνδιῶν ἐκάησαν κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Diamper.

76) Φιλαρέτου Βαφείδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμ. σελ. 238. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλ. Ἱστορία σελ. 248.

77) Ὁ φέρων τὸν τίτλον τοῦ Μαφριὰν εἶχε δικαιοδοσίαν εὐρυτέραν τῆς τῶν Μητροπολιτῶν, ἐχειροτόνει καὶ ἐγκαθίδρυε τὸν Πατριάρχην, εἶχε δὲ τὴν πρώτην μετὰ τὸν Πατριάρχην θέσιν. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία σελ. 383. Φιλαρέτου Βαφείδου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Τόμ. Α', σελ. 249.

ἢ τὴν Ἰακωβιτικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μεσοποταμίας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Νεῖλος Δοξαπατρῆς, κατὰ παράκλησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου τοῦ Β΄. συντάξας κατάλογον τῶν Μητροπόλεων καὶ τῶν Ἐπισκοπῶν τῶν ὑποκειμένων τοῖς πέντε Πατριαρχικοῖς Θρόνοις, ἀναφέρει ὅτι ἡ δικαιοδοσία τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας ἐπεξετείνετο ἐφ' ὅλης τῆς Ἀσίας μέχρι καὶ τῶν Ἰνδιῶν «ὅπου καὶ ἕως τοῦ νῦν Καθολικὸν χειροτονῶν στέλλει τὸν καλούμενον Ρωμογύρεως» (78). Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔτι ὑποτεθῇ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ **Malabar** δὲν ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου, τὸ γεγονὸς πάντως ὅτι εἰς τὰ λειτουργικὰ αὐτῶν βιβλία, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐν οἷς ἀποφεύγεται ἡ ἔκφρασις «Μήτηρ Θεοῦ» καὶ ἀπαντῶσι τὰ ὀνόματα τοῦ Νεστορίου, τοῦ Διοδώρου τοῦ Ταρσοῦ καὶ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας μαρτυρεῖ περὶ τῶν δογματικῶν τάσεων τῶν Χριστιανῶν τοῦ Μαλαμπὰρ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος (79).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σάρδεων **ΜΑΞΙΜΟΣ**

---

78) Migne P. G.

79) Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique Tom.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ΄ ΑΙΩΝΑ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ἐγγράφου τοῦ τουρκιστὶ γραφέντος — τοῦ ὁποίου φωτογραφημένον ἀντίγραφον ἔλαβον ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ὅπου εὕρηται καὶ ἡ συλλογὴ Χότζη 1) — καὶ ἀποσταλέντος πρὸς τὸν Σουλτάνον περὶ τὰ τέλη τοῦ ιζ΄ αἰῶνος, πληροφορούμεθα ὅτι πρὸς συντήρησίν των ὁ ἑκάστοτε Πατριάρχης καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν Μητροπολῖται εἰσέπραττον φόρους ἀπὸ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα καὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. Τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει τὴν νῆσον Ἄνδρον, ὅπου ὑπῆρχον καὶ μοναστήρια καὶ ἁγιάσματα φορολογούμενα. Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος ἀπέστειλε πρὸς εἴσπραξιν τῶν διαφόρων φόρων τὸν κληρικὸν Γρηγόριον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκοντα εἰς τὸν κλῆρον τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς.

Τὸ ἓν χρυσοῦν νόμισμα τὸ εἰσπραττόμενον παρ' ἑκάστου ἱερέως καὶ δέκα καὶ τέσσαρα ἄσπρα πληρωνόμενα παρ' ἑκάστης οἰκίας διὰ δικαίωμα τοῦ Πατριάρχου, καὶ ἄλλα παρὰ τῶν ἰδίων δι' ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081 1118) ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον «περὶ τοῦ Κανονικοῦ». Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἐπεκυρώθη καὶ διὰ τοῦ συνοδικοῦ ψηφίσματος τοῦ ἐκδοθέντος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ (1084—1111). Τὸ «περὶ τῶν Κανονικῶν» ψήφισμα ἔχον ὑπ' ὄψιν, προγενέστερον ψήφισμα ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου γενόμενον, ἀναφέρει «νόμισμα ἓν χρυσοῦν ἐκ μόνου τοῦ ἱερέως εἰσπράττεσθαι». Τὸ δὲ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ διαλαμβάνει : «ἀπὸ μὲν τῆς χώρας τῆς ἐχούσης καπνοὺς (=σπίτια) λ΄. (θὰ λαμβάνῃ ὁ θεοφιλὴς ἑκάστης χώρας ἐπίσκο-

1) Περὶ τῆς συλλογῆς Χότζη ἔγραψα εἰς τὸν Α΄. τόμον τῆς Φωτιείου μου Βιβλιοθήκης. Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος, ὁ ὑπογράφων τὸ πρὸς τὸν Σουλτάνον ἔγγραφον, ἐπατριάρχευσε τρίς α) ἀπὸ 3 Μαρτίου 1688 μέχρι Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, β) ἀπὸ Φεβρουαρίου 1689 μέχρις Ἰουνίου 1693 καὶ γ) ἀπὸ Ἀπριλίου 1694 μέχρις 20 Αὐγοστου 1762. Βλέπε Φωτίειον Βιβλιοθήκην. Α. 214 καὶ αὐτόθι σημ. 52.

πος), νόμισμα ἓν χρυσοῦν, ἀργυρᾶ 6', κριὸν ἕνα, κριθαρίου μόδια στ', ἀλεύρου μόδια 6, καὶ ὀρνίθια λ'.». Κατόπιν ἀναφέρει τὰ ποσὰ εἰς εἶδος καὶ εἰς χρῆμα τὰ ὁποῖα θὰ προσέφερον τὰ χωρία τὰ ἔχοντα οἰκίας 20 ἢ 10. Κατὰ τὸ 1324 ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἐκ μοναχῶν Ἠσαΐου, ἐξεδόθη σημείωμα περὶ χρηματικῶν εἰσφορῶν. Ἡ «μεγάλη τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία» μὴ δυναμένη τότε νὰ ἐπαρκέσῃ μόνη εἰς τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεώς της, διότι «ἡ τοῦ πάντα φέροντος χρόνου ἀλλοίωσις καὶ μεταβολή, καὶ τὰς προσόδους αὐτῆς ἐν στενῷ καταντῆσαι πεποίηκεν», εἶχεν ὁρίσει διάφορα ἐπιδόματα ἐτήσια τὰ ὁποῖα θὰ εἰσεπράττοντο ἀπὸ ὡρισμένας Μητροπόλεις καὶ Ἀρχιεπισκοπάς 2). Οὕτω π.δ.χ. ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας καὶ τῶν Ἐπισκοπῶν αὐτῆς «ὑπέρπυρα διακόσια». Τὸ αὐτὸ ποσὸν ἀπὸ τῶν Μητροπόλεων Κυζίκου καὶ Θεσσαλονίκης. «ἀπὸ δὲ τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, ὑπέρπυρα ἑκατόν». Προκειμένου περὶ τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν τῆς χρονικῆς ἐκείνης περιόδου, ἀναφέρεται ἡ τῆς Βιζύης μὲ ὑπέρπυρα ἑκατόν, ἡ τῆς Μαρωνείας μὲ 36, ἡ τῆς Προικοννήσου μὲ 72 κλπ. Ἐκ τῆς καταγραφῆς τῶν ἐτησίων τούτων πρὸς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἐπιχορηγήσεων διαφόρων Μητροπόλεων καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν πληροφορούμεθα ἀσφαλῶς περὶ τῆς τότε οἰκονομικῆς καταστάσεως διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐτησίως διδομένη, κατὰ τὸ ἐνταῦθα ἀναλυόμενον πατριαρχικὸν γράμμα, χρυσῆ λίρα παρὰ τοῦ ἱερέως εἶναι λείψανον, ὡς εἴδομεν, τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Καὶ τὰ εἰς εἶδος καὶ χρῆμα «δοσίματα» τὰ ὁποῖα, ὡς ἤδη ἐσημειώθη, καταχωρίζονται εἰς ἄλλο ἔγγραφον, ὑφίστανται καὶ σήμερον ἔτι διὰ τοὺς ἱερεῖς εἰς πολλὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν δὲ συνετάχθησαν οἱ λεγόμενοι ἐθνικοὶ Κανονισμοὶ (1862) καθώρισαν τὰ τῆς συντηρήσεως τῶν Ἀρχιερέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ ἀναλόγου συστήματος τοῦ ἰσχύσαντος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Τί ἦτο ἡ «ἀρχιερατικὴ ἐπιχορήγησις» ἡ ἐτησίως εἰσπραττομένη παρ' ἑκάστου ὁμογενοῦς φορολογουμένου (τοῦ Κράτους) διὰ τοῦ «μουχτάρη» ἑκάστης συνοικίας ;

Κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν καθ' ἣν ἐγράφη τὸ ἐνταῦθα ἐν μεταφράσει δημοσιευόμενον πατριαρχικὸν πρὸς τὸν Σουλτάνον γράμμα ἐ-

2) Διὰ τὰ χρυσόβουλλα, τὰ συνοδικὰ ψηφίσματα καὶ τὰ σημειώματα βλέπε, Σύνταγμα Κανόνων Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. Ε'' σ. 60—62. 134—137. 280—281. Διὰ τὸ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου «περὶ τῶν Κανονικῶν», βλέπε Ε. Π. Migne 119, στ. 860—864.

πεδόθη γράμμα πρὸς τὸν Φιλιππουπόλεως Νεόφυτον ὅπως συνδράμωσιν αὐτὸν οἱ ἐπαρχιῶταί του πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν χρεῶν τῆς Μητροπόλεώς του. Μεταξὺ ἄλλων, προκειμένου περὶ τῆς συντηρήσεως ὅλων τῶν κληρικῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν τοῦ Πατριαρχείου καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου, καταχωρίζεται καὶ ἡ ἀκόλουθος ἀξιοσημείωτος περικοπή : «Ἐπειδὴ καὶ καλὰ τὸ γνωρίζετε ὅλοι σας πῶς αἱ ἐπαρχίαι δὲν ἔχουσιν εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς ταλαιπωρίας τὰ πρόσοδα ἐκεῖνα καὶ τὰς καρποφορίας καὶ τὰς βασιλικὰς φιλοτιμίας ὅπου εἰς τοὺς παλαιοὺς καιρούς... ἀλλὰ ὅλως διόλου εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Χριστιανῶν ἐπακουμβοῦσι καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν μετὰ Θεὸν καὶ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτὴν σώζονται» 3), καὶ φαίνονται εἰς τὸν κόσμον ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς».

Ὅπως ἤδη ἔγραφον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς συντηρήσεως τοῦ κλήρου τοῦ χωρίου ἐκείνου τοῦ Βοσπόρου, «καὶ αὐτοὶ οἱ Πατριάρχαι καὶ τὸ προσωπικόν του συνετηροῦντο μὲ μηνιαῖα ποσά, ποὺ ἔδιδε κατὰ μῆνα ἑκάστη ἐνορία, μὲ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀφοριστικῶν καὶ τῶν διαφόρων πατριαρχικῶν ἐγγράφων καὶ τὸ ἀντίτιμον τῶν πατριαρχικῶν ἐκδόσεων» (ἄδειαν νὰ λειτουργήσουν οἱ Ἀρχιερεῖς εἰς τοὺς Ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς). 4) Ἄλλος βιοποριστικὸς τοῦ Πατριάρχου πόρος ἦσαν καὶ αἱ Λειτουργίαι τὰς ὁποίας οἱ Πατριάρχαι μόνοι ἐτέλουν εἰς τὰς διαφόρους ἐνορίας. Οὕτω ἀναφέρει ὁ Ἄγγλος Σμὶθ (1668) ὅτι ὁ Πατριάρχης ἅπαξ τοῦ ἔτους (23 Αὐγούστου, ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) ἤρχετο εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Μαύρου Μώλου (ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὸ Σαρῆγερ) καὶ ἐλάμβανεν ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὴν Λειτουργίαν πεντακόσια ἄσπρα». 5)

3) Βλέπε ἐμὴν πραγματείαν «Ὁ Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ», σ. 15—16. Προκειμένου περὶ τῶν «βασιλικῶν φιλοτιμιῶν» ὑπὲρ τοῦ Κλήρου ὁ Κεδρηνὸς ἀναφέρει, ἐπὶ τῇ βάσει βασιλικῶν χρυσοβούλλων, «τὰς συνήθεις σιτήσεις» τῶν κληρικῶν «καὶ τὰ ἀπὸ νόμου σιτηρέσια». Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Θεοφάνης ἐκράτει τὰ συνήθη σιτηρέσια τῶν κληρικῶν τῆς Θεσσαλονίκης. «Ὁ βασιλεὺς (Μιχαὴλ ὁ Δούκας) τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐνδιατρίβων... παρήνει (τὸν Θεσσαλονίκης) μὴ ἀποστερεῖν τὸν τῆς Ἐκκλησίας λαὸν τῶν ἀπὸ νόμου σιτηρεσίων». Ἔκδ. Βόννης. Β. σ. 518.

4) Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Ἱστορία τοῦ Μ. Ρεύματος, σ. 56.

5) Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου, τόμος ΚΗ΄. σ. 128 καὶ Ἱστορία τοῦ Μ. Ρεύματος, σ. 68. Τὰ 500 ἄσπρα = 4 γρόσια καὶ 20 ἄσπρα.

Περὶ τοῦ φόρου «μιρὶ» τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον ἔγραψα ἀρκετὰ εἰς τὴν Φωτίειον Βιβλιοθήκην μου. 6)

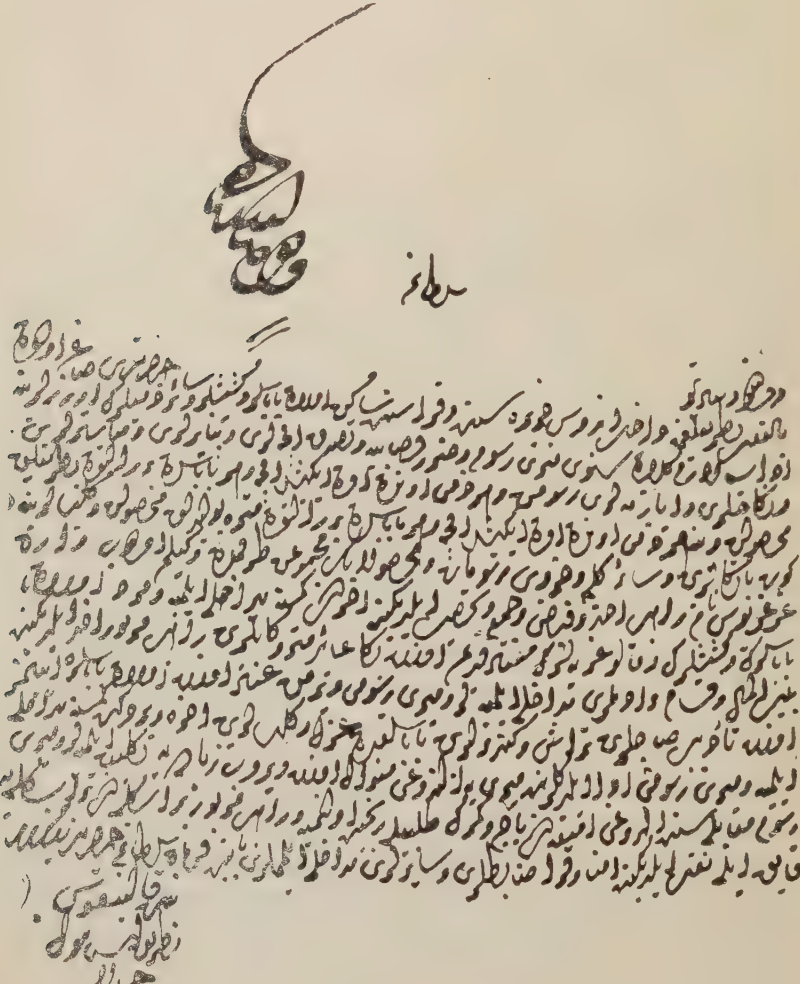
† Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Devletlu ve Saadetlu Sultanım hazretleri sağ olun.

Bilfiil Patrıklığıma dahıl Andros ceziresinde ve kurasında sakin olan Papazlar ve keşişler ve sair zimmilerin üzerlerine icrası lazım geldikte senevi miri rusumu ve zarar ve cibayet ve tasadduk akçeleri ve bina yerleri ve Manastırların dergâhları ve Ayazmaları rusumu ve her zimmi evinde on ikişer akçe ve her Papastan birer altın Patrıklık mahsulu ve yine her zimmi evinden on ikişer akçe ve her Papastan birer altın Mitropolitlik mahsulunun ve Klisalarına köyün başkatipleri ve sair külli ve zararı rusumat ve mahsulların mecmui tarafından vekilim olup Rare Grigorios nam rahıp ahzu kabz ve cem ve tahsıl eylediğinde ahardan kimesne mudahele eylemeye ve mürd olan Papazların ve Keşişlerin ve Kaloğriaların mitadi kadım üzere bana ait metrukâtları rahıbı mezkür ahz eylediğinde Beytulmal ve Kassam ve adamları mudahele eylemiyeler ve Miri rusumu vermiş anter üzere olan Papazlara ayınımız üzere te'dip saçları traş ve kendileri Papazlıktan azıl ve Klisaları ahara verildikte kimesne mudahele eylemeye ve Miri rusumunu eda eylediklerinde miriye rusum mukabılı alındığı menval üzere verip ziyedeye teklif eylemiyeler ve miri rusum mukabılı senet aldığı tektirde baç ve gümrük talebi ile rencide olunmaya ve Rahıbı mecbur bir iskeleden bir iskeleye kayık ile nakledildiğinde umena kura zabıtleri ve saireleri mudahele eylemiyeler babında fermanı sultanım hazıretlerinindir.

Bende
Kallinikos Patrıkı İstanbul
Hala

6) Α. 30, 41 καὶ σημ. 78. Β΄. σ. 113, 114.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ

Κραταιὲ καὶ εὔσπλαγχνε Σουλτάνε μου, ἔσο ὑγιής.

Οἱ εἰς τοὺς ἐν τῇ ἐνεργῷ πατριαρχικῇ μου περιφερείᾳ τῆς νήσου Ἄνδρου καὶ τῶν χωρίων αὐτῆς κατοικοῦντας ἱερεῖς, μοναχοὺς καὶ ἄλλους φόρου ὑποτελεῖς (λαϊκοὺς ὑπηκόους τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας) ἐπιβαλλόμενοι ἀναγκαῖοι φόροι, ὡς τὸ ἐτήσιον μιρί, ἡ ζημία (ζαράρ), ὁ φόρος δεκάτης, ὁ τῆς ἐλεημοσύνης, ὁ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, ὁ ἐπὶ τῶν εὐκτηρίων οἴκων τῶν μοναστηρίων καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἁγιασμάτων — ὅλοι αὐτοὶ εἰς ἄσπρα καταβάλλονται..— Ὡσαύτως τὸ προϊὸν τῶν φόρων τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τὴν οἰκίαν ἑκάστου Ρωμηοῦ (φόρου ὑποτελοῦς) — δεκατέσσαρα ἄσπρα παρ' ἑκάστης οἰκίας — καὶ μία λίρα χρυσῆ πληρωνομένη παρ' ἑκάστου ἱερέως — ὡς φόρος διδόμενος εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα — ἕτερα δεκατέσσαρα ἄσπρα δι' ἑκάστην οἰκίαν παντὸς Ρωμηοῦ καὶ μία χρυσῆ λίρα ἀπὸ μέρους ἑκάστου ἱερέως ὡς φόρος τοῦ Μητροπολίτου τῆς οἰκείας περιφερείας, αὐτοὶ οἱ φόροι καὶ τὸ σύνολον ἄλλων φόρων ὡς ἡ ζημία δυνάμενοι νὰ εἰσπράττωνται παρὰ τῶν Ἀρχιγραμματέων των, ἀνετέθη ὑπ' ἐμοῦ ἡ εἴσπραξις τῶν ὡς ἄνω φόρων εἰς τὸν ἐπίτροπόν μου κληρικὸν ὀνόματι (Βαρὲ) Γρηγόριον. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ ἐκδοθῇ βασιλικὸν ἔντιμον φερμάνιον ὅπως οὐδεὶς ἄλλος ἐπεμβαίνῃ κατὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν εἰρημένων φόρων. Ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ἰδίου κληρικοῦ θὰ γίνεται καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν ὑπαρχόντων τῶν ἀποθνῃσκόντων ἱερέων, μοναχῶν καὶ καλογραιῶν, τῶν ἀνηκόντων εἰς ἐμέ, κατὰ τὸ ἔκπαλαι ἰσχῦον καθεστώς· εἰς τὰ τοιούτου εἴδους ἐγκαταλελειμμένα ὑπάρχοντα νὰ μὴ ἐπεμβαίνωσι τὸ κρατικὸν ταμεῖον τῶν κληρονομιῶν καὶ οἱ ἄνθρωποι τούτου. Οὐδεὶς δὲ νὰ ἐπεμβαίνῃ κατὰ τὰς περιπτώσεις ἐκείνας καθ' ἃς οἱ δώσαντες τὸν φόρον μιρὶ ἱερεῖς ὑπεβλήθησαν εἰς ἀνάθεμα (καθαίρεσιν) καὶ ἐτιμωρήθησαν, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας μας, ξυρισθέντες τὴν κόμην, καὶ ἐπαύθησαν ἀπὸ τὴν ἱερωσύνην, αἱ δὲ ἐκκλησίαι αὐτῶν ἐδόθησαν εἰς ἄλλους. Ὡσαύτως νὰ ἐμποδισθῇ ὅπως κατὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου μιρὶ εἰσπραχθῶσι ποσὰ περισσότερα τῶν νενομισμένων καὶ ὅπως διδομένης ἀποδείξεως εἰσπράξεως τοῦ πληρωνομένου φόρου μὴ ἐνοχλῆται ὁ πληρώνων διὰ φόρους κτηνῶν καὶ τελωνείου, ὁ δὲ εἰρημένος κληρικὸς Γρηγόριος μὴ ἐμποδίζηται ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν ὑποδιοικητῶν τῶν χωρίων νὰ μεταβαίνῃ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον (ἀπὸ σκάλας εἰς σκάλαν)

δοῦλος 7)

ὁ ἐν ἐνεργείᾳ Πατριάρχης Σταμποὺλ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

---

7) Χρησιμοποιεῖται ἡ περσικὴ λέξις μπεντὲ = δοῦλος, τὸ δὲ χάλα ὁ νῦν, ὁ ἐν ἐνεργείᾳ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σαμπὶκ = πρώην.

Η ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΠΙΦΟΙΤΗΣΙΣ

ΟΤΕ Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, κατῆλθε, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Κυρίου ὑπόσχεσιν, ὡς πνοὴ βιαία καὶ ὡς ἄνεμος ἰσχυρός, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, ἔνθα ἦσαν συνηγμένοι «ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς» οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, καὶ μετέβαλεν οὕτω τοῦτον εἰς κολυμβήθραν πνευματικήν, ἐν ᾗ ἔμελλον, ὡς προεῖπεν αὐτοῖς ὁ Καθηγητὴς αὐτῶν καὶ Διδάσκαλος, ὁ Χριστός, (πρβλ. Πράξ. α', 5), νὰ βαπτισθῶσι καὶ καταστῶσι διὰ τοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἤχου «υἱοὶ βροντῆς», τὰ πνευματικὰ πανταχοῦ βροντοφωνοῦντες καὶ ἐξαγγέλλοντες, τότε δὴ τότε τὸ πανάγιον Πνεῦμα, τὸ δι' Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς ἐνδημῆσαν, ἐνήργησε τὴν μεταβολὴν τοῦ νοός, τῆς καρδίας καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἠγαπημένων τούτων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπιφοίτησις τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐφ' ἕνα ἕκαστον τῶν Ἀποστόλων, μετέτρεψεν εὐθὺς ἀμέσως τὰς ἰδέας αὐτῶν ἃς εἶχον πρότερον περὶ τῶν ὑλικῶν καὶ φθαρτῶν τοῦ κόσμου τούτου πραγμάτων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γνωρίσωσιν οὗτοι καλῶς τὴν ματαιότητα καὶ μηδαμινότητα ἀφ' ἑνὸς πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὸ μεγαλεῖον ἀφ' ἑτέρου καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀναφαίρετον τῶν ἀΰλων ἐν οὐρανοῖς ἀγαθῶν. Οὕτως· ἐνῷ πρότερον ἐφιλονείκουν οἱ Ἀπόστολοι πρὸς ἀλλήλους τὶς ἐξ αὐτῶν ἦτο μείζων (πρβλ. Λουκ. κβ', 24); τουτέστι τὶς ὁ ἱκανώτερος καὶ ἐπισημότερος ἵνα καταλάβῃ τὴν πρώτην τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐπιρροῆς θέσιν παρὰ τῷ βασιλεύσοντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς μέχρι τοῦδε ἐφρόνουν, Ἰησοῦ Χριστῷ, ἤδη, μετὰ τὴν κάθοδον ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἐπεπόθουν καὶ ἐπεζήτουν ἀγαθὰ αἰώνια καὶ πνευματικά, μέγιστον δὲ τοῦτ' αὐτὸ ἐθεώρουν καύχημα τὸ νὰ εἶναι ἔσχατοι πάντων καὶ ἀσημότεροι, καὶ νὰ λογίζωνται ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου τούτου καὶ πάντων περίψημα (πρβλ. α'. Κορ. δ', 10—13).

Οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι ἦσαν τοσοῦτο κατ' ἀρχὰς φιλόζωοι καὶ τοσοῦτο δειλοί, ὥστε ὁ μὲν ἐκ τούτων ἀφῆκε κατὰ τὸ σωτήριον πάθος τὸν θεῖον αὐτοῦ Διδάσκαλον καὶ ἔφυγε, καταλιπὼν τὴν σινδόνα δι' ἧς ἦτο περιβεβλημένος ἐπὶ γυμνοῦ (πρβλ. Μάρ. ιδ', 51, 1) ὁ δέ, ἠρνήθη τοῦ-

---

1) Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον οὗτος ἦτο ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, ὅστις ἓν μόνον ἱμάτιον ἔφερε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Ἄλλοι δ' ὅμως ὑποθέτουσιν ἢ τὸν κηπουρὸν ἢ τὸν Μᾶρκον ἢ ἄλλον τινὰ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ.

τον, «ἀπόμοτον αὐτὸν τὸ γινώσκειν ποιησάμενος» (Φωτ. Ὁμιλ. μθ΄.), καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐγκατέλιπον αὐτόν.

Ἡ κάθοδος δ' ὅμως ἐπ' αὐτοὺς τοῦ παναγίου Πνεύματος, μετέβαλε τὸν φόβον καὶ τὴν ταραχὴν τῆς καρδίας αὐτῶν, ὑφ' ὧν κατεχόμενοι οὗτοι ἦσαν συγκεκλεισμένοι ἐν τῷ ὑπερώῳ, εἰς ἀνδρίαν καὶ γενναιότητα. καὶ οὐρανομύστας τούτους ἀνέδειξε. Διὸ καὶ ἐξῆλθον νῦν ὡς λέοντες θαρσαλέοι καὶ ἀτρόμητοι ἵνα τρανολογήσουν, ὡς κιθάρα μουσουργική, τοῖς πᾶσι, καὶ διαπρυσίως κηρύξωσιν ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὸν ἐσταυρωμένον Χριστόν, καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου, σκύβαλα πάντα δι' αὐτὸν ἡγούμενοι καὶ τὰ πάντα ἀποδυσάμενοι, ἀπτόητοι δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἐν τῷ βίῳ δεινά, μετὰ χαρᾶς ὑπέμενον καὶ θλίψεις καὶ δαρμοὺς καὶ φυλακὰς καὶ ὀνειδισμοὺς παντοίους, χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (πρβλ. Ἑβρ. ιγ΄, 13. Πράξ. ε΄, 41).

Καὶ βλέπομεν ἤδη ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν τοσοῦτο περιδεῆ Πέτρον, τὸν μὴ δυνάμενον ν' ἀκούσῃ ἀταράχως μηδ' αὐτὸν τὸν ψιλὸν λόγον τῆς ταλαιπώρου καὶ εὐτελοῦς ἐκείνης παιδίσκης «μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου» (Ἰωάν. κη΄. 14) νὰ ἵσταται ἐνώπιον ἱκανοῦ πλήθους καὶ νὰ κηρύττῃ μετὰ παρρησίας τὸν Χριστόν, καὶ νὰ προσελκύῃ διὰ τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν νέαν θρησκείαν καὶ πίστιν, χιλιάδας ὀπαδοὺς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς ἁλιεῖς μαθητάς, πεπληρωμένους νῦν σοφίας καὶ συνέσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐξίστανται πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοὺς καὶ θαυμάζωσι, «καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται» (πρβλ. Πράξ. δ΄, 13)· καὶ τοῦτο, διότι ἐδόθη αὐτοῖς, κατὰ τὸ γραφικόν, «χῦμα γνώσεως» (πρβλ. γ΄. Βασιλ. δ΄, 29), καὶ διότι «ἥψατο Κύριος καρδίας αὐτῶν» (πρβλ. α΄. Βασ. ι΄, 26). 2)

Ἐνῷ δὲ τὸ πρὶν οἱ αὐτόπται τοῦ Λόγου καὶ ὑπηρέται, ἐκλαμβάνοντες μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ κοσμικὴν καὶ ἐπίγειον, ἐσκέπτοντο καὶ συνεζήτουν περὶ χαμαιζήλων καὶ φθαρτῶν, περὶ τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων, περὶ πρωτείων καὶ δόξης· ἐνῷ ἐφρόνουν ταπεινά, φθάσαντες μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου νὰ μετάσχωσι τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἰούδα, θεωροῦντες ματαίαν δαπάνην τὴν ἔκχυσιν τοῦ πολυτίμου μύρου τῆς Μαρίας τῆς ἀλειψάσης τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. Μάρκ. ιδ΄, 4), φωτισθέντες νῦν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδὲν ἕτερον ἐλάλουν καὶ ἐρρητορεύοντο, καὶ μὴ «τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» (Πραξ. β΄, 11). Ἐκήρυττον τουτέστι ἐλευθέρᾳ φωνῇ καὶ μετ' ἀφοβίας καὶ τόλμης ἐνώπιον ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, περὶ θείων καὶ νοητῶν, περὶ ἀφθάρτων καὶ οὐρανί-

2) Περὶ τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος (βλ. Γρηγ. Θεολ. Λόγ. περὶ χαλάζης).

ον· ἐλάλουν τὴν ἐν μυστηρίῳ ἀποκεκαλυμμένην σοφίαν τοῦ Θεοῦ (πρβλ. α΄ Κορ. β΄, 6)· ἐδίδασκον ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐπὶ ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρωθέντι Χριστῷ», (πρβλ. Πράξ. δ΄, 12) καὶ ὅτι ἄνευ τῆς εἰς Αὐτὸν πίστεως ἀδύνατον νὰ εὐαρεστήσῃ τις τῷ Θεῷ καὶ σωθῇ.

Ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου μεταβολῶν, ἂς ἐπιστήσῃ νῦν πᾶς ὁ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, καὶ ἂς ἐξετάσῃ, ἐὰν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐνήργησε καὶ ἐπ' αὐτὸν τὴν μεταβολὴν τοῦ νοὸς αὐτοῦ καὶ τῆς καρδίας καὶ τῆς γλώσσης.

Καὶ ἐὰν μὲν οὗτος, μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐξακολουθῇ νὰ φρονῇ καὶ νὰ δέχηται, ὅτι ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τὴν απόκτησιν τῶν γηΐνων ἀγαθῶν, ἤτοι εἰς τὴν ματαίαν δόξαν, εἰς τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα, εἰς τὰ πλούτη καὶ τὰς ἄλλας ἀπολαύσεις, ἅτινα πάντα «σκιᾷ ἀπεικάζονται, καὶ ὀνείροις παραβάλλονται», καὶ τὰ ὁποῖα, ὥσπερ χνοῦς ὑπὸ λαίλαπος, ἄλλοτε εἰς ἄλλους ῥιπίζονται καὶ μεταρρίπτονται· ἢ ὥσπερ καπνὸς διαρρέουσιν, εὔδηλον ὅτι ὁ νοῦς αὐτοῦ ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ πνεύμαοτς τοῦ κόσμου τούτου, «ὅστις παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ» (α΄ Ἰωάν. 6΄, 17), καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὑφ' οὗ καὶ μόνου ὁδηγούμενος δύναται να μεταβληθῇ «εἰς ἄνδρα ἄλλον» (πρβλ. α΄. Βασιλ. ι΄, 6). Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος τουτέστιν ὁ σαρκικός, δὲν δύναται, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, νὰ δεχθῇ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἅτε δὴ «προστετηκὼς τῇ γῇ καὶ τοῖς ἐν γῇ ἀπορρέουσι» (Φωτ. Ὁμ. Ξ΄. η΄.), καὶ ὡς φέρων τὸν νοῦν, «ὥσπερ ἐν βορβόρῳ τῷ φρονήματι τῆς σαρκὸς κατωρορυγμένον» (Μ. Βασ. πρβλ. καὶ α΄ Κορ. 6΄, 14).

Πλήν, ὁ φωτισμὸς τοῦ θείου Πνεύματος δέον νὰ συγκρατῆται οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ πάντοτε διὰ τῶν καλῶν ἔργων, ὧν ἄνευ ἀφίσταται οὗτος ἀπ' αὐτοῦ· «καθάπερ γάρ, λέγει ὁ Ἰ. Χρυσόστομος, τὸ λυχνιαῖον φῶς ἐλαίῳ κατέχεται, καὶ ἀναλυθέντος τούτου κἀκεῖνο σβέννυται, οὕτω δὴ καὶ ὁ τοῦ Πνεύματος φωτισμός, παρόντων μὲν ἡμῖν ἔργων ἀγαθῶν μένει καθάπερ ἐλαίῳ κατεχομένη ἡ φλόξ· ταύτης δὲ οὐκ οὔσης, ἄπεισι καὶ ἀναχωρεῖ» (Τόμ. θ΄. Λόγ. 55), ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὸν βασιλέα Σαούλ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέστη τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, διότι δὲν εἶχεν ἔργα ἀγαθὰ (πρβλ. α΄ Βασιλ. ιστ΄. 14). 3) Διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος

3) Ὁ Μ. Βασίλειος λέγει ὅτι ὅπως εἰς τὰ σώματα ἄλλη μὲν θερμότης εἶναι καθ' ἕξιν πολυχρόνιος, ἄλλη δὲ κατὰ διάθεσιν ὀλιγοχρόνιος, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς ἄλλους μὲν παραμένει καθ' ἕξιν διὰ τὴν σταθερότητα τῆς ἀγαθῆς αὐτῶν γνώμης, εἰς ἄλλους δὲ εὑρίσκεται μόνον ὡς διάθεσις διὰ τὸ ἀσταθὲς καὶ ἀνίδρυτον τῆς γνώμης αὐτῶν, καὶ ταχέως ὡς ἐκ τούτου ἀναχωρεῖ τοῦτο ἀπ' αὐτῶν (βλ. κεφ. κστ΄. περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος).

συνιστᾷ εἰς ἡμᾶς νὰ μὴ γινώμεθα παραίτιοι εἰς τὸ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀφ' ἡμῶν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος· «τὸ πνεῦμα, λέγει, μὴ σβέννυτε» (α' Θεσ. ε', 19), 4) καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ κατάστασις αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς ἔρημον ἐξ ἧς πνέουσιν ἄνεμοι καυστηροί, καὶ ἐπικρατεῖ ὡς ἐκ τούτου μεγίστη ἐν αὐτῷ ξηρασία, ἑπομένως καὶ μεγίστη στέρησις καρπῶν ἀγαθῶν.

Ὡσαύτως, ἐὰν ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀκόλουθος ἐξακολουθῇ νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καὶ δὲν ζηλοῖ τὰ πνευματικά· ἐὰν λυπῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἀντιπίπτῃ ἑκάστοτε εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ δὲν δίδῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς αὐτὸ (πρβλμ. Παροιμ. κγ', 26), πρόδηλον ὅτι ἡ καρδία αὐτοῦ εἶναι εἰσέτι λιθίνη, τουτέστιν ἀναίσθητος καὶ πεπωρωμένη ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου τούτου, ὅστις κεῖται ἐν τῷ πονηρῷ ὅτι δὲν ἀφῃρέθη ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἡ λιθίνη καρδία καὶ δὲν μετεστράφη αὕτη εἰς καρδίαν καινήν, ὥστε νὰ μεταβληθῇ οὗτος ὁλοτελῶς ἀπὸ σαρκικοῦ εἰς πνευματικὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ νηπίου εἰς ἄνδρα σοφόν, ἀπὸ ὀνόματι μόνον Χριστιανοῦ εἰς ἀληθῆ καὶ γνήσιον ὀπαδὸν τοῦ Κυρίου.

Ὁ Παράκλητος ἐνεργεῖ ἑκάστοτε πολλὰς θεοπρεπεῖς καὶ παραδόξους μεταβολάς· «τοῦτο τὸ Πνεῦμα, λέγει ὁ Θεολ. Γρηγόριος, ἂν ποιμένα λάβῃ ψάλτην ποιεῖ... καὶ βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ ἀναδείκνυσιν· ἂν αἰπόλον προφήτην ἐργάζεται· ἂν μειράκιον εὐφυὲς λάβῃ πρεσβυτέρων ποιεῖ κριτήν, καὶ παρ' ἡλικίαν· ἂν ἁλιέας εὕρῃ σαγηνεύει Χριστῷ, κόσμον ὅλον τῇ τοῦ λόγου πλοκῇ συλλαμβάνοντας· ἂν τελώνας εἰς μαθητείαν κερδαίνει...» (Λόγ. εἰς τὴν Πεντηκοστ.).

Ὄντως· εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα τὰ χαρίσματα τοῦ Παρακλήτου, διαμεριζόμενα νοητῶς τοῖς πιστοῖς κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως αὐτῶν, ὡς βεβαιοῖ τοῦτο ὁ τῆς εὐσεβείας ὡς ἀληθῶς πρόμαχος Ἰ. Μάξιμος, «ἐπ' αὐτοῖς, λέγων, κειμένης τῆς δεκτικῆς τῶν θείων χαρισμάτων διαθέσεως» (Δ'. ἑκατ. Θεολ. κεφ. λδ'.). Κατ' ἄλλον δὲ ἀσκητικώτατον ἄνδρα, τὸ παναγιον Πνεῦμα μένον ὅ ἐστιν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, «ἀποσώζει ἑκάστῳ τὸ δέον θεοπρεπῶς», ταῖς καρδίαις δὲ τῶν πιστῶν ἀτρέπτως ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπιβάλλουσα, «ἁρμοζούσας ταῖς ἀρεταῖς τὰς ἐνεργείας χαρίζεται» (Μάρ. Ἀσκητ. κεφ. ριε'.).

---

4) «Ἔθος τῷ Παύλῳ οὕτω καλεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Χρυσ.). Πνεῦμα καλεῖται ἐν τῇ Γραφῇ καὶ αὐτὸ τὸ δῶρον, εἴτε ἡ δωρεὰ ἁγιωσύνης καὶ ἁγιασμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτοῦ, οὐδέποτε γίνονται τῇ κτίσει χωρητά.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ γλῶσσα ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ πανσόφου δημιουργοῦ ἵνα λαλῶμεν ἀλήθειαν, καὶ ὑμνολογῶμεν πάντοτε καὶ δοξάζωμεν τὸ πάντιμον ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ μελετῶμεν «τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινον αὐτοῦ» (πρβλ. Ψαλμ. λδ', 27)· ὅτι ἐδόθη οὐχὶ εἰς τὸ νὰ ἐγκωμιάζωμεν ἑαυτοὺς καὶ αὐτοεπαινώμεθα τοῦθ' ὅπερ δέον ἀλλότριος νὰ ποιῇ εἰς ἡμᾶς (πρβλ. Παροιμ. κζ', 2)· ὅτι ἐδόθη ὡσαύτως ἵνα συμβουλεύωμεν τὸν πλησίον ἡμῶν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συντελοῦσιν εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν, καὶ στηρίζωμεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετήν, καὶ οὐχὶ ν' ἀκονῶμεν αὐτὴν ὡς ρομφαίαν κατ' αὐτοῦ (πρβλ. Ψαλμ. ξγ', 4), καταλαλοῦντες τοῦτον καὶ κατακρίνοντες, οὐδὲ νὰ δίδωμεν εἰς αὐτὸν ἀντιθέους συμβουλὰς ἢ πονηρὰ βουλεύματα διὰ λόγων ἁπαλῶν μὲν ὑπὲρ ἔλαιον, κατὰ τὸ φαινόμενον, καὶ κολακευτικῶν καὶ ἡδέων, πράγματι δ' ὅμως ἐπιβούλων καὶ ἐχθρικῶν, καὶ ἁπαξαπλῶς διὰ δολιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὡσεὶ βολίδες πλήττουσι καὶ θάνατον ἐπιφέρωσι (πρβλ. Ψαλμ. νδ', 24).

Ἐὰν λοιπὸν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πιστοῦ ἐξέρχωνται λόγοι σαπροὶ καὶ πονηροί, λόγοι μάταιοι καὶ κενοὶ (πρβλ. Ἐφεσ. δ', 29), καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ μελετᾷ, κατὰ τὸν Προφ. Ἠσαΐαν, ἀδικίαν (πρβλ. νθ', 3)· ἐὰν τὰ ρήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ εἰσιν, ἐν μιᾷ λέξει, «ἀνομία καὶ δόλος» (πρβλμ. Ψαλμ. λε', 3), ἂς μὴ ἐπιζητῇ οὗτος ἕτερον σημεῖον ἢ ἄλλην τρανοτέραν ἀπόδειξιν ἵνα πεισθῇ, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐδόλως μετέβαλεν αὐτήν, οὐδὲ κἂν ἤγγισε νοερῶς αὐτὴν ὅπως ἀποκαθάρῃ ταύτην, καὶ λαλῇ οὕτω δι' αὐτῆς, καθὼς ἐλάλει διὰ τῶν θείων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων Προφητῶν (πρβλμ. β' Βασιλ. κγ', 2).

Κατὰ ταῦτα πᾶς ὁ ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ, δέον νὰ λαλῇ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε λόγους ἀγαθοὺς πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν, καὶ πρὸς δόξαν τοῦ παναγίου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, (πρβλ. Φιλιπ. β'. 11, Ἐφεσ. ἔν- ἀν.)

Ὁ λόγος εἶνε σκιὰ τῶν ἔργων, λέγει τις τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, 5) καὶ ἑπομένως οἱ πονηροὶ λόγοι προξενοῦσι καὶ τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ τἀνάπαλιν. Διὸ καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν λέγει ὅτι ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ εὕρηνται «ἐν χειρὶ γλώσσης» (πρβλ. Παροιμ. ιη', 21)· τέλειος δὲ ἀνήρ, κατὰ τὸν Ἀπόστ. Ἰάκωβον, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος «ἐν λόγῳ οὐ πταίει» (γ', 2).

† Ὁ Προικοννήσου **ΦΙΛΟΘΕΟΣ**

---

5) Δημόκριτος : «Λόγος, λέγει, ἔργου σκιή».

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΑΝΑΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,
Εὐσεβὲς Ἐκκλησίασμα.

Ὑπάρχουν στιγμαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ σκέψις,ἀφήνουσα τοὺς περισπασμοὺς τοῦ παρόντος καὶ τὴν ἀγωνιώδη ἐνατένισιν πρὸς τὸ ἄγνωστον μέλλον, φέρεται ὀπίσω πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ διασκελίζουσα τὰς τεραστίας χρονικὰς ἀποστάσεις ὁλοκλήρων αἰώνων, σταματᾷ διὰ νὰ θαυμάσῃ ἱστορικὰς ἐποχάς, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἔζησαν, ἐκινήθησαν καὶ ἔδρασαν ἐξαιρετικὰ πρόσωπα, φωτειναὶ φυσιογνωμίαι, ποὺ ἀφῆκαν τὴν σφραγῖδα τῆς διαβάσεώς των βαθύτατα ἀποτυπωμένην εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς. Μιὰ τέτοια ἀφορμὴ μᾶς δίδει καὶ ἡ σημερινὴ μεγάλη ἑορτὴ διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἡ ἑορτὴ τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ὥστε νὰ στρέψωμεν εὐλαβῆ τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴν εἰς τοὺς μακρυνοὺς ἐκείνους χρόνους, ποὺ ὁ Ἀπόστολος ἐπάτησε τὸν πόδα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πόλεως καὶ ἔσπειρε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἵδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀπ' αὐτοῦ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κων)πόλεως. Καὶ ἔτσι βλέπομεν νὰ τίθενται τὰ θεμέλια ἑνὸς οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον, ἐν τῇ ἐξελίξει του, ἦτο προωρισμένον ἀπὸ τὴν θείαν Πρόνοιαν, νὰ ἀσκήσῃ τεραστίαν πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἐπιρροήν. Ἔκτοτε δὲ ὁ σύνδεσμος τοῦ παρόντος πρὸς τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο παρελθὸν διακρατεῖται ἀδιάσπαστος. Ὁ δαυλὸς τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἐκεῖνος, μεταλαμπαδεύεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, γιὰ νὰ παραδοθῇ εἰς ἐκείνους ποὺ ἔρχονται καὶ ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸ μέλλον τῆς ζωῆς.

Δικαίως λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ Ἀποστόλου καὶ τιμᾷ τὸ πρόσωπόν του μὲ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικάς.

---

*) Ἐκηρύχθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Λειτουργίαν τῆς 30ῆς Νοεμβρίου.

Ὁ ὁμιλητὴς δὲν πρόκειται νὰ σταθῇ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλά, εἰς τὴν διαδρομὴν αὐτὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, μὲ ὀλίγας λέξεις θὰ σκιαγραφήσῃ τοὺς διὰ μέσου τοῦ δρόματος τῆς ἱστορίας ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν συμβολήν της εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάτασιν τῆς ζωῆς.

*
* *

Ὅταν ἡ Ἐκκλησία ὡς δύναμις πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἤρχισε νὰ εἰσχωρῇ μέσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ νὰ ὑφαίνεται πρὸς αὐτήν. Καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ δημιουργήσῃ νέον ἠθικὸν κλῖμα, νέον ἄνθρωπον, καινούργια ζωὴ μὲ ἀνώτερον ψυχικὸν περιεχόμενον, οἰκογένειαν μὲ νέας βάσεις, κοινωνίαν μὲ νέας ἀρχάς, ὅταν τέλος ἤρχισε νὰ ἀναμορφώνῃ καὶ ἀναπλάσσῃ τὰς ἀντιλήψεις καὶ πεποιθήσεις ποὺ ἐστηρίζοντο ἐπάνω στὸν φυσικὸν νόμον, μὲ τὸν καινούργιον ἠθικὸν κώδικα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τότε ἤρχισαν νὰ κλονίζωνται τὰ θεμέλια τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κατασκευάσματος. Καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, ἤρχισε καὶ ὁ πόλεμος ἐναντίον της. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰρωνεύοντο τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ὅταν τοὺς ὡμίλησεν ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον διὰ τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυττον τὸν πόλεμον μὲ σπανίαν σκληρότητα ἐναντίον τῆς νέας θρησκείας. Καὶ τότε ἡ ἀσυγκρότητος ἀκόμη Ἐκκλησία δὲν ὠπισθοχώρησεν.. Ἀντέταξεν εἰς τὴν βίαν τὴν ὑπομονήν, εἰς τὰς φυλακίσεις τὴν ἐγκαρτέρησιν, εἰς τὰ μαρτύρια τὴν θυσίαν, ἔδωσεν εὐχαρίστως τὴν ζωὴν τῶν μαρτύρων της υπερ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ τῆς ἁγίας. Καὶ ἐνῷ ἡ βία, ἐνώπιον τῆς θαυμασίας ἀντοχῆς τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, ἐπὶ τέλους ἐκάμφθη, ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐθριάμβευσε. Διότι ἐὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προεῖπεν «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσι», εἶπεν ἐπίσης «θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». Καὶ ἡ νίκη ὑπῆρξε περιφανής. Ἀλλά, μόλις ἐπέρασαν οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι καὶ οἱ ἀγῶνες, ἤρχισαν νέοι ἀγῶνες, ἐσωτερικοὶ τὴν φορὰν αὐτήν. Αἱρέσεις καὶ σχίσματα συνετάραξαν κυρίως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐδῶ τοὺς κόλπους τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας. Καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ δὲν ἦσαν οὔτε μικρότεροι εἰς ἔκτασιν, οὔτε ἀβαθεῖς εἰς σημασίαν, ἐφ' ὅσον ἐκινδύνευεν αὐτὴ ἡ καθαρότης τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Ἦτο πόλεμος τῆς ἀληθείας ἐναντίον τῆς σκέψεως ποὺ διέστρεφε τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς ἐξῆλθε νικηφόρον τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα. Καὶ ἡ Ἐκκλησία Κων)πόλεως μεγαλυνθεῖσα καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ εἰς τιμήν, ἀνέπτυξεν ἐξόχου σημασίας ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν, κομίσασα ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν τὸν δαυλὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ φωτίσασα φυλάς, λαοὺς

καὶ ἔθνη. Καὶ ὅταν αἱ ἱστορικαὶ ἐξελίξεις ἐδημιούργησαν ἄλλας συνθήκας ζωῆς, τότε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέβη ὁ προστάτης, ὁ σύμβουλος καὶ ὁ χειραγωγὸς τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Καὶ παραμένει λοιπὸν ὁ Θεοφρούρητος Οἰκουμ. Θρόνος ὡς ἀνεκτιμήτου ἀξίας ἱστορικὸν πνευματικὸν φρούριον, ὅσον ἀφορᾷ τὸ παρελθὸν καὶ φωτεινὴ στήλη ζωῆς καὶ ἐνεργείας διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

***

Ἀλλὰ τί ἔκαμεν ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία εἰδικῶς εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ ἀναμορφωτικὸν κεφάλαιον τῆς ζωῆς ; Διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν τὸ πρᾶγμα αὐτό, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ κανεὶς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν ἄνθρωπον μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐποχῆς του. Μίαν ὡραίαν καὶ καθολικῆς σημασίας εἰκόνα μᾶς δίδει ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸ περίφημον δρᾶμά του ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης. Μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν τοῦ Προμηθέως νὰ κλέψῃ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἕνα σπινθῆρα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα. Καὶ τί συμβολίζει ἡ προσπάθεια αὐτή ; συμβολίζει τὴν προσδοκίαν ποὺ εἶχε πάντοτε ὁ ἄνθρωπος νὰ φωτίσῃ τὴν ψυχήν του μὲ ἕνα ὑπερκόσμιον φῶς καὶ νὰ θερμάνῃ τὴν καρδιά του μὲ ἕνα ἀνώτερον αἴσθημα. Καὶ αὐτό, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς χριστιανικῆς κοσμογονίας, ἀπετέλει τὸ μυστικὸν αἴτημα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ὁ Κύριος ἡμῶν ἵδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν ἐπάνω εἰς τὴν διδασκαλίαν Του καὶ τὴν ἐστερέωσεν εἰς τὸν Γολγοθᾶ τοῦ πάθους Του καὶ εἰς τὴν δόξαν τῆς Ἀναστάσεώς Του, ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἕνα ἀσφαλὲς μέσον διὰ νὰ φωτίσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωήν του, νὰ δώσῃ γαλήνην εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ κατεύθυνσιν εἰς τὰ αἰσθήματά του.

Ὁ ἄνθρωπος εἶχε συνειθίσει νὰ ζῇ περισσότερον μὲ τὴν σκέψιν καὶ ὀλιγώτερον μὲ τὴν καρδιά. Ὁ ἄνθρωπος ἔκαμεν αὐτὸν τὸν συλλογισμόν : σκέπτομαι, ἄρα ζῶ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὴν διδασκαλίαν Του ἔδωσεν ἕνα ἄλλον συλλογισμόν : αἰσθάνομαι, ἄρα ζῶ. Δὲν ἐζήτησεν Ἐκεῖνος νὰ στηρίξῃ ἐπάνω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν τὴν διδασκαλίαν Του, ὡσὰν ἕνα ξηρὸ φιλοσοφικὸν σύστημα, προωρισμένον νὰ ἀπασχολῇ μόνον τὸν νοῦν καὶ νὰ ἑλίσσεται μέσα εἰς τοὺς κύκλους τῆς σκέψεως, ἀλλὰ ἐπάνω στὴν καρδιά. Διότι ἤξευρεν ὅτι ἐπάνω στὴν καρδιὰ φύονται εἴτε τὰ καλύτερα αἰσθήματα καὶ ἐξυψώνουν τὸν ἄνθρωπον, εἴτε τὰ κατώτερα αἰσθήματα καὶ ἐξευτελίζουν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ζωήν. Καὶ ἐπέτυχε. Ἐπέτυχε νὰ κερδίσῃ τὴν ἀνθρώπινη καρδιά. Καὶ ἔτσι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔδωσε μιὰ καινούργια καὶ ὑψηλὴ μορφὴ εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου, τοῦ προσέφερε τὸν πολιτισμὸν τοῦ αἰσθήματος. Ποῦ στηρίζεται ἄλλωστε

ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ; στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀδελφωσύνης, τῆς ἀνοχῆς, τῆς εἰρήνης, δηλαδὴ ἐπάνω εἰς τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, ἐπάνω στὴν καρδιά. Μὲ τὸ κήρυγμα δὲ αὐτὸ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία Του ἐκρήμνισαν τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐκάλεσαν εἰς συναγερμὸν ἀγάπης τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν ἄνθρωπον, κατήργησαν τὴν δουλείαν, κατήργησαν τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὅλων μας. Προσεπάθησαν νὰ κάμουν τὸν ἄνθρωπον νὰ γνωρίσῃ τὴν καρδιά του καὶ μέσα ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδιᾶς του νὰ γνωρίσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπήσῃ σὰν ἀδελφούς. Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ζωὴ ἤρχισε νὰ διαγράφῃ τροχιὰν πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὴν ψυχικὴν πρόοδον. Ἡ κοινωνία μετεμορφώθη, ἡ οἰκογένεια εὑρῆκε τὴν ἀξιοπρέπειάν της, ὁ ἄνθρωπος τὴν προσωπικότητά του, ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως τὸν σεβασμὸν ποὺ τὰς πρέπει. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀγάπης ἔπεσε σὰν καλὸς σπόρος σὲ ἀγαθὴ γῆ καὶ ἐβλάστησε καὶ ἔδωσε καρπούς, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα καὶ ἄλλα κάθε φύσεως ἄσυλα καὶ ἱδρύματα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Καὶ ἐν γένει ὁ πολιτισμὸς εἴκοσιν ὁλοκλήρων αἰώνων, κάτω ἀπὸ τὴν θερμὴν πνοὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, μολονότι διαιρεῖται ἱστορικῶς εἰς ἐποχάς, φέρει τὴν καθολικὴν ὀνομασίαν, χριστιανικὸς πολιτισμός. Προσέφερεν ἀκόμη ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία Του τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, ποὺ κρατεῖ τὴν ἰσορροπίαν τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κόσμου, τῆς δικαιοσύνης ποὺ ἀνταμείβει τὸ καλὸν καὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸν καὶ τοὺς ἐργάτας του. Ἔδωσεν ἀκόμη καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ψυχικῆς εὐτυχίας ποὺ εἶναι καὶ ἡ πλέον ἀληθινὴ εὐτυχία τῆς ζωῆς. Μὲ ὀλίγας λέξεις αὐτὰ τὰ μεγάλα αἰσθήματα ὡς ἔννοιαν βιώσεως καὶ ὡς πρακτικὴν ἐκδήλωσιν γνησίας ζωῆς ὀφείλει ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν.

Καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῇ ;

Ἀλλὰ μήπως ὅλαι αἱ κοινωνίαι καὶ ὅλαι αἱ ἐποχαὶ ἔζησαν μὲ αὐτὰ τὰ μεγάλα αἰσθήματα καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἀνωτέρας σκέψεις ; Ὄχι βέβαια. Καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὴν ἱστορικὴν διαδρομὴν τοῦ κόσμου ὑπάρχουν ἐποχαὶ φωτειναὶ καὶ ἠθικῶς καὶ κοινωνικῶς προωδευμέναι καὶ ὑπάρχουν ἐποχαὶ μὲ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν σκότος. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ζημιώνει τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν κόσμον, ὅπως δὲν ζημιώνεται ἡ ἀξία τοῦ καλοῦ σπόρου, ὅταν πίπτῃ σὲ κακὴ γῆ καὶ δὲν καρποφορῇ. Τοὐναντίον μάλιστα, ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν διαφόρων ἐποχῶν, ἐξαίρεται περισσότερον ἡ ἀξία τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἠθικοῦ ἐρείσματος τῆς κοινωνίας.

Ἀλλά, ὅπως τὸ ἔργον τοῦ Χριστιανοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν ἠθικὴν τελειοποίησίν του δὲν τελειώνει ποτέ, ἔτσι καὶ τὸ ἔργον καὶ ἡ κοινωνικὴ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχίζεται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἐξελίσσεται εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀνθρωπίνη ζωή. Κάθε ἐποχὴ ἔχει τὰ εἰδικὰ καὶ τὰ γενικὰ προβλήματά της. Καὶ τὰ προβλήματα τῆς σήμερον δὲν εἶναι οὔτε μικρά, οὔτε ὀλίγης σημασίας. Ἡ ἀβεβαιότης τῆς συγχρόνου ζωῆς, μὲ τὴν εἰς παγκόσμιον κλίμακα πάλην τῶν κοινωνιστικῶν θεωριῶν, φθάνει τὰ ὅρια τῆς ἠθικῆς συγχύσεως. Καὶ βλέπομεν νὰ κινδυνεύουν θρησκευτικοί, ἠθικοί, κοινωνικοὶ καὶ οἰκογενειακοὶ θεσμοί, ἐπάνω εἰς τοὺς ὁποίους ἐπὶ αἰῶνας τώρα στηρίζεται, ἐξελίσσεται καὶ προοδεύει ἡ ζωή, μέσα εἰς ἀτμοσφαῖραν ἠθικῆς ἁρμονίας. Ἑπομένως καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ καθείς μας καλεῖται εἰς μίαν τοιαύτην στιγμὴν νὰ διαδραματίσῃ τὸν ρόλον του, διὰ μίαν λογικὴν κατεύθυνσιν τῆς ζωῆς. Διότι δὲν πρέπει τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ τὰς δυνατότητας τῆς ὕλης καὶ πραγματοποιεῖ τόσα θαυμαστὰ ἐπιτεύγματα, νὰ ἀφεθῇ νὰ γίνῃ δοῦλον τῆς ὕλης. Ὁ σύγχρονος πολιτισμός, ἡ τεραστία ἐξέλιξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἐν γένει τεχνικὴ πρόοδος μὲ τὰ ἄφθονα μέσα ποὺ παρέχουν, δημιουργοῦν τὴν ἀντίληψιν τῆς ὑλικῆς εὐδαιμονολογίας, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ παρασύρῃ πολλούς. Ἀλλά, εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν πεῖραν τῆς ζωῆς, ὅτι ἡ ὑλικὴ εὐδαιμονία μίαν ἡμέραν, ἀργὰ ἢ γρήγορα, καταντᾷ ἀναποτρέπτως εἰς τὸν ψυχικὸν κόρον. Ἐνῷ, ὅταν τὸ σύστημα τῆς ζωῆς στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὰς ὑγιεῖς βάσεις τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος καὶ μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν τὴν ζωὴν ὄχι μέσα ἀπὸ τὴν στενὴν ὀπτικὴν γωνίαν τοῦ συμφέροντος καὶ τῶν ἀπολαύσεων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν σκοπιὰν τῆς ἠθικῆς ἐκτιμήσεως τόσον τῶν δικαιωμάτων, ὅσον καὶ τῶν ἱερωτάτων ὑποχρεώσεων ποὺ ἔχομεν ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὡς μέλη μιᾶς ὠργανωμένης κοινωνίας, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν, τότε ὁ κόρος δὲν μᾶς εὑρίσκει ποτέ. Διότι ἡ χριστιανικὴ καρδιὰ μὲ τὰ αἰσθήματά της εἶναι ἀκένωτος εἰς ἐμπνεύσεις. Δι' αὐτὸ χρειάζεται προσπάθεια νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸ μονοπάτι ποὺ κατεβαίνει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς μας. Ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς ψυχῆς μας, τὰς ἀνεξαντλήτους εἰς δυνάμεις, θὰ ἀντλήσῃ ὁ καθείς μας ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ θὰ γίνῃ συνεργάτης τῆς Ἐκκλησίας. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ προσπαθῇ μόνον ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Χριστιανὸς νὰ μένῃ ἀδιάφορος ἢ ἀδρανής. Διότι, ἐὰν Ἐκκλησία καὶ ἐκκλησίασμα συναντῶνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, πρέπει νὰ ἔχουν καὶ τὰς ἰδίας κατευθύνσεις καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τοὺς αὐτοὺς σκοπούς. Δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Χριστιανοῦ καὶ αὐτὸς τὴν ἠθικὴν τελειοποίησίν του. Ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ προοδεύσῃ καὶ ἡ

οἰκογένεια θὰ εὕρῃ τὴν κλονιζομένην ἠθικὴν ἰσορροπίαν της καὶ ἡ κοινωνία θὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀντικρύσῃ μίαν αὔριον πλέον φωτεινήν, γεμάτην αἰθρίαν, καλωσύνην καὶ εἰρήνην.

Ἡ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς κινεῖται μέσα εἰς τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐφημέρου ἐπιγείου βίου. Ἀλλὰ ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψις εἶναι πολὺ εὐρυτέρα, διότι περνᾷ καὶ κατευθύνεται εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ ἱστορία μᾶς μαρτυρεῖ ὅτι καὶ οἱ μεγαλύτεροι σκεπτικισταὶ καὶ πολέμιοι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰς τὰς τελευταίας στιγμάς των, κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀγνώστου. Καὶ εἶναι λοιπὸν πολὺ ὡραῖον αὐτὸ ποὺ εἶπε διάσημος σοφός, ὅτι τὸν Θεὸν ἠμπορεῖς νὰ τὸν ἀρνηθῇς μὲ τὴν σκέψιν σου, μὲ τὴν γλῶσσάν σου καὶ μὲ τὰ ἔργα σου, ἀλλὰ τὸν Θεὸν δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὸν ἀποφύγῃς μὲ τὸν θάνατόν σου. Σ' Αὐτὸν θὰ ὑπάγῃ μιὰ μέρα διὰ νὰ δώσῃ λόγον ἡ ψυχή μας.

Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ χάσωμεν τὴν ἐπαφήν μας μὲ τὴν ψυχήν μας καὶ μὲ τὸν Θεόν. Ἐκεῖνος εὑρίσκεται παντοῦ. Ἀκούσατε τὰ ὡραῖα αὐτὰ βιβλικὰ λόγια : «Ἀνέβηκα εἰς τὰς κορυφὰς τῆς καρδιᾶς μου καὶ Σὲ εὗρηκα Θεέ μου ἐκεῖ. Κατέβηκα εἰς τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεώς μου καὶ αἰσθάνθηκα τὴν παρουσίαν Σου. Ἀνέπνευσα τὸν ἀέρα καὶ εἶδα ὅτι καὶ ἐκεῖ εἶσαι Σύ. Ὕψωσα τὰ μάτια μου εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶδα ὅτι ἐκεῖ εἶναι ὁ Θρόνος Σου». Δὲν ἐπιτρέπεται λοιπὸν ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, νὰ λείπῃ μόνον ἀπὸ τὴν ζωήν μας καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα μας. Ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας Του, ἂς μᾶς ἐμπνεύσῃ λοιπὸν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ γνῶσις τοῦ θελήματός Του τοῦ ἁγίου ἂς μᾶς δώσῃ κατεύθυνσιν φωτεινήν, ἂς ποτίσῃ τὴν καρδιά μας μὲ πίστιν πιὸ θερμήν, ἂς μᾶς κάμῃ πολυσιωτέρους εἰς ἔργα χριστιανικά. Καὶ ἀκόμα ἂς γίνῃ μιὰ δόξα διὰ τὸν Θεὸν ἡ χριστιανική μας ζωή, ὥστε μὲ θάρρος νὰ ὑψώσωμεν τὰ μάτια πρὸς τὸν Θεόν, σὰν ἀγαπημένα παιδιά Του, καί, μεσιτείαις τοῦ ἑορταζομένου Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου, νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ στείλῃ σὲ μᾶς καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον τὰ θεῖα δῶρά Του, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων τόσον μοχθοῦμεν ἐδῶ εἰς τὴν ζωήν, τὴν εἰρήνην, τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐτυχίαν. Γένοιτο.

† Ὁ Μητροπολίτης Χαλδίας ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Ἐκ τῶν ἐργασιῶν

τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΝ BOSSEY ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ ΣΥΣΚΕΨΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (WORKING COMMITTEE) ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΩΣ (11—19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1953)

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ὁρισθείς, ὅπως συμμετάσχω, ἐκ μέρους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Αἰδεσιμ. Δρος κ. Γεωργίου Φλορόφσκυ, τῆς Συσκέψεως τῆς Διαρκοῦς Ὑποεπιτροπῆς (Working Committee) τῆς Ἐπιτροπῆς Περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως, ὑποβάλλω ὧδε εὐλαβῶς ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν καθόλου ἐργασιῶν τῆς ὡς ἄνω Συσκέψεως.

Ἡ ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπὴ συνῆλθεν ἐν Bossey τῆς Ἑλβετίας παρὰ τὴν Γενεύην, ὅπου ἔχει ἱδρυθῆ ἀπὸ μέρους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (=Π. Σ. Ε.) τὸ γνωστὸν Ἰνστιτοῦτον Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν. Αἱ συνεδριάσεις αὐτῆς ἤρξαντο τὴν 11ην Αὐγούστου καὶ διήρκεσαν μέχρι τῆς 19ης. Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἦτο ὁ Αἰδεσιμ. κ. Oliver Tomkins Ἀγγλικανός, ἐκ τῶν συντηρητικωτέρων, γνωστότατος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν. Γραμματεὺς δὲ ὁ νῦν Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως (=Π. + Τ.) ὁ καὶ ἀντικαταστάτης τοῦ κ. Ὄλιβερ Τόμκινς, Αἰδεσιμ. κ. Robert Nelson, Μεθοδιστής, ἐξ Ἀμερικῆς, ὡσαύτως συντηρητικώτατος. Παρέστησαν περὶ τοὺς 20 Ἀντιπρόσωποι Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, πάντες ἐκλεγέντες, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Λοὺνδ, μεταξὺ τῶν καλλιτέρων Θεολόγων τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ φυσιογνωμίαι γνωσταὶ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. Αἱ συζητήσεις ἐγένοντο ἀγγλιστί, διὰ δὲ τοὺς γερμανοφώνους καὶ γαλλοφώνους Ἀντιπροσώπους ὑπῆρχε καλῶς λειτουργοῦσα ὑπηρεσία γερμανικῆς καὶ γαλλικῆς μεταφράσεως.

Αἱ ἐργασίαι ἀπέβλεπον εἰς ἕνα τριπλοῦν σκοπόν, α) εἰς τὴν σύνταξιν ἑνὸς κειμένου, φέροντος τὸν ἐκφραστικὸν τίτλον τοῦ Factual Survey («Ἐπιθεώρησις τῶν γεγονότων») καὶ ἀποσκοποῦντος νὰ δώσῃ μίαν γενικὴν κάτοψιν ἐπὶ τῶν ἐξελίξεων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καθόλου καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Π. + Τ. εἰδικώτερον, β) εἰς τὴν προώθησιν τῶν θεολογικῶν ἐρευνῶν, διὰ τῆς μελέτης καὶ ἀναπτύξεως θεολογικῶν τινων θεμάτων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν

τῆς λεγομένης Οἰκουμενικῆς Θεολογίας, καὶ γ) εἰς τὴν σύνταξιν ἑνὸς κειμένου («Working paper») ὅπερ μέλλει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν διὰ τὰς συζητήσεις τῆς Β΄. Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Π. Σ. Ε. ἐν Evanston τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐν τῇ Γενικῇ ταύτῃ Συνελεύσει τοῦ προσεχοῦς ἔτους, ἡ Ἐπιτροπὴ Π. +. Τ. θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1 Ὑποεπιτροπήν, μὲ θέμα : «Ἡ ἑνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ διαίρεσις ἡμῶν ὡς Ἐκκλησιῶν».

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν Σύσκεψιν τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς ὡς ἄνω Ὑποεπιτροπῆς τῆς Ἐπιτροπῆς Π. + Τ., ἔμεινε πιστὴ εἰς τὴν προχαραχθεῖσαν ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας γραμμήν, τὴν ἐκπεφρασμένην ἐν τῷ γνωστῷ Πατριαρχικῷ Ἐγκυκλίῳ Γράμματι τῆς 31ης Ἰανουαρίου παρελθόντος ἔτους. Παρηκολούθησε δηλονότι πάσας τὰς γενομένας ἐν Bossey συζητήσεις καὶ ἐπληροφόρει τὰ Μέλη τῶν λοιπῶν ἐν τῇ συσκέψει Ἀντιπροσωπειῶν περὶ τῶν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογικῇ σκέψει ἐκδοχῶν καὶ ἀντιλήψεων ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν θεμάτων, καὶ τοῦτο ὁσάκις ἐζητεῖτο τοῦτο ὑπ' αὐτῆς.

*
* *

Αἱ ἐπὶ τοῦ τριπλοῦ τούτου σκοποῦ ἐργασίαι, αἵτινες — εἰρήσθω ἐν παρόδῳ — ὑπῆρξαν μὲν ἀποδοτικαὶ πλὴν καὶ ἐκτάκτως κουραστικαὶ διὰ τὰ Μέλη, δεδομένου ὅτι ὑπεχρεώθημεν νὰ ἐργαζώμεθα ἀδιακόπως (ἀκόμη καὶ ἐν Κυριακῇ) ἀπὸ τῆς 8,30΄ πρωϊνῆς μέχρι τῆς 22ας ὥρας, μετὰ μικρῶν μόνον διαλειμμάτων διὰ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον, ἐξειλίχθησαν ὡς κατωτέρω. Καὶ δή:

Α΄.) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν πρῶτον τομέα τῆς ἐργασίας, τὸ κείμενον τ. ἔ. τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν γεγονότων» Factual Survey, ὅπερ ἔδει νὰ δίδῃ ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, μίαν γενικὴν κάτοψιν τῶν Οἰκουμενικῶν ἐξελίξεων, τὸ σχέδιον τούτου εἶχε συντάξῃ ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Π. +. Τ. Αἰδεσ. κ. Ρόμπερτ Νέλσον. Ἀφορμὴν εἰς τὴν σύνταξιν ἑνὸς τοιούτου κειμένου ἔδωκεν ἡ διαπίστωσις, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν νεωστὶ εἰσερχομένων εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ἐλάχιστα πράγματα γνωρίζουσι περὶ αὐτῆς, ἀμύητοι δὲ εἰς τὰ κατ' αὐτὴν δὲν δύνανται νὰ συμβαδίσωσι μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐν τῇ Κινήσει καὶ ἐντριβεστέρων ἤδη ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Θεολογίᾳ. Σκοπὸς ἄρα τοῦ κειμένου τούτου ἦτο νὰ ἐκτεθῇ ὡς ἐν κατόπτρῳ τί ἐγένετο μέχρι σήμερον ἐντὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ Π. + Τ., καὶ τοῦτο, ἵνα ἐνημερωθῶσι πάντες ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, βασικῆς σημασίας διὰ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀρθῶσιν ὡρισμέναι παρεξηγήσεις, καθ' ἃς δῆθεν ἐντὸς τῆς Ἐπιτροπῆς Π. + Τ. δημιουργοῦνται ἀπαράδεκτοι διὰ τὰς Ἐκκλησίας δογματικοὶ συμβιβασμοὶ (Compromis).

Τὸ ὅλον κείμενον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 42 καὶ πλέον σελίδας

πολυγραφημένας, ἀπηρτίζετο δὲ ἀπὸ μίαν εἰσαγωγήν, ἀπὸ ἓν πρῶτον κεφάλαιον ἐπὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος, καὶ ἀπὸ ἓν εὐρὺ τμῆμα, φέρον τὸν γενικὸν τίτλον : «Ἡ Ἐκκλησία, αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν». Τὸ τμῆμα τοῦτο περιελάμβανε πρῶτον μὲν τὸ κείμενον τοῦ ἐν Τορόντο τοῦ Καναδᾶ συνταχθέντος καὶ συζητηθέντος (παρόντος ἀπὸ μέρους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τοῦ ἀειμνήστου Θυατείρων Γερμανοῦ) Καταστατικοῦ («Toronto Statement»), εἶτα δὲ τὰς περὶ Ἐκκλησίας ἀντιλήψεις μιᾶς ἑκάστης ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἀπόψεις τινάς περὶ τῶν δυνατῶν τρόπων ἐπαφῆς καὶ σχέσεως τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας, τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸ Π. Σ. Ε. καὶ τοῦ τελευταίου τούτου πρὸς τὴν Μίαν Ἐκκλησίαν, ἠκολούθει δὲ συμπερασματικὴ κατακλεὶς μετὰ παραθέσεως ὡρισμένων ζητημάτων καὶ ἀποριῶν.

Τὸ κείμενον, καλῶς ἐπεξειργασμένον, ἀφιέρου 8 ὅλας παραγράφους εἰς τὴν περὶ Ἐκκλησίας ἀντίληψιν παρὰ τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ. Ἐπὶ τοῦ κειμένου τούτου ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν Ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων, αἱ παρατηρήσεις τῶν ὁποίων περιεστράφησαν γενικώτερον μὲν εἰς τὴν ὑπόδειξιν ὡρισμένων διαφορῶν ἀντιλήψεως ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ περὶ Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλων τινῶν σημείων εὐρυτέρου θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὴν κατοχύρωσιν καὶ ἀρτιωτέραν διατύπωσιν τῆς Ὀρθοδόξου ἀπόψεως.

Πρὸς τοῦτο, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Πατρὸς Φλορόφσκη, ὡρίσαμεν, ὅπως οὗτος μὲν ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ κειμένου, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν αὐτοῦ. Ὁ Πατὴρ Φλορόφσκη ἀνέπτυξε τὰς ἀπόψεις του, εἰπών, ὅτι ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ ὑπάρχουσι δύο τάσεις, μία ἀπόλυτος, μὴ ἀναγνωρίζουσα στοιχεῖα ἐκκλησιαστικὰ εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν λοιπῶν «Ἐκκλησιῶν», καὶ μία ἑτέρα, μᾶλλον εὐρυτέρα, ἥτις ἀναγνωρίζει ταῖς λοιπαῖς «Ἐκκλησίαις» τοιαῦτα στοιχεῖα, ἅτινα καὶ ἀποδίδονται διὰ τοῦ λατινικοῦ ὅρου «vestigia Ecclesiae» (ἴχνη Ἐκκλησίας), ὅρου προσφιλοῦς πως καταστάντος ἤδη ἐν τῇ συγχρόνῳ Οἰκουμενικῇ γλώσσῃ. Παρὰ τὰς δύο ταύτας τάσεις, εἶπεν ἐν συνεχείᾳ ὁ Πατὴρ Φλορόφσκη, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχουσα καὶ μία τρίτη ἀντίληψις, καθ' ἣν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησιολογία ἐκλαμβάνεται ὡς ἓν σύστημα «ἐνδοκεντρικόν», σύστημα τ. ἔ. καθ' ὃ ὑπάρχει ὡς κέντρον τι ἡ ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας ὡς Μιᾶς, Ἁγίας, Ἀποστολικῆς καὶ Καθολικῆς, πέριξ ὅμως τοῦ κέντρου τούτου διαγράφονται, ὡς τόσοι κύκλοι ὁμόκεντροι, αἱ περὶ Ἐκκλησίας ἀντιλήψεις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, αἵτινες καὶ εἶναι στενώτεραι ἢ εὐρύτεραι, ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον διάφοροι ὁμόκεντροι κύκλοι.

Μετὰ τὸν Πατέρα Φλορόφσκη ἐδόθη ὁ λόγος εἰς ἐμὲ καὶ ἔκαμον τὰς ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ κειμένου παρατηρήσεις

μου, ἀποβλεπούσας πάσας εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας. Ἔδει δηλονότι νὰ τονισθῇ, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ἀντίφασις ἐν αὐτῇ, ὡς πρὸς τὸ βασικὸν δι' ἡμᾶς Δόγμα, περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὡς τῆς «Μιᾶς, Ἁγίας, Ἀποστολικῆς καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας», καὶ τῆς ἐπὶ μέρους πράξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, καθ' ἣν κατὰ χάριν καὶ ἐκ παραχωρήσεως ἀποδίδομεν, ὡς γνωστόν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας Χριστιανικὰς Κοινότητας τὸ ὄνομα τῆς «Ἐκκλησίας». Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικωτέραν ἐκδήλωσιν τῆς «Οἰκουμενικῆς κατανοήσεως», ἣν κέκτηται ἡ ἡμετέρα Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, καὶ τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει αὕτη ἐξ ἀγάπης πρὸς τὰς ἑτεροδόξους ἀδελφὰς Ὁμολογίας καὶ Κοινότητας. Τελικῶς ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ἡ διόρθωσις καὶ συμπλήρωσις τῶν περὶ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παραγράφων τοῦ Σχεδίου, ὅπερ καὶ ἔκαμα, σημειώσας πρὸς ταῖς σχετικαῖς διορθώσεσι καὶ τὰ ἀναγκαιοῦντα ἀποσπάσματα, μαρτυρίας, παραπομπὰς κλπ. ἐξ Ὀρθοδόξων ἔργων,ἐκ συμφώνου βεβαίως πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς Φλορόφσκη. (Ἐννοεῖται, ὅτι ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ Σχεδίου εἶχον ἀνατεθῆ εἰς ἄλλα Μέλη, πρὸς διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν).

Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ ὅλου Σχεδίου ἐγένετο εὐρυτάτη συζήτησις περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐκφράσεως «Σῶμα Χριστοῦ», ἥτις ἀποδίδεται θεολογικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἠρωτήθησαν τὰ Ὀρθόδοξα Μέλη ποία ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀντίληψις ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ. Εἶχον οὕτω τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀναπτύξω τὴν τετραπλῆν πραγματικότητα, πρὸς ἣν ἀνταποκρίνεται ἡ Γραφικὴ ρῆσις «Σῶμα Χριστοῦ» ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ θεολογικῇ σκέψει. Ἡ ἔκφρασις «Σῶμα Χριστοῦ», εἶπον, ἀνάγεται, ὡς γνωστόν, εἰς τέσσαρας διαφόρους ἐννοίας, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, εἰς τέσσαρας διαφόρους πραγματικότητας, καὶ δὴ α) εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα τῆς Βηθλεέμ, ὅπερ ἐνεδύθη ὁ Κύριος, γενόμενος ἄνθρωπος ἐν χρόνῳ. Τὸ σῶμα τοῦτο εἶναι τὸ «ὃ ἦν» σῶμα τοῦ Κυρίου, τὸ σῶμα τ. ἔ., ὅπερ ὑπῆρξεν ἱστορικῶς ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶτα ὑπάρχει β) τὸ σῶμα τῆς Θείας Εὐχαριστίας, περὶ οὗ ὁμιλεῖ αὐτὸς ὁ Κύριος, συνιστῶν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν του. Τὸ σῶμα τοῦτο εἶναι τὸ «ὅ ἐστι» σῶμα τοῦ Κυρίου, τὸ σῶμα, ὅπερ διὰ παντὸς μένει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀνανεούμενον καὶ διαιωνιζόμενον ἐν τῇ «κλάσει τοῦ ἄρτου» ἑκάστης Λειτουργίας. Ὑπάρχει προσέτι γ) τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν Παυλικὴν διδασκαλίαν, τὴν διατυπουμένην κυρίως ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ του. Καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν ὅρον «ὅ ἐστι» (ἐνεστὼς διαρκείας), δεδομένου ὅτι εἶναι σῶμα, ὅπερ διαρκῶς μένει ἐν τῷ κόσμῳ, ὁρατὸν καὶ ἀόρατον ἅμα, πραγματικὸν καὶ μυστικὸν ἐν ταὐτῷ, διαιωνιζόμενον καὶ ἐπιβιοῦν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῆς παρου-

σίας τοῦ ἐπηγγελμένου καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς καταπεμφθέντος Παρακλήτου, Οὗ ἡ χάρις καὶ ἡ ἐνέργεια εὕρηνται ἠγγυημέναι ἐν τῇ ἀποστολικῇ διαδοχῇ. Καὶ δ) ὑπάρχει τὸ ἀναστὰν σῶμα τοῦ Κυρίου, παρεμφερὲς πρὸς τὸ ὁποῖον θὰ ἐνδυθῶμεν, κατὰ τὴν Πατερικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ τελικῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, καὶ ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν ὅρον «ὃ ἔσται». Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων μορφῶν τοῦ «Σώματος τοῦ Χριστοῦ», ἡμεῖς τὰ Μέλη — Χριστιανοὶ δὲν δυνάμεθα νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὰ δύο ἀκρῶα, εἰς τὸ «ὃ ἦν» καὶ εἰς τὸ «ὃ ἔσται», διότι τὸ μὲν πρῶτον ἦτό τι τὸ προσιδιάσαν τῷ Κυρίῳ μόνῳ, ὡς ἐναθρωπήσαντι Λόγῳ, τὸ δὲ τέταρτον θὰ εἶναί τι, ὅπερ θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων. Συμμετέχομεν ὅμως δικαιωματικῶς καὶ διὰ τὸ εἶναι ἡμᾶς «μέλη Χριστοῦ» εἰς τὰ δύο ἄλλα, εἰς τὸ σῶμα τῆς Θείας Εὐχαριστίας διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνσωματώσεως ἡμῶν ἐν αὐτῇ (ἐν τῷ «ὃ ἐστι» σώματι τούτῳ τοῦ Κυρίου) διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος καὶ τῆς αὐτῆς ἀγάπης. Τούτων οὕτω καθοριζομένων, πρέπει, νομίζω, νὰ ἐξετασθῇ κατὰ πόσον εἷς ἕκαστος ἐκ τῶν Μελῶν — Χριστιανῶν, καὶ μία ἑκάστη ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν πιστεύει εἰς τὴν πραγματικότητα τῶν δύο τούτων σωμάτων τοῦ Κυρίου, τοῦ σώματος τ.ἔ. τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (ἅτινα ἀποδίδονται, ὡς εἶπον, διὰ τοῦ συγκεκριμένου καὶ ἀναμφισβητήτου ἐν ἐνεστῶτι χρόνῳ ὅρου «σῶμα ὃ ἐστι»), καθὼς ἐπίσης νὰ ἐξετασθῇ καὶ κατὰ ποῖον τρόπον, πραγματικὸν ἢ εἰκονικόν, συμμετέχουσιν εἰς τὰ σώματα αὐτά, καὶ δὴ κυρίως εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τελευταίου τούτου σημείου θὰ ἐξαρτηθῇ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται λόγος ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συζητήσεσι περὶ Ἐκκλησίας, ὡς «Σώματος Χριστοῦ».

Ἡ εἰσήγησίς μου αὕτη φαίνεται, ὅτι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, διότι ἐσημειώθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν παρόντων.

Τελικῶς τὸ κείμενον τοῦτο τῆς «Ἐπιθεωρήσεως», διωρθωμένον, ἐπανῆλθεν ὡς δεύτερον σχέδιον εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν, ὁπότε καὶ ὡρίσθη, ὅπως, βελτιούμενον ἔτι περισσότερον ἐπὶ τῇ βάσει καὶ ἄλλων νεωτέρων παρατηρήσεων, δημοσιευθῇ ἐν καιρῷ καὶ διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους ἐν Ἔβανστον.

Β΄.) Ὡς πρὸς τὰς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ δευτέρου τομέως, ἤτοι τῆς προωθήσεως τῶν θεολογικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ θεμάτων τινῶν, ὅσα προέβλεπεν ἡ τελικὴ ἔκθεσις τοῦ Συνεδρίου τῆς Λούνδ, καὶ τὰ ὁποῖα περιελαμβάνοντο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς παρούσης Συσκέψεως, αὗται ἐξειλίχθησαν οὕτω :

Διὰ τὰ τρία μεγάλα θέματα, τὰ ἀπασχολήσαντα τὸ Συνέδριον τῆς Λούνδ, ἤτοι τὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τρόπους

τῆς Λατρείας καὶ τὴν διαμυστηριακὴν κοινωνίαν (intercommunion) εἰς τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Συνεδρίου τῆς Λοὺνδ ἐξεφράζετο, ὡς γνωστόν, ἡ εὐχὴ καὶ ἐγίνετο ἡ σύστασις, ὅπως καταρτισθῶσιν «Ὅμιλοι Θεολογικοὶ» ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων θεολόγων ἑκάστης Ἐκκλησίας, ἵνα μελετήσωσι περαιτέρω αὐτά, καὶ παράσχωσιν οὕτω χρήσιμον ὑλικὸν διὰ προσεχῆ Συνέδρια τῆς Ἐπιτροπῆς Π. + Τ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν τριῶν τούτων θεμάτων, νῦν ὑπεβλήθησαν προτάσεις πρὸς μελέτην καὶ ἄλλων τινῶν θεμάτων, καὶ δὴ ἀπὸ μέρους τοῦ Π. Φλορόφσκη τὸ θέμα : «Ἡ Παράδοσις καὶ αἱ Παραδόσεις ἡμῶν», ἀπὸ μέρους τῶν Καθηγητῶν Torrance καὶ Kantonen τὸ θέμα «Ἡ Ἐκκλησία ἐν σχέσει πρὸς τὰς διδασκαλίας περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος», ἀπὸ μέρους τοῦ Καθηγητοῦ Craig τὸ θέμα «Οἱ κοινωνικοὶ καὶ μορφωτικοὶ παράγοντες» (δύο ἐκ τῶν γνωστῶν «μὴ θεολογικῶν» παραγόντων ἐν τῇ διαιρέσει τῶν Ἐκκλησιῶν), καὶ τελικῶς τὸ θέμα «Ὁ Προσηλυτισμὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Ἐπὶ ὅλων τούτων ὑπῆρχον εἰσηγητικὰ σημειώματα τῶν «ἀναδόχων» ἑκάστου θέματος καὶ ἠκολούθει μία πρώτη εἰσαγωγικὴ συζήτησις. Νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ ὀρθοδοξώτατον θέμα τοῦ Π. Φλορόφσκη, εἰσαχθὲν εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συζητήσεις, ἔχει ἀσφαλῶς πολλὴν νὰ προσφέρῃ ἐξυπηρέτησιν εἰς τοὺς ἑτεροδόξους ἀδελφοὺς ἐν τῇ ἀναζητήσει, εὑρέσει καὶ οἰκειώσει ἀπὸ μέρους των τῆς περὶ Ἱερᾶς Παραδόσεως διδασκαλίας, τῆς ἀποτεθησαυρισμένης ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ θέμα τοῦτο ἤγειρεν, ὡς εἰκός, ἐνδιαφερούσας συζητήσεις ἐν τῷ Συνεδρίῳ, ἀλλὰ καὶ συνεκέντρωσεν ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν τῶν παρόντων εἰς τὸ Συνέδριον Θεολόγων.

Τελικῶς ὡρίσθη ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐν Λοὺνδ ἀποφασισθέντων «Ὁμίλων Θεολόγων» πρὸς μελέτην τῶν θεμάτων τούτων, καὶ δὴ ἐπὶ μιᾶς βάσεως εὐρυτέρας. Ὡρίσθη ὅπως σχηματισθῶσι δύο τοὐλάχιστον «ὅμιλοι» δι' ἕκαστον θέμα, εἷς ἐν Εὐρώπῃ καὶ εἷς ἐν Ἀμερικῇ. (Διὰ τὸ θέμα τῶν τρόπων Λατρείας ὡρίσθη καὶ τρίτος ὅμιλος ἐν Ἀσίᾳ, λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὸ θέμα τοῦτο ἐκεῖ).

Οὕτως, ὡς πρὸς τὸ πρῶτον θέμα ἐθεωρήθη σκόπιμον, ὅπως ἐκδοθῶσιν, ἐκ συνεργασίας πλειόνων ἐξ ἑκάστης Ἐκκλησίας ἢ Ὁμολογίας Θεολόγων, δύο τόμοι περὶ τῆς Ἐκκλησιολογίας καθόλου ἐν ἑκάστῃ Ἐκκλησίᾳ ἢ Ὁμολογίᾳ, κατὰ τὴν προϋπάρχουσαν σχετικὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἐδιμβούργου (1939). Ἡ σχετικὴ ἐντολὴ ἀνετέθη εἰς τὸν Δρα Flew, τὸν ἄριστον αὐτὸν θεολόγον, ὅστις μὲ τόσην ἐπιστημοσύνην καὶ ἀμεροληψίαν εἶχεν ἐκδόσει πέρυσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν περίφημον τόμον τῆς Λοὺνδ «Ἡ φύσις τῆς Ἐκκλησίας». Κατὰ τὸ σχεδιάγραμμα, ὅπερ ὑπέβαλεν ὁ Δρ Flew, τέσσαρα κεφάλαια τοῦ ὅλου ἔργου ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκ-

κλησιολογίαν, τὰ ἑξῆς : 1.— Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον Θεολογίαν καὶ τὰ δεδομένα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. 2.— Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας καὶ τὰ Πατερικὰ δεδομένα (μέχρι τοῦ ἱ. Φωτίου). 3.— Ἡ Ἐκκλησιολογία ἐν τῇ Βυζαντινῇ καὶ Μεταβυζαντινῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ. 4.— Ἡ Ἐκκλησιολογία ἐν τῇ Μεταβυζαντινῇ Ρωσσικῇ Ἐκκλησιαστικῇ Φιλολογίᾳ. Ἡ συγγραφὴ δὲ τῶν κεφαλαίων τούτων ἀνετέθη κατὰ σειράν, τὸ πρῶτον εἰς τὸν κ. Βασίλειον Ἰωαννίδην, Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ δεύτερον εἰς τὸν Π. Φλορόφσκη, τὸ τρίτον, (ἤτοι «ἡ Ἐκκλησιολογία ἐν τῇ Βυζαντινῇ καὶ Μεταβυζαντινῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ»), εἰς ἐμέ, καὶ τὸ τέταρτον καὶ αὖθις εἰς τὸν Π. Φλορόφσκη. Προσεπαθήσαμεν πολὺ μετὰ τοῦ κ. Ἰωαννίδου, ὅπως τὸ δεύτερον κεφάλαιον («Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία καὶ τὰ Πατερικὰ δεδομένα») δοθῇ εἰς ἕνα ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Ἑλλάδος (καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν κ. Καρμίρην), ἀλλὰ ἐστάθη ἀδύνατον, ἴσως διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις λόγοις δὲν ἤθελον νὰ ὑπάρχωσι τρεῖς Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ εἷς μόνον Ρῶσσος.

Ἀκολούθως ὡρίσθησαν τὰ μέλη τῶν δύο «Ὁμίλων», ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ δύο οὗτοι ὅμιλοι συναντώμενοι, ἑκάτερος ἐν τῇ Ἠπείρῳ του, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ εἰς κοινὰς ἐπαφὰς ἐρχόμενοι, θὰ ἐξετάζωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰς νέας ἑκάστοτε κατευθύνσεις τῶν ἐρευνῶν των. Εἰς τὸν ὅμιλον τῆς Ἀμερικῆς Ὀρθόδοξον μέλος διωρίσθη ὁ Π. Φλορόφσκη. Διὰ τὸν ὅμιλον τῆς Εὐρώπης ἡ θέσις προσεφέρθη εἰς ἐμέ, ἀλλ' ἠρνήθην νὰ δεχθῶ, σκεπτόμενος τὸ προβληματικὸν τῆς δυνατότητος ταξειδίου, ὑποδείξας, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ἡ θέσις αὕτη νὰ δοθῇ εἴς τινα ἐξ Ἑλλάδος, τόσῳ μᾶλλον ἐφ' ὅσον ἐγὼ ἀνέλαβον τὸ συγγραφικὸν μέρος τοῦ πράγματος. Ἡ θέσις ἔμεινε κενὴ τό γε νῦν, μέχρις ὅτου ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὁρίσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς. Εἰς τὸ θέμα τῶν τρόπων Λατρείας, διὰ τὸν ὅμιλον τῆς Ἀμερικῆς ἐξελέγη ὁ ἐκ τῶν Καθηγητῶν τοῦ Ρωσσικοῦ Ὀρθοδόξου Ἰνστιτούτου τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, Π. Schmemann, εἰς δὲ τὸν ὅμιλον τῆς Εὐρώπης ἐξελέγην ἐγώ. Ἀλλὰ διὰ τὰς αὐτὰς σκέψεις παρῃτήθην, παραχωρήσας καὶ αὖθις τὴν θέσιν μου εἰς ἕνα ὑποψήφιον ἐξ Ἑλλάδος. Πρὸ τῆς ἐμμονῆς ὅμως τοῦ Προέδρου, ὅπως δεχθῶ, ἐδήλωσα, ὅτι θὰ ἀπαντήσω ἀργότερον δι' ἐπιστολῆς μου. Διὰ τὸ θέμα τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἐσχηματίσθη εἷς μόνον ὅμιλος, Ὀρθόδοξον δὲ μέλος ἐξελέγη ὁ κ. Βασίλειος Ἰωαννίδης, ὡς γνωρίζων καλῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς ἐμφανίζεται τοῦτο ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τὸ θέμα «Ἡ Παράδοσις καὶ αἱ Παραδόσεις ἡμῶν» ὡρίσθη ὅμιλος μικτὸς ἐκ Θεολόγων ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ὡρίσθη δὲ εἰς αὐτὸν μέλος ὁ Π. Φλορόφσκη, ὁ καὶ ἀνάδοχος τοῦ θέματος.

Γ΄.) Ὡς πρὸς τὸν τρίτον τομέα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ἡμῶν, τῆς συντάξεως δηλονότι κειμένου τινός, μέλλοντος

νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν διὰ τὰς συζητήσεις ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τοῦ Evanston, ὀφείλω νὰ δώσω ἐνταῦθα εἰσαγωγικῶς πληροφορίας τινὰς ἐπὶ τοῦ ὅλου χαρακτῆρος τῶν συζητήσεων ἐν Evanston.

Ἐν Evanston τῆς Ἀμερικῆς θὰ συζητηθῇ ὡς κύριον θέμα : «Ὁ Χριστός, ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου», θέμα ἀναγόμενον καθαρῶς εἰς τὸν Πρακτικὸν Χριστιανισμόν. Περὶ τὸ θέμα τοῦτο ὑπάρχουσι καὶ ἓξ ἄλλα θέματα, δευτερεύοντα μέν, πλὴν συμπληροῦντα καὶ οἰκοδομοῦντα τὴν μελέτην τοῦ κυρίως θέματος. Τοιαῦτα εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, «Τὰ Κοινωνικὰ Προβλήματα», «Ἡ «Πνευματικὴ Διακονία» τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ συγχρόνῳ ζωῇ», «Αἱ ἐθνικαὶ καὶ φυλετικαὶ διαφοραί», «Οἱ λαϊκοὶ καὶ ἡ κλῆσίς των» κλπ.

Ἓν σπουδαῖον θέμα, ἀναγόμενον εἰς τὰς ἐρεύνας τῆς Ἐπιτροπῆς Π. + Τ. εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς : «Ἡ ἑνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ διαίρεσις ἡμῶν ὡς Ἐκκλησιῶν», ὅπερ θὰ ἐξετασθῇ εἰς τὴν ὑπ᾽ ἀριθμὸν 1 Ὑποεπιτροπὴν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἔβανστον. Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῆς μελέτης τοῦ θέματος τούτου καὶ τῶν συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ γίνωσιν ἐπ᾽ αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ κείμενόν τι προπαρασκευαστικόν (Working paper). Ἡ πρώτη σύνταξις τοῦ κειμένου τούτου εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸν Καθηγητὴν Torrance, ὅστις καὶ παρουσίασεν ἓν πρῶτον σχέδιον. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία, ἤτοι ὁ Π. Φλορόφσκη καὶ ἐγώ, ἐδηλώσαμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ὁ τίτλος τοῦ θέματος καθ᾽ ἑαυτὸν («Ἡ ἑνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ διαίρεσις ἡμῶν ὡς Ἐκκλησιῶν») δὲν ἱκανοποιεῖ τὴν Ὀρθόδοξον Θεολογίαν, δεδομένου ὅτι ἡ ἑνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀποκλείει τὴν διαίρεσιν ἡμῶν ὡς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ ὅταν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πιστεύῃ, ὅτι κέκτηται αὐτὴ μόνη τὸ πλήρωμα τῆς ἑνότητος ἐν ἑαυτῇ καὶ ὅτι οὐδόλως εὑρίσκεται εἰς ἀναζήτησιν ἐλλειπούσης τινὸς αὐτῇ ἑνότητος. Πλὴν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου περαιτέρω συζήτησις, διότι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὸ θέμα αὐτὸ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν ὁλομελείᾳ τοῦ Π. Σ. Ε. ἐν Τορόντο, καὶ ἑπομένως ἦτο ἀδύνατον νὰ τροποποιηθῇ σήμερον δι᾽ ἀποφάσεως ἐλάσσονος σώματος, ὡς ἦτο τὸ Συνέδριον ἡμῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ καὶ διότι ἡ ἔκφρασις «... καὶ ἡ διαίρεσις ἡμῶν ὡς Ἐκκλησιῶν» δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἀπὸ τῆς πρακτικῆς της πλευρᾶς, καθ᾽ ἣν ἀνταποκρίνεται ὄντως εἰς μίαν πραγματικότητα : τὴν διαίρεσιν τῶν κατὰ τόπους «Ἐκκλησιῶν» ἀπ᾽ ἀλλήλων.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Torrance ἑτοιμασθὲν κείμενον περιελάμβανε τὰ ἑξῆς κεφάλαια : 1— «Ἡ ἑνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ», ὅπου ἐξετίθετο ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἑνότητος τῶν πάντων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἑνὸς Κυρίου, κατὰ τὴν Γραφικὴν διδασκαλίαν, 2— «Ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐπὶ γῆς ὁδοιπο-

ρίᾳ αὐτῆς», ὅπου ἐτονίζετο ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ γῆς ἐμφανίζεται περιβεβλημένη τὸ σῶμα τῆς διαιρέσεως, ὅπερ εἶναι σῶμα ἁμαρτίας καὶ οὐχὶ σῶμα δόξης καὶ τιμῆς, 3— «Ἡ διαίρεσις ἡμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ», ὅπου κατεβάλλετο ἡ προσπάθεια νὰ ἐξηγηθῇ θεολογικῶς ἡ αἰτία τῆς διαιρέσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἠκολούθουν δύο ἄλλα κεφάλαια, 4— «Τὸ ἔργον τῆς πίστεως» καὶ 5— «Ἡ φωνὴ τῆς ἐλπίδος», εἰς τὰ ὁποῖα ἐξετίθεντο περίεργοί τινες ἀντιλήψεις περὶ τῶν θεολογικῶν «ὑποχρεώσεων» ἑκάστης ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ οἰκείωσιν τῆς φυγαδευθείσης ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεπιστώσαμεν, τόσον ὁ Π. Φλορόφσκη, ὅσον καὶ ἐγώ, ὅτι εἰς τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμφωνήσῃ ἡ Ὀρθόδοξος διδασκαλία, γενομένων φυσικὰ τῶν ἀπαραιτήτων διορθώσεων τοῦ κειμένου ἀπὸ ὀρθοδόξου ἀπόψεως καὶ καταγραφομένης σαφῶς τῆς ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως, ἐκεῖ ὅπου θὰ ὑπῆρχε ριζικὴ διάστασις ἀπόψεων. Διὰ τὸ τρίτον κεφάλαιον ἤδη αἱ δυσκολίαι ἐγίνοντο μεγαλείτεραι, εἰς δὲ τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια δὲν ἠδύνατο νὰ νοηθῇ οἱαδήτις συμμετοχὴ ἡμῶν, δεδομένου ὅτι διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ Θεολογίαν ἡ ἑνότης δὲν εἶναί τι τὸ μὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχον καὶ οἱονεὶ πάσῃ θυσίᾳ ὀφειλόμενον νὰ ἀναζητηθῇ καὶ ἀνευρεθῇ, ἀλλ' εἶναι μία πραγματικότης ἀναμφίρρηστος, ἐφ' ὅσον πιστεύομεν καὶ διακηρύττομεν, ὅτι ἡ «Μία, Ἁγία, Ἀποστολικὴ καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία» εἶναι ἡ κατὰ Ἀνατολὰς Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία.

Ἐκ συμφώνου λοιπὸν μετὰ τοῦ Π. Φλορόφσκη, ὡρίσαμεν ὅπως ἐγὼ μὲν κάμω καὶ αὖθις τὰς ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ κειμένου παρατηρήσεις ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς, ἐκεῖνος δὲ ἀναιρέσῃ τὸ κείμενον ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰ τελευταῖα αὐτοῦ κεφάλαια. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν ἐλήφθησαν μία πρὸς μίαν ὅλαι ὑπ' ὄψιν καὶ ὑπεστηρίχθησαν ἐν πολλοῖς ὑπὸ πλειόνων ἐκ τῶν Συνέδρων, διὸ καὶ τελικῶς τὸ ἔγγραφον παρεπέμφθη εἰς δευτέραν ριζικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀνασύνταξιν. Τὸ βελτιωμένον κείμενον θὰ ἀποσταλῇ ταχυδρομικῶς εἰς ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν Συνέδρων, οἵτινες καὶ θὰ ἐπιφέρωσι τὰς κρίσεις καὶ παρατηρήσεις των γραπτῶς, ὥστε ἓν τρίτον σχέδιον, ἐγκεκριμένον ὑφ' ὅλων τῶν Συνέδρων, νὰ δημοσιευθῇ, ἵνα διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Evanston.

Ἦσαν ἐξαιρετικῶς ἐνθαρρυντικαὶ διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἀντιπροσωπείαν, Παναγιώτατε Δέσποτα, αἱ συζητήσεις, αἱ γενόμεναι ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κειμένου τούτου. Ἐπείσθημεν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ἡ παρουσία τῶν Ὀρθοδόξων Θεολόγων εἰς τὰ Συνέδρια ταῦτα ὄχι μόνον δὲν θίγει τὴν Ὀρθόδοξον Πίστιν, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, ἀνυψοῖ αὐτὴν εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἑτε-

ροδόξων, ἐφ᾽ ὅσον ἐν ταῖς συζητήσεσι καταφαίνεται, ὅτι οὐδεμία ἄλλη Θεολογία ἔχει τὸ χάρισμα τοῦτο τῆς σαφηνείας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Πίστεως, οὐδεμία δὲ ἄλλη Θεολογία δύναται νὰ παίξῃ τὸν ρόλον τῆς ἔξω πάσης πλάνης τροχοπέδης εἰς τὰς θεολογικὰς συζητήσεις. Τὴν πραγματικότητα ταύτην κατενόησαν καὶ ἀνεγνώρισαν καὶ τὴν φορὰν ταύτην οἱ λοιποὶ Σύνεδροι, οἱ κυριώτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν, ὡς π.χ. ὁ Πρόεδρος Δρ Oliver Tomkinsὁ Μεθοδιστὴς Δρ Φλέου, ὁ Ἄγγλος Κογκρεγκασιοναλιστὴς Μάρς, ὁ Λουθηρανὸς Mayer ὁ Ἀγγλικανὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ἀμερικῆς Bayne, καὶ ἄλλοι δὲν ἐδίστασαν νὰ ὁμολογήσωσι τοῦτο ἐν πλήρει συνεδριάσει. Ἂς ἐπιτραπῇ δὲ νὰ τονίσω καὶ τὴν ἄλλην διαπίστωσιν ἡμῶν, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγομελῆ Συνέδρια γίνεται συνήθως ἡ θετικωτέρα θεολογικὴ ἐργασία ἀπὸ οἰκουμενικῆς ἀπόψεως, κατ᾽ αὐτὰ δὲ κυρίως καὶ ἐναργέστερον φαίνεται ἡ συμβολὴ καὶ τὸ ρυθμιστικὸν ἔργον τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας.

Κατόπιν τῶν συζητήσεων τούτων, ὁ Πρόεδρος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν τοῦ Συνεδρίου (περὶ τὴν 10ην νυκτερινὴν τῆς 19ης Αὐγούστου), ὁρισθέντος, ὅπως τὸ Working Committee συνέλθῃ καὶ αὖθις τὸν Αὔγουστον τοῦ 1954 ἐν Evanston τῆς Ἀμερικῆς, δίς, πρὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως διὰ δύο ἡμέρας, καὶ μετ᾽ αὐτὴν δι᾽ ἄλλας δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας.

Πρὸς τοῖς ἄνω, Παναγιώτατε Δέσποτα, θέλω νὰ φέρω ταπεινῶς εἰς γνῶσιν Ὑμῶν καὶ τὴν ἑξῆς ἐνδιαφέρουσαν ἀπόφασιν τοῦ Τμήματος Μελετῶν τοῦ Π.Σ.Ε. (Study Department). Τὸ Τμῆμα Μελετῶν ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ ἕνα τόμον τιμητικὸν διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν, Ἀγγλιστί, μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Ὀρθόδοξον Συμπόσιον» («Ortodox Symposium»), προερχόμενον φυσικὰ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς καλάμους τῶν ἐκπροσωπευτικωτέρων Θεολόγων καὶ Συγγραφέων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἑλλήνων καὶ Ρώσσων. Ὁ τόμος οὗτος σκοπὸν θὰ ἔχῃ νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν Ὀρθοδοξίαν εἰς τὸν ἔξω κόσμον, μὴ γνωρίζοντα πάντοτε ἐπαρκῶς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Θεολογικὴν σκέψιν. Παρόμοια «Συμπόσια» ἐγένοντο ἤδη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν διὰ τὴν Σουηδικὴν Λουθηρανικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τῶν Ἄγγλων διὰ τὴν Ἀγλικανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλων.

Ὁ τόμος οὗτος θὰ περιλαμβάνῃ τὰ κάτωθι κεφάλαια, ἅτινα καὶ θὰ γραφῶσιν ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων ἐν ἑκάστῳ κεφαλαίῳ ἀναγραφομένων Ὀρθοδόξων Θεολόγων.

Πρόλογος καὶ Εἰσαγωγή.

1) Ὀρθόδοξος πνευματ. ζωή: Μοναχὸς Βασίλειος (Ρῶσσος ἐν Λονδίνῳ).

2) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία σήμερον : .... Ἰ. Καλογήρου (ἢ Γ. Κονιδάρης) Mayendorf (ἐκ Παρισίων).

3) Ἡ Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας : .... Obelensky & Schmemann.
4) Βίβλος καὶ Παράδοσις : Βασίλειος Βέλλας.
5) Δόγμα καὶ Ἐκκλησία : Διάκ. Χρυσ. Κωνσταντινίδης.
6) Σύγχρονοι ἐξελίξεις ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Θεολογίᾳ : .. Π. Γεώργιος Φλορόφσκη.
7) Ἡ Ὀρθόδοξος Λειτουργία : Π. Τρεμπέλας (ἢ Δ. Μωραΐτης)
8) Πνευματικὴ «Διακονία» κατ' οἶκον καὶ ἔξω τῆς Οἰκογ.: (Συγχωνεύεται μὲ τὸ κεφ. 2).
9) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἡ Κοινων. Δικαιοσύνη ·Βασ. Ἰωαννίδης.
10) Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία : Ἀμ. Ἀλιβιζᾶτος.
11) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι : Ἰωάν. Καρμίρης.
12) «Una Sancta» Ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων.

Ἄλλα κεφάλαια δύνανται νὰ προστεθῶσιν.

Τὰ περισσότερα τῶν κεφαλαίων τούτων εἶναι ἤδη συντεταγμένα ὑπὸ τῶν ἀναλαβόντων αὐτά. Τὸ κεφάλαιον «Δόγμα καὶ Ἐκκλησία», ἓν ἐκ τῶν δυσκολωτέρων, ἀνετέθη εἰς ἐμέ. Θέλω νὰ ἐλπίζω, ὅτι, εὐχαῖς τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, θὰ φέρω τοῦτο εἰς πέρας, ὡς ἄλλωστε καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς συγγραφικὰς ἐργασίας, αἵτινες μοὶ ἀνετέθησαν καὶ περὶ ὧν ὡμίλησα ἀνωτέρω.

Εἰσηγήθην τὴν σκέψιν, ὅτι τοῦ τόμου τούτου τοῦ «Συμποσίου» καλὸν θὰ ἦτο νὰ προὐτάσσετο Ἐπιστολὴ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, προσαγορευτικὴ «τοῖς ἐντευξομένοις» ἐν πνεύματι οἰκουμενικῷ. Ἀνετέθη εἰς ἐμὲ νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα, ὅπως ἀγαθυνθῇ καὶ ἀπευθύνῃ μίαν τοιαύτην Σεπτὴν Ἐπιστολήν. Φυσικὰ τὸ τοιοῦτον δὲν σημαίνει, ὅτι ὑπάρχει οἱαδήτις ἀνειλημμένη ὑποχρέωσις. Νομίζω πάντως, ὅτι μία Πατριαρχικὴ Ἐπιστολή, προτασσομένη μιᾶς τοιαύτης Πανορθοδόξου Θεολογικῆς ἐργασίας, θὰ τιμήσῃ τὸν πρωτοπόρον Οἰκουμενικὸν Θρόνον καὶ θὰ ἐξάρῃ τὸ κῦρος αὐτοῦ ἐν τῷ Διαχριστιανικῷ κόσμῳ.

Ἡ ὅλη συγγραφικὴ ἐργασία τοῦ Ὀρθοδόξου τούτου Συμποσίου πρέπει νὰ ἔχῃ λήξει μέχρι τῆς 1ης Μαρτίου, ἵνα ἀκολούθως δημοσιευθῇ ὁ τόμος καὶ ᾖ ἕτοιμος πρὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Evanston, ὅτε καὶ θὰ διανεμηθῇ ἢ πωληθῇ εὐρύτατα.

Ταῦτα ὑποβάλλων ταπεινῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ ἐξαιτούμενος τὴν εὐλογίαν Αὐτῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ, Θείᾳ συνάρσει, ἀποπερατώσει τῆς ἐντολῆς, ὑποσημειοῦμαι εὐλαβῶς.

Ἐν Μονάχῳ, τῇ 31ῃ Αὐγούστου 1953.

Τῆς Ὑμετέρας προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος
τέκνον ταπεινὸν καὶ πρόθυμον

Διάκονος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ὁμόδοξοι Ρῶσσοι ἑορτάζουν μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπείας τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν τελοῦν τὴν Λειτουργίαν των Ἑλληνιστί, πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει Ἱερεὺς δυνάμενος ἔστω καὶ ἀτελῶς νὰ ἀναγινώσκῃ τὴν Ἑλληνικήν, κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως ὅμως τοῦ Θεολογικοῦ ἐν Παρισίοις Ἰνστιτούτου ἐθεσπίσθη ἵνα τελῆται αὕτη ἐν αὐτῷ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἡ ὅλη ἑορτὴ θεωρεῖται, ὡς καὶ εἶναι, ὡς ἑορτὴ τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει προσλάβει οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα. Καλοῦνται κατ᾽ αὐτὴν ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐκφράζουν τὸν πόθον τῆς ἑνώσεως.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, λόγῳ ἀπουσίας τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κατάνης κ. Κασσιανοῦ, Πρυτάνεως τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀσχολουμένου ὡς γνωστὸν εἰς τὴν νέαν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ διὰ τοῦτο διαμένοντος ἐν Ἱσπανίᾳ, δὲν κατέστη δυνατὸς ὁ ἑορτασμός. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος προσέλαβεν οὗτος ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν.

Περὶ τὴν 10ην πρωϊνὴν τῆς 12ης Φεβρουαρίου (1) ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία τῶν Ὡρῶν (3ης καὶ 6ης) Ἑλληνιστί (2). Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἤρχισεν ἡ Θεία Λειτουργία προεξάρχοντος αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κατάνης. Τὰ πάντα ἐξεφωνήθησαν καὶ ἐψάλησαν Ἑλληνιστί, τόσον ὑπὸ τῶν Ἱερέων καὶ τοῦ ἐκ Ρώσσων φοιτητῶν χοροῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἐξ Ἑλλήνων, εἰς οὓς ἀνετέθη νὰ ψάλουν τὰ μετὰ τὴν εἴσοδον Τροπάρια, τὸν Τρισάγιον Ὕμνον, τὸν Ἀπόστολον, τὸ Χερουβικόν, τὸ Ἄξιον ἐστί, τὸ Κοινωνικόν, τὸ «Τὸν Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα...» καί τινας ᾠδὰς τοῦ κανόνος κατὰ τὴν ἀπόλυσιν. Ἡ Ἑλληνικὴ ψαλμῳδία ἐνεποίησεν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν καὶ ἀπέσπασε τὰ συγχαρητήρια πάντων σχεδὸν τῶν παραστάντων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Κατάνης. Πρὸ τῆς ἀπολύσεως ὁ Θεοφιλέστατος ἐξεφώνησε Γαλλιστὶ τὸν κάτωθι ἐξαίρετον λόγον, ὃν παραθέτομεν ἐν πιστῇ μεταφράσει ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου.

---

1) Οἱ Ρῶσσοι ὡς γνωστὸν ἀκολουθοῦν τὸ Παλαιὸν ἡμερολόγιον.

2) Ὁ Ὄρθρος, ὡς ἐπίσης εἶναι γνωστόν, ψάλλεται παρ᾽ αὐτοῖς ἀφ᾽ ἑσπέρας.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑΝΗΣ

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Δύο ἔτη ἔχουσι διαρρεύσει ἀπὸ τῆς τελευταίας μας συναντήσεως. Καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτό, Ὀρθόδοξοι, Καθολικοὶ καὶ Προτεστάνται, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ἵνα παράσχωμεν ἀπόδειξιν τῆς κοινῆς συμμετοχῆς μας εἰς τὴν παγκόσμιον προσευχὴν ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Μετὰ τὴν μακρὰν μου ἀπουσίαν εἶμαι εὐτυχὴς διότι εὑρίσκομαι διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν. Ἀλλ' ἡ σοβαρὰ ἐργασία, ἥτις ἀπερρόφησεν ὅλας μου τὰς δυνάμεις μὲ ἐκράτησεν εἰς τὸ περιθώριον πάσης οἰκουμενικῆς ἐνεργείας καὶ δὲν μοι ἐπέτρεψε νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λοὔντ, οὔτε εἰς τὰς μόλις πρό τινος γενομένας ἐν Ἰνδίαις. Εἶναι λοιπὸν δύσκολον εἰς ἐμὲ νὰ ἐκφέρω κρίσιν ὑπεύθυνον ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς καταστάσεως. Προτιμῶ λοιπὸν νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς τελευταίας μου οἰκουμενικῆς χαρᾶς, τῆς δοθείσης μοι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1951 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν Ἑλλάδι. Δὲν εἶμαι ὁ μόνος ἐνταῦθα ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς αὐτὴν τὴν ἀλησμόνητον ἱερὰν πορείαν. Ἀλλὰ δι' ἐμὲ ἦτο μία ἐπὶ πλέον χαρά, τὸ ὅτι ἐπάτησα, μετὰ ἀπουσίαν πέντε ἐτῶν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς δευτέρας μου πατρίδος καὶ εὑρέθην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου διεμοιράσθην κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, τὰς εὐτυχίας καὶ τὰς θλίψεις του. Αἱ ἑορταὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μᾶς ἔκαμαν νὰ ζήσωμεν τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας. Διετρέξαμεν τοὺς τόπους, τοὺς ἔκτοτε ἱερούς, ἔνθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέρροια, Κόρινθος, Ἀθῆναι καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμη. Ἐζήσαμεν ὅλοι ὁμοῦ τὰς ὁδοὺς τῆς Θείας Προνοίας, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχὴ ἐξαφανίζεται εἰς τὸ σκοτεινὸν παρελθὸν τῆς Κνωσσοῦ τῆς Κρήτης καὶ ἡ κατάληξις εὑρίσκεται εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἐκκλησίας μᾶς ὡμίλουν περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀπαντήσεως εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐντὸς τοῦ ναϊδρίου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ μέρος ἔνθα εἶχεν ἀποβιβασθῆ ἐν τῇ νήσῳ Ρόδῳ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς χριστιανικῆς Θεολογίας. Δὲν ἐδίστασε νὰ συγκρίνῃ τὴν μελάνην τῆς θεολογίας πρὸς τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων. Μάλιστα ! Οἱ Θεολόγοι καὶ οἱ Μάρτυρες εἶνε τοῦτ' αὐτὸ κατὰ πνεῦμα υἱοὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἡ προσπάθεια τῆς σκέψεως τῶν μὲν καὶ ἡ θυσία τῆς ζωῆς τῶν δὲ ἦσαν πάν-

τοτε μία ἀπάντησις τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν διακηρυχθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων του. Καὶ ὅλοι, Μάρτυρες, Θεολόγοι, καλλιτέχναι, μαρτυροῦν περὶ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἑδραζομένης ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου, τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ ἡ ὀπτασία τῆς ἑνώσεως ἡ διακατέχουσα τοὺς προσκυνητὰς δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ παρελθόν. Εἴχομεν αἰσθανθῆ τὸν παλμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πανταχοῦ πλήθη ἄπειρα ἤρχοντο νὰ μᾶς χαιρετίσουν. Χωρία ὁλόκληρα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ἱερέων των περιέμενον τὴν διέλευσίν μας. Τὸ κορύφωμα τῶν ἑορτῶν ἦτο ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Μᾶζαι ἀναρίθμητοι λαοῦ εἶχον περικυκλώσει τὸ βασιλικὸν ζεῦγος. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ σύμπας ὁ ἀνώτερος Κλῆρος, οἱ προσκυνηταὶ προσελθόντες ἐκ πάσης γωνίας τῆς γῆς παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐντὸς ἑνὸς μοναδικοῦ συμπλέγματος ὀρέων καὶ θαλάσσης. Κατὰ τὰς πρώτας νυκτερινὰς ὥρας πυραὶ ἥναψαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ τῆς γῆς, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ οὐρανὸς ἐφωτίζετο καὶ ὁ Παρθενὼν φωταγωγημένος ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐρχομένου εἰς ὑπάντησιν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀρθοδόξου ἐδάφους, τοῦ τρεφομένου ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος του, εἴμεθα πάντες μαθηταὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου τοῦ Χριστοῦ, εἴμεθα ἓν Ὀρθόδοξοι, Καθολικοί, Προτεστάνται. Οἱ Καθολικοὶ δὲν ἦσαν πολυάριθμοι. Ἦσαν τέσσαρες μεταξὺ τῶν προσκυνητῶν. Ἀλλ' ἦσαν ἐκεῖ καὶ τοῦτο πρὸ παντὸς μᾶς ἐνδιαφέρει.

Κατὰ τὸν διάπλουν τοῦ πλοίου ἔκαμαν διαλέξεις καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ Προτεστάνται καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι. Καὶ ὁ λόγιος Ἀγγλικανὸς Πρωθιεράρχης τῆς Ἰρλανδίας δὲν παρέλειψε νὰ ὑπογραμμίσῃ ἐν τῇ προσφωνήσει του, ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἦτο ἀπομεμονωμένος, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀποκεχωρισμένος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ ὅτι ἡ ἑνότης αὕτη εἶχε πραγματοποιηθῆ ἐν τῇ ἱερᾷ οἰκουμενικῇ πορείᾳ ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ Ὀρθοδόξου ἐδάφους καὶ τῶν Ὀρθοδόξων θαλασσῶν. Συνήθως οἱ Προτεστάνται ἦσαν οἱ φιλοξενοῦντες καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι οἱ προσκεκλημένοι. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως μία Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἥνωνεν Ὀρθοδόξους, Καθολικοὺς καὶ Προτεστάντας. Μερικοὺς μῆνας πρὸ τῆς ἱερᾶς αὐτῆς περιοδείας, κατὰ τὴν τελευταίαν μας συνάντησιν ἐνταῦθα, εἶχον ὁμιλήσει περὶ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς γεφύρας μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν. Ἡ ἱερὰ περιοδεία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἦτο μία ὀπτασία χριστιανικῆς ἑνώσεως, ὄχι μόνον ἀναφερομέ-

νη εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὸ παρὸν πραγματοποιουμένη καὶ πραγματοποιήσιμος ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Στρέφοντες τὰ βλέμματά μας ἐκ τῆς ὀπτασίας εἰς τὴν πραγματικότητα εὑρισκόμεθα ἐνώπιον κρίσεων ἀντιρρητικῶν. Κατὰ τοὺς ἰδίους παρατηρητὰς ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λοὺντ ἐπεσήμανε μίαν προσέγγισιν καὶ μίαν ἀμοιβαίαν κατανόησιν ἄνευ προηγουμένου ἐν τῇ οἰκουμενικῇ ἱστορίᾳ, ἀπολήγουσαν ταυτοχρόνως εἰς μίαν διολίσθησιν πρὸς τὴν ἀριστεράν, ὀφειλομένην εἰς τὴν προτεσταντικὴν πλειοψηφίαν καὶ σημαίνουσαν ἀναποφεύκτως μίαν ἀπομάκρυνσιν ἀμοιβαίαν μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν. Οὕτω ταυτοχρόνως προσέγγισις καὶ ἀπομάκρυνσις. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὸ Λούντ, ἀλλὰ παντοῦ ὅπου αἱ χριστιανικαὶ ὁμολογίαι ἔρχονται εἰς ἐπαφήν. Δηλώσεις ρηταὶ μαρτυροῦν περὶ ἀκαμψίας καὶ τῶν δύο μερῶν ἀφ' ἑνός, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν παραδείγματα συγκινητικὰ συνεργασίας καὶ ἀδελφωσύνης χριστιανικῆς. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων δὲν θὰ ἀναφέρω εἰμὴ μόνον δύο. Θὰ μνημονεύσω ἐκ τῆς ἰδίας μου πείρας τὴν ἐργασίαν, ἣν ἐπιτελῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τὴν ἀναθεώρησιν τῆς Ρωσσικῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ νέα μετάφρασις εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν Ρωσσίαν ὅταν αὕτη θὰ καταστῇ καὶ πάλιν ἐλευθέρα, Ὀρθόδοξος ἐν τῇ ἀπεράντῳ πλειοψηφίᾳ της. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἐργασία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, Βρεττανικῆς καὶ ξένης, πάντως προτεσταντικῆς ἐν τῇ ὁλότητι τῶν μελῶν της. Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία, μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς προτεσταντικὰς ἰδέας της, φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὰς ἀποσιωπᾷ, ἐκεῖ ἔνθα αὗται ἦτο δυνατὸν νὰ προσβάλωσι τοὺς Ὀρθοδόξους. Θὰ θέσω παραπλεύρως αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος τῆς χριστιανικῆς ἀδελφωσύνης ἓν ἄλλο, ἴσως περισσότερον ἐκπληκτικὸν ἀκόμη. Ἀναζητῶν τὴν μόνωσιν ἵνα ἐπιτελέσω τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἔχω ἀπομονωθῇ ἐντὸς ἑνὸς μικροῦ Ἱσπανικοῦ χωρίου παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Μεσογείου. Χωρὶς νὰ αὐταπατῶνται ὡς πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν μου, σεβόμενοι ὅμως τὸ ἐπισκοπικόν μου ἀξίωμα, αἱ ἐπιτόπιοι ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν δώσει ρητὴν διαταγὴν εἰς τὸν ἐκεῖ κλῆρον ὅπως μὲ προσκαλῇ ἵνα προΐσταμαι τῶν λατινικῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν τελετῶν μὴ ἐχουσῶν, ἐννοεῖται, χαρακτῆρα μυστηριακόν. Δύο παραδείγματα ἀπὸ προτεσταντικῆς καὶ ἀπὸ καθολικῆς πλευρᾶς χωρὶς νὰ ὁμιλήσω περὶ ἄλλων. Ἀμφότερα μαρτυροῦν περὶ μιᾶς προσεγγίσεως, ἥτις μέχρι τοῦδε ἦτο ἀδύνατος. Ἀλλὰ ἡ προσέγγισις δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν ἀκαμψίαν. Πράγματι· εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἄλλως ; Ἐν τῇ εἰλικρινῇ καὶ ὑπευθύνῳ οἰκουμενικῇ ἐργασίᾳ οἱ συμμετέχοντες μανθάνουν νὰ γνωρίζωνται καλλίτερον μεταξύ των ὡς ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, ὡς μέλη τῆς μιᾶς μεγά-

λης οἰκογενείας τοῦ Θεοῦ. Ταυτοχρόνως ὅμως ἀποκτοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μεγαλυτέραν συνείδησιν τῆς ἀβύσσου, ἡ ὁποία τοὺς χωρίζει καὶ τὴν ὁποίαν δὲν τοὺς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ὑπερπηδήσουν μὲ τὰς ἰδίας των δυνάμεις. Οὗτος λοιπὸν εἶναι ὁ ἰσολογισμὸς τῆς οἰκουμενικῆς μας ἐργασίας. Ἡ πραγματικότης ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν ὀπτασίαν. Ποῦ βαδίζομεν λοιπόν ; Εἰς ὑπάντησιν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔλευσιν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ κεντρικὴ ἰδέα ἑνὸς τῶν λόγων τῶν ἐκφωνηθέντων εἰς τὸ Λούντ. Ἡ Ἐκκλησία προχωρεῖ ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Ἔχει ἴσως γίνει κατάχρησις ἐν τῇ συγχρόνῳ Θεολογίᾳ καὶ τῇ οἰκουμενικῇ φιλολογίᾳ κατηγοριῶν ἐσχατολογικῶν. Ἀλλ' ἡ πρώτη χριστιανικὴ γενεὰ ἀνέμενε τὸ τέλος τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν λέγεται, μετὰ δύο χιλιετηρίδας χριστιανικῆς ἱστορίας εἴμεθα πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὸ τέλος, ἀφ' ὅ,τι ἦσαν οἱ πρῶτοι μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ. Τῷ ὄντι, τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα ἀποκαλύπτεται ἐν τῷ πυρὶ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κινδύνου ἐξαφανίζεται ὁ φόβος. Ἡ χριστιανικὴ ἑνότης θὰ ἀναγεννηθῇ ἐντὸς τοῦ ὁρίου, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὸν χρόνον ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα. Εἰς ἡμᾶς ἀνήκει νὰ προπαρασκευασθῶμεν, χωρὶς καὶ νὰ δυνηθῶμεν νὰ καταλήξωμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διὰ τῆς προσπαθείας τῆς θελήσεως, διὰ τῆς προσευχῆς, διὰ τῆς ὑπομονῆς. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι πάντοτε τραχεῖα. Ἐπιθυμοῦμεν πάντοτε νὰ ἁρπάσωμεν τὸν σκοπόν, ὁ ὁποῖος μᾶς διαφεύγει, Ἀλλὰ ἡ σπορὰ δὲν φέρει καρπὸν εἰμὴ διὰ τῆς ὑπομονῆς. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς διὰ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ εἰς τὸ πέλαγος τοῦ βίου, ἔνθα ἡ ὀπτασία τοῦ σκοποῦ εἶναι εἰς ἡμᾶς διδομένη. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐπηκολούθησε δεξίωσις. Οἱ προσκεκλημένοι κατῆλθον εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, καταλλήλως διακεκοσμημένην, ἔνθα παρετέθη τὸ πατροπαράδοτον ρωσσικὸν τέϊον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραθέσεως τοῦ ὁποίου ἐδόθη ἡ εὐκαιρία τῆς ἐκφράσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ πόθου τῆς ἑνώσεως, ἐκδηλωθέντος ὁμοθύμως ὑπὸ πάντων».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Λ. ΔΕΝΤΑΚΗΣ
Θεολόγος — Καθηγητής

ΕΠΙ ΤΗ 1400Η ΕΠΕΤΗΡΙΔΙ
ΤΗΣ 5ΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (553-1953)

Η ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ συνελθοῦσα πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ χρονογράφου Εὐαγρίου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος, ἤρχισε τὰς προκαταρκτικάς της ἐργασίας ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ. «Πρῶτα» παρίστατο ὁ Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶς, «εἶτα ὁ Εὐτύχιος». Ὁ Μηνᾶς ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 552, ὁπότε Πατριάρχης ἐξελέγη ὁ Εὐτύχιος, παρευρεθεὶς ὡς ἀποκρισιάριος τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασείας 1).

Αἱ ἐπίσημοι καὶ συστηματικαὶ ἐργασίαι τῆς συνόδου ἤρχισαν προεδρεύοντος τοῦ Εὐτυχίου· ὡς ἡμέρα ἐνάρξεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ 5η Μαΐου τοῦ ἔτους 553. Αἱ συνοδικαὶ συνεδρίαι διήρκεσαν μέχρι τῆς 2ας Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους,ἤτοι 29 ἡμέρας περίπου. Πρὸ τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς συνόδου συνῆλθεν ἐν Κων)πόλει ἡ ἐπὶ Πατριάρχου Μηνᾶ ἐνδημοῦσα σύνοδος τοῦ ἔτους 543, τῆς ὁποίας τὴν σύγκλησιν προεκάλεσεν ἐπιστολὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὰς γνωστὰς ὠριγενιστικὰς πλάνας, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠσπάσθησαν καί τινες σημαίνοντες καὶ ταραχοποιοὶ μοναχοὶ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα.

Τὸ τέλος τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς διαλαμβάνει· «διὰ ταῦτα τοίνυν τὰ πονηρὰ καὶ ὀλέθρια δόγματα, μᾶλλον δὲ ληρήματα, τοίνυν προτρέπομεν τοὺς ὁσιωτάτους ὑμᾶς (=πάπαν Βιγίλιον διαμένοντα ἐν Κων)πόλει ἀπὸ τοῦ 548 μέχρι τοῦ 555, «λοιποὺς ἅπαντας ἐπισκόπους καὶ Πατριάρχας», δ.λ.δ. ,Αλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων) εἰς ἓν συνηγμένους, ἐπιμελῶς ἐντυχεῖν τῇ ὑποτεταγμένῃ ἐκθέσει (=νὰ μελετήσουν προσεκτικῶς ὅσα παραπέμπει ὁ Αὐτοκράτωρ) καὶ ἕκαστον τῶν κεφαλαίων κατακρῖναί τε καὶ ἀναθεματίσαι μετὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ὠριγένους καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα φρονούντων ἢ φρονησάντων εἰς τέλος». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἢ μᾶλλον τὸ διάταγμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐδημιούργησεν, ὡς ἐσημείωσα, τὴν

---

1) Βλέπε ἐμὸν ἔργον «Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» πρῶτος Τόμος, σ. 220 καὶ ἑξῆς, ὅπου αἱ παραπομπαὶ εἰς ὅλας τὰς πηγὰς καὶ εἰς διαφόρους νεωτέρους καὶ συγχρόνους συγγραφεῖς. Κατὰ τὸν Εὐάγριον ὁ Εὐτύχιος παρίστατο ἐν Κων)πόλει «εἰσέτι ζῶντος τοῦ Μηνᾶ».

ἐπὶ Μηνᾶ ἐνδημοῦσαν σύνοδον τοῦ 543, ἡ ὁποία ἐνέκρινε καὶ ἐπεκύρωσε τὸ περιεχόμενον τοῦ διατάγματος, τοῦ ὁποίου εἰσήγησιν ἐποιήσαντο ὁ Πατριάρχης Μηνᾶς, καὶ ὁ ἐν Κων)πόλει ἀποκρισιάριος τοῦ Πάπα Βιγιλίου Πελάγιος, ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰρημένου Ποντίφικος ἐκλεγεὶς συστάσει τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, διάδοχός του. Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐνδημούσης συνόδου ὑπέγραψαν καὶ αὐτοὶ οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς ὠριγενιστικῆς αἱρέσεως μοναχοὶ Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς καὶ ὁ Δομετιανός. «Ὢ τινι ἰδίκτῳ καθυπέγραψε Μηνᾶς ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου.. Ἠναγκάσθησαν δὲ καὶ οἱ περὶ Δομετιανὸν καὶ Θεόδωρον ὑπογράψαι, ὧν τινων ἡ ὑπόκρισις ἔκδηλος πᾶσι γέγονε». (Kyrillos von Skythopolis, Ed. Schwartz p. 191, 192 et Actor, τοῦ ἰδίου III, II σ. 169 καὶ ἑξ.).

Κατὰ τὸν ἴδιον ἱστορικὸν Εὐάγριον ὁ λίαν ἐπιτήδειος Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς προσέδωκεν ἄλλην τροπὴν εἰς τὰς τότε ἐν ἀναβρασμῷ διατελούσας δογματικὰς συζητήσεις. Προσέτρεξεν εἰς τὰς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι παρερμηνευθεῖσαι ὑπὸ τῶν Μονοφυσιτῶν ἀπέσπασαν αὐτοὺς ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἔθηκεν ἐπὶ τάπητος τὰ λεγόμενα τρία, κεφάλαια : α) Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας καὶ τὰ συγγράμματά του. β) Τὰ συγγράμματα Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, τοῦ ἱστορικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν διὰ νὰ ἀνατρέψουν τὰ δώδεκα κεφάλαια, ἤτοι τοὺς δώδεκα Ἀναθεματισμοὺς τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ γ) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἐδέσσης Ἴβα πρὸς τὸν Μάριν Χαρντασίρ, ἀναιρετικὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς Γ'. ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, «ἀρνουμένη τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Θεοτόκου σαρκωθέντα ἄνθρωπον γεγεννῆσθαι» (Γεωργίου Μονάχου, Χρονικά, Μὶγν 110, στ. 292).

Οἱ Ἀντιωριγενισταὶ μοναχοὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ ἰδίως ὁ Κόνων ἐπέδωκαν λίβελλον εἰς τὸν Αὐτοκράτορα κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ὠριγένους, «πᾶσαν τὴν τῶν Ὠριγενιαστῶν ἀσέβειαν ἐμφανῆ ποιήσαντες» 2).

Κατόπιν τοῦ λιβέλλου τούτου ὁ Ἰουστινιανὸς «ἐκέλευσε σύνοδον οἰκουμενικὴν γενέσθαι». Ἡ σύνοδος συνῆλθεν εἰς τὸ σεκρετάριον τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. **Considentibus in secretario venerabilis episcopis huzus regiae civitatis.**

Τὰ πρακτικὰ ἐσώθησαν εἰς τὴν λατινικήν των μετάφρασιν 3).

Τῆς συνόδου προήδρευσεν ὁ Πατριάρχης Εὐτύχιος, τοῦ Πάπα Βι-

---

2) Ἔδ. Σβάρτζ, Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης σ. 198.

3) Συλλογὴ Μάνσι, τόμ. 17, σ. 173.

γιλίου καίπερ παρόντος ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀποφυγόντος νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῇ συνόδῳ. Ἐκ τῶν Πατριαρχῶν παρόντες ἦσαν ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀπολλινάριος, ὁ Ἀντιοχείας Δομνῖνος 4). Ὁ Ἱεροσολύμων Εὐστόχιος ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὸ κλῖμά του ὠριγενιστικῆς κινήσεως καὶ ταραχῆς, ἀπέστειλεν τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν τῇ συνόδῳ ἀναπληροῦντας τρεῖς ἐπισκόπους, καὶ ἐπικουρικῶς τὸν Ἀββᾶν (=ἡγούμενον) Εὐλόγιον μετὰ ἄλλων δύο ἡγουμένων Κυριακοῦ, ἡγουμένου τῆς Λαύρας τῆς ἐπονομαζομένης Πηγῆς καί τινος Παγκρατίου Στυλίτου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς συνόδου συνεποσώθη εἰς ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε μακρὰν ἐπιστολὴν εἰς τὴν σύνοδον. Τὴν ἐπιστολὴν καταχωρίζει ὁ Γεώργιος ὁ Ἁμαρτωλὸς εἰς τὸ χρονικόν του καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Κεδρηνὸς εἰς τὴν ἱστορίαν του.

Ὁ Εὐάγριος μᾶς μεταδίδει ἀποσπάσματα τῶν ἐργασιῶν καὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ὡς ἀπάντησιν εἰς τὸ γράμμα τοῦ Αὐτοκράτορος. «Τὸ δὲ γράμμα τοῦ βασιλέως, γράφει, πρὸς τὴν σύνοδον περιέχει οὕτω : περὶ μὲν Ὠριγένους καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ, σπουδὴ γέγονεν ἡμῖν καὶ ἔστιν ἀτάραχον τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν διαφυλάττεσθαι, καὶ τὰ ὁπωσοῦν ἀναφυόμενα τῇ Ὀρθοδόξῳ πίστει ἐναντίᾳ κατακρίνεσθαι».

Ἐκτὸς τῆς διασώσεως τῆς λατινικῆς μεταφράσεως, συγχρόνου τοῦ ἀπολεσθέντος πρωτοτύπου, ἀπόσπασμα τῶν πρακτικῶν τῆς ἰδίας συνόδου κατεχωρίσθη καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τοῦτο διότι ἐπρόκειτο καὶ ἐκεῖ περὶ δογματικοῦ ὅρου σχέσιν ἔχοντος - δύο θελήματα, δύο ἐνέργειαι — πρὸς τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις. Τὸ θέμα, ἄλλως τε, τῆς ἕκτης συνόδου ἦτο ἐξέλιξις τοῦ δόγματος τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων. «Τοῦτο αὐτὸ καὶ ἡ ἁγία σύνοδος (ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ) ἡ ὑπὸ τοῦ σεβασμίας μνήμης Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐν Κων)πόλει συναθροισθεῖσα ἐν τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τῶν ὅρων κηρύττει» «Εἴ τις ἐν δύο φύσεσι, λέγων, μὴ ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν γνωρίζεσθαι ὁμολογεῖ, ἵνα διὰ τούτου σημάνῃ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων (ἡ ἀποφυγὴ δ.λ.δ. τῆς συγχύσεως τῶν δύο

4) Μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τῶν ὑπογραψάντων τὰ πρακτικὰ τῆς Ε΄. Οἰκουμ. Συνόδου ἀναφέρονται καὶ ὁ Καισαρείας Θεόδωρος, ὁ ἐπίσκοπος Ἰλίου Ἰωάννης ἀντιπροσωπεύων τὸν Μητροπολίτην Κυζίκου Εὐπρέπιον, ὁ Νικομηδείας Ἰωάννης, ὁ Ἡρακλείας τῆς Θράκης Μεγέθιος, ὁ Ἀμασείας Στέφανος, ὁ Τράλλεων Οὐράνιος, ὁ Γαγγρῶν Ἀλέξανδρος, ὁ Νεοκαισαρείας Βοσπόριος, ὁ Μύρων Φίλιππος, ὁ Τυάνων Εὐφράντης καὶ ἄλλοι. Μάνσι. IX στ. 173—174.

ἐν Χριστῷ φύσεων, ἡ ὁποία σύγχυσις ὁδηγεῖ εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν) ἐξ ὧν ἀσυγχύτως ἡ ἄφραστος ἕνωσις γέγονε, οὔτε τοῦ Λόγου εἰς τὴν σαρκὸς μεταποιηθέντος φύσιν, οὔτε τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν τοῦ λόγου φύσιν μεταχωρησάσης ,μένει γὰρ ἑκάτερον ὅπερ ἐστὶ καὶ φύσει καὶ γενομένης τῆς ἑνώσεως καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐπὶ διαιρέσει τῇ ἀνὰ μέρος ὡς εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἑνὸς ἀμφότερα».

Ὁ Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης, ζήσας ἐντὸς τῶν γεγονότων τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς συνόδου, μᾶς ἀφηγεῖται τὰ ἀκόλουθα περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς εἰρημένης συνόδου· «τῆς τοίνυν ἁγίας καὶ πέμπτης συνόδου ἐν Κων)πόλει συναθροισθείσης, κοινῇ καὶ καθολικῇ καθυπεβλήθησαν ἀναθέματι Ὠριγένης τε καὶ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, καὶ τὰ περὶ προϋπάρξεως καὶ ἀποκαταστάσεως Εὐαγρίῳ καὶ Διδύμῳ εἰρημένα...». Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἶχε δημοσιεύσει ἀμέσως διὰ διατάγματος τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης. Εἰς τὰς ἄλλας μαρτυρίας περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης προσετέθη καὶ ἓν ἔγγραφον ἀποκείμενον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βιέννης καὶ δημοσιευθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1679 ὑπὸ τοῦ Π. Λάμπεκ, τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ἐπιγραφήν· «τῶν ἁγίων 165 πατέρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας πέμπτης οἰκουμενικῆς συνόδου κανόνες δέκα πέντε» 5). Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ περιέχονται οἱ κατὰ τῶν αἱρετικῶν δοξασιῶν τοῦ Ὠριγένους ἀναθεματισμοί, παραλειπομένου μόνον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τούτου τοῦ αἱρεσιάρχου. Ἡ οἰκουμενικὴ αὐτὴ σύνοδος δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑπό τε τοῦ Πάπα Βιγιλίου, εὑρισκομένου τότε, ὡς εἴπομεν, ἐν Κων)πόλει, ὑπὸ τοῦ διαδόχου του Πελαγίου καὶ ὑπὸ ἄλλων Παπῶν, ὡς π.δ.χ. Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, Νικολάου τοῦ πρώτου, Λέοντος τοῦ ἐνάτου καὶ ἄλλων. Τὰ τρία ἐκεῖνα κεφάλαια, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, κατεδικάζοντο. Ἡ καταδίκη αὐτὴ ἐθεωρήθη ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει ὡς θίγουσα τὸ κῦρος τῆς Δ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Μάταιος θόρυβος. Ὁ Γρηγόριος ὁ μέγας, ὁ Διάλογος, Πάπας Ρώμης (590—604) εἰς τὴν ἐπιστολήν του : «Ad Episcopos Hibernia —De causa trium capitulorum», μεταξὺ ἄλλων γράφει :

«Τοῦ Θεοῦ ψηφίζοντος, ἡ ἀκεραιότης τῆς ἡμετέρας πίστεως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν τριῶν κεφαλαίων παρέμεινεν ἀπαραβίαστος».

Ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἔθηκεν ὁριστικὸν τέρμα εἰς τὰς ὠριγενιστικὰς ἔριδας — κακοδοξίας προελθούσας ἐν μέρει ἀπὸ θεωρίας τοῦ Πλάτωνος — καὶ διεσαφήνισε καὶ ἀπεκρυστάλλωσε τὸ δόγμα τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων — τῆς ἀσυγχύτου ἑνώσεως — τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

† Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων **ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ**

ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο Δ'

ΤΗΝ 16ην ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1953 συνεπληρώθησαν ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ', ὁ ὁποῖος ἵδρυσε τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, πληρώσας οὕτω μέγα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κενόν. Ὁ ἴδιος δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀλλ' ἦτο προσωπικότης ἔνθους, φυσιογνωμία φωτεινή, ψυχὴ μὲ ζύμην, καρδία γεμάτη μὲ τὴν πίστιν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ, καὶ συνείδησις ἀκτινοβολοῦσα τὴν διαφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς γῆς.

Διὰ Γερμανὸν τὸν Δ', τὸν Ἱδρυτὴν τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Θεολογικῆς Σχολῆς, εἶναι δύσκολον νὰ εὕρωμεν λέξεις ἱκανάς, διὰ νὰ τὸν ὑμνήσωμεν ἐπάξια. Μᾶς ἔστησε τὴν Σχολὴν ὡς ἕνα φρούριον τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Καλὸς Ποιμὴν Γερμανὸς ὁ Δ', ἀπὸ τὴν αἶγα τοῦ ὁποίου πίνομεν τὸ γάλα. Ἡ θερμότης τῆς προσωπικότητός του, ὡσὰν ἥλιος μᾶς θερμαίνει καὶ μᾶς σκεπάζει εἰς τὸν χειμῶνα. Ὡσὰν μίαν πόλιν μᾶς ἔκτισε τὴν Σχολήν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ τὸν ἥλιον, οὔτε ἀπὸ τὴν σελήνην, παρόμοια πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὡραματίσθη εἰς τὴν Ἀποκάλυψίν του Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής, εἰς μίαν ἄλλην νῆσον, τὴν Πάτμον : «Καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. Καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς». (Ἀποκάλ. ΚΑ', 23).

Ἑωρτάσαμεν ἐφέτος, καὶ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ εἰς τὸν ἱερὸν τῆς Χάλκης λόφον, εἰς τὸ σεπτὸν τέμενος τῆς ἀγάπης του καὶ τοῦ μόχθου του, τὰ ἑκατὸν χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ'. Δὲν θρηνοῦμεν οἱ Χριστιανοὶ τὸν θάνατον, διότι ἔχομεν τὸ αἴσθημα τῆς αἰωνιότητος. Θρηνοῦμεν μονάχα, ὅταν δὲν εἴμεθα ἀρκετὰ καθαροί. Δὲν εἶναι θρῆνος ὁ θάνατος Γερμανοῦ τοῦ Δ', ἀλλὰ ἑορτασμός.

Ὁ ἄρτος τῆς Σχολῆς γίνεται ἐπαγρύπνησις, βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Δίδει ἡ Σχολή, καὶ ὅσον δίδει παίρνει περισσότερα, τῆς μένουν πάντοτε περισσότερα. Δὲν εἶναι ἰδιοκτησία ἡ Σχολή, εἶναι ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη δὲν γεννᾷ πόνον. Ἕνας κόμβος εἶναι ἡ Σχολή, ποὺ δένει τὸ παρελθὸν μὲ τὸ παρόν, τὸ παρὸν μὲ τὸ μέλλον. Ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς ἡ Σχολή, ὅπως ὁ σπόρος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ γῆν, διὰ νὰ γίνῃ δένδρον. Ὁ σπόρος κρύπτει σιωπήν, ἡ Σχολή μας κρύπτει σιωπήν, ὁ Τάφος Γερμανοῦ τοῦ Δ' κρύπτει σιωπήν. Ἔχομεν ἀποθησαυρίσῃ προμήθειες ἀπὸ σιωπήν, εἰς τὴν ψυχήν μας. Καὶ εἴμεθα δι' αὐτὸ πλημμυρισμένοι ἀπὸ ἀγάπην. Ἡ ἀγάπη πρὸ παντὸς εἶναι ἀκρόασις εἰς τὴν σιωπήν.

Ψυχὴ μυστικὴ καὶ συγκεντρωτική, Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἀπεσύρετο συχνὰ εἰς τὴν σιωπήν, καὶ ἤκουε τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τοῦ εἶναί του, τὴν κραυγὴν τῶν εὐθυνῶν του. Ἤκουε τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἤνοιγε τὴν θύραν του, καὶ ἐδείπνει μὲ τὸν Χριστόν, καὶ ὁ Χριστὸς ἐδείπνει μετ᾽ αὐτοῦ. Ἡ σιωπὴ εἰς τὴν ὁποίαν κατέφευγε, τὸν ἐπλησίαζε πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἔκαμνε πνευματικώτερον ὁλονέν. Ἡ σιωπὴ ἡ ἐσωτερικὴ μαζὺ μὲ τὴν σιγὴν τὴν ἐξωτερικήν, εἶναι γόνιμη εἰς σκέψεις ὑψηλάς, εἰς μεγάλας ἀποφάσεις.

Καὶ ἠσθάνθη ἐκεῖ Γερμανὸς ὁ Δ΄ μὲ ὅλον τὸ εἶναί του τὴν ἀνάγκην νὰ γεφυρώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν κόσμον, διὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχῃ τοὺς ἀποστόλους της, φωτισμένους καὶ κατηρτισμένους συστηματικὰ εἰς τὴν ἀληθινὴν Ἐπιστήμην, τὴν Θεολογίαν. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ γνῶσίς μας περὶ Θεοῦ πρέπει νὰ γίνῃ πλουσία. Οἱ ἄνθρωποι διψοῦν τὴν γνῶσιν, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὴν δώσωμεν. Πρέπει νὰ στηρίξωμεν τὰς τεταραγμένας συνειδήσεις, πρέπει νὰ κρατήσωμεν τοὺς νέους, οἱ ὁποῖοι ἀνατέμνουν ὅ,τι ἀκούουν, καὶ θέλουν νὰ τοὺς πείσητε. Πρέπει νὰ γνωρίζητε τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μπορῆτε νὰ τὴν εἴπητε κατὰ τρόπον ὡραῖον, ἄλλως τὴν προδίδετε. Πόση πλάνη καὶ πόση ὕβρις εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχει ! Ποῖος θὰ τὴν πολεμήσῃ ; Πῶς θὰ τὴν πολεμήσῃ ; Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀνησυχία Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, ἡ ἀνησυχία ἡ βαθεῖα. Ἔρχονται χρόνοι μεγάλοι, ὁ κόσμος θὰ περάσῃ ἀπὸ κόσκινον. Τὰ δόγματά μας, ἡ ἠθική μας, ἡ πίστις μας, πρέπει νὰ κρατήσουν τὴν δύναμίν των, τὸ κάλλος των, διὰ νὰ νικήσουν τὴν σύγχισιν καὶ νὰ θερμάνουν τὴν ψυχρότητα, τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν λιποψυχίαν. Εἰς τὸ κρήμνισμα τὸ ὁμαδικόν, ὁ Πύργος μας πρέπει νὰ σταθῇ. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τοὺς Ἀρχηγούς μας, τοὺς ἐπιτελεῖς μας, τὰ στελέχη μας. Ἡ Σχολὴ ἡ εἰδική, ἡ μεγάλη, μᾶς εἶναι ἀνάγκη τρανή. Καὶ ὁ Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἐτέθη ἐπὶ τὸ ἔργον, μὲ ὅλο τὸ βάθος του, μὲ ὅλην τὴν ψυχήν του, μὲ ἐχεμύθειαν, μὲ περίνοιαν, μὲ ἐργατικότητα, μὲ προσευχήν. Μέσα εἰς τὸν χειμῶνα κυοφορεῖται ἡ Ἄνοιξις. Μέσα εἰς τὸ σκότος ἡ Ἠώς.

Ἀλλοίμονον, ἐὰν δὲν ἀνανεούμεθα διαρκῶς. Ἔμμονη σκέψις τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄. Πρέπει νὰ ἀνανεώνωνται αἱ ἰδέαι μας, τὰ αἰσθήματά μας, αἱ ἐκφάνσεις μας, μὲ διαρκῆ πρόσκτησιν καὶ ἀπορρόφησιν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὡραίου. Χρειάζεται ἡ Σχολή. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπωμεν εἰς κανένα, διότι ὑπάρχει φόβος νὰ ματαιωθῇ τὸ μελετώμενον ἔργον. Νὰ τὸ φέρωμεν εἰς πέρας, χωρὶς ἐκ τῶν προτέρων νὰ τὸ διασαλπίσωμεν. Ὑπάρχουν οἱ ὀπισθοδρομικοί, οἱ ἀπαισιόδοξοι, οἱ φθονεροί, οἱ ὕπουλοι. Αὐτοὶ νὰ εὑρεθοῦν πρὸ τετελεσμένου ἔργου. Αὐτοὶ νὰ εὑρεθοῦν

ἐκτὸς μάχης. Αἰφνίδια ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸν μαραθωνομάχον τὸ «Νενικήκαμεν». Ἀδόκητα νὰ ἴδουν, τὸν λόφον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐλλαμπόμενον ἀπὸ τὸ ἱερὸν τῆς Θεολογίας τέμενος. Ὁ Πατριάρχης ἐνήργησε μὲ σχέδιον, μὲ ταχύτητα. Τὸ ἔργον Του ἠκούσθη ὡς Ἀλληλούϊα δόξης, ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα, ὡς μήνυμα βαθείας πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. «Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν εἴμεθα, ἀλλὰ ποὺ ὀφείλομεν νὰ γίνωμεν, οἱ ἀγγελιοφόροι ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶναι». Αὐτὸ ἦτο τὸ πρῶτον μάθημα τὸ ὁποῖον ἠκούσθη εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν Θεολογικήν μας Σχολήν.

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν ἡ Θεολογία γίνεται προσευχή, καὶ ἡ προσευχὴ διδασκαλία. Διδασκαλία καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς μου. Ὁ αἰών μας ἔχει τὴν ἰδικήν του γλῶσσαν, μὲ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν θὰ κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀλλοίμονον, ἐὰν δὲν γνωρίζω τὸν αἰῶνά μου, καὶ τὴν γλῶσσάν του. Ἀλλοίμονον, ἐὰν δὲν μελετῶ, καὶ ἡ μελέτη μου ἐὰν δὲν γίνεται σπουδή. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἡ μελέτη μου. Θὰ πᾶμε νὰ συναντήσωμεν τὸν Χριστὸν τὴν ὥραν ποὺ Αὐτὸς συναντᾷ τὸν κόσμον. Εἶναι ἡ ἀποστολή μας. Δὲν θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ νὰ βαπτίζωμεν τὰ μικρά, θὰ ἑλκύσωμεν καὶ τοὺς μεγάλους εἰς τὸν Χριστόν. Δὲν θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ νὰ θάπτωμεν τοὺς νεκρούς, τὸ ἔργον μας κυρίως θὰ εἶναι νὰ ἀναστήνωμεν ψυχάς. Δὲν θὰ κάμνωμεν μονάχα Λειτουργίας, ἀλλὰ θὰ φέρωμεν τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Θὰ ἑνώσωμεν τὸν πτωχὸν μὲ τὸν πλούσιον. Θὰ ἑνώσωμεν τὸ παρελθὸν μὲ τὸ μέλλον. Θὰ εὕρωμεν τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον.

Τὴν Σχολὴν αὐτὴν — ἐσκέφθη Γερμανὸς ὁ Δ' — θὰ ἱδρύσωμεν καὶ θὰ ὀργανώσωμεν μὲ νέους προικισμένους μὲ προσόντα ἀνώτερα, διὰ νὰ ἀποτελέσουν τὰ ἄξια στελέχη τοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἱεραρχίας. Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν ὁ νέος μὲ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἄσκησιν θὰ λαμβάνῃ ὁσημέραι διαυγεστέραν ἐπίγνωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ βεβαίωσιν τῆς προσωπικότητός του. Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν ὥριμος ὁ μαθητὴς θὰ ἀτενίσῃ τὴν ὑψηλὴν μορφὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ χαραχθοῦν εἰς τὴν ψυχήν του τὰ θεϊκὰ χαρακτηριστικά του καὶ ἡ ἀκτινοβολία του, διὰ νὰ γεμίσῃ ἡ καρδία του ἀπὸ σιωπηλὸν θαυμασμὸν καὶ λατρείαν. Μὲ τὴν τοιαύτην ζωοποιὸν ἐνατένισιν τοῦ Ἰησοῦ, ὁ μαθητὴς θὰ ἀρθῇ ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ τὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Πλάγι εἰς τὸν Χριστόν, τὰ πλούτη τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἡ δύναμις καὶ ἡ λάμψις καὶ τὸ μεγαλεῖον, θὰ φανοῦν ὡσὰν ἀθύρματα. Θὰ θελήσῃ νὰ γίνῃ ὁ μαθητής, ὁ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Διδάσκαλος, ἡ ἀναγέννησις, ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ὑπάρχουν νέοι ἱκανοὶ νὰ πετάξουν, ὡσὰν κάλυκες κρύπτουν εἰς τὸ

εἶναί των θησαυροὺς ἀμετρήτους, μυστήριον ἀνεξερεύνητον. Ὅταν ἐξέρχηται ὁ καλὸς νέος μὲ ὡρισμένην, ρυθμισμένην, κατεύθυνσιν, κάθε βῆμά του φέρει κἄτι τὸ νέον, τὸ ἄγνωστο, καὶ ὅ,τι καὶ ἐὰν ἐγγίσῃ γίνεται θύρα μυστική, ποὺ ἀνοίγει ἕνας κόσμος οὐράνιος.

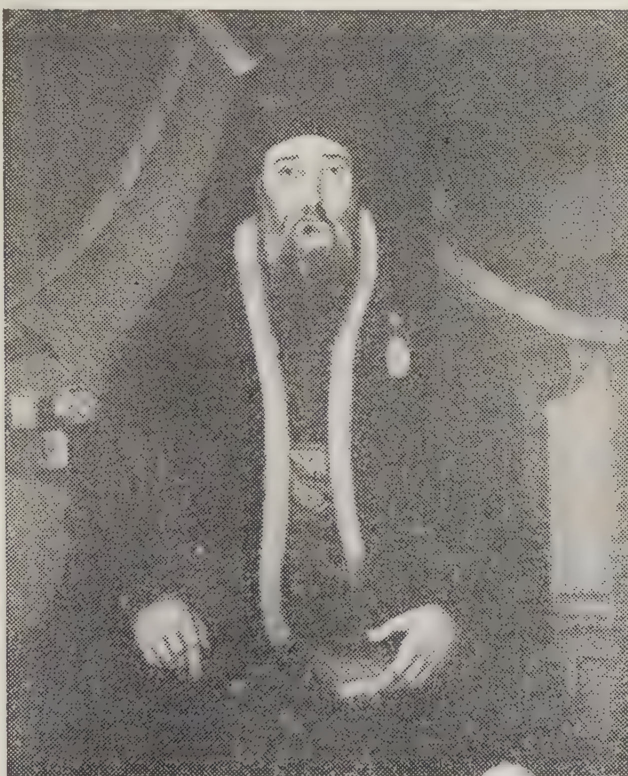
Γερμανὸς ὁ Δ´ ἔβλεπεν ὅτι οἱ φορεῖς τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ γνωρίζουν τὴν Ἱστορίαν της, τὴν διδασκαλίαν της, τὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων μέσα της, τὴν ἁγίαν της ἑνότητα, τοὺς θριάμβους της, τὴν ἀσάλευτον σταθερότητά της, τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσίν της, τὸν ἀνθρώπινον, ἀλλὰ καὶ θεῖον χαρακτῆρά της.

Προσέτι Γερμανὸς ὁ Δ´ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἣν ἐπώαζεν εἰς τὴν ψυχήν του Σχολὴν τὴν ἔβλεπεν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν γενικωτέρας ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ θὰ ἔστελλε τὰ κύματά της, τὴν ἀκτινοβολίαν της. Μὲ τὴν Σχολήν Του αὐτήν, ἐφρόνει ὅτι θὰ δοθῇ καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐκπαίδευσιν τὴν ἡμετέραν, βαθυτέρα ὤθησις καὶ συγχρονισμὸς καὶ ἑνότης. Ἡ αὔξησις τῆς μορφώσεως δημιουργεῖ ἀτμόσφαιραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκκολάπτονται ὑπάρχουσαι μύριαι ὑπνώττουσαι ἐσωτερικαὶ δυνάμεις εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὸν λαόν, ὑπάρχουν θησαυροὶ ἀνεκμετάλλευτοι. Ἡ μόρφωσις εἶναι τὸ καλύτερον κεφάλαιον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὰ παιδιά.

Πρέπει ἡ Κοινωνία μας νὰ γίνῃ ζωντανή, ν᾽ ἀφυπνισθῇ. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν βοηθεῖται πολὺ μὲ τὴν δημιουργίαν καλῶν στελεχῶν. Δὲν θὰ μορφωθοῦν ὅλοι, θὰ ζυμωθοῦν ὅλοι. Μᾶς χρειάζεται ζύμη, ἡ ὁποία ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. Βαρύνει, ὄχι τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν μορφωμένων, ὅσον τὸ ποιὸν αὐτῶν. Ἡ θέσις τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς τόπου δὲν μετρεῖται τόσον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν Σχολείων, ὅσον μὲ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον τὰ διέπει, καὶ μὲ τὴν ἀκτινοβολίαν τὴν ὁποίαν ἀναδίδουν. Τὸ ἀποφασιστικώτερον στοιχεῖον εἰς τὸ ὁποῖον θὰ στηρίξῃ μία Σχολὴ τὰς ἐπιδόσεις της εἶναι ὁ Καθηγητής, ὁ Διδάσκαλος. Μὲ καλὴν δὲ ὀργάνωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας πραγμάτων, μὲ ἀληθινὴν μόρφωσιν, θὰ εὕρωμεν ἰδανικώτερον προσανατολισμόν, θὰ εὑρεθῶμεν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ καλυτέρου μέρους τῆς ἀνθρωπότητος, θὰ ἀντλῶμεν τὴν ἀξίαν μας ἀπὸ τοὺς αἰωνίους θησαυρούς, καὶ θὰ μορφωνώμεθα διὰ τὴν αἰωνιότητα.

Εὐφραίνεται σήμερα ἡ ψυχὴ Γερμανοῦ τοῦ Δ´ μὲ τὴν δικαίωσιν τῶν ἐλπίδων του καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του. Ἡ φήμη ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια συνεζεύχθη μὲ τὴν Σχολήν, ἡ ὁποία ἔγινεν ὁ μυστικὸς σιτοβολὼν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ στοὰ ἡ ἀνοιγμένη πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ πρὸς τὸν κόσμον. Καὶ οὕτω ὁ ἐρχομὸς εἰς τὴν Σχολὴν γίνεται ἱερὰ πορεία.

† Ὁ Πριγκηποννήσων **ΔΩΡΟΘΕΟΣ**

Ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο Δ' ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ*

ΚΑ·Ι·ΡΕΙΟΣ ΘΕΟΣΕΒΙΣΜΟΣ — ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ — ΕΘΝΙΚΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ἔργα δὲν εἶναι μόνον μεγάλων ἰδιοφυϊῶν ἔκτακτοι συλλήψεις καὶ ἐκτελέσεις, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ ἐκτάκτων συνθηκῶν ἀπαραίτητοι συνέπειαι καὶ συγκεκριμένων ἰδεολογικῶν ρευμάτων καὶ ἐκδηλώσεων πνευματικῶν φυσικοὶ καρποὶ καὶ βλαστήματα. Ἡ ὀρθὴ δὲ κρίσις περὶ τῆς ἀξίας τῶν μεγάλων προσώπων τῆς ἱστορίας εὑρίσκεται πολλάκις ἐντετοπισμένη ἐν τῇ δικαίᾳ ἀπὸ μέρους των ἐκτιμήσει τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος τῶν ἑκάστοτε συνθηκῶν καὶ ἐν τῇ ἀκριβεῖ ὑπ' αὐτῶν σταθμίσει τῶν καταστάσεων, ὅσας αἱ νέαι ἐποχαί, οἱ νέοι ἰδεολογικοὶ προσανατολισμοὶ καὶ αἱ νέαι πνευματικαὶ ἀνάγκαι ἐδημιούργησαν.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ', τοῦ πρὸ ἑκατονταετίας ἀκριβῶς, τὴν 16ην Σεπτεμβρίου 1853, ἠρέμα καὶ χριστιανικῶς τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος, πραγματοποιηθέντα δύο ἐξαίσια ἔργα, τὸ τῆς ἱδρύσεως δηλονότι καὶ λειτουργίας τῆς Ἱερᾶς Θεολογκιῆς Σχολῆς ἐν Χάλκῃ καὶ τὸ τῆς συστάσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἔξω τοῦ Ἑπταπυργίου, ὑπῆρξαν ἔργα μεγάλα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου, καὶ ὡς τοιαῦτα ἔχουσι τοποθετηθῆ ἐν τῇ κρίσει τῆς ἱστορίας καὶ ἐν τῇ συνειδήσει καθόλου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλ' ὡς τοιαῦτα ἀκριβῶς, ὡς μεγαλουργήματα τοῦ ἐμπνευσμένου καὶ μεγαλεπηβόλου ἐκείνου Πατριάρχου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συμπτωματικὰ ἢ ὡς στιγμιαίας τινὸς εὐγενοῦς φιλοδοξίας δημιουργήματα. Ἀντιθέτως. Τὰ δύο ταῦτα ἔργα Γερμανοῦ τοῦ Δ', ἅτινα καὶ μόνα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀναδείξωσι τὴν Πατριαρχείαν αὐτοῦ ὡς μίαν τῶν λαμπροτέρων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὑπῆρξαν ἔργα ἐπιβληθέντα ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους συνθήκας τῶν μέσων τοῦ κρισίμου ἐκείνου διὰ τὴν διανόησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αἰῶνος, καὶ στενῶς συνδεθέντα πρὸς τὰ καθόλου ἰδεολογικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μάλιστα δὲ προκειμένου περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Θεοφίλου Καΐρου δημιουργηθὲν ἀντιχριστιανικὸν ρεῦμα τοῦ γνωστοῦ Θεοσεβισμοῦ,

---

* Ἡ ἑκατοστὴ ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐπέτειος Γερμανοῦ τοῦ Δ' συμπίπτει πρὸς τὴν ταυτόχρονον ἐπέτειον τοῦ θανάτου Θεοφίλου τοῦ Καΐρου. Διὸ καὶ ἡ παροῦσα μελέτη λαμβάνει χαρακτῆρα ἐπικαιρότητος, ὡς ἀναζητοῦσα τὰ σημεῖα ἰδεολογικῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν δύο τούτων φυσιογνωμιῶν, αἵτινες διεδραμάτισαν, ἑκάστη ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς, ρόλον οὐχὶ τὸν τυχόντα.

τοῦ πολλαχῶς συνταράξαντος τότε τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἀκριβὴς ἐκτιμητὴς τῶν ἐξαιρετικῶς ἐπικινδύνων συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς του, καὶ ὀξυδερκὴς νοῦς ἐν τῇ σταθμίσει τῶν πατριαρχικῶν ἀπέναντι τοῦ Γένους εὐθυνῶν, Γερμανὸς ὁ Δ΄, ἱδρύων τὴν Χαλκίτιδα Θεολογικὴν Σχολὴν καὶ τὸ Ἐθνικὸν Ὀρφανοτροφεῖον, ἀνεδεικνύετο ἀντάξιος τῶν περιστάσεων καὶ τῶν προσδοκιῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Τὰ ἔργα του δὲ ἐκεῖνα, μελετώμενα σήμερον ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὰς τότε συνθήκας, προσκτῶσι δικαιοτέραν τὴν προσωνυμίαν τῶν μεγαλουργημάτων.

Ἐν ταῖς κατωτέρω σελίσι θέλομεν ἐξετάσῃ τὰ δύο ταῦτα τετιμημένα ἔργα Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, τὴν ἵδρυσιν δηλ. τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Χάλκῃ, καὶ τὴν σύστασιν τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἔξω τοῦ Ἑπταπυργίου, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἀκριβῶς ταύτην προοπτικὴν τῶν πραγμάτων, καὶ δὴ συγκεκριμένως ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ὅλην πνευματικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ ἀντιθέου Καϊρείου Θεοσεβισμοῦ.

Α΄

Ὅτε κατὰ Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1842 Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἐκαλεῖτο ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς Πατριαρχείας, ἔκτακτοι συνθῆκαι, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαί, μάλιστα δὲ ἰδεολογικαὶ καὶ πνευματικαί, ἀπὸ ἀρκετῶν ἤδη δεκάδων ἐτῶν συνταράττουσαι τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην, ἤρχοντο, ὡς εἷς ἀντίλαλος παφλάζοντος κύματος, νὰ ταράξωσι καὶ τὸ ἄμεσον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου περιβάλλον.

Οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀρξάμενοι πολιτικοὶ ἀναβρασμοὶ ἀφ' ἑνός, οἱ σχόντες οὐχὶ μικρὸν πάντως ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴν καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν λαῶν τῶν ἡνωμένων ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς τότε Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἐπὶ δικαιοτέρων βάσεων ὑποσχόμεναι τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ζωῆς τῶν κοινωνιῶν νέαι τότε κοινωνιστικαὶ τάσεις καὶ θεωρίαι, ἀνεζήτουν εὐκαιρίας διεισδύσεως εἰς ὅλα τὰ Κράτη, τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰ ἱδρύματα τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, δημιουργουμένων, ὡς εἰκός, ἑκάστοτε καταστάσεων ἥκιστα καθησυχαστικῶν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὰ μάλιστα ἀνατρεπτικῶν.

Ἐκ παραλλήλου ὁ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἀναφανεὶς καὶ πρὸς ἐπικράτησιν κατατείνων ἐπιστημονικὸς Ὑλισμὸς ὑπέσκαπτε τὸ πνευματικὸν ἔδαφος τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀτομικῶν πεποιθήσεων, παρασείρων οὕτω τὸν κόσμον πρὸς μίαν ἄνευ προηγουμένου ἰδεολο-

γικὴν περιπέτειαν. Εἶχε κάμῃ ἤδη τὴν συγκεκριμένην αὐτοῦ ἐμφάνισιν τὸ ὑλιστικὸν τοῦτο πνεῦμα εἰς μὲν τὰς φυσικὰς καὶ λοιπὰς θετικὰς ἐπιστήμας ὡς ἀπόλυτος Θετικισμὸς (Positivisme absolu), εἰς τὰ φλέγοντα τότε προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως ὡς Ἐξελικτικὸς Ὑλισμὸς (Evolutionisme), εἰς τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ συγκροτήσεως ὡς Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς (Matérialisme historique) τελικῶς δὲ καὶ εἰς τὴν σφαίραν τῶν θεολογικῶν μελετῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δελεαστικοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ὀρθολογισμοῦ (Rationalisme) καὶ τῆς φιλελευθέρας Ἀρνητικῆς Κριτικῆς. Πάντα τὰ συστήματα ταῦτα, ἐκδηλούμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα ἐντὸς τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ τομέως ἕκαστον, διεπνέοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑνιαίου ὑλιστικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ κατέτεινον εἰς τὸν αὐτὸν ἑνιαῖον σκοπόν, ἤτοι τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς καθεστηκυίας πνευματικῆς τάξεως, τῶν ἀπὸ αἰώνων ἱσταμένων θεσμῶν, τοῦ ἁγνοῦ τέλος ἰδεαλισμοῦ τῆς παρελθούσης ἐποχῆς, ἥτις ἐκατηγορεῖτο ἐπὶ ἀνεδαφικῷ ρωμαντισμῷ.

Καὶ τὸ ὑλιστικῆς διαθέσεως τοῦτο πνεῦμα, διευκολυνόμενον ἐν τῇ διαδόσει πανταχοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς χάρις εἰς τὴν διδασκαλίαν ξένων γλωσσῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς προπαγάνδας, ἥτις διδασκαλία καὶ ἔφερε τὸ Ὀρθόδοξον ἀναγνωστικὸν κοινὸν εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴν μὲ τὰ ξένα βιβλία καὶ συγγράμματα, εἰσεχώρει συνεχῶς καὶ βαθύτερον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, δημιουργοῦν φυσικὰ κατάστασιν ἐκτάκτως ἀνησυχητικὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ὑπευθύνους ἡγέτας αὐτῆς.

Εἶναι περιττὸν φυσικὰ νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ ξέναι καὶ νεωτεριστικαὶ αὗται ἰδέαι, ἐκκινοῦσαι ἀπὸ τὴν Δύσιν, προσωπήντων πρώτην ἐν τῷ πρὸς Ἀνατολὰς δρόμῳ αὐτῶν χώραν τὴν ἑλληνικὴν γῆν, ἐπαρχίαν ἀκόμη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπιστασίαν καὶ εὐθύνην αὐτοῦ διατελοῦσαν, ἥτις καὶ παρεῖχε πρόσφορόν πως ἔδαφος εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν. Ἡ μόλις πρὸ βραχέος τότε ἐπιτευχθεῖσα καὶ εἰς ὀλίγα μόνον τμήματα τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐπεκταθεῖσα ἀνεξαρτησία, καὶ ἡ ὑπὸ ἐκτάκτους ὅλως συνθήκας ἀρξαμένη ἀνδροῦσθαι ἀντίληψις ἐλευθερίας παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, εἶχον δημιουργήσῃ ὡρισμένας ἀνωμαλίας ἐν τῇ ζωῇ τοῦ τόπου καὶ εἶχον ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς ὡρισμένας βεβιασμένας λύσεις καὶ καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν ἀσφαλῶς αἱ ἐπιτυχέστεραι, ὡς αἱ γνωσταὶ περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας μακραὶ περιπέτειαι ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πολλὰς ἀναμφιβόλως διακυμάνσεις γνωρίσασα σχετικὴ περὶ ἐκπαιδεύσεως, ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἄλλης, πρώτη τότε νομοθεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Πάντα τὰ γεγονότα ταῦτα, τόσον ἐν τῷ ἔξω κόσμῳ, ὅσον καὶ εἰς τὰς πλησιεστέρας πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον περιοχάς, ἦσαν ἀσφαλῶς ὡς τόσα μεγάλα νέφη ἐν τῷ στερεώματι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα καὶ ἐνέβαλλον εἰς σκέψεις καὶ φροντίδας τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον καὶ τοὺς Προκαθημένους αὐτοῦ, τεταγμένους, φύσει καὶ θέσει, ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς παρακολουθήσεως καὶ ἀντιμετωπίσεως καὶ ὅλων μὲν γενικώτερον τῶν ἰδεολογικῶν ὑποτροπιάσεων καὶ παρεκτροπῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ κυρίως καὶ ἀμεσώτερον τῶν ἐν τῷ στενωτέρῳ τοῦ Θρόνου περιβάλλοντι ἐμφανιζομένων νέων καὶ ἀνωμάλων καταστάσεων καὶ συνθηκῶν.

Καὶ ἀκριβῶς ἐν μέσῳ τῶν δεδικαιολογημένων τούτων ἀνησυχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς τῶν ἐκτάκτων ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων ζυμώσεων, ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς κονίστρας τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς ὁ Θεόφιλος Καΐρης, ἡ περιεργοτέρα ἀσφαλῶς κατὰ τὸν ΙΘ´ αἰῶνα φυσιογνωμία τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ στερεώματος, ὅστις καὶ ἀπησχόλησεν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη τὴν Διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν, τὸ δὲ σύστημα αὐτοῦ, ἀντίθεον καὶ ἀντορθόδοξον, ὁ οὕτω κληθεὶς Θεοσεβισμός, ἐπὶ μακρὸν ἐταλαιπώρησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν Ὀρθοδόξων πιστῶν.

Ὁ Θεόφιλος Καΐρης (1) καὶ ὁ Θεοσεβισμὸς αὐτοῦ ὑπῆρξαν αἱ πρω-

(1) Ὁ Θεόφιλος, κατὰ κόσμον Θωμᾶς, Καΐρης, ἐξ Ἄνδρου ἕλκων τὴν καταγωγήν, ἐγεννήθη τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1784. Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἀποκτήσασαν πολλοὺς κληρικούς, πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν γόνων αὐτῆς κατέλαβον ἰδιαζούσας θέσεις ἐντὸς τῆς ἀναγεννωμένης τότε ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐμαθήτευσε τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, εἶτα εἰς τὴν Πατμιάδα Σχολὴν καὶ ἀργότερον εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Χίου. Ἐπανελθὼν εἰς Κυδωνίας ἐχειροτονήθη τὸ 1802 Διάκονος. Μετὰ ἓν ἔτος ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην, εἰς τὴν Πίζαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς Παρισίους, ἔνθα καὶ ἐσπούδασε μέχρι τοῦ 1810. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ πλείστων Ἑλλήνων διανοουμένων, μάλιστα δὲ μὲ τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν, τοῦ ὁποίου καὶ ἐνωρίτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ ἀγάπην. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του τὸ 1810 προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Κυδωνιέων εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς των. Τὸ 1811 συναντᾶται Διευθυντὴς τῆς περιφήμου Εὐαγγελικῆς Σχολῆς τῆς Σμύρνης, ἀπὸ δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1812 ὁριστικῶς ἀναλαμβάνει τὴν Διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν (εἰς διαδοχὴν τοῦ περιφήμου διδασκάλου Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου), ἣν καὶ ἄγει εἰς περιωπήν. Τὸ 1818 χειροτονεῖται ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἰς Πρεσβύτερον, πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε´. Τὰ γεγονότα τοῦ 1821 ἀναγκάζουσι τὸν Καΐρην νὰ φύγῃ ἐκ Κυδωνιῶν καὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, διὰ τῶν ὅπλων κατ᾽ ἀρχάς, διὰ τῆς γραφίδος καὶ τοῦ λόγου ἀργότερον. Τὸ 1831 ἱδρύει, τὸ πρῶτον, ἐν Ἄνδρῳ Ὀρ-

ται ἐκ τῶν ἀμεσωτέρων προϋποθέσεων, ὅσαι ἀπῃτήθησαν ἵνα οἱ σύγχρονοι τότε Προκαθήμενοι τῆς Ἐκκλησίας λάβωσι σειρὰν ὅλην διοικητικῶν ἀποφάσεων καὶ μέτρων, ὅσα θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω, ὑπῆρξαν δὲ ἀκόμη καὶ ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων ζητημάτων, ὅπερ ἀπησχόλησεν ἰδιαιτέρως τὴν σκέψιν καὶ μέριμναν Γερμανοῦ τοῦ Δ', καὶ ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὴν ἀνάγκην τῆς παγιώσεως τῶν δύο ὑπὸ μελέτην μεγάλων ἔργων αὐτοῦ.

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν ὅμως πῶς ὁ καΐρειος οὗτος Θεοσεβισμὸς ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ μίαν τοιαύτην ἀνάγκην ἐν τῇ Πατριαρχείᾳ Γερμανοῦ τοῦ Δ', καλὸν εἶναι νὰ ἴδωμεν ἐν συντόμῳ ποῖον τὸ καΐρειον τοῦτο σύ-

---

φανοτροφεῖον διὰ τὰ τέκνα τῶν πεσόντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὅπερ ἤρξατο κανονικῶς λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1836. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ κυρίως περιπέτεια τῆς ζωῆς τοῦ Θεοφίλου Καΐρου, διὰ τοῦ περιφήμου Θεοσεβισμοῦ του περιπέτεια ἥτις καὶ ἀνέτρεψε τὴν μέχρι τότε ἐπικρατήσασαν ἀγαθήν, ἀγαθωτάτην φήμην τοῦ λογίου καὶ φιλοπάτριδος ἐκείνου κληρικοῦ. Μετὰ τριετίαν ἀπὸ τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ Ὀρφανοτροφείου του, ἤτοι τὸ 1839, ὁμοῦ μετὰ τῶν πρώτων ἐξ αὐτοῦ ἀποφοίτων, ἐδημιουργήθη καὶ ὁ πρῶτος σάλος ἐναντίον αὐτοῦ διὰ τὴν αἵρεσιν ἣν παρουσιάζετο ἱδρύων οὗτος. Ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ταυτοχρόνως πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπελήφθησαν τῆς θλιβερᾶς ταύτης ὑποθέσεως τοῦ ἀντορθοδόξου κηρύγματος τοῦ Θεοφίλου Καΐρου καὶ κατεδίκασαν αὐτόν. Ἰδιαιτέρως ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπηρεαζομένη ἴσως καὶ ἀπὸ τὰς ὑποδείξεις φίλων τῷ Καΐρῃ προσώπων τινῶν, ἰσχυόντων τότε παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ καὶ τῇ ἐκεῖσε Ἐκκλησίᾳ, μάλιστα δὲ τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Καΐρην ὅπως ἀρνηθῇ τὰς πλάνας του ἢ διαψεύσῃ αὐτάς. Ἀλλὰ τῶν προσπαθειῶν τούτων ἀστοχησασῶν, ὁδηγεῖται βίᾳ ὁ Καΐρης εἰς Ἀθήνας, ἐμφανίζεται πρὸς ἀπολογίαν πρὸ τῆς Συνόδου τὴν 21ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1839 καὶ μετὰ διήμερον καθαιρεῖται ὁριζομένου ὅπως ἐγκλεισθῇ εἰς Μονήν τινα. Τὴν 3ην Νοεμβρίου συντάσσεται ἡ σχετικὴ περὶ τῆς καταδίκης τοῦ Καΐρου Ἐγκύκλιος τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐθημερὸν ὁδηγεῖται οὗτος εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Σκιάθῳ. Ἐκεῖθεν μετά τινας μῆνας ὁδηγεῖται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιοὺ ἐν Θήρᾳ. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1842 ἀναχωρεῖ ἐκ Θήρας διὰ Λονδῖνον, ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα τὸ 1844, κατόπιν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος, τοῦ ἀναγνωρίζοντος τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἐγκαθιδρύεται καὶ αὖθις ἐν Ἄνδρῳ, ἐπανιδρύει τὸ Ὀρφανοτροφεῖόν του καὶ ἀκωλύτως πλέον συνεχίζει τὴν διδασκαλίαν του καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ Θεοσεβισμοῦ του μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1852, ὅτε καὶ παραπέμπεται καὶ αὖθις εἰς τὸ Πλημμελειοδικεῖον, ὡς φωραθεὶς παραβαίνων τοὺς νόμους, ἅτε διενεργῶν θρησκευτικὴν προπαγάνδαν εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως τῶν πολιτῶν. Καὶ καταδικάζεται μὲν πρωτοδίκως ὁ Καΐρης καὶ πάλιν, πλὴν ὁ Ἄρειος Πάγος ἐκδίδει ἀθωωτικὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπόφασιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Ἰανουαρίου 1853. Πλὴν ὁ θάνατος ἔχει καταλάβη ἤδη αὐτόν, διότι τὴν 10ην Ἰανουαρίου ἔχει πλέον ἀποδημήσῃ ἐκ τῆς ἐδῶ ζωῆς. Αὐτὴ εἶναι ἐν συντομωτάτῃ περιλήψει ἡ πολυτάρα-

στημα τοῦ Θεοσεβισμοῦ καθ' ἑαυτὸ καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας διεμορφώθη τοῦτο ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μελέτη τοῦ καϊρείου Θεοσεβισμοῦ ἐγένετο ὑπὸ τῆς Ἐπισήμου Ἐκκλησίας εἰς δύο διαφόρους περιόδους κατὰ δύο διαφόρους τρόπους καὶ ἐπὶ τῇ βάσει κριτηρίων διαφόρου χαρακτῆρος. Καὶ εἰς μίαν πρώτην μὲν περίοδον, συμπίπτουσαν εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην συγκρότησιν τοῦ καϊρείου ρεύματος εἰς ὠργανωμένην ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας κίνησιν, ἤτοι περὶ τὸ 1839, ὅτε καὶ οἱ πρῶτοι ὀπαδοὶ τοῦ Θεοφίλου Καΐρου εἶχον ἀρχίση περιφερόμενοι καὶ προπαγανδίζοντες τὰς ἀρχὰς τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, ἡ Σύνοδος τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καὶ ταυτοχρόνως πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐξήτασαν τὸ ζήτημα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦτο μὲν προφορικῶν τινων πληροφοριῶν, ὅσας παρεῖχόν τινες ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Καΐρου, τοῦτο δὲ ἐξ ἐγγράφων κατ' αὐτοῦ καταγγελιῶν, προσέτι δὲ καὶ ἐν συμπερασμῷ ἔκ τινων ἰδιοχείρων, πάντως ὅμως προχείρων, διδακτικῶν καὶ ἄλλων τετραδίων αὐτοῦ τοῦ Θεοφίλου Καΐρου (2).

χος ζωὴ τοῦ ὄντως πολλοῦ καὶ σοφοῦ Θεοφίλου Καΐρου, τοῦ διακριθέντος ἐπὶ ὀξύτητι πνεύματος καὶ ζήλῳ, ἐπὶ μελετηρότητι καὶ ἐπιδόσει, τοῦ πιστεύσαντος εἰλικρινῶς εἰς τὸν ἰδεολογικόν του ἀγῶνα, πλὴν καὶ οἰκτρῶς πλανηθέντος καὶ δὴ ἐν οὐ παικτοῖς, οἷα τὰ τῆς ἀμωμήτου Ὀρθοδόξου πίστεως. Ἡ ἐπιβλητικὴ ἰδιοφυΐα του, ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη του πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς πατρώας σοφίας, ὁ ἀνεπίληπτος βίος του καὶ ἡ πολλαπλῶς ἐκδηλωθεῖσα εὐεργετικὴ διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰ κοινὰ πράγματα δρᾶσίς του, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ δεινότης αὐτοῦ περὶ τὸ διδάσκειν καὶ πείθειν ἀνέδειξαν αὐτὸν ἐξέχουσαν φυσιογνωμίαν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ ἅμα τῇ ἀποκαλύψει τῆς πλάνης του αἱ ἴδιαι αὐταὶ ἀρεταὶ μετετράπησαν εἰς ψυχοφθόρα μειονεκτήματα, καταστήσαντα αὐτὸν ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν καὶ ἐπιβουλέα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἴδε πλήρη καὶ λεπτομερῆ βιογραφίαν τοῦ Θεοφίλου Καΐρου ἐν ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χρυσ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Α (Ἀθῆναι 1920), σελ.

(2) Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὸ ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Στ΄ ἐκδοθὲν τὸ 1839 Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Γράμμα, τὸ καταδικαστικὸν τοῦ Θεοσεβισμοῦ : «Καὶ ταῦτα οὐκ ἀπὸ ψιλῶν μόνον ὑπονοιῶν λέγομεν, οὐδὲ ἐξ ἀναποδείκτων καὶ ἀβασίμων καὶ τυχόντων λόγων συμπερασματικῶς συνάγομεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ διδαχθέντων τε καὶ μυηθέντων ἰδίων μαθητῶν διαβεβαιούμεθα, ἔκ τε τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀμέσου παραστάσεως αὐτῶν, καὶ τῆς διὰ ζώσης φωνῆς ὁμολογίας των, ἔκ τε τῶν πρὸς αὐτὴν ἐγγράφων αὐτῶν ἀναφορῶν, καὶ ἐξ ὧν ἀκόμη συνεπιφέροντες ἰδιοσυντάκτων τοῦ διδασκάλου αὐτῶν φυλλαδίων, αὐθαιρέτων προσευχῶν καὶ ὕμνων περιεκτικῶν, καὶ οἱονεὶ διδασκαλίας μυστηρίων ἐμφαντικῶν, καὶ τῆς τοῦ δυσσεβοῦς Θεοσεβισμοῦ αὐτοῦ ὁμολογίας, ἐν εἴδει τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ συμβόλου· ἄπαγε ! ἐκθετικῶν, ἐνεφάνισαν παραδόντες τῇ Ἐκκλησίᾳ». ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι. Κανονικαὶ Διατάξεις, Β΄, (ΚΠ 1889), σελ. 223.

Ἀργότερον δέ, ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον καὶ διεξοδικώτερον, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπελήφθη καὶ αὖθις τοῦ ζητήματος τοῦ καϊρείου Θεοσεβισμοῦ, ἐν ἔτει 1852, ἤτοι μετὰ τὴν ἐκ τῆς πρώτης ἐξορίας ἐπιστροφὴν τοῦ Θεοφίλου Καΐρου, ὅτε καὶ ὑπῆρχον ἤδη ἐκδεδομέναι αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ (3), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων, ὡς εἰκός, ἡ μελέτη καὶ ἐξονύχισις τοῦ καϊρείου συστήματος ἀπέβη εὐχερεστέρα ὅσον καὶ πληρεστέρα.

Ἡ περιγραφὴ καὶ ἔκθεσις τοῦ καϊρείου συστήματος, ὡς εὑρίσκομεν τοῦτο διατετυπωμένον εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἃ καὶ μόνον θὰ περιορισθῶμεν ἐνταῦθα, παρουσιάζει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Εἰς τὸ πρῶτον καταδικαστικὸν τοῦ συστήματος τούτου Ἔγγραφον, ἤτοι τὸ Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Γράμμα: «Περὶ τῆς νεωστὶ ἀναφανείσης ἀντιχρίστου διδασκαλίας τοῦ Θεοσεβισμοῦ», τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Στ΄, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1839, εὑρίσκομεν μίαν πρώτην καὶ συντομωτάτην διατύπωσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Θεοσεβισμοῦ, καθ' ἣν τὸ μὲν σύστημα καθ' ἑαυτὸ χαρακτηρίζεται ὡς «κοινή τις καταχθόνιος αἵρεσις, ἢ μᾶλλον σύστημα νεωτέρας ἀλλοκότου καὶ ἀσεβοῦς θρησκείας», οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτῆς ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες «ἓν καὶ μόνον ὄν, ποιητὴν καὶ προνοητὴν παντὸς πρεσβεύοντος, τὰ λοιπὰ πάντα τῆς χριστιανικῆς Ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα, παντόλμως ἀποσκορακίζουσιν οἱ πάντολμοι, μήτε τὰς ἱερὰς Γραφάς, Παλαιὰν καὶ Νέαν, ἀποδεχόμενοι, καὶ μύθον αὐτὰς ἀποκαλοῦντες, μήτε τὴν τρισυπόστατον Θεότητα δοξάζοντες, τουτέστι Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον, μήτε τὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ φρονοῦντες, μήτε τὰ θεῖα μυστήρια τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὡς δωρεὰν τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς ἐξάλειψιν τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ἁμαρτημάτων ὁμολογοῦντες, ἀλλὰ πάντα τῆς Ὀρθοδοξίας ἀρνούμενοι, καὶ ἀντιθέου πλάνης, καὶ βλασφημίας ἁπάσης, καὶ ἀσεβείας παντοίας πλήρη παραληρήματα δοξάζοντες, καὶ κηρύττοντες, κούφου νοὸς κουφότερα ἀποκυήματα, καὶ αὐτόχρημα τοῦ ἀντιχρί-

(3) Τὰ ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ Θεοφίλου Καΐρου ἦσαν τὰ ἑξῆς : α) «Γνωστικὴ ἢ τῶν τοῦ ἀνθρώπου γνώσεων σύντομος ἔκθεσις», Ἐπιστασίᾳ Σ. Γλαυκοπούλου, (Ἀθῆναι 1849). β) «Στοιχεῖα φιλοσοφίας, ἢ τῶν Γλαυκοπούλου (Ἀθῆναι 1851). γ) «Ἐπιτομὴ θεοσεβικῆς διδασκαλίας καὶ περὶ τὰ ὄντα γενικώτερον θεωρουμένων τὰ στοιχειωδέστερα», Ἐπιστασίᾳ Σ. ἠθικῆς» (Ἐν Λονδίνῳ, νβ΄ (1852)), δ) «Θεοσεβῶν προσευχαὶ καὶ ᾄσματα (Ἐν Λονδίνῳ, ιβ΄ (1852)).

στου ἀντίχριστα γεννήματα, τὴν παντελῆ τοῦ Χριστιανισμοῦ καταστροφὴν πραγματεύονται» (4).

Πληρεστέραν ἔκθεσιν τοῦ καϊρείου συστήματος παρέχει τὸ ἕτερον τῶν Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων, ἡ ἐπίσημος «Πρᾶξις τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἄνδρον Ὀρφανοτροφείῳ μαθητευσάντων καϊρείων μαθητῶν κλπ.», ἡ ἐκδοθεῖσα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1839. Κατ' αὐτὴν ὁ «τοῦ Θεοφίλου Καΐρου ἀντίχριστος Θεοσεβισμός», χαρακτηρίζεται ὡς «ἀναμφίβολος παντελὴς ἀθεϊσμὸς» καὶ ὡς τοιοῦτος «ἀπ' ἀρχῆς τῆς τοῦ ταρταρείου Ὀρφανοτροφείου αὐτοῦ συστάσεως ὡς δυσώδης ᾅδης ἐξερευγόμενος ὁ θεοστυγής, τριετίαν ὅλην διήρκεσεν ἐξεμῶν, ἐπὶ μόνῳ σατανικῷ σκοπῷ τῆς ἐκ βάθρων παντελοῦς ἀνατροπῆς τῆς κατὰ Χριστὸν Ὀρθοδόξου πίστεως, ἀνατρέπων δηλονότι ἄρδην τὰς ἱερὰς Γραφάς, ὡς μὴ ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ἐμπνευσθείσας, ἀλλ' ἀνθρώπων ἀπατεώνων συγγράμματα ἀποκαλῶν, προφήτας ἀθετῶν, τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἀρνούμενος, τὴν πλήρη, φαμέν, ὁμολογίαν Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίαν, τὰ δόγματα αὐτοῦ τὰ οὐράνια καὶ σωτήρια, τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ πάσας τὰς ἱερὰς τῆς Ἐκκλησίας παραδόσεις, ὡς ἀνθρώπων διδασκαλίας διαθρυλλῶν, καὶ ὡς προσθήκας αὐτῶν αὐθαιρέτους διαβάλλων, τὰ θαύματα πάντα κωμῳδῶν, κατοικήσεις κόσμων πολλῶν ὑπὸ λογικῶν ὄντων ἀναπλάττων, καὶ ἄλλα πλεῖστα βλασφημῶν τε καὶ τερατευόμενος, ὁ αὐτόχρημα τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομος, καὶ οὕτω τὴν τῆς ὀλεθρίου αὐτοῦ διδασκαλίας λύμην εἴς τε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ διαδιδοὺς καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς ἔκ τε τῶν τοῦ κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν» (5).

Ἡ κατὰ ὀλίγους μόνον μῆνας προγενεστέρα πρώτη ἐπιστολὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας (ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Ἰουλίου 1839), τὸ πρῶτον τότε ἐπιλαμβανομένης τοῦ ζητήματος τοῦ Θεοφίλου Καΐρου, συνοψίζει διεξοδικώτερον τὴν διδασκαλίαν τούτου. Ἠρνεῖτο, λέγεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ὁ Θεόφιλος Καΐρης τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ τὴν ἔνσαρκον Οἰκονομίαν, τὴν μέλλουσαν κρίσιν μετὰ τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων καὶ τοῦ κολασμοῦ τῶν ἀδίκων, τὴν θεοπνευστίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴν ὅλην ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν, τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, τὰς Ἱερὰς Συνόδους, τὰ Μυστήρια καὶ τὰς λοιπὰς μυστηριοειδεῖς τελε-

---

(4) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., **Κανονικαὶ Διατάξεις**, Β (ΚΠ 1889), σελ. 222—223.

(5) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., **Κανονικαὶ Διατάξεις**, Β (ΚΠ 1889), σελ. 230—231.

τὰς τῆς Ἐκκλησίας, τὰς Εἰκόνας τῶν Ἁγίων καὶ τὴν μεσιτείαν αὐτῶν, ὡρισμένα ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐν οἷς καὶ τὴν νηστείαν, «ἀντὶ τούτων εἰσάγων Θεὸν ἕτερον παρὰ τὸν τρισυπόστατον, καὶ νέας τελετὰς καὶ προσευχάς, καὶ ὕπαρξιν ἀνθρώπων λογικῶν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πλανήτας, καὶ μετανάστευσιν ψυχῶν ἀπὸ πλανητῶν εἰς πλανήτας καὶ μετάστασιν αὐτῶν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καὶ ἄλλας τερατολογίας....» (6).

*
* *

Τὸ οὑτωσὶ ἐκτιθέμενον ἐν τοῖς ἐπισήμοις τούτοις Ἐγγράφοις τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Διοικούσης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας καΐρειον σύστημα τοῦ Θεοσεβισμοῦ ἀποτελεῖ χειρίστης μορφῆς αἵρεσιν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι ἦτο καὶ πάντη νέα θρησκεία, μὲ θεολογικὸν σύστημα τελείως ἄντικρυ ἱστάμενον πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν.

Ὁ καΐρειος οὗτος Θεοσεβισμός, ἀποτελῶν τραγελαφικὸν κρᾶμα περιέργου τινὸς Μονοθεϊσμοῦ μετὰ τοῦ Ἀθεϊσμοῦ καὶ τοῦ Ὑλισμοῦ τῆς ἐποχῆς, καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἄκρας ἀρνητικῆς κριτικῆς τῶν φιλελευθερωτέρων ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ Ὁμολογιῶν, περιεῖχε σπέρματα πρωτογόνου τινὸς μονοθεΐας, τροφοδοτουμένης ἀπὸ μίαν μονομερῆ εἰς Θεὸν Δημιουργὸν καὶ Ποιητὴν τοῦ παντὸς πίστιν (**Deismus**) διηρθρωμένην καὶ ταύτην ἐντὸς μιᾶς ἀτμοσφαίρας ἀπολύτων φυσικῶν τάσεων (**Naturalismus**), ἐστερημένην δὲ παντὸς ὑπερφυσικοῦ στοιχείου ἢ χαρακτῆρος. Δὲν ἀπεδέχετο δὲ ὁ καΐρειος Θεοσεβισμὸς οὔτε τὴν ὑπερφυσικὴν καθόλου ἀποκάλυψιν, οὔτε τὴν θεοπνευστίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οὔτε τὸ ἀποτεταμιευμένον ἐν τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει ὀρθὸν τῆς πίστεως κριτήριον, οὔτε τὰ θαύματα, καὶ ἐν γένει ἠρνεῖτο πᾶν ὑπερφυσικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ θρησκείᾳ. Κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἐλευθεριωτέρου Ὀρθολογισμοῦ τῆς Προτεσταντικῆς Δύσεως, ἀπέρριπτε τὰς ἀληθείας περὶ Χάριτος καὶ Μυστηρίων καὶ ἠγνόει καθ' ὁλοκληρίαν τὴν χριστοκεντρικὴν ἐσχατολογίαν, τῆς σωτηρίας θεωρουμένης ὡς ἐπιγείου τινὸς πραγματικότητος, καὶ ταύτης στηριζομένης ἐπὶ τῶν ὁμαλῶν ἑκάστοτε σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸν ἰδιόρρυθμον τοῦ Θεοσεβισμοῦ ἕνα Θεόν. Κατ' ἐπίδρασιν δὲ τῆς τότε δίκην συρμοῦ ἀποτελούσης Θετικιστικῆς Θεωρίας τοῦ πολλοῦ **Auguste Comte**, ὃν πιθανῶς καὶ προσωπικῶς ἐγνώρισεν, ἐν Γαλλίᾳ διατρίβων ὁ

(6) ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Κ., Τὰ σωζόμενα Ἐκκλησιαστικά, Β (Ἀθῆναι 1864), σελ. 407—409. Πρβλ. καὶ Ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ», ἔτος 1839, ἀριθ. 664. «Τὰ Καΐρεια», σελ. 39 κ. ἑξ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ Θ., Ἀπολογία (Ἀθῆναι 1840), σελ. 188.

Θεόφιλος Καΐρης, καθ' ἃ ὁ ἀείμνηστος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος συμπεραίνει (7), διεμόρφωσε ἰδίαν «ἐκκλησιολογίαν», καὶ ταύτην ἀποτελοῦσαν κρᾶμα ἰδιορρύθμων περὶ «κοινότητος» ἀντιλήψεων μετὰ ὑπόπτου ρεαλισμοῦ κοινωνιστικῶν τινων δοξασιῶν περὶ ἰσότητος, ἐλευθερίας καὶ ἀδελφότητος, κατὰ τὸ γνωστὸν σύνθημα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (8).

Εἶχε δὲ ὁ Θεοσεβισμὸς οὗτος τοῦ Καΐρου, ὡς εἰκός, καὶ ἴδιον ἠθικὸν σύστημα, ἀπέβλεπε δὲ καὶ εἰς συγκεκριμένην τινὰ κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν. Ἀπεικόνισιν καὶ ἐφαρμογὴν τούτων βλέπομεν ἐπιχειρουμένην ὑπὸ τοῦ Καΐρου ἐν τῷ ἐν Ἄνδρῳ ἀπὸ τῆς 9ης Ἰανουαρίου 1836 ἐγκαινιασθέντι καὶ δράσαντι περιφήμῳ Ὀρφανοτροφείῳ αὐτοῦ.

Τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦτο, ὅπερ παρεστήθη ὑπὸ τοῦ Καΐρου τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ὡς ἄσυλον διὰ τὰ ὀρφανὰ τῶν πεσόντων κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐπέσειρεν ἀμέσως πολλὴν τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ ὅσον καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, εἰδικώτερον, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Κωνσταντίου τοῦ Α΄, τοῦ ἀπὸ Σιναίου, παρεχώρησεν οἰκόπεδον ἐν Ἄνδρῳ ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ ἐκεῖ Μετοχίου τοῦ Ὄρους Σινᾶ, καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τούτου ἱδρύθη τὸ Ὀρφανοτροφεῖον. Τοῦτο ἀμέσως μετὰ τὴν τελικὴν ὀργάνωσίν του παρέβη τὸν ἀρχικὸν σκοπὸν τῆς ἱδρύσεώς του. Συνεκέντρωσε πλέον τῶν 600 μαθητάς, οὐχὶ βεβαίως ὀρφανοὺς (οὓς ὠνόμαζε «πτωχοὺς») ἀλλὰ καὶ πλουσιόπαιδας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ (οὓς ὠνόμαζε «φιλοπτώχους»), ἀμφοτέρων μάλιστα τῶν φύλων καὶ πάσης ἡλικίας, οὐχὶ δὲ μόνον λαϊκοὺς ἀλλὰ καὶ κληρικούς, ἐκ πλείστων δὲ περιοχῶν προερχομένους μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐν αὐτῷ, μετατραπέντι ἐν τῷ μεταξὺ εἰς πλήρη καὶ ἀκμαιοτάτην Σχολήν, ἐφηρμόζοντο παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ ἐκ τῶν περισσότερον ἐν ὄψει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἷα τὰ συστήματα τῶν Rousseau καὶ Pestalozzi, ἐδιδάσκοντο δὲ ἐντὸς τριετοῦς κύκλου σπουδῶν ἑλληνικά, μαθηματικά, φυσικά, ἀστρονομία, φιλοσοφία κλπ., παρείχοντο δὲ καὶ εὐρύταται ἐλευθερίαι εἰς πᾶν εἶδος παιδιᾶς καὶ ἀνεπτύσσετο καταλλήλως ἡ φιλόδοξος πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν, ἥτις, ὡς εἶχε καλῶς κατανοήσῃ ὁ Καΐρης, ἦτο ἡ μόνη δύναμις ἡ προ-

---

(7) ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χρυσ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Α (Ἀθῆναι 1920), σελ. 245.

(8) Ἴδε ἐκτενῆ ἔκθεσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Θεοφίλου Καΐρου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκδεδομένων ἔργων του ἐν ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χρυσ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Α (Ἀθῆναι 1920), σελ. 247—258.

ωρισμένη ἵνα συνδέσῃ ἀρρήκτως τοὺς μαθητάς του εἰς ἑαυτόν, εἰς τὴν Σχολὴν καὶ εἰς τὸ σύστημά του (9).

Καὶ δὲν διεψεύσθη ὄντως ὁ Καΐρης εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου προβλέψεις του. Οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Ὀρφανοτροφείου τούτου ἀπέβαινον αὐτοβούλως καὶ κατὰ τὸν φυσικώτερον τρόπον οἱ διαπρύσιοι καὶ φανατικώτεροι κήρυκες τοῦ καϊρείου Θεοσεβισμοῦ. Οἱ ἀπὸ τοῦ 1839 πρῶτοι ἀπόφοιτοι τοῦ ἱδρύματος ἤρχισαν ἓν συνεχὲς καὶ ἐπικίνδυνον ἅμα προπαγανδιστικὸν ἔργον οὐχὶ μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ κέντρα τῆς Ὀρθοδοξίας, μάλιστα δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Οὐγγροβλαχίας, τῆς Μολδαβίας, τῆς Σερβίας, τῆς Κύπρου κλπ. (10), καθιστάμενοι αὐτοὶ μὲν ἐπικίνδυνοι φορεῖς τοῦ νέου ἀντορθοδόξου συστήματος, καθιστῶντες δὲ τὸν ὃν ἐπροπαγάνδιζον Θεοσεβισμὸν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ τῶν ἔσω ἐχθρόν, ὑπονομεύοντα αὐτὴν ταύτην τὴν πατρῴαν πίστιν. Ἰδιαζόντως δὲ ἐπικίνδυνον ὄψιν προσέλαβε τὸ ὅλον ζήτημα ὅταν οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ καϊρείου Ὀρφανοτροφείου ἐνεφανίσθησαν διεκδικοῦντες διδασκαλικὰς θέσεις εἰς τὰ κοινὰ κατὰ τόπους Σχολεῖα ἢ καὶ παρὰ τοῖς ἰδιώταις διὰ τὰς κατ' οἶκον διδασκαλίας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸ τοῦ συγκεκριμένου πλέον τούτου κινδύνου εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Στ΄ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 Δεκεμβρίου 1839 προμνημονευθεῖσαν Ἐπίσημον «Πρᾶξιν» κατὰ τῶν ἀποφοίτων τοῦ καϊρείου Ὀρφανοτροφείου, «τῶν ζητούντων διδασκαλικὰς θέσεις», διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς μὲν κατεδεικνύετο τίνι τρόπῳ ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐδέχετο τοὺς τοιούτους εἰς τοὺς κόλπους της μετὰ εἰλικρινῆ καὶ δημοσίᾳ γενομένην ἀπὸ μέρους των μετάνοιαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ προσεκαλοῦντο οὗτοι νὰ φοιτήσωσιν ἐπί τι διάστημα εἰς τὴν πρὸς ἀποτοξίνωσιν ἀκριβῶς τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν ἀντιθέων δογμάτων τοῦ καϊρισμοῦ ἱ-

(9) Ἴδε πλήρη περιγραφὴν τῆς μαθητικῆς ζωῆς ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ τῆς Ἄνδρου μετὰ ἐπιτυχῶν χαρακτηρισμῶν περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοφίλου Καΐρου ἐν ΣΥΓΓΡΟΥ Ἀνδρ., Ἀπομνημονεύματα, Α (Ἀθῆναι 1908), σελ. 31 καὶ ἑξ..

(10) Γρηγόριος ὁ Στ΄ τὴν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1839 ἐκδοθεῖσαν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Ἀπόφασιν, τὴν καταδικαστικὴν τοῦ Θεοσεβισμοῦ, τυπωθεῖσαν ἐν εἴδει φυλλαδίου, ἀπέστειλε καὶ πρὸς τὰς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας καὶ εἰς πλεῖστας ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου, ὅπερ σημαίνει ὅτι εἶχεν ἀρχίσῃ ἤδη εἰσχωρῶν ὁ Θεοσεβισμὸς διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀποφοίτων τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Ἄνδρου εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας. Πρβλ. ΔΕΛΗΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικὰ Ἔγγραφα, Γ, 612, 754, Β, 624 κ.ἄ..

δρυθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν Φαναρίῳ «Θεολογικὴν Σχολὴν (11).

Ὁ ἐπικίνδυνος καθ' ἑαυτὸν Θεοσεβισμός, διδασκόμενος ἐντὸς Σχολῆς συστηματικῶς ἐπιδιδομένης εἰς τοῦτον, καὶ εὑρίσκων κήρυκας καὶ προπαγανδιστὰς τοὺς φανατικοὺς τροφίμους τοῦ καϊρείου Ὀρφανοτροφείου, ἐδημιούργει κατάστασιν οὐχὶ ὁμαλὴν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις καίτοι ἀντεπεξελθοῦσα κατ' αὐτοῦ διὰ καταδίκης τοῦ συστήματος καὶ τῶν προσώπων καὶ διὰ καταλλήλων διοικητικῶν μέτρων καὶ λοιπῶν συστάσεων πρὸς τὰ τέκνα της, ὤφειλεν ὁπωσδήποτε νὰ λάβῃ ἀποτελεσματικωτέρας ἀποφάσεις καὶ κυρίως ἔδει νὰ ἀντιπαρατάξῃ τοὺς ἑαυτῆς στρατιώτας, ὡπλισμένους μὲ τὰ αὐτὰ ἢ καὶ μείζονα πρὸς τὰ τοῦ ἐχθροῦ ὅπλα.

*
* *

Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα πληγή, ἥτις ἀπὸ καιροῦ εἶχε προσλάβῃ γαγγραινώδη ὄψιν, καὶ ἥτις ἔχρῃζεν ἀμέσου ἐπεμβάσεως καὶ ἀποθεραπείας. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ πολλαχῶς αἰσθητὴ γενομένη τότε ἀ π α ι δ ε υ σ ί α τοῦ κ λ ή ρ ο υ, ἐν ὁλοκλήρῳ ἀνεξαιρέτως τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρὸς δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Πατριαρχείοις τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις καὶ ἀπετέλεσε μίαν ἐκ τῶν ἀμεσωτέρων προϋποθέσεων τοῦ Καϊρισμοῦ, καὶ ἡ ὁποία ἀσφαλῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Δὲν θὰ διατρίψωμεν ἐνταῦθα περὶ τὴν διεκτραγώδησιν τῆς τότε καταστάσεως ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου. Αὕτη ἦτο κατάστασις καθεστῶτος. Εἶναι πικραὶ αἱ διαπιστώσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμε πάντοτε κατὰ καιροὺς ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Εἰς Πατριαρχικὸν Ἔγγραφον, «Συστατικὸν τῆς παιδείας καὶ σπουδῆς, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ἱερωθησομένους, νὰ μὴν χειροτονῶνται ἀγράμματοι», ἀναγόμενον εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀνεπίγραφον δέ, κατὰ τὸν ὃν κάμνει ὅμως ὀρθὸν συμπερασμὸν ὁ ἀείμνηστος Μανουὴλ Γεδεὼν (12), δυνάμενον νὰ ἀποδοθῇ Ἱερεμίᾳ τῷ Γ' (1716—1726 τὸ πρῶτον, καὶ 1733 τὸ δεύτερον), ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἐπιγραμματικά : «Ὄντας λοιπὸν τόσον ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμος ἡ σπουδὴ καὶ μάθησις τῶν γραμμάτων εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱερέων, δὲν ἠξεύρομεν πῶς, κρίμασιν οἷς μόνος οἶδε ὁ Θεός, ἔφθασεν εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς εἰς παντελῆ στέρησιν καὶ ὀλιγότητα, καὶ ἐκατήν-

(11) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Β' (ΚΠ 1889), σελ. 229—234.

(12) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Α (ΚΠ 1888), σελ. 180. ἐν σημειώσει.

τησε τὸ θεῖον τοῦτο ἀξίωμα εἰς ὑποκείμενα ἐστερημένα μὲν ἀπὸ τὸ θεοχαρίτωτον τοῦτο καὶ ἐπαινετὸν τῆς παιδείας πρᾶγμα, γεμᾶτα δὲ ἀπὸ ἀμάθειαν ἐσχάτην καὶ βαρβαρότητα καὶ ἀπαιδευσίαν παντελῆ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀμάθειαν καὶ ἀπαιδευσίαν τῶν τοιούτων πόσα κακὰ ψυχοβλαβῆ καὶ ψυχόλεθρα δοκιμάζει τὸ γένος μας καὶ πόσα καλὰ ἐστερήθη δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ νὰ τὰ περιγράφωμεν καὶ νὰ τὰ φανερώσωμεν...» (13).

Ἀπέναντι τῶν θλιβερῶν τούτων διαπιστώσεων τῆς καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ ζητήματος τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου, ἡ Ἐκκλησία κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ, αἱ προσπάθειαι ὅμως αὐτῆς ἔμενον ἄνευ θετικοῦ ἀποτελέσματος.

Οὕτω π.χ. ἐν τῷ αὐτῷ ὡς ἄνω Πατριαρχικῷ καὶ Συνοδικῷ Γράμματι λέγονται ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς θεραπείας τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου τὰ ἑξῆς : «Τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων... καὶ παραγγέλλομεν, καὶ δηλοποιοῦμεν εἰς ὅλους σας, ὅπως ἠξεύροντες καὶ γινώσκοντες καλῶς τὴν γενομένην συνοδικὴν ἡμῶν ταύτην ἀπόφασιν περὶ τῆς χειροτονίας τῶν ἱερέων, ὅσοι Χριστιανοὶ κάθε ἐνορίας, ἢ αὐτοὶ θέλουν νὰ χειροτονηθοῦν, ἢ τὰ παιδιά τους ἔχουν γνώμην νὰ φέρουν εἰς αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, νὰ ἔρχωνται εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἡμῶν Σχολεῖον καὶ ἐκεῖ νὰ σπουδάζουν ἀνεξόδως, καὶ χωρὶς πληρωμήν, καὶ νὰ παιδεύωνται μερικοὺς χρόνους, ἕως οὗ νὰ ἔλθουν εἰς κατάληψιν τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, καὶ νὰ ἠμποροῦν νὰ διαβάζουν, καὶ νὰ καταλαμβάνουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν καὶ ἱερὰ Βιβλία, καὶ ἀφοῦ φανῶσιν ἄξιοι καὶ προκομμένοι καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, τότε νὰ λαμβάνωσι καὶ τὸ θεῖον τοῦτο τῆς Ἱερωσύνης ἀξίωμα, καὶ νὰ ἡ-

(13) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Α (ΚΠ 1888), σελ. 177—178. Ἴδε τὰς σχετικὰς διαπιστώσεις τῆς ἀπὸ τοῦ 1833 συσταθείσης ἑπταμελοῦς ἐν Ἑλλάδι Ἐπιτροπείας, τῆς μελετησάσης τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ καὶ περιλαβούσης ἐν τῇ σχετικῇ Ἐκθέσει αὐτῆς τὴν στατιστικήν, καθ' ἣν ἐπὶ 180 Ἱεραρχῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ 1821, δέκα μόνον διεκρίνοντο ἐπὶ παιδείᾳ, τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ἐγνώριζον ἐλάχιστα γράμματα, οἱ ὑπόλοιποι δὲ ἦσαν πάντη ἀπαίδευτοι, καὶ τὰς λοιπὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαπιστώσεις καὶ πληροφορίας παρὰ von MAURER G. L., Das griechische Volk in öffentlicher kirchlicher und privatrechtlicher Beziehung vor und nach dem Freiheitskampfe bis zum 31 Juli 1834, Vol. I (Heidelberg 1834), p. 475—476, 480—481. Πρβλ. καὶ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χρυσ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Α´ (Ἀθῆναι 1920), σελ. 325.

ξεύρετε καλῶς ὅτι πλέον ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος δὲν χειροτονεῖται» (14).

Ὁμοίως Σεραφεὶμ ὁ Β΄, τὸ 1760, εἰσηγήθη τὴν ἵδρυσιν ἐνταῦθα «κοινοῦ φροντιστηρίου εἰς παράδοσιν τῶν θύραθεν ἐπιστημῶν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς Θεολογίας», ὅπερ καὶ ἐγένετο μὲν ἀποδεκτόν, ἱδρύθη δὲ καὶ ἐλειτούργησε τὸ «φροντιστήριον» τοῦτο, πλὴν διελύθη μετὰ 17μηνον (15).

Γρηγόριος ὁ Στ΄, ὁ ἄμεσος προκάτοχος Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, ἐξαπέλυσε, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1837, Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Γράμμα «Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ἱερέων» ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐτονίζετο ἀπεριφράστως ἡ ἀνάγκη τῆς παιδείας διὰ τοὺς κληρικούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διεξετραγωδεῖτο ἡ καθόλου κατάστασις ἀπαιδευσίας ἐν τῷ κλήρῳ (16), συνιστᾶτο δὲ τελικῶς εἰς τοὺς Ἡγουμένους τῶν Σταυροπηγιακῶν Μονῶν «ὅπως ἐκλέξαντες τοὺς προσφορωτέρους κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν λοιπὴν ἱκανότητα μοναχοὺς» ἀποστείλωσιν αὐτοὺς «εἰς τὰ γειτνιάζοντα κοινὰ σχολεῖα, ὅπου θέλουν ἐξακολουθήσῃ τὰ μαθήματα, δι' ὧν προτετελεσμένοι νὰ προαχθῶσιν ἐν καιρῷ εἰς τὸ τάγμα τὸ ἱερατικόν, εἰδότες καὶ ἐπαισθανόμενοι πόση εὔκλεια καὶ ὑπόληψις πρόκειται εἰς τὴν μετάνοιάν σας ὅταν εἶναι συγκεκροτημένη μὲ πεπαιδευμένους πατέρας καὶ ταξειδιώτας, καὶ πόση ὠφέλεια κατορθοῦται ἀμοιβαίως καὶ πρὸς τοὺς Χριστιανούς......» (17).

(14) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Α (ΚΠ 1888), σελ. 179—180.

(15) ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ Α., Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (ΚΠ 1892), σελ. 385—387. ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Πατριαρχικοὶ Πίνακες (ΚΠ 1884), σελ. 650.

(16) «Ἂν εἰς πάντα ἄνθρωπον ἁπλῶς εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἡ παιδεία— λέγεται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τούτῳ Γράμματι — διὰ τὰ ἐξαίσιά της ἀποτελέσματα, πολλῷ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐγκατειλεγμένους τῷ ἱερῷ κλήρῳ, οἵτινες ὡς ἐπαγγελλόμενοι ποιεῖν ἅμα καὶ διδάσκειν, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωσι καὶ βίον συγκεκροτημένον ἐπ' ἀρετῇ καὶ θεοσεβείᾳ, καὶ γνώσεις εἰς διδασκαλίαν ψυχωφελῆ καὶ διὰ τῆς πράξεως ὁμοῦ καὶ θεωρίας νὰ ἀποδίδωσιν ἀληθῶς καὶ ἀξίως τὰ χρέη, ἅπερ ἀνεδέχθησαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων. Μόλον τοῦτο μὲ λύπην καὶ ἀπορίαν μας βλέπομεν πολλὴν ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν ἀπὸ μέρους τῶν ἱερωμένων εἰς τὸ οὐσιῶδες τοῦτο κεφάλαιον, καὶ πολλοὶ ἀπαίδευτοι καὶ ἀμύητοι καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν ἀκολουθιῶν τὴν ἀνάγνωσιν ἀνεπιτήδευτοι...... προξενοῦντες καὶ αὐτοῖς καὶ ἄλλοις κρῖμα καὶ ὄλεθρον ψυχικόν· καθότι ἐκ τῆς ἀναξιότητος καὶ ἀμαθείας τῶν ἱερωμένων πηγάζει ἡ πρὸς τὰ θεῖα ψυχρότης τῶν Χριστιανῶν, ἡ ἱεροκατηγορία, ἡ παρείσφρησις τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν, καὶ ὅσαι ἄλλαι θρησκευτικαὶ καταχρήσεις ἀνεφύησαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα». ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Β΄ (ΚΠ 1889), σελ. 210.

(17) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Β (ΚΠ 1889), σελ. 211.

Ἐν ἔτει δὲ 1839, ὁ αὐτὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Στ΄ ἵδρυσε τὴν ἐν Φαναρίῳ Θεολογικὴν Σχολήν, ἥτις δὲν ἦτο πάντως ἄσχετος μὲ τὸ καθόλου τοῦτο ζήτημα τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου. Καίτοι, ὡς εἴδομεν, ἡ Σχολὴ αὕτη κυρίως εἰπεῖν συνεστήθη διὰ τὴν ἀποκάθαρσιν τῶν μαθητῶν τοῦ Καΐρου ἀπὸ τῶν θεοσεβικῶν των πλανῶν, οὐχ ἧττον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς δὲν ἦτο καὶ ὁ καταρτισμὸς καταλλήλων διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν λειτουργῶν. Τοῦτο τοὐλάχιστον καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ μὲν Σχολὴ τοῦ Φαναρίου ἀρχῆθεν ὠνομάσθη οὐχὶ ἄλλως ἀλλὰ «Θεολογική», ὁ δὲ πρῶτος ἐν αὐτῇ ἐγκατασταθεὶς διδάσκαλος Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανὸς ὁ Ἴμβριος, ἦτο δόκιμος τῆς Θεολογίας σκαπανεύς, ὃν τὸ σχετικὸν Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Γράμμα Γρηγορίου τοῦ Στ΄ χαρακτηρίζει ὡς «διδάσκαλον τῆς Θεολογίας, ἄνδρα σεβάσμιον, ἐνάρετον, ἀνεπίληπτον, τῇ τε ἐξωτερικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ συγκεκροτημένον καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος Θεολόγον, καὶ δυνάμενον νὰ διδάξῃ τοὺς προσερχομένους τὰς ἀρχὰς καὶ βάσεις τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ νὰ κατηχήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ δόγματα, μυστήρια καὶ λοιπὰς παραδόσεις τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας» (18).

Μετὰ δὲ Γρηγόριον τὸν Στ΄ καὶ Μελέτιος ὁ Γ΄, τὸ 1845, ἐνδιέτριψεν ἰδιαιτέρως περὶ τὸ ζήτημα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ κλήρου. Σχὼν οὗτος τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσχοληθῇ ἐν Σιγιλλιώδει αὐτοῦ Γράμματι μὲ τὴν μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν τότε λειτουργήσασαν Θεολογικὴν ἐν Χάλκῃ Σχολὴν περιγράφει δι᾿ ἁδρῶν γραμμῶν τὴν ἣν ἡ Ἐκκλησία ᾐσθάνετο ζωηρὰν ἀνησυχίαν πρὸ τῆς ἀνάγκης καταρτισμοῦ θεολόγων κληρικῶν. «Οὔτε θείων ναῶν χωρίς, οὔτε ἱερῶν καταστημάτων ἄνευ, ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἐν αὐτοῖς θεολογίαν διδάσκεσθαι, τὴν Ὀρθόδοξον καὶ κοσμοσωτήριον ἡμῶν πίστιν ἔξεστι· ἃ γὰρ ἐν τοῖς θείοις τελεῖται ναοῖς, ὑπὸ τῆς ἱερᾶς χορηγεῖται θεολογίας· τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς θεολογίας διδασκόμενα ἐν τοῖς θείοις ἐπιτελεῖται ναοῖς. Ἀμφότερα γὰρ ταῦτα τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν διαιωνίζουσι καὶ οὕτω τοῖς Ὀρθοδόξοις παρέχει τελεῖν καὶ μυεῖν καὶ τῷ Θεῷ ἑνοῦσθαι καὶ τὴν βεβαίαν ἐν τῇ ψυχῇ λαμβάνειν ἐλπίδα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπαπολαύσεως· λόγον δὲ ἐχόντων πρὸς ἄλληλα ὃν τὸ αἴτιον πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, εὔδηλον ὡς ἐπὶ τὸ ὑπάρχειν θείους ναοὺς καὶ πιστῶν συστήματα, ἀνάγκη προϋπάρχειν θεολογικῆς διδασκαλίας καταστήματα καὶ θεολόγους διδασκάλους...» (19).

(18) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Β (ΚΠ 1889), σελ. 225.

(19) MANSI, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio, Vol. 40, p. 351.

Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ εἰς ὡρισμένας ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου (Καισάρεια, Ἀδριανούπολις, Κρήτη, κ. ἀλλ.) κατεβάλλετο κατὰ καιροὺς προσπάθεια ὅπως ἀντιμετωπισθῇ καὶ ἐπιλυθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου ἐπιτοπίως (20).

Πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι αὗται, αἱ ἐπεκταθεῖσαι ταυτοχρόνως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, παρὰ ταῖς Ὀρθοδόξοις Κοινότησι τῆς Εὐρώπης, τελικῶς δὲ καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις, μαρτυροῦσι τὴν εὐρύτητα τῆς σημασίας καὶ σοβαρότητος, ἣν ἐκέκτητο τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἥτις καὶ ἐθεώρει τοῦτο, ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ὡς ἓν ζήτημα μὴ ἐπιδεχόμενον περαιτέρω ἀναβολήν. Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο. Ἀλλὰ ἡ ὅλη αὕτη κατάστασις, τόσον ἡ τοῦ Θεοσεβισμοῦ, ὅσον καὶ ἡ τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου, ἔκρυθμος, ἀνησυχητική, ἐγκυμονοῦσα χείρονας ἐξελίξεις καὶ ὑποτροπιάσεις, ἦτο ἱκανὴ νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν λιποψυχίαν καὶ τὴν ἀποθάρρυνσιν καὶ τὸν τολμηρότερον ἔτι ἡγέτην ἢ ταγόν. «Τὸ βάρος τῆς Πατριαρχείας καὶ τὰς θλίψεις καὶ δυσκολίας τούτου τοῦ πολυωδίνου ὑπουργήματος ἐγνωρίζομεν καλῶς» ἀνομολογεῖ ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄ εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του (21), καὶ ἡ ὁμολογία του αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ρεαλιστικωτέραν διαπίστωσιν ἐπὶ τῆς τραγικότητος τῶν συνθηκῶν ἐκείνων κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν Θρόνον, ἀλλὰ καὶ καταδεικνύει τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου, ἀποφασισμένου ὅπως ἀντικρύσῃ κατὰ μέτωπον τὸ κακὸν καὶ τὰς ἐπὶ μέρους ὄψεις του.

Β΄

Γερμανὸς ὁ Δ΄, ἀνερχόμενος, τὸ 1842, ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐκληρονόμει, ὡς εἴδομεν, τὸ βάρος ἀλύσσεως ὅλης ἐκτάκτων καὶ ἀνωμάλων συνθηκῶν, ἐπεκτεινομένων ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀνήσυχος ψυχὴ αὐτοῦ, σταθμίζουσα τὴν εὐθύνην τοῦ μέλλοντος καὶ τὸ βάρος τῆς ἀναλαμβανομένης Πατριαρχείας, ἐζήτει νὰ ἀνεύρῃ ἐν

(20) ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν καθ' ἡμᾶς Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», 8 (1887) σελ. 72 κ. ἑξ. ΒΑΦΕΙΔΟΥ Φιλαρ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμ. Γ , μέρ. 6΄, (Ἀλεξάνδρεια 1930), σελ. 335, 392, 394, 401. ΓΕΡΜΑΝΟΥ Μητροπολίτου Σάρδεων, Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄, ὁ ἀπὸ Δέρκων, ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ», 6 (1931), σελ. 632—633, σημ. 113.

(21) Ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ», 6 (1931), σελ. 671. Πρβλ. καὶ ΜΕΞΗ Ἀπ., Ἡ ἐν Χάλκῃ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ (Ἰσταμποὺλ 1934) passim.

τῷ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διανυθέντι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δρόμῳ σημεῖά τινα δυνάμενα νὰ δικαιολογήσωσι αἰσιοδοξωτέραν πως προοπτικὴν διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς Πατριαρχείας του.

Καὶ ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος Πατριάρχης εὗρεν ὄντως τοιαῦτα σημεῖα οὐκ ὀλίγα. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δὲν εἶχε μείνῃ ἀπαθὴς πρὸ τῶν κρισίμων γεγονότων τοῦ ΙΘ΄ ἐκείνου αἰῶνος. Ἀπέναντι τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι κατέκτων δι' ἑαυτὰς ἔδαφος πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ μερικώτερον ἀπέναντι τῆς ἐκρύθμου διὰ τὸ Γένος πολιτικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐὰν μή τι ἄλλο, εἶχε τοὐλάχιστον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀμερίστως ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρὸς τὰ ἑκασταχοῦ γεγονότα καὶ ἐπεισόδια. Παρηκολούθει ἐκ τοῦ ἐγγὺς πρόσωπα καὶ πράγματα, δεικνῦον πάντοτε τὴν μεγαλειτέραν δυνατὴν εὐπάθειαν καὶ εὐαισθησίαν πρὸς ὅ,τι ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐγκυμονοῦν μείζονας κινδύνους καὶ περιπλοκὰς ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Ὡσαύτως ἀπέναντι τῆς αἱμασσούσης πληγῆς τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου καὶ τῆς συνταρασσούσης τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν μάστιγος τοῦ Θεοσεβισμοῦ εἶχον ληφθῇ τὰ ἐνδεικνυόμενα διοικητικὰ μέτρα, ἀποσκοποῦντα ἐὰν μὴ τὴν θεραπείαν τοῦ ὅλου κακοῦ, τοὐλάχιστον τὴν ἀνακοπὴν αὐτοῦ.

Καὶ ἦσαν μὲν πάντα ταῦτα μέτρα ὑπολογίσιμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν ἀνωμάλως ἐχόντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πλὴν δὲν ἀπέβησαν πάντως καὶ μέτρα ὁριστικῶς λύσαντα ἢ ριζικῶς θεραπεύσαντα τὴν ὅλην ἔκρυθμον κατάστασιν, ὡς τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐξ ἄλλων μὲν δεδομένων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τοῖς αἰσιωτέροις τῶν οἰωνῶν συσταθεῖσα καὶ ἐγκαινιασθεῖσα Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Φαναρίου, ἔκλεισε τὰς πύλας της μετὰ διετῆ περιωρισμένην δρᾶσιν, χωρὶς νὰ ἀποδώσῃ τοὺς οὓς ἡ Ἐκκλησία ἀνέμενεν ἐξ αὐτῆς καρπούς, τόσον κατὰ τοῦ Καϊρείου Θεοσεβισμοῦ ὅσον καὶ κατὰ τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου.

Αἱ ἔκτακτοι συνθῆκαι τῆς ἐποχῆς ἐπέβαλλον θετικωτέραν ἀντιμετώπισιν τῶν ζητημάτων. Αἱ μέχρι τότε ἀγαθαὶ προαιρέσεις τῶν ἀοιδίμων προκατόχων Γερμανοῦ τοῦ Δ΄ ἔμενον μόνον ἀπραγματοποίητοι προαιρέσεις, τὰ δὲ ληφθέντα μέτρα καὶ αἱ ἀναληφθεῖσαι λύσεις κατεδικάσθησαν πολὺ ἐνωρὶς εἰς ἀνεπιτυχεῖς δυστυχῶς ἐκβάσεις.

***

Γερμανὸς ὁ Δ΄ εὑρισκόμενος ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1835 ἐπὶ τὴν ποιμαντορίαν τῆς Γεροντικῆς Ἐπαρχίας Δέρκων, καὶ διαμένων

ἄρα ἐν τῇ βασιλευούσῃ, εἶχε πᾶσαν τὴν εὐκαιρίαν καὶ ὅλας τὰς δυνατότητας ἵνα ἐκτιμήσῃ τὸ ἔκτακτον τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διῆγεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἐνεκυμόνει ἡ ὅλη κατάστασις. Ἠδύνατο δὲ καλλίτερον παντὸς ἄλλου νὰ σταθμίσῃ τὸ ἥκιστα λυσιτελὲς τῶν λαμβανομένων ἑκάστοτε ἐκκλησιαστικῶν μέτρων. Συνδιοικητὴς τῆς Ἐκκλησίας μὲ δικαίωμα τακτικῆς συμπαρεδρείας ἐν τῇ Ἐνδημούσῃ Συνόδῳ προσυπογράφει ὡς Δέρκων τὰ προαναφερθέντα Πατριαρχικὰ καὶ Συνοδικὰ Γράμματα, τὸ «Περὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ἱερέων» καὶ τὰ δύο κατὰ τοῦ καϊρείου Θεοσεβισμοῦ.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει αὐτὸν ἵνα ὁμολογήσῃ εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» αὐτοῦ, ὅτι πολὺ πρὸ τῆς εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀναρρήσεώς του ἔβλεπε καὶ παρηκολούθει τὴν ὅλην ἔκρυθμον κατάστασιν, ἰδιαιτέρως δὲ ἐπόνει ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ φαινομένου τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου. «Πρὸ πολλοῦ ἡμεῖς, λέγει, καὶ ἐξ ὅτου εὑρισκόμεθα εἰς ὑπουργήματα ἐκκλησιαστικά, ἐθεωροῦμεν μὲ ἐνδόμυχον λύπην μας τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ κλήρου καὶ τὴν γυμνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ πεπαιδευμένους καὶ ἐναρέτους ἱερωμένους, τῆς ὁποίας ὡς ἀποτέλεσμα ἐβλέπομεν καὶ τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν πρὸς τὸ ἱερατεῖον ψυχρότητα καὶ ἀνευλάβειαν τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν τόλμην πολλῶν κατὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν πολεμίων. Ἡ συναίσθησις τῆς δεινῆς καὶ μεγάλης ταύτης ἐλλείψεως, καὶ πρὶν πατριαρχεύσωμεν, μᾶς προέτρεπε νὰ ἐπαρκῶμεν εἰς πολλοὺς ἐνδεεῖς μαθητεύοντας δι' ἐξόδων μας εἰς τὰ σχολεῖα» (22).

Οὕτω σκεπτομένου τοῦ μεγαλεπηβόλου τούτου Πατριάρχου, οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς συστηματικῆς πλέον ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπετέλει τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀμεσωτέρου ἐνδιαφέροντος τούτου. Καὶ δικαίως. Ἡ ἣν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω κατάστασις τῶν ἐκτάκτων συνθηκῶν δὲν ἦτό τι ἄλλο, εἰμὴ ὁ καρπὸς μιᾶς πελωρίας πάλης ἰδεῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ συμμετοχὴ καὶ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας γενικώτερον, ἦτο αὐτὸ τοῦτο εἰκονικὴ καὶ σχεδὸν ἀνύπαρκτος.

Τοῦτο καλῶς εἶχεν ἐννοήσῃ Γερμανὸς ὁ Δ΄. Διὸ καὶ ἅμα τῇ ἐκλογῇ του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, ἓν ἐκ τῶν πρώτων του μελημάτων ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις ποιμαντορικῆς Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς πρὸς ὅλους τοὺς Ἱεράρχας τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς ὁποίας μέγα μέρος ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικήν, ἣν ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ ἕκαστος Ἱεράρχης ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Ἰδοὺ δὲ πῶς

(22) Ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ», 6 (1931), σελ. 671.

ἐκφράζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης : «...... διενεργῶν ἀόκνως τὰ τῆς ποιμαντικῆς προστασίας σου ἱερὰ χρέη καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου Ὀρθοδόξου νεολαίας, ἐποπτεύῃς ἐν τῇ καλῇ διεξαγωγῇ τῶν σχολείων, τῇ ἀποκαταστάσει εὐσεβοφρόνων καὶ χρηστοήθων διδασκάλων καὶ τῇ παραδόσει προσφόρων τῷ τε χριστιανικῷ καὶ ἠθικῷ ραγιαδικῷ πολιτεύματι, καὶ προσέχῃς εἰς τὸ νὰ μὴ παρεισφρήσωσι κατά τε τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν μέρος νεωτερισμοί...... ἐπεκτείνων δὲ τὴν παρατήρησιν καὶ ἀρχιερατικήν σου ἔρευναν ἐν ἑκάστῳ μέρει τῆς ἐπαρχίας σου, κατοπτεύῃς ἐπιμελῶς μήποτε ἢ προϋπάρχωσιν εὑρισκόμενοι ἢ νεωστὶ παραγίγνωνται ἄνθρωποι ἀγνῶτες καὶ ἀμάρτυροι, καὶ ἑπομένως ὕποπτοι κατά τε τὰ θρησκευτικὰ φρονήματα καὶ τὴν ἠθικὴν διαγωγὴν ταράττοντες τὴν ἡσυχίαν τῶν Χριστιανῶν σου, καὶ λόγοις καὶ τρόποις λυμαινόμενοι τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν καὶ τὴν εὐζωΐαν σκανδαλίζοντες...» (23).

Αἱ ἐκφράσεις αὗται Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, αἱ προδίδουσαι τὴν ἀνησυχίαν καθόλου τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου Πατριάρχου διὰ τὸ καθόλου ἐκπαιδευτικὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρόβλημα καὶ τὴν εὐρύτητα προοπτικῆς, ἀφ' ἧς ἤθελε νὰ ἐπιληφθῇ τῆς θεραπείας τῆς ὅλης πληγῆς, μαρτυροῦσιν ἐν ταὐτῷ καὶ τὸν ὃν διέτρεχεν ἡ Ἐκκλησία βαρὺν κίνδυνον ἐκ τῆς ὑπόπτου δράσεως ἀμφιβόλου Ὀρθοδοξίας ἀνθρώπων τινων, λυμαινομένων τὴν εὐσέβειαν καὶ ἐπαπειλούντων τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν διὰ τοῦ ἀντορθοδόξου κηρύγματος καὶ τῆς ἀντιχριστιανικῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Ὑπὸ μίαν τοιαύτην προοπτικὴν ἡ ἵδρυσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Χάλκῃ ἦτο ὄχι μόνον ἀνάγκη ἀδήριτος, ἀλλὰ καὶ ἡ μόνη λύσις, ἡ δυναμένη νὰ ὁδηγήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἔξω τοῦ δαιδαλώδους ἀδιεξόδου, εἰς ὃ εἶχεν ἀχθῇ αὕτη ὑπὸ τῶν τότε καθόλου συνθηκῶν.

Τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἔξωθεν μὲν κατακλυζόμενον ὑπὸ τῶν νέων τότε ρευμάτων τῶν ἀνατρεπτικῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν, ἔσωθεν δὲ καταπολεμούμενον ὑπὸ τῶν μεμορφωμένων ποικιλωνύμων

(23) Κωδ. Πατρ. Ἀρχειοφ., ΚΗ΄ 250. Τὴν τοιαύτην ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν αὐτὸς πρῶτος νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸν Κοινότητας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς του, καὶ δὴ συγκεκριμένως εἰς τὰς Κοινότητας Βαλατᾶ, Νεοχωρίου, Βεβεκίου, Γενῆ Μαχαλλὲ κλπ. Πρβλ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ Μητρ. Σάρδεων, Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄, ὁ ἀπὸ Δέρκων, ἐν «Ὀρθοδοξία», 6 (1931), σελ. 363 σημ. 47, ἔνθα καὶ σχετικαὶ παραπομπαί. Ἴδε ὡσαύτως καὶ ΣΟΚΟΛΩΦ Ι., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως (Πετρούπολις, 1905), σελ. 555—558 καὶ 561—564.

ἐχθρῶν, ὅσους ἐξώπλιζον αἱ καΐρειοι καὶ ἄλλαι διδασκαλίαι, διαβιβρωσκόμενον δὲ ἐπὶ πλέον καὶ ὑπὸ τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου, τοῦ ἀνικάνου, ὡς εἰκός, νὰ ἀναμετρηθῇ ἴσοις ὅπλοις πρὸς τὸν ἐχθρόν, τὸν Θρόνον τοῦτον, λέγω, καὶ τὸ Πλήρωμα αὐτοῦ ὡραματίσθη ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος Πατριάρχης σωζόμενα μονον διὰ μιᾶς καλῶς ὀργανουμένης Θεολογικῆς Σχολῆς.

Θὰ ἀπέβαινε δὲ ἡ Θεολογικὴ αὕτη Σχολή, κατὰ τὴν σκέψιν καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ Πατριάρχου, ὄχι πλέον ἁπλοῦν τι μόνον «Θεολογικὸν Σχολεῖον», ἀλλὰ «Σχολή», ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, μὲ πρόγραμμα καὶ κατεύθυνσιν τὴν μόρφωσιν μὲν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας μὲ πᾶσαν τὴν δυνατὴν ἐπιστημονικῶς εὐρύτητα,ἀλλὰ καὶ μὲ κύριον καὶ ἄμεσον σκοπὸν νὰ καταστῇ τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο κέντρον, ἐν ᾧ θὰ ἐκαλλιεργοῦντο τακτικῶς καὶ συστηματικῶς τὰ θεολογικὰ γράμματα καὶ ἡ θεολογικὴ καθόλου ἐπιστήμη, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ἀδύνατος οἱαδήτις θετικὴ καὶ λυσιτελὴς ἀντιμετώπισις τῶν κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἰδικώτερον ἐκτοξευομένων ἐπιβουλῶν.

Τὸ σημεῖον τοῦτο μεταξὺ τῶν σκοπῶν διὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος Πατριάρχης ἵδρυσε τὴν Χαλκίτιδα Θεολογικὴν Σχολήν, ἔχει ἐλάχιστα τονισθῇ εἰς ὅσα μέχρι σήμερον ἐγράφησαν ἢ ἐλέχθησαν περὶ Γερμανοῦ τοῦ Δ΄ καὶ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἐτονίσθη δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ ἕτερος τῶν λόγων τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς, ἤτοι ὁ ἀναγόμενος εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν Ὀρθοδόξων κληρικῶν. Εἶναι ἐν τούτοις τὸ σημεῖον τοῦτο ἐκεῖνο, ὅπερ ἀκριβέστερον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ὑφὴν τῶν τότε συνθηκῶν, ὅπερ ἀκόμη ἀμεσώτερον ἐξάγεται ἀπὸ τὸν καθόλου πνευματικὸν καὶ ἰδεολογικὸν ἀγῶνα, ὃν ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος διεξῆγε τότε, καὶ ὅπερ κυρίως — τὸ καὶ σπουδαιότερον — εὑρίσκεται ἐκπεφρασμένον εἰς ἐπίσημα τῆς Ἐκκλησίας Ἔγγραφα τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Οὕτω π.χ. εἰς τὴν ἀπὸ 11ης Ὀκτωβρίου 1843 ἐκδοθεῖσαν Ἐγκύκλιον Ἐπιστολὴν τῷ «Κλήρῳ καὶ λαῷ Μολδαβίας» περὶ διεξαγωγῆς ἐράνου ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ, ἐξαίρεται αὐτὴ καὶ μόνη ἡ πλευρὰ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς. Τοῦ λόγου ὄντος ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ περὶ τοῦ «κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην ἱεροῦ τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος μοναστηρίου» καὶ τῶν ὑπερόγκων χρεῶν, εἰς ἃ ὑπεβλήθη τοῦτο, λέγεται ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἐπὶ τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ «τοῦ νὰ συγκροτηθῇ θεολογικὸν σχολεῖον, ἀναγκαιότατον ὂν ὡς πρὸς τοὺς παρόντας καιρούς, καθ' οὓς πολλαὶ ἀναφαίνονται ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Ὀρθοδόξου ἡμῶν ἀνατολικοῦ δόγμα-

τος» (24). Καὶ τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀκριβῶς προσέβαλλεν ὁ κατ' ἐπίδρασιν τῆς ἐκ Δύσεως «Διαφωτίσεως» μορφωθεὶς ἐν Ἑλλάδι Καϊρισμός.

Ἐὰν εἰς τὴν σαφῆ ταύτην τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐγγράφου μαρτυρίαν προστεθῇ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴ Σχολὴ ἱδρύετο τρόπον τινὰ εἰς διαδοχὴν τῆς ἐν Φαναρίῳ Θεολογικῆς Σχολῆς, τῆς ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ παυσαμένης νὰ ἐργάζηται (25), ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα συνεχίσῃ τὸ ἐκεῖ ἀρξάμενον ἔργον διὰ τῆς συγκροτήσεως Ὀρθοδόξου ἑστίας ἀποβλεπούσης εἰς τὸν προαποφασισθέντα ἀντικαϊρικὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς συγκεκροτημένης θεολογικῆς σκέψεως τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τῶν διὰ τοῦ Θεοφίλου Καΐρου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκπροσώπων τοῦ φιλελευθέρου κοσμικοῦ φρονήματος ὑπεισερχομένων ἀντορθοδόξων καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀντιχρίστων πλέον θεωριῶν καὶ ρευμάτων, καταφαίνεται ποῖος ὁ βαθύτερος ἰδεολογικὸς λόγος, ὁ ὠθήσας Γερμανὸν τὸν Δ', ὅπως ἱδρύσῃ τὴν Θεολογικὴν ἐν Χάλκῃ Σχολήν.

Τοῦτο ἄλλωστε ἰδιαιτέρως τονίζεται καὶ ἐξαίρεται καὶ εἰς τὸ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1853 ἐκδοθὲν Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ', ἐπὶ τῇ ἐπανεκδόσει τὸ δεύτερον τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Σχολῆς. Ἐν αὐτῷ ὑπογραμμίζεται καθόλου ἡ ὑψηλὴ σημασία, ἣν κέκτηνται τὰ θεολογικὰ «Διδασκαλεῖα», τὰ ὁποῖα ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀπὸ γενικωτέρας καὶ συστηματικωτέρας πλευρᾶς καλλιέργειαν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀποβαίνουσιν ὡς τὰ φυτώρια ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ διὰ τῶν ὁποίων, ὡς λέγεται ἐπὶ λέξει, «τὸ τοῦ Θεοῦ διδάσκεται

(24) Κωδ. Πατρ. Ἀρχειοφ. ΚΑ', 301. Ἴδε καὶ ταυτοσήμου περιεχομένου Πατριαρχικὸν Γράμμα τῷ Μ. Λογοθέτῃ τῆς Ἡγεμονίας Μολδαβίας, ἐνθ. ἀν. Πρβλ. καὶ ΔΕΛΗΚΑΝΗ Καλλ., Πατριαρχικὰ Ἔγγραφα, Γ, 613.

(25) Τὸ ὅτι ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐκαλεῖτο εἰς διαδοχὴν τῆς ἐν Φαναρίῳ τοιαύτης καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ δὴ συγκεκριμένως ἀπὸ τὸ ἔργον ὅπερ ἡ Χαλκίτις Σχολὴ ἐπετέλεσεν εἰς τὸν ὑπερεκατονταετῆ βίον της, ἔργον ὅπερ συμπίπτει κατὰ γράμμα πρὸς ἐκεῖνο δι' ὃ προωρίζετο ἡ ἐν Φαναρίῳ Σχολή. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θεωρῶ χρήσιμον νὰ ἀναφέρω τὰς λέξεις τοῦ οἰκείου Πατριαρχικοῦ Ἐγγράφου, δι' ὧν ἐδικαιολογεῖτο ἡ ἵδρυσις τῆς ἐν Φαναρίῳ Σχολῆς. «...συνδιασκεψάμενοι ἐνεκρίναμεν ὁμοφώνῳ γνώμῃ ὡς ἀναγκαιότερον, σωστικώτερον καὶ οὐσιωδέστερον μέτρον, ἐν τῇ παρούσῃ ταύτῃ πνευματικῇ περιστάσει, καὶ κοινῇ ψήφῳ ἔγνωμεν, ἵνα συστήσωμεν ἐνταῦθα, κατὰ τὸ Φανάριον, ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς Ἐκκλησίας ἐποπτείαν, Θεολογικὴν Σχολήν, ἀποκαταστήσαντες ἐν αὐτῇ διδάσκαλον Θεολογίας... δυνάμενον νὰ διδάξῃ τοὺς προσερχομένους τὰς ἀρχὰς καὶ βάσεις τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως...». ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Κανονικαὶ Διατάξεις, Β' (ΚΠ 1889), σελ. 224—225. Πρβλ. καὶ ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι., Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν καθ' ἡμᾶς Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», 8 (1887), σελ. 72—73.

θέλημα τοῖς εὐσεβῶς ἅμα καὶ ἐντίμως βιωσομένοις, καὶ τὸ τῆς πίστεως τάλαντον φιλοπόνως διαδιδόμενον πολλαπλασιάζεται, καὶ νοῦς φωτίζεται, καὶ ἦθος κοσμεῖται, καὶ λόγος ῥυθμίζεται, καὶ πᾶσα γνῶσις καὶ ἐπιστήμη εὐμεθόδως τε καὶ κατὰ σκοπὸν διδασκομένη παντοίαν τοῖς φιλομαθέσι τῶν νέων τὴν ὄνησιν προμνηστεύεται......» (26).

Γ

Ἀλλ' οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες Γερμανοῦ τοῦ Δ' δὲν προεβλέπετο ὅτι θὰ ἔληγον διὰ μόνης τῆς ἱδρύσεως τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς. Διὰ τοὺς αὐτοὺς ἰδεολογικοὺς καὶ ἄλλους λόγους, δι' οὓς ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης ἵδρυεν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ Πατριαρχείᾳ τὴν Χαλκίτιδα Σχολήν, διὰ τοὺς αὐτοὺς καὶ πάλιν λόγους, καὶ ἐν ἀμεσωτέρᾳ τὴν φορὰν αὐτὴν ἐξαρτήσει καὶ δὴ καὶ ἀντιθέσει καὶ ἀντιπράξει πρὸς τὴν δρᾶσιν καὶ τὸ καθόλου ψυχοφθόρον ἔργον τοῦ Καΐρου καὶ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Ὀρφανοτροφείου του, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀστέγων καὶ ὀρφανῶν παιδίων τῆς Πόλεως ἀπὸ τοὺς παντοίους ἐκ τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἐκ τῆς στερήσεως τῆς ἀμέσου προσοχῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιστασίας προερχομένους κινδύνους, ἀνέλαβε κατὰ τὴν ὀλιγόμηνον δευτέραν Πατριαρχείαν αὐτοῦ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἔξω τοῦ Ἑπταπυργίου Ἐθνικοῦ Ὀρφανοτροφείου.

Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν Γερμανὸς ὁ Δ' ὠργάνου τὸ Ὀρφανοτροφεῖόν του, εἶναι ἡ περίοδος καθ' ἣν ἀπροσκόπτως καὶ ἀνενοχλήτως πλέον ἐξηκολούθει λειτουργοῦν τὸ ἐν Ἄνδρῳ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Καΐρου. Οὗτος δέ, ὡς καὶ προλαβόντως εἴπομεν, ἐπανακάμψας εἰς Ἑλλάδα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1844, ἀκωλύτως ἐπεδίδετο εἰς τὸν προπαγανδισμὸν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν θεοσεβικῶν του δοξασιῶν, ἐν τῷ καὶ πάλιν ἐπανδρωθέντι Ὀρφανοτροφείῳ του.

Γερμανὸς ὁ Δ' συλλαμβάνων τὴν ἰδέαν τῆς συστάσεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἐνταῦθα Ὀρφανοτροφείου καὶ πραγματοποιῶν αὐτήν, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διὰ τῶν αὐτῶν ὅπλων ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Διὸ καὶ εἰς πλεῖστα Ἐπίσημα Ἔγγραφα, σχετικὰ πρὸς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, ἐμφανίζει τὸ ἔργον του ἀποβλέπον πρὸς σκοποὺς οὐχὶ μονομερῶς φιλανθρωπικούς, πρὸς τὴν ἁπλῆν δηλονότι στέγασιν καὶ τὸν χορτασμὸν τῶν ἀνηλίκων ὀρφανῶν, ἀλλὰ πολλῷ εὐρύτερον, πρὸς σκοποὺς μορφωτικοὺς καὶ ἐκπαιδευτικούς.

Εἰς Πατριαρχικὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Φεβρουαρίου 1853, ἀναφερόμενος εἰς τὸν μορφωτικὸν σκοπόν, ὃν ἐπεδίωκε τὸ ὑπὸ ἵδρυσιν Ὀρφανοτροφεῖον λέγει, ὅτι «οἱ τέως ὀρ-

(26) Κωδ. Πατρ. Ἀρχειοφ., ΚΘ' 49.

φανοί, ἄποροι καὶ ἀπροστάτευτοι παῖδες, οἱ ψυχικὸν καὶ σωματικὸν ὄλεθρον διαφοροτρόπως τρέχοντες», ἐκτὸς τῆς θαλπωρῆς, ἣν θὰ εὕρισκον ἐν αὐτῷ θὰ ἐξεπαιδεύοντο «τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας καὶ ἠθικῆς», καὶ τοῦτο ἵνα μὴ οὗτοι «ἐν γυμνότητι καὶ πενίᾳ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ὁδούς, ἄμοιροι πάσης προστασίας, καθίστανται ἕρμαιον ἀλλοθρήσκων καὶ ἑτεροδόξων, ἢ ἐκτραχηλίζονται εἰς πᾶν εἶδος ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφθορᾶς» (27).

Δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερον ἐπὶ τῆς καθόλου ἱστορίας τοῦ Γερμανείου Ὀρφανοτροφείου. Τὰ ὀλίγα αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι ἀρκετὰ ἵνα ἀποδείξωσι Γερμανὸν τὸν Δ΄ δρῶντα λυσιτελῶς καὶ ἀποφασιστικῶς καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦτον πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ ἐμφωλεύοντος εἰς τὴν ἐποχήν του κακοῦ, καὶ ἀποβαίνοντα ἐν ἑκάστῃ δεδομένῃ εὐκαιρίᾳ ἀκριβὴς ἐκτιμητὴς τῶν συνθηκῶν καὶ ῥηξικέλευθος ἐκτελεστὴς τῶν ἐπιβεβλημένων λύσεων καὶ ἀποφάσεων.

*
* *

«...... Ἡ περὶ τὴν εὐκοσμίαν καὶ βελτίωσιν ἁπάντων τῶν δημοσίων ἐν γένει ἄοκνος τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ ἐκ πείρας ἀποδεδειγμένη ἐπιμονὴ καὶ ἀφοσίωσις, δι᾿ ὧν χαρακτηρίζεται ἀνέκαθεν ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, ἀνεπτέρωσαν τὰς περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος ἐλπίδας ἁπάντων τῶν ἐπιποθούντων τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρύθμισιν τῶν δημοσίων πρὸ πάντων τῆς παιδείας ἐνδιαιτημάτων. Καὶ τῷ ὄντι! Ἄριστα σκεπτομένη, ἐν τῇ βαθείᾳ αὐτῆς συνέσει, ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, εὐθὺς ἀπὸ τῇ θείᾳ νεύσει ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀναβάσεως Αὐτῆς, καίπερ περιστοιχιζομένη ὑπὸ πολλῶν καιρικῶν περιπετειῶν καὶ ἀνωμαλιῶν, εἰς ἅς, ὡς μὴ ὤφελεν, ὑπέπεσεν ὁπωσδήποτε τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἐπέστησε.....» (28).

Μὲ τὰς λέξεις αὐτάς, ἀποπνεούσας πλήρη καὶ ἰσορροπημένον ρεαλισμόν, ὁ πολὺς Β. Καλλίφρων ἀπευθύνετο, τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1853, δι᾿ ἐκθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην Γερμανὸν τὸν Δ΄, ζητῶν τὴν Πατριαρχικὴν ἐπέμβασιν καὶ ἐπιστασίαν διὰ σχολικὸν ζή-

(27) Κωδ. Πατρ. Ἀρχειοφ. ΚΗ΄, 298. Πρβλ. καὶ ΚΑ΄, 367, ΚΓ΄, 96 κ. ἄλ. Ἴδε καὶ Ἐπιστολὴν (9 Φεβρουαρίου 1853) τῷ Ἡγεμόνι Μολδαβίας πρὸς ἀποστολὴν ξυλείας ὑπὲρ τοῦ ἀνεγειρομένου Ὀρφανοτροφείου, ΚΗ΄, 297. Πρβλ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ, Μητρ. Σάρδεων, Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄, ὁ ἀπὸ Δέρκων, ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ», 6 (1931), σελ. 369, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.
1867), σελ. 14.
(28) ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΟΣ Β. Δ., Ἐκπαιδευτικὰ καὶ Ἐκκλησιαστικὰ (ΚΠ

τημα γενικωτέρου τότε ἐνδιαφέροντος. Αἱ λέξεις αὗται, αἱ χαρακτηρίζουσαι τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ βάρος τῶν «καιρικῶν περιπετειῶν», ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐξετυλίχθη ἡ σεμνὴ Πατριαρχεία του, ἀποτελοῦσι τὴν ἁπλουστέραν δικαίωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἔθεντο εἰς ἑαυτὰς αἱ λιταὶ αὗται σελίδες.

Γερμανὸς ὁ Δ′ καὶ ἡ ἐποχή του θὰ διατηρηθῶσιν ἀλησμόνητοι ὑπὸ τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσι τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανικῶν ψυχῶν, ὁ μὲν ὡς Πατριάρχης ἐκ τῶν ὀλίγων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἡ δὲ ὡς ἐποχὴ ἐκ τῶν κρισιμωτέρων καὶ περιπετειωδεστέρων, ὅσας ἐγνώρισεν ὁ Πανίερος Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ἐποχὴ ὅμως ἥτις ηὐμοίρησε νὰ ἐπιστεφθῇ καὶ «πυργωθῇ» διὰ δύο ἀπαραμίλλων ἔργων, διὰ δύο ἱερῶν στεγῶν, προσατενιζουσῶν σταθερῶς πρὸς τὴν ἐπιτυχῆ καὶ ἀεὶ καρποφόρον αὔριον.

Οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία ὅτι αἱ συνθῆκαι ἀνέδειξαν ἥρωα τὸν Πατριάρχην ἐν τοῖς ἔργοις του καὶ ὅτι Γερμανὸς ὁ Δ′ ἀνεδείχθη μείζων τῶν περιστάσεων.

Διάκονος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ

Ἡ συμπλήρωσις 100ετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, ἀπετέλεσεν εὐκαιρίαν τιμητικῆς ἐκδηλώσεως ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ὑπέροχον πρόσωπον καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν ἔργον τοῦ μεγαλεπηβόλου ἐκείνου Πατριάρχου.

Ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, ἀνακοινωσαμένη τὴν συμπλήρωσιν 100ετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, Ἱδρυτοῦ καὶ θεμελιωτοῦ τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, εἰσηγήσατο ὅπως, εἰς ἀπότισιν φόρου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην, ἐξαρθῇ κατὰ τρόπον πανηγυρικὸν ἡ ἐπέτειος αὕτη. Προτάσει τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος ἐνεκρίθη ὅπως ἡ ἐπέτειος αὕτη ἑορτασθῇ ἔν τε τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης.

Α΄. ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ

Τῇ Κυριακῇ 27ῃ Σεπτεμβρίου, ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Λειτουργία εἰς μνημόσυνον τοῦ Μακαριστοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν προσῆλθον οἱ Ἄρχοντες Ὀφφικιάλοι, οἱ Καθηγηταὶ καὶ μαθηταὶ τῆς τροφοῦ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἀντιπροσωπεία τῶν Ὀρφανοτροφείων, πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων, Φιλοπτώχων Ἀδελφοτήτων καὶ Μορφωτικῶν Συλλόγων καὶ πλῆθος εὐλαβῶν Χριστιανῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὸν ἐπιμνημόσυνον ἐξεφώνησεν ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κ. Ἰάκωβος.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, μεταβὰς εἰς Βαλουκλῆ ἀνέγνω τρισάγιον ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου τάφου τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΛ. ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβάσμιοι Ἱεράρχαι,
Εὐσεβὲς Ἐκκλησίασμα,

Η ΑΓΙΑ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὡραϊζομένη μὲ τὴν πληθὺν τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Πατριαρχῶν, οἱ ὁποῖοι ὥς τινες λάμποντες ἀστέρες περικοσμοῦν τὸ πνευματικὸν αὐτῆς στερέωμα, μετὰ πολλῆς ἐγκαυχήσεως τιμᾷ σήμερον τὴν ἑκατοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Πάντες οἱ ἐπὶ τὸν Ἁγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν τοῦτον Θρόνον ἀναβάντες Πατριάρχαι, καθηγιασμένοι ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ πολυευθύνῳ αὐτῶν διακονίᾳ, ἔχουσιν ἀπαθανατισθῆ εἰς τὴν χρυσῆν βίβλον τῆς Ἱστορίας.

Ἀλλὰ τὸ σεπτὸν ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄., ἔρχεται συχνὰ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν, ὁσάκις ἀντικρύζομεν ἓν περίσεμνον καὶ προσφιλὲς τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἵδρυμα, τὴν ἐν Χάλκῃ Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολήν. Ἡ Σχολὴ αὐτη, ποίημα τῶν πόνων καὶ τῶν μόχθων τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ, εἶναι μία ζῶσα φωνή, δημιουργοῦσα εἰς μὲν τοὺς μαθητὰς αὐτῆς αἰσθήματα ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης, εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς αἰσθήματα τιμῆς καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸν μεγαλεπήβολον ἐκεῖνον Πατριάρχην.

Ἐπὶ πλέον τὸ εὐαγὲς Ἵδρυμα τῶν Ὀρφανοτροφείων μᾶς ἀνάγει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ, ὁ ὁποῖος ἵδρυσεν ἐν Ἑπταπυργίῳ τὸ πρῶτον Ὀρφανοτροφεῖον μὲ σκοπὸν τὰ ὀρφανὰ «νὰ περιθάλπωνται καὶ ἐκπαιδεύωνται τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Θρησκείας καὶ ἠθικῆς».

Πάντες γνωρίζομεν τὴν πνευματικὴν ἀνθοφορίαν τῶν δύο τούτων Ἱδρυμάτων.

Εἰς ἑκατοντάδας ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς ἀποφοίτων, ἐξ ὧν ἄλλοι ὡς Πατριάρχαι, ἄλλοι ὡς Ἀρχιερεῖς ἢ Κληρικοὶ καὶ ἄλλοι ὡς ἐργάται ἐν τῷ Ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, προσέφερον καὶ προσφέρουσιν ὑψίστας ὑπηρεσίας οὐχὶ μόνον εἰς τὸ Οἰκουμε-

νικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Μέγας εἶναι ἐξ ἄλλου ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρφανῶν, τὰ ὁποῖα εὗρον θαλπωρὴν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον καὶ χάρις εἰς αὐτὸ ἠδυνήθησαν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν μίαν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Χρέος λοιπὸν χρεῶν μέγιστον ἐκπληροῖ ἡ Ἐκκλησία, μνημονεύουσα σήμερον ἑνὸς διαπρεποῦς ἡγουμένου ἡμῶν ἐν τῇ πίστει, ὁ ὁποῖος κατέλιπε τοιαῦτα ἔργα, μαρτυροῦντα περὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν μεγαλειτέραν τιμήν, πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ ἐγκώμιον λόγου. Τὸ καλύτερον ἐγκώμιον εἶναι τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῇ εὐσήμῳ ταύτῃ ἐπετείῳ διακατέχουν τὰς καρδίας πάντων, τοῦ Σεπτοῦ ἡμῶν Πατριάρχου, τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων, τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν σεπτὴν μορφὴν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου.

Ὡς μίαν ταπεινὴν προσφορὰν εἰς μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ'., ὁ Ἱερὸς Ἄμβων θὰ ἀναπτύξῃ δι' ὀλίγων τὴν πρὸς τὴν παιδείαν μέριμναν καὶ συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ κοσμικοῦ φυράματος εἰς βασιλείαν πνευματικὴν καὶ τὴν μόρφωσιν ἠθικῶν χαρακτήρων, ἐνεκολπώθη ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐκαλλιέργησε, προσδώσασα εἰς αὐτὴν μορφὴν Χριστιανικήν.

Οἱ Πατέρες ἐν τῷ βάθει τῆς σοφίας αὐτῶν κατενόησαν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εὑρίσκει μὲν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν κατὰ Θεὸν σοφίαν, τὸ πραγματικὸν νόημα τῆς ζωῆς, οὐχ' ἧττον ὅμως ἐξωραΐζεται καὶ ἐξευγενίζεται διὰ τῶν διδαγμάτων τῆς ἔξωθεν παιδείας, διὰ τῶν ἀνατάσεων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐξιδανικεύσεων τῆς τέχνης.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος χαρακτηρίζει τὴν παίδευσιν «τὸ πρῶτον τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν». Δὲν ἐννοεῖ μόνον τὴν Χριστιανικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν θύραθεν καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἔξωθεν γνῶσις εἶναι πολύτιμος διὰ τὸν Χριστιανόν, πλὴν οὗτος πρέπει νὰ προσέξῃ νὰ μὴ ὑποτάξῃ τὸν κτίστην εἰς τὴν κτίσιν ὡς οἱ ἄφρονες, ἀλλὰ ἐκ τῶν δημιουργημάτων ὁδηγούμενος, νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸν δημιουργὸν «αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ». (2 Κορ. 10, 5).

Τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῆς παιδείας ἔχει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζων τὸν Ὅμηρον «ἐπαινέτην ἀρετῆς ἁπάσης» συνιστᾷ εἰς τοὺς νέους ὅπως, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν μελισσῶν, λαμβάνωσιν ἐκ τῆς ἔξωθεν σοφίας ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον.

Οἱ Πατέρες ἔγιναν οἱ φορεῖς τῆς ἐπιμελημένης γλώσσης καὶ τοῦ ἁρμονικοῦ λόγου εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Φιλολογίαν. Εἰς τὰ ἔργα των ἀναγνωρίζει κανεὶς εὐκόλως τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν γλαφυρότητα. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶναι περισσότερον πλούσιον καὶ ὀλιγώτερον ἀττικόν, ἀλλὰ πάντοτε ἁρμονικὸν καὶ καθαρόν.

Ἀπαράμιλλοι εἰς πίστιν καὶ ἀρετὴν οἱ Πατέρες, διεκρίθησαν συνάμα ὡς ἄριστοι χειρισταὶ τοῦ λόγου, ἐδημιούργησαν τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῶν Χριστιανικῶν Γραμμάτων καὶ ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης.

Τὸ παράδειγμα τῶν Πατέρων ἠκολούθησεν ὡς κανόνα ἡ Ἐκκλησία. Ὅλαι αἱ Θεολογικαὶ Σχολαὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων ἐκαλλιέργησαν τὴν θύραθεν παιδείαν.

Αἱ περιώνυμοι Μοναὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ἀλλαχοῦ δὲν παρέλειπον παραλλήλως πρὸς τὴν πίστιν νὰ μεταλαμπαδεύωσι καὶ τὴν ἔξωθεν γνῶσιν. Καὶ χάρις εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς διεσώθησαν πολλὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ εἶχον καταδικασθῆ εἰς τοῦ χρόνου τὸν ἀφανισμόν.

Ἡ Ἐκκλησία διετήρησε τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀνήγαγε μάλιστα εἰς περιωπὴν κατὰ τοὺς μέσους καὶ νεωτέρους χρόνους. Παντοῦ ἵδρυσε Σχολεῖα Παιδαγωγικά, Φιλολογικὰ καὶ Ἐπιστημονικὰ καὶ παρήνει τοὺς Ἀρχιερεῖς διὰ τὴν τῶν Σχολῶν ὑποστήριξιν καὶ προαγωγήν. Σχολαὶ ὡς ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους, ἡ Ἀθωνιάς, ἡ Πατμιὰς καὶ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς Ἐκκλησίας κατεύθυνσιν, παραμένουν μέχρι σήμερον διάσημοι, τόσον διὰ τὴν κλασικοχριστιανικὴν μόρφωσιν τὴν ὁποίαν παρεῖχον, ὅσον καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τοὺς ὁποίους ἀνέδειξαν.

Εὐσεβεῖς διδάσκαλοι, χωρὶς νὰ παραγνωρίζωσι τὴν χρησιμότητα τῆς κλασικῆς καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, ἔθεσαν εἰς τὴν παιδείαν τὴν Χριστιανικὴν σφραγῖδα καὶ μὲ αὐτὴν καθίστων τοὺς μαθητὰς «πιστοὺς θησαυροὺς ἀρετῶν». Διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι ὁμιλοῦν ἢ γράφουν διὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐκφράζονται μὲ βαθὺν σεβασμὸν διὰ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν Γραμμάτων.

Εὑρισκόμεθα εἰς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος. Νέα ρεύματα ἤρχισαν νὰ εἰσχωροῦν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι ἐνεφάνησαν πρόοδον καὶ ἔρριψαν εἰς τὸ μέσον ἰδέας ὑλιστικὰς καὶ συστήματα βίου λίαν καινοτόμα καὶ ἐπικίνδυνα. Νέαι θεωρίαι, ἀπορρίπτουσαι πᾶσαν μεταφυσικὴν ἑρμηνείαν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, ἀπειλοῦν τὰς βάσεις τῆς ὑγιοῦς σκέψεως.

Ὁ ἐμφανισθεὶς ὀρθολογισμὸς δημιουργεῖ τὴν ἀρνητικὴν κριτικὴν ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἐπιστήμῃ καὶ ἐπιζητεῖ νὰ καταρρίψῃ πᾶσαν ὑπὲρ λόγον ἔννοιαν.

Ἐνώπιον τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ προσαρμόσῃ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς πανοπλίαν διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ πληρέστερον εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς της.

Καὶ ἐνεφανίσθη τότε ὁ κατάλληλος ἡγούμενος, ἐν τῇ πίστει, ἱκανὸς νὰ γνωρίσῃ τὸ δέον. Ἦτο ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄, ὁ ἀπὸ Δέρκων. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν παιδείαν ἦτο ἐξαιρετική. Ὡς Μητροπολίτης Βιθύνης, Δράμας καὶ Δέρκων εἶχεν ἱδρύσῃ Σχολεῖα καὶ εἶχε μεριμνήσῃ ἐξ ἰδίων διὰ τὴν μόρφωσιν φιλομαθῶν νέων.

Ἤδη ἐπεβάλλετο ἡ ἀρτία μόρφωσις τοῦ Κλήρου. Ὅσον καὶ ἂν ἡ παίδευσις ἔφερε χαρακτῆρα ἐκκλησιαστικόν, ὅσον καὶ ἂν ἐλειτούργουν εἰδικὰ σχολεῖα διὰ τὸν Κλῆρον, ταῦτα ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Καὶ εἶχε μὲν ἱδρυθῆ πρό τινων ἐτῶν μικρά τις Θεολογικὴ Σχολή, ἀλλὰ καὶ αὐτή, λόγῳ ἐλλείψεως πόρων, ἔπαυσε λειτουργοῦσα.

Ἡ προσοχὴ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ ἐστράφη τότε πρὸς ἓν παλαίφατον καὶ σεβάσμιον ἵδρυμα, τὸ ἐν Χάλκῃ Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος «τῶν κύκλωθεν νήσων ὑπολάμπον τῇ θέσει τοῦ τόπου».

Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ Μονὴ ἔχουσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, πρῶτον ἀνακαινιστὴν τὸν Ἱερὸν Φώτιον, ἀπὸ τοῦ ι΄ αἰῶνος εἶχεν ἀποβῆ πνευματικὸν φροντιστήριον «στούδιον σοφίας καὶ μαθημάτων, οὐ μόνον μοναζόντων, ἀλλὰ καὶ Βασιλέων καὶ Ἀρχόντων».

Ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς σκέπτεται νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Μονὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν πνευματικήν της αἴγλην. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1842 μεταβαίνει ἐπὶ τόπου ὀνειροπόλος.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις εἶναι ἀπαισιόδοξος. Ὁ Ναός, συνεπείᾳ σεισμοῦ, εἶναι ἑτοιμόρροπος. Τῆς οἰκοδομῆς, «πυρικαύστου γενομένης», σώζεται μόνον μέρος πρὸς παραμονὴν τῶν Μοναχῶν. Αἰσθάνεται ἄλγος ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Τίποτε ὅμως δὲν τὸν ἀπογοητεύει. Ζῇ μέσα εἰς ἓν ὅραμα. Εἰς τὸν ἱμερόεντα αὐτὸν λόφον ἀποφασίζει νὰ κτίσῃ τὴν Ἱερὰν Πατριαρχικὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὅσον φωτεινὴ καὶ ἂν εἶναι πάντοτε ἡ σκέψις τοῦ πρωτοπόρου, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἑρμηνεύσῃ εἰς τοὺς ἀδαεῖς τὰ δέοντα, θὰ σημειωθῇ πάντοτε ἡ ὀλιγοπιστία τῶν πολλῶν, ἡ κριτική.

Καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Πατριάρχου συνήντησε σοβαρὰ προσκόμματα, ἀπειλήσαντα ἀκόμη καὶ τὴν κατεδάφισιν. Ἀλλ' ὁ Πατριάρχης ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ «Θεοφιλοῦς σκοποῦ» ὑπερενίκησε τὰ ἐμπόδια καὶ κατώρθωσε διὰ προσωπικῶν ἐξόδων καὶ διὰ συνδρομῶν Πατριαρχῶν, Ἀρχιερέων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ Σταυροπηγιακῶν καὶ ἐνοριακῶν Μοναστηρίων νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ Ἱερὸν σκήνωμα εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ Μοναστηριακὴν μορφήν. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1843 ἡ ἀνακαίνισις εἶχε συμπληρωθῇ.

Αἱ θερμαὶ παρακλήσεις τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὴν Παναγίαν Τριάδα εἶχον εἰσακουσθῆ. Ὁ θεοφιλὴς ζῆλος εἶχε καρποφορήσει. Τὸ τέμενος τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ᾠκοδομήθη. Ἀπέμενε μόνον ἡ ἐξεύρεσις τῶν λειτουργῶν καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν πόρων.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1844 ὁ Πατριάρχης Γερμανός, «εὑρὼν συνάδουσαν τὴν γνώμην τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων, κατήρτισεν ἤδη κατάλογον ἐτησίας εἰσφορᾶς εἰς συντήρησιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τῇ 13ῃ Σεπτεμβρίου ἐν ἐκδήλῳ συγκινήσει τελεῖ ὁ ἴδιος τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας καὶ ἀναφωνεῖ : «Δόξα σοι ὁ Θεός, ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦτο τὸ Θεάρεστον. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ μόνη φιλοδοξία τῆς Πατριαρχείας μου».

Ἀμέσως ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ Σχολῇ ὁ συνοδικῶς προσκληθεὶς ἵνα ἀναλάβῃ τὴν Σχολαρχίαν ἄριστος ἐν Θεολόγοις διδάσκαλος Κωνσταντῖνος Τυπάλδος καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί. Οὕτω τὸ ὄνειρον τοῦ φιλομούσου Πατριάρχου ἔγινε πραγματικότης.

Παρῆλθον ἔκτοτε ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη. Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης, καταστᾶσα περιώνυμος, προσφέρει ἔκτοτε συνεχῶς τὰς πολυτίμους αὐτῆς ὑπηρεσίας. Ἀπέβη Νέα Σιών, ἡ πνευματικὴ ἑστία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐκ τῆς ὁποίας φωτίζονται καὶ οἱ ἄλλοι Ἁγιώτατοι Θρόνοι καὶ αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Μαθηταὶ ἐκ τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης προσέρχονται εἰς τὸ ὑποβλητικὸν περιβάλλον καὶ καταρτίζονται εἰς τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν, γυμναζόμενοι συνάμα εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἦθος καὶ φρόνημα.

Χορεία σοφῶν Καθηγητῶν καὶ ἐμπνευσμένων μαθητῶν ἐξαγγέλλουν τὴν δόξαν αὐτῆς εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, σεμνυνομένη διὰ τὴν περίπυστον ταύτην Θεολογικὴν Σχολήν, διατηρεῖ ὡς τιμίαν παρακαταθήκην τὴν συντήρησιν αὐτῆς, καὶ ὡς ἱερὰν ὀφειλὴν τὴν «εἰς τὸ τελειότερον προαγωγὴν τοῦ Θεοφιλοῦς ἔργου» τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ'.

Ἀοίδιμε Πατριάρχα !

Ἡ ἀγάπη Σου πρὸς τὴν παιδείαν παρήγαγε λαμπρὸν ἔργον. Ἡ Ἐκκλησία περιβάλλει μὲ πολλὴν στοργὴν τὴν προσφιλῆ Σου Θεολογικὴν Σχολήν, καὶ θεωρεῖ αὐτὴν ὡς χρυσῆν κορωνίδα τῶν πόνων της ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος. Μνημονεύοντες σήμερον τοῦ Σεπτοῦ Σου ὀνόματος, φέρομεν εἰς τὸν νοῦν μας ὅλους τοὺς ἀγῶνάς Σου.

Ἀναβαίνομεν τὸν προσφιλῆ λόφον καὶ συμμετέχομεν τῆς ἱερᾶς Σου συγκινήσεως καὶ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀποπερατώσει τοῦ λαμπροῦ ἔργου Σου. Αὐτὸ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἱερὸν καὶ σεβάσμιον. Λουόμεθα εἰς τὸ φῶς του. Ζῶμεν εἰς τὴν γοητείαν του. Ἐν βαθείᾳ δὲ εὐγνωμοσύνῃ πρὸς Σὲ ἀναφωνοῦμεν : «Αἰωνία Σου ἡ μνήμη, ἀοίδιμε Πατριάρχα».

Β΄. ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Τῇ Κυριακῇ 1ῃ Νοεμβρίου ἡ παλαίφατος ἐν Χάλκῃ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐτίμησε δι᾽ ἰδιαιτέρας ἑορτῆς τὴν 100ετῆ ἐπέτειον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀλήστου μνήμης Ἱδρυτοῦ αὐτῆς Πατριάρχου Γερμανοῦ.

Ἐν τῷ Ναϊδρίῳ τῆς Σχολῆς ἐτελέσθη ἐπιμνημόσυνος Λειτουργία ὑπὸ τῶν Ἐφόρων τῆς Σχολῆς Μητροπολιτῶν Πριγκηποννήσων κ. Δωροθέου, Προικοννήσου κ. Φιλοθέου καὶ Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Μελίτωνος.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας ἐπηκολούθησεν ἐπίσημος ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τελετή, καθ᾽ ἣν μετ᾽ εἰσήγησιν τοῦ Σχολαρχεύοντος Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Μαξίμου Ρεπανέλλη, ὡμίλησε καταλλήλως ὁ ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς Ἐντιμολ. κ. Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης, Ἄρχων Μ. Πρωτονοτάριος.

Τὴν τελετὴν ἐλάμπρυνε προσελθοῦσα αὐτοπροσώπως ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης. Παρέστησαν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐφορίας, οἱ Σεβασμ. Ἀρχιερεῖς, πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς, ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν λοιπῶν Σωματείων καὶ πλῆθος κόσμου.

Κατωτέρω δημοσιεύονται οἱ ἐκφωνηθέντες ἐν τῇ Σχολῇ λόγοι.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΧΕΥΟΝΤΟΣ
ΠΑΝΟΣ. ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ κ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΡΕΠΑΝΕΛΛΗ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἔφοροι,
Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι,
Φίλτατοι μαθηταί,
Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Αἰῶνα ὁλόκληρον ἐσήμανεν ἡ πρὸς τὴν πηγὴν τῆς αἰωνιότητος ἀτέρμων τοῦ χρόνου διαδρομή, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἐν Πατριάρχαις Γερμανοῦ τοῦ Δ', Ἱδρυτοῦ τοῦ ἱεροῦ τούτου φυτωρίου τῆς θείας σοφίας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς. Καὶ περιεβλήθη ἡ Τροφὸς Σχολή, τὸ τέμενος τοῦτο τῆς κατὰ Θεὸν καὶ τῆς θύραθεν σοφίας, τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς αἴγλην καὶ λαμπρότητα.

Ἀνέφερε σήμερον ἐπιμνημόσυνον πρὸς τὸν Κύριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου δέησιν, ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου αὐτῆς Ἱδρυτοῦ, φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίουσα πρὸς τὴν ἄληστον αὐτοῦ μνήμην.

Καὶ ἦτο ἱερὸν καὶ ἐπιβεβλημένον τὸ καθῆκον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Σχολῆς πρὸς τὴν φωτεινὴν ταύτην τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας, προσωπικότητα, ἥτις ἀπεδείχθη ὄντως ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία τοῦ Πανορθοδόξου κόσμου τοῦ τελευταίου αἰῶνος, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, τοῦ τηλαυγοῦς τούτου φάρου τῆς Ἀνατολῆς.

Καὶ ἦτο μεγαλοφυὴς ἡ ἰδέα καὶ ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη ἱδρύσεως ἀνωτέρας Θεολογικῆς Σχολῆς, πρὸς καταρτισμὸν τῶν πνευματικῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, πρὸς πνευματικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου ἐξοπλισμόν, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, «ἕτοιμος διδόναι λόγον παντὶ τῷ αἰτοῦντι».

Ἦτο ὑλόφρον καὶ ἀθεϊστικὸν τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὁ 19ος αἰών, ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἀνατροπέων τῶν αἰωνίων ἀξιῶν καὶ τῆς ἠθικῆς, ὁ αἰὼν τῆς σκέψεως, τῆς θετικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ἐπιστημονισμοῦ, ὅστις ἠθέλησε νὰ κρημνίσῃ τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ θυσιαστήρια τῆς πνευματικῆς λατρείας καὶ νὰ ἐγείρῃ ἀντ' αὐτῶν τὸ ἀπὸ τὴν ἀτμίδα καὶ τὸν καπνὸν τῶν ἐρειπίων τῆς σχετικότητος καλυπτόμενον ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἐπιστήμης,

Ὁ αἰὼν τῶν φώτων καὶ τῶν φωτεινῶν ἀνακαλύψεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ σκότους, ὁ ὑπὸ τὸ εὐγενὲς ὄνομα τῆς διαφωτίσεως ἀσυστό-

λως διδάξας, ὅτι «ἡ ἐπιστήμη ἐπανέφερε τὸν Θεὸν ἐντὸς τῶν συνόρων αὐτοῦ, εὐχαριστήσασα αὐτὸν διὰ τὰς προσωρινὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὑπηρεσίας», ὁ αἰών, ὅστις ἀνέλαβε τὸν ἀμείλικτον κατὰ τῆς πίστεως ἀγῶνα καὶ ἰδιαιτέρως τὸν κατὰ πάντα ὠργανωμένον πόλεμον ἐναντίον τῶν ὑπερβατικῶν ἀξιῶν, τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀληθειῶν, τῆς Θρησκείας τοῦ Σταυροῦ,

Ὁ αἰών, ὁ ὁποῖος τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Δημιουργοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον, τὸν πεπροικισμένον διὰ λόγου καὶ ἐλευθερίας διὰ συνειδήσεως καὶ καλαισθητικῆς ὁρμῆς, δι' ὧν ἐκαλεῖτο οὗτος νὰ φθάσῃ τὸ Θεῖον πρότυπον, ἐγέννησε κατὰ παλαιὰν ὑλοζωϊκὴν ἀντίληψιν λησμονηθείσης κοσμογονίας καὶ ἀνθρωπολογίας ἀπὸ τὴν ὑγρὰν καὶ πηλώδη ὕλην.

Ἐδίδαξεν ἀκόμη, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἡ μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου, ἀρετῆς καὶ κακίας διάκρισις ὑπάρχει νόμῳ καὶ οὐχὶ φύσει, καὶ ἐθέσπισεν ὡς ἀρχήν : τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἱκανοτέρου. Ἡ ἀγάπη, εἶπε, πρὸς τὸν πάσχοντα καὶ τὸν ἀδύνατον εἶναι ἀσύγγνωστος, ἐγκληματικὴ ἀδυναμία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μῖσος καὶ τὴν κακίαν, ἥτις ὡς φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκδήλωσις, χρησιμεύει ὡς ὁ βασικὸς μοχλὸς τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν.

Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἔβαλεν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, πεπεισμένος περὶ τῆς μηχανοκρατικῆς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως, ὅπου ἡ ὕλη κατεπολέμησε τὸ πνεῦμα, ἡ σκέψις τὴν πίστιν, ἡ ἐπιστήμη τὴν Θρησκείαν, ὁ ὑλισμὸς τὸν χριστιανισμόν, τὸ μῖσος τὴν ἀγάπην, ὁ θάνατος τὴν ζωήν, ὁ ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπον. ἡ Ἐκκλησία ἤρχισε νὰ πολλαπλασιάζῃ τὰ κέντρα τῆς πνευματικῆς καλλιεργείας, νὰ καταρτίζῃ στελέχη μεμυημένα εἰς τὰς φυσικὰς καὶ βιολογικὰς ἐπιστήμας, νὰ ἐξαπολύῃ συγγράμματα ἀπολογητικῆς φύσεως, πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἑδραίωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς, πρὸς περιφρούρησιν τῆς περὶ κόσμου καὶ βίου ὑπερφυσικῆς θεωρίας.

Ὡς ἄλλη ναρκοσυλλέκτις ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ περισυλλέγῃ ἐπιμελῶς τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐξαπολυομένας νάρκας, νὰ διασώζῃ καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ναυαγῶν καὶ νὰ ἱδρύῃ πλησίον τῶν τεχνικῶν σκοπέλων καὶ ὑφάλων τοῦ ἐχθροῦ, φάρους πολυφώτους πρὸς ἀποφυγὴν νέων συγκρούσεων καὶ ναυαγίων.

Καὶ ἡ κατὰ Ἀνατολὰς Ἐκκλησία, χάρις εἰς τὸν πεπνυμένον, τὸν συνετὸν καὶ δυναμικὸν αὐτῆς Πατριάρχην, ὅστις διεῖδε τόσον καθαρῶς

τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν περιστάσεων καὶ ὡραματίσθη τόσον δικαίως, Κλῆρον μεμορφωμένον καὶ κατηρτισμένον, ἵδρυσεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον τῆς ἐλπίδος λόφον τὴν Θεολογικὴν ταύτην Σχολήν, ἥτις ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλέον ἐκπέμπει τὰς φωτεινὰς καὶ ζωογόνους αὐτῆς ἀκτῖνας ἀνὰ τὸν κόσμον, ἐξαπολύουσα τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα, τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν εὐγενῆ καὶ ἄνισον πολλάκις ἀγῶνα τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης. Δικαίως λοιπὸν σήμερον ἡ Σχολὴ ζῇ μίαν ἀπὸ τὰς ἱερωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς αὐτῆς, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ μακαριστοῦ ἐν Πατριάρχαις Ἱδρυτοῦ αὐτῆς Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποίου θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ σήμερον, ὁ ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς κ. Ἐμμ. Φωτιάδης.

Τὸ παρὸν σήμερον ἐπικοινωνεῖ μὲ εὐλάβειαν καὶ εὐγνωμοσύνην βαθεῖαν πρὸς τὸ παρελθόν, διὰ νὰ ἀντικρύσῃ μὲ μεγαλυτέραν αἰσιοδοξίαν τὸ μέλλον.

Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, κληρονόμος καὶ συνεχιστὴς ἑνὸς λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου παρελθόντος, ἔχει βαθεῖαν συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεων, αἵτινες μετουσιοῦνται εἰς τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν, καὶ τὸν ἱερὸν ὅρκον, ὅπως ἀγωνισθῇ, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀντιμετρηθῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ τετιμημένον αὐτῆς παρελθόν. Τότε μόνον θὰ τιμήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἱδρυτοῦ αὐτῆς καὶ θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν ἰδανικὸν αὐτῆς προορισμόν.

Ἐπλήθυνε σήμερον ἡ κατ' ἄνθρωπον γνῶσις καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ πλεονάσῃ καὶ ἡ κατὰ Θεὸν σοφία. Μὲ τὰ ἱερώτατα ταῦτα αἰσθήματα καὶ τὴν αἰσιόδοξον προοπτικὴν ἀποθέτει τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Τροφὸς Σχολὴ καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα τὴν ἀΐδιον αὐτῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν ἱερὰν σκιὰν τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΩΤΙΑΔΟΥ

Η ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ Ἐκκλησία, τιμῶσα ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, ἐξῆρεν ἤδη προσηκόντως τῇ Κυριακῇ, 27ῃ τοῦ παρελθόντος μηνὸς Σεπτεμβρίου, τὴν συμπλήρωσιν ἑκατονταετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διὰ προσφορᾶς ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ.

Ἡ σεβαστὴ δὲ τῆς γεραρᾶς ταύτης Σχολῆς Ἐφορία, διὰ τὸν ὑφιστάμενον στενὸν δεσμὸν μεταξὺ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου, χρηματίσαντος ἐκείνης μὲν τετάρτου ἀνακαινιστοῦ, ταύτης δὲ ἱδρυτοῦ καὶ θεμελιωτοῦ, ἔγνω ὀφειλετικῶς ὅπως ἡ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τῆς Σχολῆς πρὸς τὸν εὐεργέτην Πατριάρχην ἀΐδιος εὐγνωμοσύνη ἐκδηλωθῇ καὶ δι᾽ ἰδιαιτέρας ἐν αὐταῖς μυσταγωγίας καὶ τελετῆς, ἐξαιρομένου τοῦ περὶ τῆς Σχολῆς ἰδίᾳ ἔργου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου.

Τοιούτου ὄντος τοῦ σκοποῦ τῆς σημερινῆς τελετῆς, ἡ παροῦσα ὁμιλία δὲν θὰ διατρίψῃ διὰ μακρῶν περὶ τὴν ἄλλην Πατριαρχικὴν δρᾶσιν καὶ τὸ πολυσχιδὲς ποιμαντορικὸν ἔργον τοῦ ἀπὸ Δέρκων Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄, ἀλλὰ θὰ ἐπεκταθῇ κυρίως εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν αὐτῇ περιπύστου ταύτης Θεολογικῆς Σχολῆς.

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,
Σεβάσμιοι Ἱεράρχαι,
Πανοσιολογιώτατε Ἅγιε Σχολαρχεύων,
Ἐλλογιμώτατοι κύριοι Καθηγηταί,
Φιλόμουσος ὁμήγυρις,

Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἐγεννήθη τῷ 1788, ἐν τῇ Πόλει ταύτῃ, ἐν τῇ ἐν Βαλατᾷ Ἐνορίᾳ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, τῇ ἐπιλεγομένῃ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ὀχριδιανῶν, ἐκ γονέων εὐσεβῶν, ὀνόματι Ἰωάννου καὶ Ἑλένης. Τὰ πρῶτα ἢ κοινὰ λεγόμενα γράμματα διδαχθεὶς ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ἐνορίας αὐτοῦ, καὶ ἀκολούθως μαθητεύσας πάντως ἔν τινι τῶν ἀνωτέρων τότε σχολῶν, ἀγνώστῳ ἡμῖν, ᾐσθάνετο ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ζωηρὰν κλίσιν πρὸς τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα, καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθει νὰ συναναστρέφηται πάντοτε μετὰ ἀναλόγων, ἀξίως τῇ κλήσει αὐτῶν περιπατούντων, κληρικῶν. Ἱκανῶς οὕτω μορφωθεὶς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν

διαπλάσας, ἐνεδύθη, ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, τὸν μοναχικὸν τρίβωνα, καταταχθεὶς εἰς τὰς τάξεις τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς διάκονος, ἔπειτα δὲ ὡς ἐφημέριος αὐτοῦ, καὶ ταχέως προαχθεὶς μέχρι καὶ τοῦ πρώτου ἀξιώματος τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου.

Κατὰ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις διακονίαν αὐτοῦ ἐπεδείξατο ἀρετὴν καὶ σύνεσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν, τὰ ὁποῖα ἐκτιμήσασα ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία προήγαγεν αὐτόν, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1826, εἰς τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης θεῖον καὶ ὑψηλὸν ἀξίωμα, ἀναδείξασα αὐτὸν Μητροπολίτην Βιδύνης. Καὶ ἀπῆλθε μὲν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν· ὁ Μητροπολίτης Βιδύνης Γερμανός, ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου ἱεροῦ εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἀνελλιπῆ ἐκπλήρωσιν τῶν ἀρχιερατικῶν καὶ ποιμαντορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, κατ' Ἀπρίλιον ὅμως ἢ Μάϊον τοῦ 1830 ἀπηλάθη ἐκ Βιδυνίου ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, οὐχὶ ἐξ ἰδίας, βεβαίως, ὑπαιτιότητος, ἀλλὰ συνεπείᾳ συκοφαντικῶν διαβολῶν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1830 φέρεται εὑρισκόμενος ἐν τῇ Πόλει, ἔνθα μετεῖχε συνοδικῶν διασκέψεων. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1831 ἐξελέγη Μητροπολίτης Δράμας, καὶ μετὰ τετραετίαν, τὴν 22αν Νοεμβρίου τοῦ 1835, προήχθη εἰς τὴν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Δέρκων.

Ὡς Μητροπολίτης Δέρκων ἀνέπτυξεν ἔκτακτον ἐκκλησιαστικὴν δρᾶσιν. Παρεῖχε πλουσίαν τὴν συμβολὴν αὐτοῦ ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐπιλύσει τῶν παρεμπιπτόντων ἑκάστοτε γενικωτέρων τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ζητημάτων, ὡς συμπάρεδρος διαρκῶς τῆς περὶ τὸν Πατριάρχην Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Τότε ἀκριβῶς κατεδείχθη τὸ πνεῦμα καὶ ἡ πεφωτισμένη αὐτοῦ γνώμη ἐπὶ τῶν ἀπασχολούντων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος ζητημάτων, τοὐθ' ὅπερ συνετέλεσεν ὥστε τὴν 14ην Ἰουνίου τοῦ 1842, δύο ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀπὸ Κυζίκου Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ε', νὰ κληθῇ ἐπὶ τὴν ἀνωτάτην τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας σκοπιὰν ὡς «προέχων τῶν λοιπῶν καὶ ὑπερτερῶν», κατὰ τὸ Ὑπόμνημα τῆς Πατριαρχικῆς Ἐκλογῆς.

Γερμανὸς ὁ Δ' ἐδικαίωσε πλήρως τὰς προσδοκίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀναδειχθεὶς Πατριάρχης συνετός, φιλογενὴς καὶ φιλόμουσος. Διὰ συνετῆς καὶ μεμετρημένης πολιτείας ἔναντι τῆς κραταιᾶς βασιλείας περιεφρούρησε τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπερημύνθη τῶν προνομίων τοῦ Γένους. Κατεπολέμησε σθεναρῶς τὰς μεταξὺ τοῦ χριστωνύμου πληρώματος ἀναφανείσας δεισιδαιμονίας, καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀπὸ μέρους τῶν Ρωμαιο—Καθολικῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων διενεργουμένην μεταξὺ αὐτοῦ προπαγάνδαν. Ἐμερίμνησε σοβαρῶς ὑπὲρ τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ἱεροῦ Κέντρου. Φιλάνθρωπος ὢν συνέστησε τὸ Κιβώτιον

τῶν Ἐλεῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν πτωχῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, καὶ ἔλαβεν ἰδιαιτέραν μέριμναν ὑπὲρ τοῦ ἔξωθι τοῦ Ἑπταπυργίου Ὀρφανοτροφείου. Ἐξέδωκε πράξεις κανονικάς, καὶ ἀπηύθυνε σαφεῖς καὶ σοφὰς ὑποθήκας καὶ συμβουλὰς πρὸς τοὺς ἑλομένους τὴν ἰσάγγελον πολιτείαν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐξύψωσεν ἰδιαιτέρως τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου καὶ προσῆψε δόξαν ἄφθιτον εἰς τὸ τίμιον αὐτοῦ ὄνομα ὑπῆρξεν ἡ ἰδιαιτέρα προσοχή, τὴν ὁποίαν ἔστρεψε πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰ σχολεῖα, καταβαλὼν ὅλως ἰδιαιτέραν μέριμναν διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ὀρθοδόξου νεολαίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου.

Πρὸς διάδοσιν καὶ τόνωσιν τῆς παιδείας παρὰ τῷ λαῷ ἐξέδιδε Πράξεις Ἐκκλησιαστικὰς καὶ Σιγίλλια Πατριαρχικὰ καὶ Συνοδικά, διὰ τῶν ὁποίων κατησφάλιζε τὴν ἵδρυσιν καὶ λειτουργίαν καὶ διοίκησιν καὶ συντήρησιν σχολείων ἀλληλοδιδακτικῶν καὶ ἑλληνικῶν, ἐπεδίωκε τὸν διορισμὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν πανταχοῦ διδασκάλων ἱκανῶν νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς γνώσεις θρησκευτικῶς, ἠθικῶς καὶ ἐθνικῶς ὑγιεῖς, ὑπεστήριζε τὸν καταρτισμὸν καὶ τὸν πλουτισμὸν βιβλιοθηκῶν, καὶ ἐφήρμοζεν αὐστηρὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων. Οὐ μόνον δὲ ὁ ἴδιος ὑπεστήριζε τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους προέτρεπεν εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν.

Δυσκολωτέρα διὰ τὸν Πατριάρχην ἦτο ἡ ἱκανοποίησις τῆς δευτέρας ἀνάγκης, τῆς μορφώσεως δηλονότι τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου. Εἶναι γνωστὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν κατηρτίζοντο οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ιε' αἰῶνος καὶ ἑξῆς. Εἰδικαὶ Θεολογικαὶ Σχολαὶ δὲν ὑπῆρχον, προσήρχετο δὲ ἀρωγὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἄλλη μόρφωσις, ἥτις διὰ τῶν χριστιανικοῦ περιεχομένου γνώσεων, τὰς ὁποίας μετέδιδε, παρεῖχεν εἰς αὐτὴν πρόσωπα ἐκ πεποιθήσεως καὶ μορφώσεως καθοσιούμενα εἰς τὴν διακονίαν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς σκοποῦ. Μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιη' αἰῶνος ἤρξαντο ἱδρυόμεναι καὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος Σχολαί, οἷαι ἡ Πατμιὰς καὶ ἡ Ἀθωνιάς. Ἐν ταῖς Σχολαῖς ταύταις, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργουν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν καὶ προστασίαν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἱ νέοι ἐσπούδαζον πρὸς τῇ ἐγκυκλίῳ μαθήσει καὶ τὴν εὐαγγελικὴν εὐσέβειαν, πρὸς τοῖς μαθήμασι τῆς θύραθεν σοφίας καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἀνωτάτην σοφίαν.

Ἀλλὰ καὶ αἱ Σχολαὶ αὗται κατεδείχθησαν ἀνεπαρκεῖς κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα. Κατ' αὐτὸν αἱ ἐπὶ αἰῶνας συγκλονίσασαι τὸν Χριστιανισμὸν τῆς Δύσεως ἀντίθεοι ἰδέαι καὶ ἀντιχριστιανικαὶ τάσεις ἤρξαντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰσχωροῦσαι καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἄλλως καὶ διὰ τῆς καϊρείου αἱρέ-

σεως τοῦ Θεοσεβισμοῦ, ὅστις ἐδίδασκεν εἶδός τι φυσικῆς θρησκείας, ἀθετούσης ὡς δῆθεν ψευδεῖς τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνετάθησαν αἱ ὕπουλοι τῆς Δυτικῆς προπαγάνδας ἐνέργειαι, ἤρξαντο δὲ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πολιτικῶν ἀντιλήψεων, νὰ ἀναφαίνωνται ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις φυλετικαί, διασείουσαι τὰς κανονικὰς βάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος καὶ προσβάλλουσαι τὸ ἱστορικὸν καὶ ἠθικὸν κῦρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Αἱ κατὰ τοῦ Ὀρθοδόξου ἀνατολικοῦ δόγματος καὶ τοῦ διοικητικοῦ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας συστήματος ἐπιβουλαὶ αὗται, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε καθίστων τότε ἔκδηλον τὴν ἀνάγκην ὅπως ἀρτιώτερον καὶ ἐν εἰδικῇ Θεολογικῇ Σχολῇ καταρτίζωνται τὰ στελέχη τῆς Πρωτοθρόνου καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ Ἀνατολὰς Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀποτελεσματικὴν τοῦ κακοῦ καταπολέμησιν. Τὴν ἀνάγκην ταύτην εἶχεν αἰσθανθῇ βαθέως ἤδη ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Στʹ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ πατριαρχείαν (1835—1840)· βαθύτερον ὅμως ᾐσθάνθη αὐτὴν ὁ Πατριάρχης Γερμανός, τὴν σύστασιν Θεολογικῆς Σχολῆς θέμενος κύριον ἔργον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ.

Καὶ ἄλλοτε ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὴν ἐπὶ τοῦ ἱμερόεντος τούτου λόφου τῆς μυροβόλου Χάλκης Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος. Ἐγίνωσκε λοιπὸν καλῶς τὴν Μονὴν καὶ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁδηγήσει αὐτὴν ἡ ἀπὸ τοῦ 1826 πάκτωσις αὐτῆς εἰς ἀνεύθυνα πρόσωπα καὶ ὁ προεπισυμβὰς καταστρεπτικὸς σεισμός. Ἐπειδὴ ὅμως σκέψεις ἰδιαίτεραι ἀπησχόλουν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν πνευματικῶν πηδαλίων τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, στενὴν ἔχουσαι σχέσιν πρὸς τὴν Ἱερὰν Μονήν, τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐκλογήν, ἤτοι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1842, ἀφοῦ συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς μόνους συνοδίτας τὸν διὰ φιλίας ἰδιαιτέρας πρὸς αὐτὸν συνδεόμενον Γέροντα Μητροπολίτην Νικομηδείας Διονύσιον καὶ τὸν ἐπὶ ἀνεψιᾷ γαμβρὸν αὐτοῦ, ἀνῆλθε καὶ πάλιν τὸν ἤρεμον τοῦτον λόφον. Πρὶν ἢ καταστήσῃ γνωστὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὴν διηνεκῆ ἀνησυχίαν τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ σταδιοδρομίας καὶ τὸ γλυκύτερον ὄνειρον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, ἐπεθύμησε νὰ ἐπανίδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν τόπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοῦτο θὰ ἐνεσαρκοῦτο. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, προὐχώρησε πρὸς τὸν ἑτοιμόρροπον Ναόν, καὶ ἀφοῦ, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε τάξιν, κατέθεσεν ἐν αὐτῷ τὰ δῶρα τῆς εὐλαβείας αὐτοῦ, κηρὸν καὶ θυμίαμα, ἐξῆλθε, διεπέρασε τὸ περὶ τὸν Ναὸν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1821 περισωθὲν ἐλάχιστον καὶ σεσαθρωμένον μέρος τῆς

οἰκοδομῆς τῆς Μονῆς, τὸ χρησιμεῦον ὡς κατάλυμα τῶν μοναχῶν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πρὸ τῆς οἰκοδομῆς εὐρεῖαν πλατεῖαν.

Ὁ περὶ τὸ ὀροπέδιον εὐρὺς καὶ καθαρὸς ὁρίζων, ἡ γαληνιαία πέριξ θάλασσα, καὶ ἡ βαθεῖα σιγὴ τοῦ ἐξ αἰωνοβίων δένδρων ἄλσους ὡμίλησαν βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Πατριάρχου. Ἡ σκέψις αὐτοῦ ἐβυθίσθη πρὸς στιγμὴν εἰς τὰ ἐρέβη τοῦ ἀπωτέρου παρελθόντος. Ἡ ὑποβλητικὴ μορφὴ εὐλαβοῦς αὐτοκράτορος ἢ αὐτοκρατείρας τοῦ θ΄ καὶ προηγουμένου ἀκόμη ἴσως αἰῶνος καὶ ἡ ἱερὰ μορφὴ τοῦ μεγάλου, πλὴν μαρτυρικοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ὑπῆρξαν αἱ πρῶται εἰκόνες τῆς μακρᾶς ἐκείνης ταινίας, ἥτις εἰς πολὺ μικρὸν χρόνον διῆλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἠκολούθησαν ἡ γεραρὰ φυσιογνωμία τοῦ ἡγουμένου καὶ μετέπειτα Πατριάρχου Μητροφάνους, καὶ ἡ λευκοπώγων ἀσκητικὴ μορφὴ τοῦ ἡγουμένου Σαμουήλ. Σκηναὶ ἀκμῆς καὶ δόξης ἀλλὰ καὶ θλιβερῶν ἐρειπίων διεδέχοντο ἀλλήλας. Ἡ ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, μικρογραφία τῆς ὅλης Ἱστορίας· ἡ Μονὴ ἠκολούθησε τὴν τύχην τοῦ Γένους, τὸ μέρος τὴν τύχην τοῦ συνόλου.

Ἐκάθησεν ὁ Πατριάρχης ἐπί τινος ἐκεῖ θρανίου, ἐστερέωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν παρακαθήσαντα συνοδὸν αὐτοῦ Ἅγιον Νικομηδείας καὶ μὲ ἔκδηλον συγκίνησιν ἐξεμυστηρεύθη εἰς αὐτὸν τὸ ἱερὸν ἀπόρρητον τῆς ψυχῆς του.

Εἰς τὰ διασωθέντα μέχρις ἡμῶν Ἀπομνημονεύματα τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ δὲν ἀναφέρεται ὁ τρόπος τῆς ἐκμυστηρεύσεως ταύτης· θὰ εἶπεν ὅμως λίαν πιθανῶς ὁ ἀοίδιμος Παρτιάρχης : «Ἡ ἱστορία, Ἅγιε ἀδελφέ, ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἱερὰ αὐτὴ Μονὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς ἐχρησίμευσε στούδιον σοφίας καὶ μαθημάτων, οὐ μόνον μοναζόντων, ἀλλὰ καὶ βασιλέων καὶ ἀρχόντων. Ἡ σύνεσις τῶν πατέρων ἡμῶν ἐγίνωσκε νὰ τοποθετῇ καλῶς τὰ πράγματα, καὶ δὲν ἠδύνατο διὰ τοῦτο νὰ παρίδῃ καὶ τὸν εἰς μεταρσίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος λίαν ἐπιτήδειον τοῦτον χῶρον. Ἡ θεραπεία τῆς θύραθεν καὶ τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας μόνον ὑπὸ καταλλήλους ὅρους καὶ περιστάσεις καὶ ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν ροπὴν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως διεξάγεται, καὶ δι᾽ αὐτῶν προωθεῖται καὶ προάγεται. Μαρτυρεῖ περὶ τούτου ἡ τύχη τῆς πρὸ τριετίας ἐν Φαναρίῳ, ὑπὸ τοῦ τότε τοὺς οἴακας τοῦ Θρόνου διιθύνοντος Παναγιωτάτου Πατριάρχου Γρηγορίου συσταθείσης Θεολογικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία μετὰ δύο ἔτη κατέπαυσε πλὴν ἄλλων λόγων καὶ διὰ τὸ ἀκατάλληλον τοῦ μέρους. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀπασχολεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ ζήτημα τῆς εἰδικῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου, τὸ ὁποῖον δι᾽ ἡμᾶς δὲν ἔλυσαν εἰσέτι οὔτε αἱ μακρὰν τῆς Πόλεως Σχολαί, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπι-

στημίου Ἀθηνῶν καὶ αἱ πολλαὶ Θεολογικαὶ Σχολαὶ τῆς ἀδελφῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἡ παρ' ἡμῖν, ἐν Ξηροκρήνῃ, λειτουργοῦσα Πατριαρχικὴ Σχολή, εἰς τὴν ὁποίαν τελευταίως ἀνετέθη τὸ ἔργον τοῦτο. Ἔχομεν ἀνάγκην Θεολογικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία θὰ παρεῖχεν οὐ μόνον θεολογικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσήκουσαν εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης χαρακτῆρα εἰδικὴν ἀγωγήν, μορφοῦσα ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν ἐν τοῖς τροφίμοις αὐτῆς, πρὸς γενικωτέραν τῆς Ἐκκλησίας ὠφέλειαν. Ἐξότου εὑρισκόμεθα ἀκόμη εἰς ὑπουργήματα, ἐκκλησιαστικά, ἐθεωροῦμεν μὲ ἐνδόμυχον λύπην τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ κλήρου καὶ τὴν γύμνωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ πεπειραμένους καὶ ἐναρέτους ἱερωμένους, τῆς ὁποίας ὡς ἀποτελέσματα ἐβλέπομεν καὶ τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν πρὸς τὸ ἱερατεῖον ψυχρότητα καὶ ἀνευλάβειαν τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν τόλμην πολλῶν κατὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν πολεμίων. Ἡ συναίσθησις τῆς δεινῆς καὶ μεγάλης ταύτης ἐλλείψεως καὶ πρὶν πατριαρχεύσωμεν μᾶς προέτρεπε νὰ ἐπαρκῶμεν εἰς πολλοὺς ἐνδεεῖς μαθητεύοντας δι' ἐξόδων μας, εἰς τὰ σχολεῖα. Προαχθέντες δὲ εἰς τῆς πατριαρχείας τὴν περιωπὴν μέγα ἁμάρτημα στοχαζόμεθα τὸ νὰ μὴ συντελέσωμεν, ὅσον δυνάμεθα, ὑπὲρ τῆς βασίμου ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ἑνὶ λόγῳ, ἐθέμεθα κατὰ νοῦν νὰ ἀνοικοδομήσωμεν τὸ ἱερὸν τοῦτο καταγώγιον τῆς Παναγίας Τριάδος καὶ νὰ ἀναδείξωμεν τὸ Μοναστήριον τοῦτο Θεολογικὴν Σχολήν».

Ἐδῶ διέκοψε τοὺς λόγους αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης. Ἔρριψεν ἐταστικώτερον τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Νικομηδείας διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὴν προκληθεῖσαν ἐντύπωσιν, διότι δὲν ἠγνόει τὰς προβληθησομένας πολυειδεῖς ἀντιρρήσεις ἀπὸ μέρους ἐκείνων, οἵτινες συνειθίζουν τὰ πάντα, καὶ αὐτὰ τὰ πνευματικά, νὰ μετρῶσι μὲ τὸν πῆχυν τῆς οἰκονομίας. Τοιοῦτος ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦτο ὁ Ἅγιος Νικομηδείας. Ὑπῆρχον ὅμως ἄλλοι πολλοί, ὅπως ὑπάρχουν τοιοῦτοι πανταχοῦ καὶ κατὰ πάντας τοὺς χρόνους.

Ὁ Πατριάρχης ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μὲ στερρὰν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀνοικοδομήσῃ αὐτὴν ἐκ βάθρων «ἐπὶ τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τοῦ ἀναδειχθῆναι σχολεῖον θεολογικὸν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ, ὅτε δηλονότι ἡ θεία εὐσπλαγχνία καὶ φιλανθρωπία ἤθελεν ἐπιχορηγήσει τοὺς ἀναλόγους καὶ ἀναγκαίους πόρους ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ τοιούτου θεοφιλοῦς σκοποῦ». Ὁ εὔθετος δὲ οὗτος καιρὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ.

Ἐπιστρέψας εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, Γερμανὸς ὁ Δ΄ ἐμερίμνησεν ἄνευ ἀναβολῆς καὶ δι' αὐτοπροσώπου ἐνεργείας πρὸς ἔκδοσιν τῆς ὑψηλῆς πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἀδείας καὶ τοῦ σχετικοῦ αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου. Κατηρτίσθη ἐν συνεχείᾳ εἰδικὴ ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομῆς Ἐ-

πιτροπή, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν Γερόντων Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας Διονυσίου καὶ Νικομηδείας Διονυσίου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Σερρῶν Ἀθανασίου, ἥτις καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Πρὸς κάλυψιν τῆς δαπάνης ὁ Πατριάρχης κατέβαλεν ἐξ ἰδίων εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας γροσίων. Προσέφερον ἐπίσης ὁ πρώην Κων)πόλεως Κωνστάντιος ὁ Α΄ καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος, πάντες οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Θρόνου, καὶ τὰ ἁπανταχοῦ σταυροπηγιακὰ καὶ ἐνοριακὰ Μοναστήρια.

Διαρκούσης τῆς ἀνοικοδομῆς ὁ Πατριάρχης ἐδοκίμασεν οὐ μικρὰν στενοχωρίαν καὶ θλῖψιν, διότι παρεκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐφώναζον «διατί νὰ γίνωνται εἰς ἓν βουνὸν τόσα ἔξοδα» ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι, οἵτινες παντὶ τρόπῳ εἰργάζοντο πρὸς ματαίωσιν τοῦ ἔργου, μὴ δειλιάσαντες νὰ ἐπιρρίψωσι κατὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τὴν δεινὴν κατηγορίαν ὅτι δῆθεν, συνεννοηθεὶς μετὰ ξένης Δυνάμεως, κτίζει φρούριον, ἐν τῷ ὁποίῳ πρόκειται νὰ ἐξασκῶνται στρατιῶται ὑπὸ τὸ σχῆμα καλογήρων. Τὸ ἔργον παρὰ ταῦτα συνετελέσθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1843. Ἐκτίσθη τὸ κεντρικὸν κτίριον, ἀρκούντως εὐρύχωρον καὶ περικαλλές, καὶ ἐν τέλει ὁ Ἱερὸς Ναός, εἰς διαστάσεις μείζονας τοῦ ἐρειπωθέντος.

Ἀνοικοδομηθείσης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὁ Πατριάρχης καὶ δημοσίᾳ πλέον ἐπὶ Συνόδου [illegible]κάλυψεν ὃν κατὰ νοῦν εἶχε σκοπόν, ἐπιδοκιμασθέντα καὶ ἐγκριθέντα ὁμοφώνως. Ἐξεδόθη τότε καὶ Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Σιγίλλιον, ἀπὸ μηνὸς Ἰουλίου τοῦ 1843, δι' οὗ ἀνενεοῦτο μὲν ἡ ἀρχαία σταυροπηγιακὴ τιμὴ καὶ ἀξία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὡρίζετο δὲ ὅπως «ἕως οὗ ἡ Θεία Πρόνοια εὐδοκήσῃ τὴν εὐκολίαν τῶν ἀναγκαίων πόρων ὡς πρὸς τὴν ὑποκατάστασιν ἐν αὐτῇ διδασκάλου θεολόγου καὶ ὑποτρόφων μαθητῶν, ἱερωμένων τε καὶ ἱερωθησομένων, μένῃ ἐλευθέρα οἰκητόρων ἐχόντων οἰκογενείας μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ οἰκῆται μόνον παρ' ἱερωμένων καὶ παρὰ τῶν θελόντων Ἀρχιερέων καὶ Πατριαρχῶν, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνθρώπων», ἅμα τῇ τυχὸν ἀπομακρύνσει αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Θρόνου, κατὰ ἰδιαιτέραν συνοδικὴν ἀπόφασιν ἔχοντος ἅμα ἀνατεθειμένην αὐτῷ, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ Μονῇ παραμονῆς αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν ἐν γένει τὴν διαχείρισιν τῶν προσόδων αὐτῆς.

Τὴν 13ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1844 ὁ Πατριάρχης ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ, συλλετουργοὺς ἔχων τοὺς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς, Κυζίκου Μελέτιον, Νικομηδείας Διονύσιον, Δέρκων Νεόφυτον, Ἰωαννίνων Ἰωακείμ, Νεοκαισαρείας Κύριλλον, Λέρνης Διονύσιον καὶ Μυρέων Κύριλλον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνεκαινίασε καὶ τὰ δύο ἐν τῷ Ναῷ ἑκατέρωθεν Παρεκκλήσια, τὸ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης, ἀριστερόθεν, καὶ τὸ

τοῦ Προφήτου Ἠλιού, δεξιόθεν, ὡς καὶ τὸ νέον ἐν τῷ νάρθηκι Παρεκκλήσιον, καθοσιώσας αὐτό, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Ἀρχιερέων, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἁγίοις Πατριάρχου Κων)πόλεως Γερμανοῦ τοῦ Α'.

Ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πατριάρχης ἐξῆλθε τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ φορῶν τὴν Πατριαρχικὴν στολήν, ἀνέβη εἰς τὸ Συνοδικόν, καὶ ἐκεῖ ἐκδυόμενος αὐτὴν καὶ εἰπὼν τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων» προσέθηκε : «Δόξα Σοι ὁ Θεός ! Ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦτο τὸ θεάρεστον. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ μόνη φιλοδοξία τῆς πατριαρχείας μου».

Γερμανὸς ὁ Δ' ἐμερίμνησε καὶ περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, καὶ ἄλλως καὶ διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τακτικῆς εἰσπράξεως τῶν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου δι' αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, ἐπὶ ἔτη μακρὰ φυλαττομένου ἐν τῇ Μονῇ καὶ πυρικαύστου γενομένου κατὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐν αὐτῇ τελευταίαν πυρκαϊάν, ὁρισθέντων ἐτησίων βασιλικῶν πρὸς αὐτὴν ἐλεῶν. Μετὰ δὲ τὴν λῆψιν τῆς συνοδικῆς περὶ ἀποκαταστάσεως ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Θεολογικῆς Σχολῆς ἀποφάσεως, ὁ Πατριάρχης τὰς προσπαθείας αὐτοῦ κατηύθυνεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς ἀπαιτουμένης ἐτησίας δαπάνης. Μεγάλας στηρίξας ἐλπίδας ἐπὶ τῆς βοηθείας τῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ πλουσίων ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου, ἀπηύθυνε, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1843, ἰδιαιτέραν Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τοὺς ὑποκειμένους εἰς τὴν Μητρόπολιν Μολδαυΐας καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν αὐτῇ τιτουλαρίους Ἀρχιερεῖς, τοὺς ἡγουμένους τῶν ἱερῶν Μοναστηρίων, ἀρχιμανδρίτας καὶ ἄλλους ἐμπρέποντας ἐν ἱερατικοῖς βαθμοῖς, καὶ ὑποδεικνύων τὴν ἀνάγκην τῆς συγκροτήσεως Θεολογικῆς Σχολῆς, «ἀναγκαιοτάτης οὔσης, ὡς ἔγραφεν, ὡς πρὸς τοὺς παρόντας καιρούς, καθ' οὓς πολλαὶ ἀναφαίνονται ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Ὀρθοδόξου ἡμῶν ἀνατολικοῦ δόγματος», προὐτρέπετο τούτους νὰ παράσχωσι γενναίαν τὴν εἰσφορὰν αὐτῶν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Λογοθέτην Μολδοβλαχίας Κωνσταντῖνον Στούρτζαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν οἷα ἀνεμένοντο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, οὗτος, τῇ 19ῃ Ἰουνίου τοῦ 1844, ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸ Διβάνιον, δηλαδὴ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τῆς Μολδοβλαχίας, παρακαλῶν ὅπως τοῦτο ἐπέλθῃ ἀρωγὸν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν μετατρεπομένην εἰς Θεολογικὴν Σχολήν.

Τὸ μεγαλείτερον ὅμως μέρος τῆς δαπάνης τῆς συντηρήσεως τῆς Σχολῆς ἐπωμίσθησαν οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἀποφάσει συνοδικῇ, πᾶσαι αἱ Μητροπόλεις, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως, διῃρέθησαν εἰς 12 κατηγορίας, καὶ ὤφειλον κατ' ἔτος νὰ καταβάλλωσι τὸ ὁρισθὲν ἑκάστῃ αὐτῶν ποσόν. Ἐξησφαλίσθη οὕτω ἐτη-

σίως τὸ ποσὸν τῶν 145.000 γροσίων. Προσέτι ὡρίσθησαν καὶ ἔκτακτοι προσφοραί. Ἕκαστος Ἀρχιερεύς, κατὰ πρῶτον διοριζόμενος εἰς Ἐπαρχίαν ἢ μετατιθέμενος εἰς τοιαύτην, ὤφειλε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ Ταμεῖον, τῆς Σχολῆς, λόγῳ φιλοτίμου, ἐφάπαξ ὡρισμένον ποσόν.

Ἐξασφαλισθείσης τῆς οἰκονομικῆς συντηρήσεως τῆς Σχολῆς, ἐγένετο ἀκολούθως σκέψις περὶ ἐξευρέσεως τοῦ καταλλήλου προσώπου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἀνετίθετο ἡ Διεύθυνσις τῆς Σχολῆς, προκριθέντος ὡς τοιούτου τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας ἱερομονάχου Κωνσταντίνου Τυπάλδου, ἀνδρὸς ἀρτίως συγκεκροτημένου θεολογικῶς, διακρινομένου δὲ ἐπὶ ἀκραδάντῳ πίστει, ἀνυποκρίτῳ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ βίου, ὅστις καὶ ἐπὶ τῇ ἀναθέσει αὐτῷ τῆς Σχολαρχίας ἐχειροθετήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀναδειχθεὶς ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν διορισμόν, τιμῆς ἕνεκεν, καὶ εἰς Μητροπολίτην Σταυρουπόλεως.

Οὕτω τῶν πάντων ἑτοιμασθέντων ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς, ἐντολῇ τοῦ Πατριάρχου ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερὰν Μονήν, τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1844, ὁ Πρωτόθρονος Μητροπολίτης Γέρων Καισαρείας Παΐσιος, ὅστις καὶ τελέσας τὴν Θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ ηὐλόγησε τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου τῆς Σχολῆς, καὶ ἡγίασε καὶ ἐφώτισε διδάξοντας καὶ διδαχθησομένους, τῶν μαθημάτων ἀρξαμένων μετὰ μίαν ἑβδομάδα.

Κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος 1844 –1845 ἡ Σχολὴ ἐλειτούργησεν ἔχουσα δύο μόνον τάξεις, τὴν Α΄, τὴν καὶ ἀνωτέραν, περιλαμβάνουσαν 5 μαθητάς, καὶ τὴν Β΄ 11 μαθητάς. Οἱ πρῶτοι ἀπόφοιτοι ἀπελύθησαν τὸ θέρος τοῦ 1848, κατόπιν τετραετοῦς φοιτήσεως. Ἦσαν τέσσαρες, δύο ἐκ Βουλγαρίας, ὁ Ἄνθιμος Μιχαήλ, χρηματίσας Μητροπολίτης Βιδύνης καὶ πρῶτος Ἔξαρχος τῶν Βουλγάρων, καὶ ὁ Ἰγνάτιος Ἰωαννίδης, χρηματίσας Μητροπολίτης Κυστεντηλίου, ὁ Γρηγόριος Βεγλερῆς καὶ ὁ ἐξ Ἑλλάδος Στέφανος Κωνσταντινίδης, ἀμφότεροι ἀποθανόντες ἁπλοῖ ἱερεῖς.

Ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς τὴν 18ην Ἀπριλίου τοῦ 1845 παρῃτήθη οἰκειοθελῶς ἀπὸ τοῦ Θρόνου, μὴ ἀντέχων, ὡς ἔγραφεν ἐν τῇ ἰδιοχείρῳ παραιτήσει αὐτοῦ, «τοῖς μόχθοις καὶ τῇ πολυειδεῖ τύρβῃ τῶν συνημμένων τῷ πατριαρχικῷ ἀξιώματι εὐθυνῶν». Παραιτηθεὶς ἐφησύχαζεν ἐν Φαναρίῳ καὶ περισσότερον ἐν Βεβεκίῳ, διότι ἡ περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος ἀπόφασις τῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἐγκαταβιώσῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνθρώπων ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδομηθείσῃ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ ἐφαρμοσθῇ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς, τροποποιηθεῖσα καὶ διὰ τοῦ κατὰ Μάϊον τοῦ 1845

ἐκδοθέντος Σιγιλλίου τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Πατριάρχου Μελετίου τοῦ Γ΄, ὁρίσαντος τὴν Σχολὴν «εἰς κατοικίαν μόνον διδασκάλων καὶ μαθητῶν, ἀπηλλαγμένην παντὸς συρφετοῦ πολυανθρωπίας ἔξωθεν ἐπιγιγνομένης, καὶ ἐλευθέραν πάσης τύρβης, τῆς περὶ τὰς σπουδὰς τῶν μαθημάτων καὶ τὴν πρόοδον ἐμποδοστατούσης».

Ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ἐκλήθη καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἐπὶ τὴν πηδαλιουχίαν τῆς Πατριαρχικῆς ὁλκάδος, τῇ 1ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1852, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ Θρόνου καὶ εἶτα παραίτησιν ἀπ' αὐτοῦ Ἀνθίμου τοῦ Δ΄, τὸ δεύτερον πατριαρχεύσαντος. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην πατριαρχείαν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἀνηγέρθη καὶ ἡ λιθόκτιστος περικαλλὴς τῆς Σχολῆς Βιβλιοθήκη, κειμένη πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ. Κατ' αὐτὴν ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς διὰ δευτέρου Πατριαρχικοῦ αὐτοῦ καὶ Συνοδικοῦ Σιγιλλιώδους Γράμματος ἐπεκύρωσε τὸν δεύτερον Κανονισμὸν τῆς Σχολῆς, σὺν ἄλλοις δὲ καὶ ὅσα ἐν τῷ Σιγιλλίῳ Μελετίου τοῦ Γ΄ διελαμβάνοντο «περὶ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾗ καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολή, ὥστε μένειν τοῦ λοιποῦ ἀνεπίβατον εἰς διαμονὴν καὶ ἐνοίκησιν παντὶ ἑτέρῳ ἀνθρώπῳ πλὴν εἰ μὴ τοῖς διδάσκουσιν ἐν αὐτῇ καὶ διδασκομένοις».

Καὶ ἡ δευτέρα πατριαρχεία Γερμανοῦ τοῦ Δ΄ ἦτο ὀλιγοχρόνιος. Συκοφαντηθεὶς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ ἀδίκως αὐστηροὺς καὶ πικροὺς ἀπὸ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἀκούσας λόγους, τοσαύτην ἐδοκίμασε πικρίαν καὶ ἐσωτερικὴν ταραχήν, ὥστε φυέντος μετ' οὐ πολὺ παρὰ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ὀστοῦν θανατηφόρου ἄνθρακος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ καὶ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τῇ 16ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1853, εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο τὴν ἐπιοῦσαν. Τὸ πένθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἐπὶ τῷ ἀώρῳ θανάτῳ τοῦ Πατριάρχου ὑπῆρξε βαρύ. Τοῦτο δι' ὀλίγων μέν, πλὴν λίαν χαρακτηριστικῶν ἐκφράσεων, διεζωγράφει μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἄμβωνος τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ὁ προσφωνητὴς τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Στ΄, τὸ δεύτερον ἀνερχομένου τὰς βαθμῖδας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. «Δέκα μόλις ἡμέραι παρῆλθον, εἶπεν, ἀφότου ὁ πάνσεπτος οὗτος Πατριαρχικὸς Ναὸς παρίστανε τὸ σκυθρωπότατον, ἅμα δὲ καὶ κατανυκτικώτατον τῶν ἐπὶ γῆς θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων. Πέπλος μελαγχολίας καὶ κατηφείας ἐκάλυπτε τότε τὴν βαρυπενθῆ ὄψιν τῆς χριστιανικῆς ὁμηγύρεως καὶ τὰ πάντα ἐδόκουν μελανὰ καὶ σκοτεινά. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐπένθει δίκαιον πένθος ἐπὶ τῇ ἀώρῳ στερήσει τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῆς ἰθύνοντος, τοῦ ἤδη ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Παναγιωτάτου προκατόχου Σου. Ὁ δὲ λαὸς τοῦ Κυρίου, πεπυκασμένος ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιβόλου, ἐθρήνει

ἀπαραμύθητος, ἀναπολῶν τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν ἀγαθοεργήματα τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς».

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ΄, οὗ τὰ μνημόσυνα, φόρον ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης ἀποτίουσα, τελεῖ σήμερον καὶ ἡ γεραρὰ αὕτη Θεολογικὴ Σχολή, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς μακαριστῆς ἐν Κυρίῳ λήξεως αὐτοῦ. Ἡ πατριαρχεία του, καίπερ ὀλιγοχρόνιος, ἀποτελεῖ σταθμὸν σημαντικώτατον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἥτις διὰ πολλοῦ ἐπαίνου ἔχει τὸ σεπτὸν αὐτοῦ ὄνομα, καὶ μετ᾽ εὐλογιῶν πάντοτε μνημονεύει τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἡμέρας, καθ᾽ ἣν οὗτος, κατόπιν πολλῶν κόπων καὶ μόχθων, ἡγίασε τὸ ἔργον τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς εὐσεβοῦς παιδείας καὶ ἐπιστήμης φυτωρίου, μετὰ θερμῆς πρὸς τὴν Παναγίαν Τριάδα παρακλήσεως, ὅπως διατηρῇ τοῦτο ἀνώτερον πάσης ἐπηρείας καὶ παντὸς ὁρατοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀναδείξῃ τελειούμενον καὶ προοδεῦον καὶ φέρον καρποὺς ἀξίους τῆς θείας εὐαρεστήσεως καὶ ἐπωφελεῖς τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ παντὶ τῷ εὐσεβεῖ ἡμῶν Γένει.

Ἀοίδιμε Πατριάρχα ! Ἡ πρὸς τὴν Παναγίαν Τριάδα θερμή Σου αὕτη προσευχὴ εἰσηκούσθη. Ἡ Θεολογικὴ Σχολή, τὸ προσφιλέστατον τοῦτο τῆς ζωῆς Σου καύχημα, τὸ καλὸν ἄγαλμα τῶν πόνων καὶ τῶν πνευματικῶν Σου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὠδίνων, ἐδικαίωσε περιφανῶς, ἣν ἐπ᾽ αὐτῆς ἐστήριξας ἐλπίδα. Ἐπὶ αἰῶνα ἤδη καὶ πλέον συνεχίζουσα ἄνευ διακοπῆς τὸ ἔργον αὐτῆς παραδίδει τῇ Ἐκκλησίᾳ τιμίους ἐργάτας, οἵτινες ἀπὸ τῆς σεβασμίας Σου εἰκόνος ἐμπνεόμενοι καὶ τὴν εὐλογίαν Σου ἐφόδιον πολύτιμον ἐν τῇ ζωῇ φέροντες, δοκίμους, ἀφ᾽ ἧς τάσσονται θέσεως, προσφέρουν ὑπηρεσίας τῇ Ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ, εὐπειθεῖς πάντοτε καὶ ἕτοιμοι εἰς δρᾶσιν καὶ ἐξυπηρέτησιν, «εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ».

Καὶ ἡ ἄλλη Σου δὲ πρὸς τοὺς ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας πηδαλιουχίᾳ διαδόχους καὶ πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς Σου προτροπὴ καὶ παράκλησις, ὅπως ἀγωνισθῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ συμπράξωσιν εἰς προαγωγὴν ἐπὶ τὸ τελειότερον τοῦ θεοφιλοῦς Σου ἔργου, δὲν ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος. Πάντες οἱ μετὰ Σὲ τὰς βαθμῖδας τοῦ πανιέρου Θρόνου ἀναβάντες ἀοίδιμοι Πατριάρχαι, καὶ μειζόνως οἱ ἐκ τῆς Σχολῆς ἀποφοιτήσαντες, περιέβαλον τὸ Ἵδρυμά Σου δι᾽ ἰδιαιτέρας πάντοτε στοργικῆς ἀγάπης, τὴν περὶ τούτου μέριμναν μέλημα τῶν πρωτίστων τῆς Πατριαρχικῆς αὐτῶν εὐθύνης θέμενοι. Ὁ δὲ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχῶν, ἀγλαὸν τέκνον τῆς Σχολῆς Σου, ἀγαθὰ περὶ αὐτῆς προνοούμενος συνεχίζει τὸ ἰδικόν Σου θεο-

φιλὲς ἔργον, ἀρτιώσας τὰ κατὰ τὴν Σχολήν, εὐμενεῖ πρὸς αὐτὴν διαθέσει καὶ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καὶ οὕτω νῦν τὸ Παλλάδιον τοῦτο τῆς Ὀρθοδοξίας, καλῶς συγκεκροτημένον καὶ λίαν δεξιῶς διιθυνόμενον, ἀσφαλῶς βαδίζει ἐπὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς συνέσεώς Σου ταχθέντος αὐτῷ σκοπῷ.

Ἀναπαύου λοιπὸν ἐν εἰρήνῃ !

Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

✝ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ, ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΗΜΑΥΡΩΘΗ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπεστράφη τὸν αἰώνιον Θεόν. Ἡ ἐσκοτισμένη αὐτοῦ διάνοια δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ἀφ' ἑαυτῆς νὰ στραφῇ πρὸς τὸ φῶς, οὐδὲ νὰ ἀτενίσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ πεπλανημένη αὐτοῦ καρδία.

Καὶ ἦλθε λοιπὸν τὸ Φῶς πρὸς τὸ σκότος, ἔκυψεν ὁ Οὐρανὸς πρὸς τὴν γῆν, ἐταπεινώθη ἡ Θεία Ἀγαθότης, καὶ ὁ ἀσώματος καὶ ἄφθαρτος τῇ φύσει Θεὸς Λόγος, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρός, ἐφανερώθη ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας, καθάρῃ τὸν νοῦν καὶ στηρίξῃ τὴν ἀνίσχυρον καὶ παραπαίουσαν αὐτοῦ βούλησιν.

Τοῦτο εἶναι τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἡμῶν μυστήριον, ἡ μεγαλειώδης ὑπόθεσις τῆς παρούσης λαμπροφόρου Ἑορτῆς. Ἡ χαρὰ ἡ μεγάλη, ἣν οἱ μακάριοι Πατριάρχαι πάλαι προῃσθάνθησαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας διὰ πολλῶν προκατήγγειλεν, οἱ ἄγγελοι εὐηγγελίσθησαν εἰς τοὺς ποιμένας καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγήθησαν εἰς τοὺς μάγους. Ἡ χαρά, ἣν ψάλλει σήμερον καὶ ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, εἰς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὰ ἴδια τέκνα προτρεπομένη : «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε».

Ταύτῃ τῇ μητρικῇ τῆς Ἐκκλησίας προτροπῇ ἀκολουθοῦντες, διέλθωμεν ἕως εἰς Βηθλεέμ, ἵνα ἴδωμεν τὸ Παιδίον, τὸ ἐν σπαργάνοις διειλημμένον καὶ ἐπὶ φάτνης ἀναπαυόμενον. Παρὰ τὸ λίκνον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ θὰ ἀντλήσωμεν θάρρος καὶ δύναμιν, οἰκοδομούμενοι ἐν ταῖς τρίβοις τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἐκεῖ καὶ οἱ ἰδιαιτέρας ἴσως ἀφορμὰς πρὸς ταλαιπωρίαν καὶ δοκιμασίαν ἔχοντες, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν πεπληρωμένην πικριῶν καὶ ταραχῆς καὶ τὴν καρδίαν καταπεπονημένην καὶ κλίνουσαν αἰσθανόμενοι, θὰ εὕρωσι τὴν παραμυθίαν καὶ τὴν ἀνακούφισιν.

Οἱ ἀνήσυχοι, τὴν ποθητὴν γαλήνην, τὴν ἐλπίδα οἱ ἀπηλπισμένοι, τὴν στήριξιν οἱ κλονιζόμενοι. Οἱ πάντες δέ, ἐνώπιον τοῦ δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντος καὶ πτωχεύσαντος Θεοῦ, αἰσθανόμενοι τὴν ψυχὴν ἡμῶν βαθύτερον δονουμένην ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς φιλαλληλίας, θὰ κατανοήσωμεν ὁπόσον ὀφειλετικὴ δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἐνάσκησις τῆς εὐποιΐας καὶ τῆς ἀγαθοεργίας πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἐν ἀνάγκαις ἀδελφοὺς καὶ πάντοτε μέν, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας καὶ ἑορτάς, καθ' ἃς δεῖ, ἵνα πάντες καὶ ὑλικώτερον αἰσθανθῶμεν τὴν ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος χαράν.

Ἀπὸ τοῦ πανιέρου τούτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀπευθύνομεν πρὸς τὸ εὐσεβὲς καὶ ἀγαπητὸν Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ σύμπασαν τὴν πιστεύουσαν ἀνθρωπότητα τὸν ὕμνον, ὃν τὰ Χερουβείμ, συγχορεύοντα τοῖς ἐπὶ γῆς, ἔψαλον κατὰ τὴν ἁγίαν ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων νύκτα ὑπεράνω τῆς Βηθλεέμ, τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην καὶ τὴν ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ τοῖς κάτω εὐαγγελιζόμενα. «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Καλοῦμεν πάντας εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν τοῦ ἐν ἀνθρώποις ἐπιφανέντος Θεοῦ διὰ τὴν ἄκραν Αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, δι' ἣν περιεβλήθη τὴν φύσιν ἡμῶν, καὶ τὰς ἀδυναμίας ἡμῶν, καὶ ἀθλιότητα μείζονα τῆς ἀθλιότητος ἡμῶν, ἵνα ἡμεῖς συνεπαρθῶμεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ. Ὁλοθύμως δ' εὐλογοῦντες τὰς καταβαλλομένας προσπαθείας πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ πραγμάτωσιν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, τοῦ οὐρανόθεν σαλπισθέντος Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, προτρεπόμεθα πάντας εἰς σύντονον πρὸς τοῦτο ἐνέργειαν, ἵνα ὡς οἷον τάχιον οἰκειουμένων καὶ ἀναστηλουμένων καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς ἀμοιβαίαις σχέσεσι τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐννόμου εἰρηνικῆς τάξεως, ἀποκατασταθῇ ἡ εἰρήνη, καὶ παύσῃ λοιπὸν ἡ ἀγωνία καὶ ἡ συνέχουσα πολλοὺς ἐκ τῶν λαῶν περὶ τῆς αὔριον ἀβεβαιότης.

Ἡ χάρις τοῦ ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ σὺν τῇ ἀφ' ἡμῶν εὐλογίᾳ καὶ εὐχῇ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, τὸ δὲ ἔλεος Αὐτοῦ προφθάνοι ὑμᾶς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.

Χριστούγεννα τοῦ 1953

† Ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΜΗΝΩΝ : ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπή.

Ἀνακαταρτισθεῖσα ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Περγάμου κ. Ἀδαμαντίου καὶ Νεοκαισαρείας κ. Χρυσοστόμου.

Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπή.

Ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Αἰμιλιανὸς ἐξελέγη μέλος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἰωβηλαῖον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Γενναδίου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Γεννάδιος συνεπλήρωσεν ἐφέτος ἐπ' αἰσίοις τεσσαρακονταετίαν ἀπὸ τῆς εἰς Ἀρχιερέα προαγωγῆς αὐτοῦ. Τοῦ εὐτυχοῦς τούτου γεγονότος χαιρετισθέντος ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 26ης Μαΐου ἐ. ἔ., προτάσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐνεκρίθη ὅπως ἑορτασθῇ τὸ Ἰωβηλαῖον τοῦτο τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος καὶ παρεπέμφθη τῇ Ἐφορείᾳ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἵνα εἰσηγηθῇ σχετικῶς.

Οὕτως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπὶ τούτῳ καταρτισθέντος προγράμματος, ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τῇ 22ᾳ Νοεμβρίου ἐ. ἔ. Θεία Λειτουργία ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, τοῦ τιμωμένου Ἱεράρχου ἱσταμένου ἐν τῷ Ἱ. Παραθρονίῳ.

Ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης μετὰ τῆς ἐνταῦθα σεβασμίας Ἱεραρχίας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας ἐπηκολούθησε δεξίωσις ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Μεγάρῳ, καθ' ἣν τὸν τιμώμενον Ἱεράρχην προσεφώνησεν ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, ἐξάρας τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ πλούσιον πνευματικὸν ἔργον αὐτοῦ. Ἀκολούθως ὡμίλησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως, εὐχαριστήσας ἐπὶ τῇ ἐκδηλωθείσῃ ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τιμῇ καὶ ἀναπτύξας τὸ θέμα : «Ἡ κατ' ἄμφω σοφία Πατριαρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου». Τὴν ὅλην σεμνὴν ταύτην τελετὴν ἐπεσφράγισεν ἡ ἀνάγνωσις ὑπὸ τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιμ. κ. Ἰακώβου τοῦ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Πιττακίου, ἐπὶ τούτῳ φιλοτεχνηθέντος ἐπὶ περγαμηνῆς, ὅπερ ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ἐπέδωκε τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι.

Ἱερὰ Μητρόπολις Κρήτης.

Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κρήτης

κ. Εὐγένιος δι' ἐμπεριστατωμένης ἐκθέσεως αὐτοῦ ὑπέβαλε τὰ πεπραγμένα ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1952—1953, παρέχων ἀναλελυμένας πληροφορίας περὶ τοῦ προγράμματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, τὸ ἔργον τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τοῦ Κατηχητικοῦ Κηρύγματος, τῶν Ἱερῶν Ναῶν, τῆς Φιλανθρωπικῆς Ὀργανώσεως καὶ τῆς καθόλου Θρησκευτικῆς κινήσεως.

Τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ποιμαντορικὴν αὐτῆς δρᾶσιν.

— Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης διὰ γράμματος αὐτῆς ἀνήγγειλεν, ὅτι ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος Κρήτης, λόγῳ προκυψασῶν τυπικῶν δυσχερειῶν, ἀντὶ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου, συνῆλθε κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου.

Ἱ. Μητρόπολις Θυατείρων

Ἵδρυσις Κοινοτήτων.

Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας, ἐντείνων ὁσημέραι τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ὅσον οἷόν τε λυσιτελεστέρας ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, προῆλθεν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀπὸ καιροῦ ἀρξαμένης προεργασίας πρὸς ἵδρυσιν Κοινοτήτων ἐν ταῖς πόλεσι Φραγκφούρτῃ, Ἀμβούργῳ, Βερολίνῳ, Νικαίᾳ, Κάνναις, Μπορδώ, Μάλτᾳ καὶ Γλασκώβῃ, ἐν αἷς διαβιοῖ οὐχὶ εὐκαταφρόνητος ἀριθμὸς εὐσεβῶν τῆς Ἐπαρχίας Θυατείρων τέκνων. Ἐκ παραλλήλου, ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης δὲν ὤκνησεν ἵνα στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀμβούργῳ, Μπίρμιγκαμ, Μπριστὸλ καὶ Σαλὶν ντὲ Ζιρὰντ ἐγκατεστημένους Ὀρθοδόξους, χάριν τῶν ὁποίων προτίθεται ἵνα ὀργανώσῃ προσεχῶς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων τούτων ἰδιαιτέραν Κοινότητα. Οὐχ ἧττον ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης οὐκ ἐπαύσατο, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτης Θυατείρων, ἵνα μελετᾷ τὴν ἵδρυσιν ἐν Ρώμῃ εὐκτηρίου Οἴκου διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκεῖ Ὀρθοδόξων.

Οὕτω ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης, δοῦσα τὰς προσηκούσας ὁδηγίας τῷ εἰς Ρώμην πρὸς μετεκπαίδευσιν μεταβάντι Ἀρχειοφύλακι τῶν Πατριαρχείων Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτῃ κ. Αἰμιλιανῷ Τσακοπούλῳ, ἐπέτυχε τὴν ὀργάνωσιν τῆς Κοινότητος καὶ τὴν ἵδρυσιν Εὐκτηρίου Οἴκου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐν ᾧ λειτουργεῖ τακτικῶς ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Αἰμιλιανός, ἐξυπηρετῶν, τό γε νῦν, τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐν Ρώμῃ Χριστιανῶν Ὀρθοδόξων.

Πάντα τὰ ὡς ἄνω ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Θυατείρων ἐν ἐπὶ τούτῳ ἐκθέσει.

Διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἐξεφράσθη τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ποιμαντορικὴν αὐτῆς δρᾶσιν.

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρπάθου καὶ Κάσου.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καρπάθου καὶ Κάσου κ. Ἀπόστολος, συντόνως ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Κοινοτικῆς Ὀργανώσεως τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἐλθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἐν ἐπὶ τούτῳ ὑποβληθείσῃ ἐκθέσει ἀνέλυσε τὰ προβλήματα τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ ἐξῃτήσατο τὴν κανονικὴν ἄδειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα, μεταβαίνων εἰς Ἀμερικήν, ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων Ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ ἐπὶ κοινοτικῶν ζητημάτων τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ Μητροπόλεως.

Παρασχεθείσης συνοδικῆς καὶ σχετικῆς ἀδείας, ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν τῇ 22ᾳ Ὀκτωβρίου.

Ἅγιον Ὄρος.

— Κατόπιν συνεχῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐνεργειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπετεύχθη κατὰ τὸ διανυόμενον σχολικὸν ἔτος ἡ ἐπαναλειτουργία τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

Ἡ Ἐφορεία καὶ ὁ Σχολάρχης Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ναθαναήλ, ἀναγγείλαντες τηλεγραφικῶς τὸ γεγονός, ἐξῃτήσαντο τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησαίς, αἵτινες ἐπεδαψιλεύθησαν διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ τηλεγραφήματος.

— Διὰ γράμματος αὐτῆς ἡ Ἱερὰ Κοινότης ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐνταῦθα ἐλθούσης Ἱεροκοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ διὰ τὸ ἐπιδεικνυόμενον συνεχῶς ἐνδιαφέρον τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ Ἱεροῦ Τόπου.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἱερὰ Κοινότης δι' ἐγκυκλίου πρὸς πάσας τὰς Ἱερὰς Μονὰς γράμματος, ἐγνώρισε τὰ τῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπισκέψεως τῆς Ἱεροκοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς.

— Αἰτήσει τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ξηροποτάμου ἐνεκρίθη ἡ εἰς Διάκονον χειροτονία τοῦ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς Μοναχοῦ Ἀθανασίου.

Χειροτονία καὶ διορισμὸς Διακόνου τῆς Σειρᾶς.

Ἐγκρίσει συνοδικῇ ἐχειροτονήθη εἰς Διάκονον ὑπὸ τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἰκονίου κ. Ἰακώβου, Σχολάρχου τῆς κατὰ Χάλκην Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους κ. Εὐάγγελος Γαλάνης τῇ 13ῃ τοῦ παρόντος μηνὸς Δεκεμβρίου ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ.

Ὁ νεοχειροτονηθεὶς ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος Διάκονος τῆς Σειρᾶς.

Καθαίρεσις Κληρικοῦ.

Ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς κ. Μιχαὴλ διὰ τηλεγραφήματος αὐτοῦ κατήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸν Ἀρχιμ. Γαβριὴλ Ματθόπουλον, ἱερατεύοντα ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἁγίας Τριάδος Σικάγου, ὡς στασιάσαντα κατὰ τῆς οἰκείας Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ πήξαντα ἴδιον θυσιαστήριον καὶ ἐξῃτήσατο τὴν ἐπιβολὴν αὐτῷ, συμφώνως ταῖς διαγορεύσεσι τῶν Ἱερῶν Κανόνων, βαρυτάτης Ἐκκλησιαστικῆς κυρώσεως. Ἅμα τῇ λήψει τῆς πληροφορίας ταύτης, διεβιβάσθη διὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Σικάγου κ. Γερασίμου αὐστηροτάτη σύστασις καὶ ἐντολὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν εἰρημένον Ἱερέα ὅπως ἀπόσχῃ τοῦ πραξικοπήματος, διότι ἄλλως ἤθελεν ὑποστῇ βαρυτάτην ποινήν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ στασιάσας Ἱερεὺς οὐδεμίαν ἐπεδείξατο μετάνοιαν, ὡς ὑπέβαλε τηλεγραφικῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 24ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ., λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν σοβαρότητα τοῦ ἀποτολμηθέντος βαρυτάτου πλημμελήματος ἔναντι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ πειθαρχίας, καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων διακελευόμενα (31ος Ἀπόστ. 18ος Δ' Οἰκουμενικῆς, Στ' Γάγγρ. καὶ 1ος Καρθ.) καθήρεσε τὸν εἰρημένον ἀπὸ τοῦ Ἱερατικοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ Κληρικοῦ σχήματος καὶ ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν τάξιν.

Ἡ καθαίρεσις ἀνεκοινώθη τηλεγραφικῶς τῷ Σεβασμιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀμερικῆς καὶ διὰ γραμμάτων τοῖς Μακαριωτάτοις Πατριάρχαις καὶ Προέδροις τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἡ δὲ σχετικὴ καθαιρετήριος Πρᾶξις ἀπεστάλη πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα διὰ τὴν τακτικὴν ἐπ' Ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν.

Ἑόρτιοι διακοπαὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐπὶ ταῖς διακοπαῖς τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, λόγῳ τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου μεταξὺ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἁγίων Ἀρχιερέων ἀντηλλάγησαν, ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸ τῶν ἑορτῶν συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 22ας Δεκεμβρίου, αἱ εἰθισμέναι προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἐργασίαι τῆς Διαρκοῦς Θεολογικῆς Ὑποεπιτροπῆς (Working Committee), τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ πίστεως καὶ τάξεως.

Τὸν παρελθόντα Αὔγουστον συνῆλθεν εἰς τὸ Μποσσὲ τῆς Ἑλβετίας ἡ ὑπὸ τοῦ ἐν Λοὺνδ συνεδρίου συσταθεῖσα θεολογικὴ Ὑποεπιτροπὴ (Working Committee) ἧς εἶχεν ὁρισθῆ ὅπως ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετάσχωσιν οἱ Καθηγηταὶ Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Γεώργιος Φλωρόβσκυ καὶ Ἱερολ. Διάκονος κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης. Οἱ ἐξονομασθέντες δύο ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας παραστάντες ἐν τῷ συνεδρίῳ παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τῆς Ὑποεπιτραπῆς ταύτης, τῆς ἰδιάζουσαν ἐντὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῆς καθόλου οἰκουμενικῆς θεολογικῆς σκέψεως θέσιν ἐχούσης.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς διήρκεσαν ἀπὸ τῆς 11—19ης Αὐγούστου, καθ' ἣν περίοδον συνήρχοντο καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιτροπαί, προπαρασκευάζουσαι τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῆς ἐν Ἤβανστον τῆς Ἀμερικῆς συγκληθησομένης Β´ Γεν. Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ὑποεπιτροπῆς ταύτης, διατελούσης ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Αἰδεσ. κ. Oliver Tomkins Ἀγγλικανοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου λεπτομερειῶν τοῦ ἐν Μποσσὲ Συνεδρίου τούτου, ὑπεβλήθη τῇ Ἐκκλησίᾳ λεπτομερὴς ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἱερ. Διακόνου κ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου ἔκθεσις, ἥτις δημοσιεύεται ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ τεύχους.

Προετοιμασίαι περὶ τῆς Β´. Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἤβανστον.

Διὰ γράμματος αὐτοῦ ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν Δρ. Βίσερ Χὸφτ ὑπέβαλεν, ὅτι ἀποφάσει τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμβουλίου ὡρίσθη, ὅπως κληθῶσιν 150 Σύμβουλοι εἰς τὴν ἐν Ἤβανστον τῆς Ἀμερικῆς Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ ἐξῃτήσατο τὴν ἔγκρισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τοὺς ὑποδεικνυομένους Ὀρθοδόξους Συμβούλους. Τὸ γράμμα τοῦτο παρεπέμφθη τῇ ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Συνόδων καὶ Παγχριστιανικῶν Συνεδρίων Ἐπιτροπῇ πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν.

Εἰς τὸ ἐν Λακνόου τῶν Ἰνδιῶν συνέδριον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὡρίσθησαν τε-

λικῶς τόσον τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα ὅσον καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς Β΄ ἐν Ἤβανστον τῆς Ἀμερικῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Κύριον θέμα τῆς Συνελεύσεως θὰ εἶναι : «Ὁ Χριστός, ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου».

Ἐπικουρικὰ δὲ θέματα τὰ ἑξῆς :

α) Ἡ ἐν Χριστῷ ἑνότης καὶ ἡ διαίρεσις τῶν Ἐκκλησιῶν.
β) Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς ζωῆς αὐτῆς.
γ) Ἡ ὑπεύθυνος κοινωνία ἐν τῇ Παγκοσμίῳ προοπτικῇ.
δ) Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς Παγκοσμίου Κοινότητος.
ε) Ἡ Ἐκκλησία ἐν μέσῳ τῶν φυλετικῶν καὶ ἐθνικῶν τάσεων.
στ) Ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ κλήσει αὐτοῦ.

Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ διορισθεῖσα ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως προετοιμάσῃ ἓν ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ θέματος : «Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ μόνη ἐλπὶς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου», εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 πρὸς μελέτην τοῦ θέματος καὶ καταρτισμὸν ὑπομνηματιστικῶν μελετῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐν ἔτει 1951 ἐν Ρολλὲ τῆς Ἑλβετίας τῷ 1952 ἐν Μποσσὲ ὡς καὶ κατὰ τὸ 1953 κατήρτισεν ἄχρι τοῦδε δύο ἐκθέσεις ἐπὶ τοῦ κυρίως θέματος, αἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς τὰς μετεχούσας Ἐκκλησίας πρὸς μελέτην καὶ προπαρασκευὴν διὰ τὴν Γεν. Συνέλευσιν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῆς ἐκθέσει ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης αὐτῆς λέγει τὰ ἑξῆς :

«Εἰς μίαν τοιαύτην ἐποχὴν ὡς ἡ παροῦσα, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν δύναται παρὰ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς ἐλπίδος. Ἐκεῖνος εἶναι ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν εἶναι ἐν αὐτῷ, ὀφείλομεν νὰ διακηρύξωμεν τὴν ἐλπίδα ταύτην εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸς εἶναι ὁ βασικὸς λόγος τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ τοῦ θέματος».

Ἡ μελέτη εἶναι διῃρημένη εἰς κεφάλαια, ὧν τὸ πρῶτον : «Ὁ Χριστὸς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν», ἐν τῷ ὁποίῳ διασαφηνίζεται τί εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ἐλπίς. Παρατίθεται τὸ χωρίον Κολ. 3, 3—4 «Ἀπεθάνετε γὰρ καὶ ἐν ζωῇ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» μὲ τὸ ἑξῆς σχόλιον : «Ἡ Χριστιανικὴ ἐλπὶς εἶναι ἐλπὶς εἰς τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Εἶναι ἡ ἀπόλυτος βεβαιότης ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πιστός, ὅτι θὰ συμπληρώσῃ, ὅ,τι ἤρχισεν. Ὅθεν εἶναι ἡ βεβαία προσδοκία, ἥτις ἀναμένει μὲ ὑπομονὴν καὶ πίστιν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Θεοῦ, «ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ». (Α΄ Ἰω. 3, 14). Τὸ καθῆκον τοῦ Χριστιανοῦ, συνεχίζει ἡ ἔκθεσις, εἶναι νὰ ἀκολουθῇ τὸν Χριστὸν ὡς ὁ Χριστὸς συνεχίζει τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἀναμένῃ ἐν ἐλπίδι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐπιστρέψῃ».

Ἀκολουθοῦν τὰ κεφάλαια : Ἡ Χριστιανικὴ ἐλπὶς ἐν τῇ ζωῇ τῶν πιστῶν, ἡ Χριστιανικὴ ἐλπὶς καὶ αἱ σημεριναὶ οὐτοπίαι, ἡ Χριστιανικὴ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΣΘΟΝΙΑΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΤΑΛΛΙΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΣΘΟΝΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου λ. ἔ., ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ Μητροπολίτης Ταλλίνης καὶ πάσης Ἐσθονίας Ἀλέξανδρος ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας, ἔνθα διέμενεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1945.

Τὸν θάνατον ἀνήγγειλε τηλεγραφικῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἀλέξανδρος Γιούρισσον. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἀναγγείλασα τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου, ἐξῆρε τὰ προσόντα καὶ τὴν πολύτιμον καὶ θεοφιλῆ ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ διακονίαν καὶ μετὰ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ηὐχήθη ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1872. Ἔχων πλήρη θεολογικὴν κατάρτισιν, εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν ἐχειροτονήθη Πρεσβύτερος, τῷ δὲ 1920 προήχθη εἰς Ἐπίσκοπον.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, συνεπείᾳ τῶν ἐν ταῖς Βαλτικαῖς Χώραις πολιτικῶν μεταβολῶν, συνεκροτήθη ἀνεξάρτητον Ἐσθονικὸν Κράτος. Ἡ ἐν Ἐσθονίᾳ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, εὑρεθεῖσα τότε ἐκτὸς τῶν ὁρίων Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην, ἵνα ὀργανωθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ 28ου Κανόνος τῆς Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ πρὸς τοῦτο ἀπετάθη πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον, κέκτηται τὸ δικαίωμα Ὀργανώσεως τῶν ὑπερορίων Ἐπαρχιῶν.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀποδεχθὲν τὸ αἴτημα τοῦτο, διὰ τῆς ἐν ἔτει 1923 Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως παρεχώρησε τὴν Αὐτονομίαν τῇ ἐν Ἐσθονίᾳ Ἐκκλησίᾳ, συνῳδὰ δὲ τῇ Πράξει ταύτῃ ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος ὠνομάσθη Μητροπολίτης Ταλλίνης καὶ πάσης Ἐσθονίας.

Ὡς πρῶτος Μητροπολίτης Ἐσθονίας εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ποιμαντορικῆς συνέσεως, ἵνα ὀργανώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Τὴν γαλήνην ὅμως τῆς ποιμαντορικῆς αὐτοῦ διακονίας μετέτρεψαν εἰς ταραχὴν τὰ γεγονότα τοῦ τελευταίου πολέμου, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἡ μὲν Ἐσθονία κατελήφθη καὶ πάλιν, ὁ δὲ Μητροπολίτης Ἀλέξανδρος μετὰ μέρους τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1945 παρέμενεν ἐν Στοκχόλμῃ, ὁπόθεν διηύθυνε τοὺς ἐν ἐξορίᾳ Ὀρθοδόξους Ἐσθονούς, ἀνερχομένους εἰς 4000.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξανδρος, τιμηθεὶς διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς τιμῆς τοῦ πρώτου Μητροπολίτου τῆς Αὐτονόμου Ἐσθονικῆς Ἐκκλησίας, εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ διακονίαν μὲ ζῆλον καὶ αὐτοθυσίαν καὶ ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης.

Περιέβαλε τὸ ποίμνιόν του μὲ πατρικὴν ἀγάπην, ἔζησε μετ᾽ αὐτοῦ τὰς ἡμέρας τῆς εὐτυχίας καὶ ὡς καλὸς ποιμὴν συνεμερίσθη καὶ τὴν θλῖψιν τῶν δυστυχῶν ἡμερῶν. Ὡς πιστὸς ἀρχηγὸς κατηνάλωσε τὴν ζωήν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας του. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ δικαίως ἐχαράχθη εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῆς Ἱστορίας τῆς ἐν Ἐσθονίᾳ Ἐκκλησίας, εἰς τὰς καρδίας τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ τέκνων καὶ εἰς τὰς Δέλτους τῆς Ὀρθοδοξίας.

Εἴη ἡ μνήμη αὐτοῦ αἰωνία !

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Ἐσθονίας Ἀλεξάνδρου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας διωρίσθη Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος ἐν τῇ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Ὀρθοδόξῳ Ἐσθονικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ διορισμὸς οὗτος ἀνεκοινώθη τηλεγραφικῶς τῇ τε Αὐτοῦ Σεβασμιότητι καὶ τῷ ἐν Στοκχόλμῃ Μητροπολιτικῷ Συμβουλίῳ.

(†) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

Ἐστεφανωμένος διὰ τῆς μακρᾶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοῦ ποιμνίου, ὁ Μητροπολίτης Ξάνθης Ἰωακεὶμ ἐτελεύτησε τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου 1953 ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα καὶ δύο ἐτῶν.

Ὁ ἀείμνηστος, γνωστὸς ἐνταῦθα ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ διακονίας ἐν τῇ Ἁγιωτάτῃ Ἀρχιεπισκοπῇ, κατήγετο ἐκ τῆς Μοσχοπόλεως Β. Ἠπείρου.

Μετὰ τὴν πρώτην παίδευσιν εἰσήχθη εἰς τὴν κατὰ Χάλκην Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἐν ἔτει 1898.

Τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ διακονίας κατήρξατο ἐν ταῖς διαφόροις Κοινότησι τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐν αἷς ὑπηρέτησεν ὡς τε Διάκονος καὶ Ἱερατικῶς Προϊστάμενος, διατελέσας ἅμα Διευθυντὴς τῶν Σχολῶν Πριγκήπου καὶ εἶτα Καθηγητὴς τῶν Ἱερῶν ἐν τῇ λειτουργούσῃ ἄλλοτε ἐν Χάλκῃ περιφήμῳ Ἐμπορικῇ Σχολῇ.

Ἐν ἔτει 1911 προήχθη εἰς τὸ ὕπατον τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ψηφισθεὶς Μητροπολίτης Βελεγράδων ἐν Β. Ἠπείρῳ εἰς διαδοχὴν τοῦ εἰς τὴν Μητρόπολιν Βερροίας προαχθέντος ἀειμνήστου Μητροπολίτου Καλλινίκου Δεληκάνη.

Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1924, ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ζ΄, ἐξελέγη Μητροπολίτης Παραμυθίας, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας δὲ Βασιλείου τοῦ Γ΄, τῷ 1925, ἐγένετο Μητροπολίτης Νέας Πελαγωνίας. Μετὰ δεκαετῆ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ποιμαντορίαν προήχθη εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ξάνθης, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Κατὰ τὰς χαλεπὰς ἡμέρας τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου Πολέμου, καθ' ἃς καὶ ἡ Ἐπαρχία Ξάνθης πολλὰς ὑπέστη δοκιμασίας, ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης μετὰ θάρρους καὶ καρτερίας πολλῆς συνεμερίσθη τὴν τύχην τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, οὗτινος ἀπαραμείωτον ἐφείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμόν.

Ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν ἀπέρχεται ἐκ τῆς παροίκου ταύτης ζωῆς πρὸς τὴν αἰωνιότητα, καταλείπων μνήμην ζηλωτοῦ καὶ ἀφωσιωμένου τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεράρχου.

Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ἐν τῇ Συνοδικῇ Συνεδρίᾳ τῆς 15ης Δεκεμβρίου ἀνεκοινώσατο τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ξάνθης Ἰωακεὶμ Μαρτινιανοῦ καὶ ἐγερθεῖσα μετὰ τῶν Σεβασμ. Συνοδικῶν Ἀρχιερέων ηὐχήθη ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων.

Ἡ κηδεία τοῦ ἀειμνήστου ἐγένετο τῷ Σαββάτῳ, 12ῃ Δεκεμβρίου, ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ξάνθης.

Ταύτης προέστη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλε-

ως καὶ Θάσου κ. Χρυσόστομος, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν Σεβασμ. Μητροπολιτῶν Κασσανδρείας κ. Καλλινίκου καὶ Ζιχνῶν κ. Ἀγαθαγγέλου, ὡς καὶ σύμπαντος τοῦ Ἱ. Κλήρου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Ὁ προεξάρχων Ἀρχιερεὺς διὰ καταλλήλου ἐπικηδείου ἐξῆρε τὰς πολυτίμους πρός τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰ Γράμματα ὑπηρεσίας τοῦ μεταστάντος Ἱεράρχου, τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ ποιμνίου, καὶ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Σύσσωμος ὁ πληθυσμὸς μετὰ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν παρηκολούθησε τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ ἐν καταφανεῖ συγκινήσει καὶ μετ' ἐκδηλώσεων τιμῆς πρὸς τὸν πολιὸν αὐτοῦ Ποιμενάρχην καὶ συνώδευσε τὸ σκῆνος μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ κατοικίας.

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ξάνθης κυροῦ Ἰωακείμ, εἴη ἡ μνήμη αἰωνία !

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΠΡΑΓΑ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν βυζαντινῶν σπουδῶν ὑπὸ τὸν τίτλον : «Byzantinoslavica» 1) δημοσιεύεται (γαλλιστὶ) μελέτη τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ τῆς Σορβόννης τῶν Παρισίων κ. Rodolphe Guilland μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Βουκολέοντος, Δολοφονία τοῦ Νικηφόρου Β΄ τοῦ Φωκᾶ 2).

Ὁ Καθηγητὴς R. Guilland, γνωστὸς ἐκ πολλῶν μελετῶν του περὶ διαφόρων ἐκφάνσεων τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, παρέσχε καὶ παρέχει διαρκῶς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἱστορίας. Ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν, ἐδημοσίευσεν εἰς τρία τεύχη τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις πολιτείας καὶ ἐκκλησίας, ἰδίως κατὰ τὴν περίοδον τῆς διαμονῆς τῆς Βυζαντινῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Νίκαιαν. Ὁ τίτλος τοῦ ἔργου του: «La Politique religieuse de l' Empire Byzantin de 1204 à 1341». Ὅλοι δὲ ἐλυπήθησαν, καὶ ἰδιαιτέρως ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας, διότι ἀσθενῶν δὲν ἠμπόρεσε νὰ παραστῇ εἰς τὸ διεθνὲς βυζαντινολογικὸν (ἔνατον) συνέδριον, τὸ συγκροτηθέν, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Εἰς τὴν ἐνταῦθα ὑπὸ κρίσιν πραγματείαν του ἐξετάζει τὴν ἐν Βυζαντίῳ κατάστασιν περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ. Κατόπιν κάμνει λόγον περὶ τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου (Ἱεροῦ Παλατίου), περὶ τῆς δῆθεν ἀκροπόλεως (μεγάλου ὀχυροῦ) τοῦ Βουκολέοντος, περὶ τοῦ ἐν τῷ Μ. Παλατίῳ δωματίου τοῦ Ν. Φωκᾶ, καὶ περὶ τῆς δολοφονίας του. Κυρίως ἐξετάζει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξιστορήσεως τῶν χρονογράφων Λέοντος τοῦ Διακόνου, Γ. Κεδρηνοῦ, Ἐφραιμίου, Ζωναρᾶ, Γλυκᾶ, Νικηφόρου Γρηγορᾶ καὶ ἄλλων καὶ τοῦ παπικοῦ ἀντιπροσώπου Λουϊτπράνδου, εὑρεθέντος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἂν ἡ δολοφονία ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ Μεγάλου Παλατίου ἢ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Βουκολέοντος (Κάτεργα λιμανί), τὸ ὁποῖον περιετείχισε ὕψηθεν διὰ φρουρίου ὁ Νικηφόρος. Ὁ κ. Guilland διὰ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ἀντικρούει τὰς ἀντιθέτους γνώμας τῶν ἱστορικῶν Labarte καὶ Schlumberger καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Νικηφόρος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Τσιμισκῆ ἐντὸς τοῦ δωματίου του, τὸ ὁποῖον διετήρει εἰς αὐτὸ τὸ Μέγα Παλάτιον.

Κατὰ τὸν σύγχρονον τοῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ Λέοντα τὸν διάκονον, ὁ Νικηφόρος δὲν ἔκτισεν ἰδιαίτερον φρούριον, ἀλλὰ προσέθηκεν ὀχυρόν τι εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μεγάλου Παλατίου 3).

Ἡ μαρτυρία τοῦ Κεδρηνοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Νικηφόρος ἐφονεύθη «ἔν-

---

1) Τόμος ιγ΄, τεῦχος 1 (1952), σελ. 101—136 καὶ εἰς χωριστὸν ἀνάτυπον.

2) Ὁ Ν. Φωκᾶς, νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Β΄, ἐβασίλευσεν ἀπὸ 13 Ἰουλίου 963 (16 Αὐγούστου ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Πολυεύκτου) μέχρι τοῦ 969, ὁπότε ἐδολοφονήθη διὰ συνωμοσίας ὀργανωθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διαδόχου του τοῦ ἐξ Ἀρμενίων Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ.

3) Ἔκδ. Βόννης, 64, καὶ πραγματείαν κρινομένην σ. 110.

δον τοῦ Παλατίου» εἶναι, νομίζω, σαφής. Ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου μεγάρου, Παλατίου τοῦ Βουκολέοντος ἢ ἄλλου τινος, θὰ προσέθετε προσδιορισμόν τινα. Τὸ «Παλάτιον» σημαίνει τὸ Μέγα Παλάτιον, τὸ ἱερὸν Παλάτιον, τὸ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τὰ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἀναφερόμενα σχετικὰ πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν δολοφόνων εἰς τὸ Παλάτιον, οὐδεμίαν ἀφίνουν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ δολοφονία ἔλαβε χώραν εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον. «Οἱ δὲ τὰ ἐκμοχλευτήρια φέροντες ὄργανα, προσιόντες ἔξωθεν τά τε τείχη πολλαχόθεν εἰσόδων ἀνοιχθεισῶν». Αἱ πολλαὶ εἴσοδοι ὑπῆρχον μόνον εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Παλάτιον. Εἶναι ἀξιέπαινος ὁ σοφὸς Καθηγητὴς κ. R. Guilland, διότι ἐξετάζει ζητήματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰ ἀρχαῖα τοῦ Βυζαντίου μνημεῖα, ὅπου καὶ θὰ συγκροτηθῇ μετὰ δύο ἔτη τὸ δέκατον διεθνὲς βυζαντινολογικὸν συνέδριον.

* * *

Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ Μονάχου **Franz Dölger** περὶ ἑνὸς ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ Franz Dölger, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, βυζαντινολόγος, συνεχιστὴς τῶν ἐργασιῶν τῶν διασήμων Κρουμβάχερ καὶ Χάϊζενμπεργ, ἐκδότης τοῦ συγγράμματος (πολυτόμου) Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches, καὶ πολλῶν ἄλλων, καταχωρίζει διαφόρους ἱστορικὰς καὶ ἄλλας μελέτας σχετικὰς πρὸς τὴν καθόλου ζωὴν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας εἰς περιοδικὰ ὡς ἡ Byzantiniche Zeitschrift, τὸ Studia Patrishica et Byzantina, καὶ ἄλλα.

Εἰς τὸ Studia Patr. et Byz. 1953, τεῦχος 1ον, δημοσιεύει γερμανιστὶ μελέτην κριτικὴν ἐπὶ τῇ βάσει πλείστων ὅσων χειρογράφων ἀποκειμένων εἰς διαφόρους Βιβλιοθήκας, Βατικανοῦ, Βρεττ. Μουσείου, Ἐθν. Βιβλιοθήκης Παρισίων, Ἁγίου Ὄρους, Μιλάνου, Βενετίας, Ἱεροσολύμων, Θεολ. Σχολῆς Χάλκης καὶ ἄλλων. Διὰ τῆς μελέτης αὐτῆς, κρίνει τὸ σύγγραμμα : «Ἱστορία ψυχωφελὴς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιόπων χώρας, τῶν Ἰνδῶν λεγομένης, ἀπελθόντων τιμίων ἀνδρῶν πρὸς τὴν Ἁγίαν Πόλιν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἀπαγγειλάντων, συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ». Εἰς ἄλλα κείμενα ὑπάρχει τίτλος τοῦ συγγράμματος διάφορος, μὲ τὴν προσθήκην «Ἱστορία... συγγραφεῖσα ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικήν».

Πρόκειται περὶ τοῦ βίου — μᾶλλον μυθιστορηματικοῦ (Der Ceschichte Barlaam Roman) δύο ἀσκητῶν Αἰθιόπων, ἁγίων ὀνομαζομένων Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ, τῶν ὁποίων τὸν βίον καὶ ἰδίως τὰ ἔργα τῆς ἁγιωσύνης των μετέφερον ἐκ τῆς Αἰθιοπίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα.

Ὁ κ. Fr. Dölger κατόπιν συγκριτικῆς μελέτης καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε τὰς διαφόρους φάσεις τῶν συζητήσεων κατὰ χρονικὰς περιόδους ἐπὶ τῆς γνησιότητος τοῦ διηγήματος καὶ τοῦ πραγματικοῦ συγγραφέως αὐτοῦ, ὑποστηρίζει τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν ὡς συγγραφέα τοῦ διηγήματος (βίου τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τοῦ Ἰωάσαφ). Τὴν ἄποψιν αὐτὴν εἶχον ὑποστηρίξει πολὺ πρὸ τοῦ Ντόλγκερ, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ὁ Billius καὶ Λέων ὁ Ἀλλάτιος καὶ ἄλλοι.

Ὑπάρχουν σημεῖα εἰς τὴν σοβαρὰν ταύτην μελέτην τοῦ Ντόλγκερ ἄξια

ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ὑπῆρχον π.χ. κατὰ τὸν Ζ΄. αἰῶνα μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, Ὀρθόδοξοι μοναχοὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Αἰγύπτου καὶ δὴ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ; Ἀντὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἄλλοι παραδέχονται ὡς συγγραφέα τοῦ ὑπὸ κρίσιν διηγήματος τὸν Εὐθύμιον, ἡγούμενον τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων τοῦ Ἄθω, καὶ ἕτερον ἄλλον Ἰωάννην μοναχὸν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα ἀκμάσαντα περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ΄. αἰῶνος.

Ἀναμφιβόλως ἡ δι' ὀλίγων ἐνταῦθα ἐκτιθεμένη ἐργασία τοῦ ἀκαταπονήτου σοφοῦ Γερμανοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἐκτιμήσω ἐν τῷ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ἐν Θεσσαλονίκῃ συγκληθέντι ἐνάτῳ διεθνεῖ Βυζαντινολογικῷ συνεδρίῳ, εἶναι λίαν ἐμβριθὴς καὶ ἀξία πολλῆς προσοχῆς. Ἴσως θὰ δυνηθῶ βραδύτερον νὰ δημοσιεύσω μίαν εὐρυτέραν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου του αὐτοῦ.

† Ὁ μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

A. E. J. Rawlinson, bishop of Derby : Problems of Reunion, London, 1950.

Ὁ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ Δέρμπυ Δρ. A. Rawlinson, διαπρεπὴς Θεολόγος, ἀσχολούμενος ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν μελέτην θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, περισυνέλεξε διάφορα κατὰ τὸν τελευταῖον καιρὸν ἄρθρα καὶ μελέτας αὐτοῦ, ἅτινα ἐξέδωκεν εἰς βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Προβλήματα ἑνώσεως».

Τὰ ἄρθρα ταῦτα εἶναι καρπὸς βαθείας μελέτης καὶ προσωπικῆς πείρας, καθότι μετέσχε πολλῶν συνεδρίων ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῇ ὁποίᾳ τυγχάνει Πρόεδρος Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς προωθήσεως τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σκωτίας καὶ ἄλλων Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ ἀναλυόμενα θέμα οἷα «ἡ Ἐκκλησία καὶ αἱ Ἐκκλησίαι», «Σχέσις τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν», «Μυστηριακὴ κοινωνία», «Τὸ κῦρος τῶν χειροτονιῶν», «Μελέτη τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας» κ. ἄ. κατέχουσιν ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ζητήματος τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν κάμνει ὡρισμένας προτάσεις διὰ τὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ ὑποβάλλει θεολογικά τινα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα τίθενται ἀφ' ἑαυτῶν. Ὁ συγγραφεύς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἀντικειμενικός, ἀποφεύγει νὰ λαμβάνῃ μονομερῆ θέσιν εἰς τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς ἢ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν. Τὸ στοιχεῖον δὲ τοῦτο τῆς ἀντικειμενικότητος προσδίδει ἔτι μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς τὸ ἔργον.

Τὸ βιβλίον τοῦτο, προερχόμενον ἀπὸ τὸν κάλαμον τοῦ Δρ. Rawlinson, ὁ ὁποῖος κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν θέματα θεολόγων, εἶναι ἐνδιαφέρον διὰ πάντα θεολόγον καὶ μελετητὴν τῶν θεμάτων τούτων.

† Ἀρχιμ. ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Μητροπολίτου Λήμνου Διονυσίου : Ὁ Πιστὸς Οἰκονόμος

Ὡραῖον Ἐγκόλπιον Ἱερέως, πρακτικὸν καὶ χρήσιμον δι' αὐτὸν βιβλίον. Ἐκχέεται ἡ δι' αὐτὸν ἀγάπη τοῦ Συγγραφέως. Θέλει νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα τὸν περιτριγυρίζουν. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κάθε ζητήματος εἶναι ἁπλῆ, ἐποικοδομητική. Μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπιζητεῖται νὰ μορφωθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἱερέως τὸ γενικὸν πνεῦμα, διὰ νὰ δύναται αὐτὸς νὰ εὑρίσκῃ τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν εἰς κάθε ζήτημα τὸ ὁποῖον τὸν ἀπασχολεῖ.

*
* *

Ἐπισκόπου Μυρέων Τιμοθέου : Ἱεροὶ Στοχασμοί.

Σύντομοι λόγοι προσφερόμενοι εἰς τὴν εὐαισθησίαν καὶ δίψαν διψώντων τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἁγνά. Λόγοι γραμμένοι μὲ πόνον καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ψυχήν, στοχασμοὶ προσλαμβανόμενοι μὲ χαρὰν δύνανται μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ μεταβληθοῦν εἰς σπόρον καὶ γονιμότητα, ἢ εἰς αὔραν δροσίζουσαν τοὺς ἐν αὐχμῷ εὑρισκομένους.

† Ὁ Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων ΔΩΡΟΘΕΟΣ

SWEET, WİLLİAM, WARREN, The Story of Religion in America, Revised edition, New York and London : Harper and Brothers σ. XII—565.

ΔΙΑ ΤΟΝ ἱστορικὸν τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἀμερικῆς ἀποβαίνει δύσκολον καὶ ἐν ταὐτῷ παράτολμον ἐγχείρημα. Τὰ λαβόντα χώραν ἐκεῖ οὐδόλως παραβάλλονται πρὸς τὰ γεγονότα τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀνατολῇ Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Σύνηθες διὰ τοὺς ἀποίκους μιᾶς χώρας φαινόμενον εἶναι ἡ ὑπ' αὐτῶν μεταφορὰ καὶ μεταφύτευσις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν θρησκευτικῶν των πεποιθήσεων εἰς τὴν νέαν των πατρίδα. Τὸ τοιοῦτον συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἀργότερον ἐμφανίζονται αἱ διαμορφωθεῖσαι ἐπιτοπίως θρησκευτικαὶ Ὁμάδες καὶ Ὁμολογίαι.

Παράγοντες, οἵτινες ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς θρησκείας ἦσαν : 1) Αἱ στεναὶ σχέσεις τῶν ἀποίκων πρὸς τὰς μητροπόλεις αὐτῶν, 1) Αἱ θρησκευτικαὶ ἐν Εὐρώπῃ καταδιώξεις καὶ ἡ εὕρεσις καταφυγίου ἐν Ἀμερικῇ, 3) Τὸ τυχοδιωκτικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ, 4) Αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως τοῦ διαρκῶς πρὸς τὰ Δυτικὰ μετακινουμένου πληθυσμοῦ, 5) Αἱ ἐκ τῆς Εὐρώπης παρεισδύσασαι φιλοσοφικαὶ ἰδέαι, 6) Ὁ βαθμὸς μορφώσεως καὶ ὁ ζῆλος τῶν θρησκευτικῶν ἡγετῶν, 7) Αἱ ἀναφανεῖσαι ἐνθουσιαστικαὶ τάσεις, 8) Τὸ πνεῦμα τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας καὶ ἀνεξιθρησκείας εἰς τὸν Συνταγματικὸν τῆς Ἀμερικῆς Χάρτην, 9) Τὸ πρόβλημα καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Νέγρων, 10) Ὁ ἐμφύλιος Πόλεμος τοῦ 1860, 11) Ἡ ἵδρυσις τῶν πόλεων καὶ ἡ ἐκ τούτου ἐπελθοῦσα ἀλλαγὴ τῶν ὅρων διαβιώσεως, 12) Ἡ Θεολογικὴ Ἐπιστήμη καὶ ἡ ἐν αὐτῇ σύγκρουσις τῶν δύο ρευμάτων, τοῦ συντηρητικοῦ καὶ φιλελευθέρου, 13) Ἡ ἵδρυσις τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀμερικῇ, κ.ἄ.

Ὁ σ., καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, εἶναι εἷς ἐκ τῶν πρώτων Ἀμερικανῶν Ἱστορικῶν, οἵτινες ἐνεβάθυνον εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Τόπου των. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἱστορικῶν τούτων διαρκῶς αὐξάνει καὶ μὲ εἰδίκευσιν ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, Ὁμολογιῶν καὶ Αἱρέσεων.

Τὸ βιβλίον, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον μὲ τὸν τίτλον «The Story of Religions in America, Ἱστορία τῶν Θρησκειῶν ἐν Ἀμερικῇ» καὶ ἐμφανισθὲν κατόπιν εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις, ἀποτελεῖ τὸ καλλίτερον καὶ εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς χρησιμοποιούμενον κλασσικὸν κείμενον. Περιλαμβάνει εἴκοσι καὶ τρία κεφάλαια (σελ. 1—598) μὲ ἀνάλογον Βιβλιογραφίαν (σελ. 559—624), τὴν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου, Washington, D. C., γενομένην Ἐκκλησιαστικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1926 ἐν εἴδει Παραρτήματος (Appendix) σελ. 625—635) καὶ Εὑρετήριον Ὀνομάτων (Index) σελ. 637—656).

Ἀπὸ τὴν παράθεσιν τῶν κεφαλαίων δύναταί τις νὰ ἴδῃ τὸ πλάτος τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ ὁ σ. νὰ καλύψῃ. Παρατίθενται γεγονότα 4—5 Ἑκατονταετηρίδων, ἀπὸ τοῦ 16ου μέχρι τοῦ 20οῦ Αἰῶνος. Ὁ σ. παρουσιάζει κατ' ἀρχὰς τὰ αἴτια, ἅτινα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἔρχεται κατόπιν εἰς αὐτὰ τὰ γεγονότα. Ἐξετάζονται οὕτως αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἐν Νέᾳ Ἀγγλίᾳ Πουριτανῶν καὶ Κογκρεγκασιοναλιστῶν, τῶν Βαπτιστῶν καὶ Ρ. Καθολικῶν (Rhode Island and Maryland), τῶν Ὀλλανδῶν Μεταρρυθμιστῶν (Πρεσβυτεριανῶν) καὶ Ἄγγλων Κουακέρων (Μέσαι Πολιτεῖαι), τῶν Γερμανῶν Αἱρετικῶν (Sectaries), τῶν Γερμανῶν Λουθηρανῶν, καὶ Μεταρρυθμιστῶν καὶ τῶν ἐκ Σκωτίας καὶ Ἰρλανδίας Πρεσβυτεριανῶν. Μετὰ τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐκτίθεται ἡ ζωὴ τῶν ἐπιτοπίων πλέον Ἐκκλησιῶν : Ἡ Μεγάλη Θρησκευτικὴ Ἀφύπνισις τῆς Ν. Ἀγγλίας (The Great Awakening), τὰ παρόμοια φαινόμενα εἰς ἄλλας Πολιτείας (The Great Awakening in the Middle and Southern Colonies) καὶ ἡ Ἱεραποστολικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις εἰς τὰς ἐν Ἀμερικῇ Ἀποικίας. Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας (1776) αἱ Ἐκκλησίαι, Ὁμολογίαι καὶ Θρησκευτικαὶ Ὁμάδες ἀποκόπτονται ἀπὸ τὰ ἐν Εὐρώπῃ κέντρα αὐτῶν καὶ λαμβάνουν τὸ ἐθνικὸν Ἀμερικανικὸν χρῶμα. Ἐν συνεχείᾳ ὁ σ. εἰσέρχεται εἰς τὴν μελέτην τῆς μετακινήσεως τῶν λαϊκῶν μαζῶν, τῆς Β΄ Θρησκευτικῆς Ἀφυπνίσεως, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διοργανώσεως καὶ τῶν Νεωτέρων Ἱεραποστολῶν. Θίγει κατόπιν τὸ πρόβλημα τῆς δουλείας τῶν Μαύρων ἐν σχέσει πρὸς τὰς Χριστιανικὰς Ὁμολογίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου, ἅτινα ἀνεφάνησαν διὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χωρισμοῦ εἰς Βορείους καὶ Νοτίους. Εἰς τὰ τελευταῖα κεφάλαια ἐξετάζεται ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ Αἰῶνος.

Παρ' ὅλον τὸν ὄγκον τῶν σελίδων ὁ σ. εἶναι ἀρκετὰ σαφής, χρησιμοποιεῖ γλῶσσαν ῥέουσαν καὶ οὐδόλως καταπονεῖ τὸν ἀναγνώστην.

SPERRY, WILLARD, L. Religion in America, Life and Institutions, Gen. Ed. E. A. Benians), Cambridge : At the University Press, New York : The Mac Millan Company, 1948, σ. 12—318.

ΩΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τῆς προηγουμένης Βιβλιοκρισίας δύναται νὰ ἐκλη-

φθῇ ἡ παροῦσα ἐπὶ τοῦ συγγράμματος Religion in America τοῦ W. L. Sperry, Διευθυ τοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Harvard, (Dean of the Harvard Divinity School).

Ὁ σ., λαβὼν τὸ πρῶτον πανεπιστημιακόν του δίπλωμα ἐκ τοῦ Queen's College τῆς Ὀξφόρδης, εἶναι εἷς ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν ἐκείνων, οἵτινες αἰσθάνονται καὶ διακηρύττουν τοὺ ὑφισταμέ ους στενοὺς πνευματικοὺς δεσμοὺς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς. Διὰ τοῦ πονήματός του προσπαθεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὴν θρησκευτικὴν κατάστασιν τῆς Χώρας του εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ἐκτελεῖ ἔργον ἑρμηνευτοῦ, ὅπως λέγει εἰς τὸν πρόλογόν του, παραλείπει τὰ ὑπάρχοντα κοινὰ σημεῖα καὶ τονίζει περισσότερον τὰς διαφορὰς ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς. Παρουσιάζει τὴν Ἱστορίαν μὲ τὴν ἁπλότητα ἐκείνην καὶ ἀφέλειαν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει κάθε Ἀμερικανόν. Εἶναι βαθὺς εἰς τὰς κρίσεις του καὶ διαρκῶς προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἐσωτερικὴν ὑφὴν τῶν γεγονότων καὶ νὰ τὰ παραλληλίσῃ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ θεολογικὴν ἐκπαίδευσιν, τὰ φιλοσοφικὰ ρεύματα καὶ τὰς θεολογικὰς κατευθύνσεις. Περισσότερον, θὰ ἔλεγε κανείς, δίδει σημασίαν εἰς τὰς αἱρέσεις, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς μεγάλης ἐν Ἀμερικῇ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, διαρκῶς ἐξελίσσονται 1).

Τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου κατανέμονται ὡς ἑξῆς : Πρόλογος, Εἰσαγωγὴ (σελ. 7—11), 1) Προϋποθέσεις (1—22), 2) Αἱ 13 Ἀποικίαι (23—43), 3) Ὁ Χωρισμὸς Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, Τὰ Αἴτια αὐτοῦ (44—58), 4) Τὰ Ἀποτελέσματα αὐτοῦ (59—70), 5) Αἱ Ὁμολογίαι (71—93), 6) Αἱ Ὁμολογίαι (συν.) (94—115), 7) Ἡ Ἐνοριακὴ Ἐκκλησία (116—133), 8) Ἡ Ἀμερικανικὴ Θεολογία (134—157), 9) Θρησκευτικὴ Ἐκπαίδευσις (158—180), 10) Αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Νέγρων (181—198), 11) Ὁ Καθολικισμὸς ἐν Ἀμερικῇ (199—224), 12) Ἐκκλησιαστικὴ Ἕνωσις (225—244), 13) Δευτερεύουσαι Σκέψεις (245—263). Τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου Παραρτήματα ὑπὸ τοῦ Ralph Lazzaro, Ὑφηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ ρηθέντι Πανεπιστημίῳ καὶ τὸ Εὑρετήριον Ὀνομάτων συμπληρώνουν τὸ ἔργον.

Λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ σ. ἀπευθύνεται πρὸς ξένον καὶ ὄχι Ἀμερικανικὸν κοινόν, ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου, διὰ τοὺς μὴ εὑρεθέντας καὶ παρακολουθήσαντας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Ἀμερικανικὴν Ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν, καθίσταται εὐκολωτέρα.

Δυστυχῶς, καὶ τὰ δύο ἀναφερθέντα μελετήματα, ἀντιπαρέρχονται καὶ σχεδὸν οὐδόλως ποιοῦνται μνείαν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Εὐχόμεθα εἰς τὸ μέλλον ὅπως μελετηθῇ ἡ ἵδρυσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν Ὀρθοδόξων ἐκεῖ Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίως τῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εὑρισκομένης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, Βορείου καὶ Νοτίου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

---

1) Ἴδε καὶ Elmer T. Clark, The Small Sects in America, Completely revised and enlargad edition. New York, Nas ville : Abingdon —Cokes—Bury Press. σ. 256.

ΤΟΜΟΣ ΚΗ΄. ΕΤΟΣ 1953

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΘΡΑ - ΜΕΛΕΤΑΙ - ΛΟΓΟΙ

† **Ἡ Α. Θ. Παναγιότης :**

† **Πριγκηποννήσων Δωροθέου :**

† **Ἡλιουπόλεως Γενναδίου :**

† **Αἴνου Γερμανοῦ :**

† **Προικοννήσου Φιλοθέου :**

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΕΙΚΟΝΕΣ